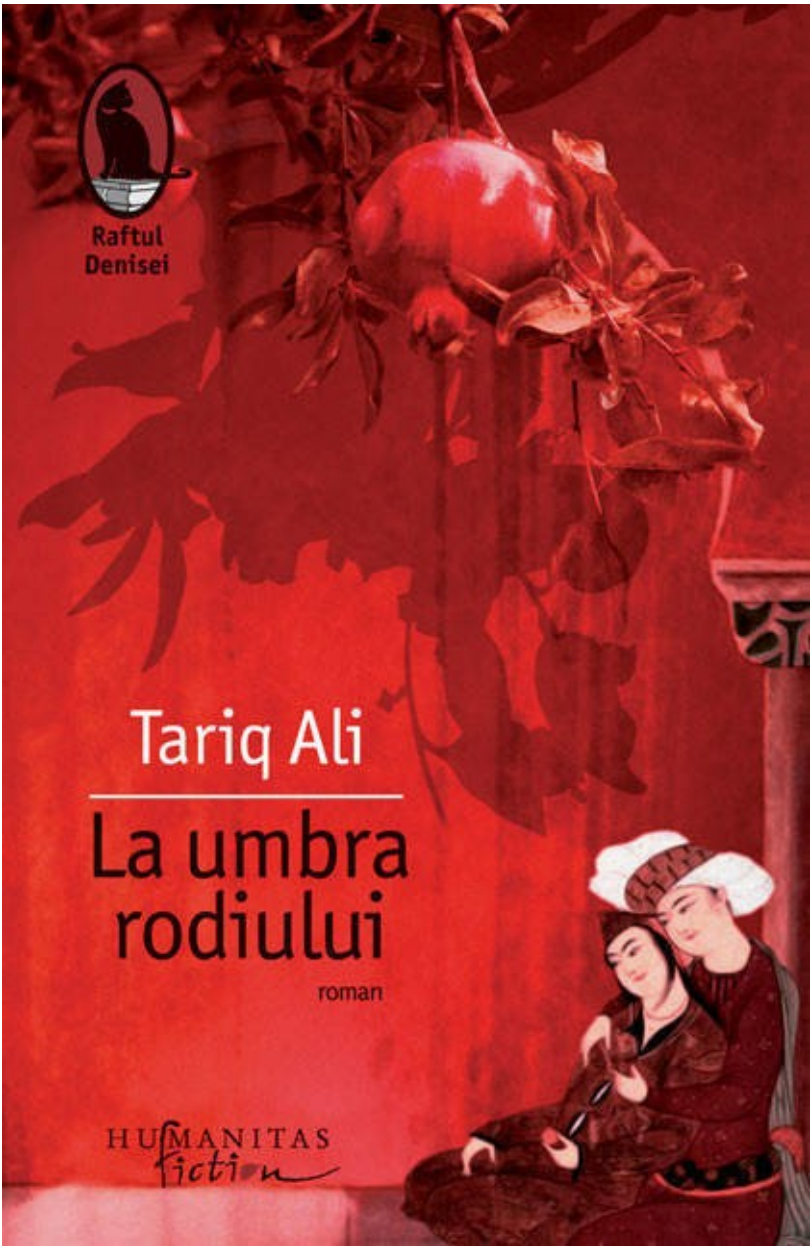

TARIQ ALI
La umbra rodiului
Traducere din engleză de
LIGIA CARANFIL
HUMANITAS

Pentru Aisha, Chengiz şi Natasha

Neamul Banu Hudayl în 1499 d.Hr.

Clanul lui Hassan al-*Hudayl a părăsit Dimashk-ul în anul Hegirei 237, 932* d.Hr., *atingând avanposturile apusene ale lumii islamice în acelaşi an.* S-*a aşezat lângă Ghamata şi, în anul următor, a început să ridice satul care avea să-i poarte numele. Conacul a fost clădit trei ani mai târziu de meşterii pietrari care au înălţat Medina* al-*Zahara lângă Qurtuba.*

Farid al-Hudayl m. 1402

Ibn Farid – Najmam. 1431 Yusuf al Hudayl

1398 – 1457 – Maryam în 1458 1380 – 1434

— Asma 1429 – 1463

Abdallah

1427 – 1462

Sarwat

Zahra Miguel n. 1431 n. 1446

1432 – 1463

Umăr

Zubaya

Zuhayr n. 1477

Kulthum n. 1480

Hind n. 1482

Salma bine Farid – 1399 – 1465

Hisham al-Zaid 1413 – 1493

Abdallah

1397 – 1398

Walid

1455 – 1456

Ibn Hisham – n.1435

Muneeza n.1442

Yazid n.1490

Notă din partea autorului

În Spania maură, ca şi în lumea arabă de astăzi, copiii primeau un nume mic şi erau identificaţi după numele tatălui sau al mamei. În această naraţiune, Zuhayr bin Umăr este Zuhayr, fiul lui Umar, Asma bine Doroteea este Asma, fiica Doroteei. Numele public al unui om l-ar

putea identifica simplu drept fiul tatălui său: Ibn Farid, Ibn Khaldun, fiul lui Farid, fiul lui Khaldun. Maurii din această poveste folosesc propriile toponime pentru oraşele care acum sunt numite în limba spaniolă, între care multe întemeiate chiar de mauri. Aceste nume, alături de unele substantive comune în limba maură, sunt explicate în glosarul de la sfârşitul cărţii.

Prolog

Cei cinci cavaleri creştini chemaţi în apartamentul lui Ximenes de Cisneros nu erau prea încântaţi că fuseseră sculaţi în miez de noapte. Şi nu pentru că era cea mai geroasă iarnă pe care o pomeniseră. Erau veterani ai Reconquistei. Oştenii aflaţi sub comanda lor mărşăluiseră în triumf prin Gharnata cu şapte ani în urmă, ocupând oraşul în numele lui Ferdinand şi al Izabelei.

Niciunul dintre cei cinci nu era de prin partea locului. Cel mai bătrân dintre ei era copilul din flori al unui călugăr din Toledo. Ceilalţi veneau din Castilia şi îşi doreau să se întoarcă în satele lor. Erau toţi catolici fervenţi, dar nu doreau să le fie pusă la încercare loialitatea, nici măcar de către duhovnicul reginei. Ştiau cum reuşise el să se transfere de la Toledo, unde fusese arhiepiscopul oraşului cucerit. Nu mai era un secret faptul că Cisneros devenise unealta reginei Izabela. Puterea lui nu era doar spirituală. Cavalerii ştiau prea bine cum ar fi fost privit la curte un act de nesupunere faţă de el.

Cei cinci, înfăşuraţi în mantiile lor, tremurând încă de frig, fură conduşi în dormitorul lui Cisneros. Austeritatea condiţiilor în care trăia acesta îi surprinse. Schimbară priviri între ei. Era ceva nemaiîntâlnit ca un prinţ al Bisericii să locuiască în nişte apartamente mai curând pe măsura unui călugăr fanatic. Nu erau încă obişnuiţi să vadă un prelat trăind întocmai precum propovăduia. Ximenes îşi ridică ochii şi le zâmbi. Glasul cu care le vorbi nu era poruncitor. Cavalerii fură luaţi prin surprindere. Omul din Toledo şopti:

— Izabela a pus lupul paznic la oi!

Cisneros se hotărî să ignore această obrăznicie. În

schimb, ridică doar uşor vocea:

— Vreau să vă fie limpede că nu urmărim o răzbunare personală. Vă vorbesc atât în numele Bisericii, cât şi al Coroanei!

Nu era chiar adevărul-adevărat, dar soldaţii nu erau obişnuiţi să pună la îndoială cuvântul celor cu autoritate. După ce se convinse că se făcuse înţeles, arhiepiscopul le dădu drumul. Dorise să le intre bine în minte că sutana poruncea sabiei.

O săptămână mai târziu, în prima zi a lunii decembrie a anului 1499, soldaţii creştini aflaţi sub comanda celor cinci cavaleri mai sus amintiţi intrară în cele o sută nouăzeci şi cinci de biblioteci ale oraşului, precum şi în vreo zece locuinţe, unde se găseau colecţii personale de cărţi. Confiscară tot ce era scris în limba arabă.

Cu o zi în urmă, cărturarii creştini reuşiseră să-l convingă pe Cisneros să scoată trei sute de manuscrise de sub edictul lui. Acesta se învoise, cu condiţia ca acestea să fie adunate într-o nouă bibliotecă, la Alcalá. Majoritatea erau manuale arabe de medicină şi astronomie şi cuprindeau cele mai înaintate cunoştinţe din domeniu, din Antichitate şi până în vremea din urmă. Aici se găsea o mare parte din materialul ce avea să se răspândească din peninsula al-Andalus şi din Sicilia în restul Europei, deschizând calea Renaşterii.

Câteva mii de exemplare din Coran, laolaltă cu eruditele comentarii, reflecţii teologice şi filosofice despre meritele şi lacunele acestuia, toate scrise în cea mai meşteşugită caligrafic, fură aruncate în căruţe şi duse departe de soldaţi, care n-au mai stat să aleagă. Manuscrise rare, nepreţuite pentru viaţa intelectuală din al-Andalus, au fost îngrămădite în saci şi cărate în spinarea soldaţilor.

De-a lungul zilei, soldaţii ridicară un morman de sute de mii de manuscrise. Înţelepciunea adunată din toată peninsula zăcea în vechea piaţă de mătăsuri, mai jos de Bab al-Ramla.

Acesta era străvechiul loc unde odinioară cavalerii

mauri luau parte la turniruri, sub ochii domniţelor, unde lumea se aduna cu duiumul, copiii pe umerii taţilor, unchilor sau fraţilor mai mari, ca să-şi aclame favoriţii, unde era întâmpinată cu huiduieli parada celor îmbrăcaţi în armură de cavaler, care erau de partea sultanului. Când se vădea că un bărbat viteaz urma să-l lase pe unul dintre curteni să câştige în onoarea regelui său, aşijderea, pentru că i se promisese o pungă plină cu dinari de aur, locuitorii cetăţii Gharnata izbucneau în huiduieli. Erau cetăţeni renumiţi pentru cugetul lor liber, spiritul ager şi greutatea cu care îngenuncheau în faţa stăpânilor. Acesta era oraşul şi locul ales de Cisneros pentru spectacolul de artificii din acea seară.

Volumele legate somptuos erau mărturia măiestriei arabilor peninsulari, ce îi întreceau pe meşterii creştinătăţii. Conţinutul lor stârnise invidia cărturarilor de pe întreg cuprinsul Europei. Ce morman splendid se aşternea la picioarele populaţiei oraşului!

Soldaţii, care din zori tot ridicau zidul de cărţi, se feriseră să se uite în ochii gharnatinilor. Pe feţele unora se citea părerea de rău, altora, mai iuţi din fire, le fulgerau ochii, iar feţele le erau pline de mânie. Alţii, legănându-se uşor încolo şi încoace, aveau privirile goale. Unul dintre ei, un bătrân, tot repeta singura propoziţie pe care o putuse rosti în faţa nenorocirii:

— Ne înecăm într-o mare de neputinţă!

Câţiva dintre soldaţi, poate tocmai pentru că nu fuseseră niciodată învăţaţi să scrie sau să citească, înţelegeau grozăvia fărădelegii la care contribuiau. Propriul rol în acea dramă îi tulbura. Fii de ţărani, îşi aduceau aminte cum în copilărie ascultau poveştile bunicilor, istorisiri în care faptele de cruzime ale maurilor contrastau cu învăţătura şi cultura lor.

Erau puţini asemenea soldaţi, dar destui, totuşi, ca să mai poată salva ceva. Pe când coborau străduţele înguste, aruncau câteva manuscrise în faţa uşilor zăvorâte. Neavând criterii după care să judece, îşi închipuiau că cele mai grele volume trebuiau să fie şi cele mai valoroase. Se

înşelau, dar intenţia le era bună. În clipa în care soldaţii se făceau nevăzuţi, o uşă se deschidea şi o siluetă în robă ieşea, aduna cărţile şi dispărea iar în spatele drugilor şi zăvoarelor. În felul acesta, datorită bunului-simţ a câţiva soldaţi, au fost salvate de la distrugere mai multe sute de manuscrise importante, care, mai apoi, au fost duse peste apă şi adăpostite în bibliotecile personale din Fez. Aşa au fost cruţate.

În piaţă începea să se lase întunericul. O mulţime de cetăţeni şovăielnici, în mare parte bărbaţi, fusese strânsă de soldăţime. Nobili musulmani şi predicatori cu turban se amestecau cu proprietari de prăvălii, neguţători, ţărani, meşteşugari şi vânzători ambulanţi, cu proxeneţi, desfrânate şi smintiţi.

De la fereastra unui han, cel mai bine văzut păzitor al Bisericii din Roma privea cu mulţumire zidul de tomuri ce nu contenea să crească. Ximenes de Cisneros crezuse dintotdeauna că forţa păgânilor nu putea fi zdrobită decât dacă le rădea cultura de pe faţa pământului. Ceea ce însemna arderea tuturor cărţilor. Tradiţiile orale ar mai fi supravieţuit o vreme, până când Inchiziţia îi amuţea pe răzvrătiţi. Dacă n-o făcea el, atunci tot ar fi făcut-o altcineva, care înţelegea că viitorul nu putea fi asigurat decât prin disciplină, nu prin dragoste şi educaţie, aşa cum propovăduiau imbecilii de călugări dominicani. Ce înfăptuiseră ei până acum?

Ximenes era în culmea fericirii. Fusese ales unealtă a Celui Atotputernic. Şi alţii ar fi dus aceste sarcini la îndeplinire, dar nimeni nu era mai metodic decât el. Un rânjet îi răsfrânse buza. Ce altceva se putea aştepta de la o preoţime ai cărei abaţi, cu numai câteva veacuri în urmă, se numeau Mahomed, Umăr, Uthman şi aşa mai departe? Ximenes era mândru de puritatea lui. Zeflemelele pe care le îndurase în copilărie porneau de la zvonuri mincinoase. Nu se trăgea din strămoşi evrei. Niciun strop de sânge spurcat nu-i întina venele.

Un soldat se postase chiar în faţa ferestrei prelatului. Ximenes se uită lung la el şi îi făcu un semn din cap.

Semnalul trecu de la un purtător de torţe la celălalt, iar focul fu aprins. Într-o clipă se lăsă o tăcere de mormânt. Pe urmă, un vaier puternic sfâşie noaptea de decembrie, urmat de strigăte:

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui!

La o oarecare depărtare de Cisneros, un grup murmura ceva, dar el nu putea desluşi cuvintele. Nu că le-ar fi putut pricepe, chiar de le-ar fi auzit, de vreme ce limba versetelor era arabă. Flăcările se înălţau tot mai sus şi mai sus. Cerul însuşi părea să scapere ca un abis cuprins de văpăi, un spectru de scântei ce pluteau prin aer, în vreme ce caligrafia în culori delicate era înghiţită de limbile focului. Era ca şi cum din stele ploua cu lacrimi de durere.

Încet, buimaci, oamenii începură să se împrăştie, când un cerşetor se despuie de haine şi se aruncă în foc.

— Care mai este rostul vieţii fără cărţile noastre de învăţătură? răcni el. O să plătească! O să plătească ei pentru ce ne-au făcut astăzi!

Se prăbuşi fără cunoştinţă, învăluit de flăcări. Lacrimi se scurgeau în tăcere, dar nu puteau stinge focul aprins în ziua aceea. Oamenii se îndepărtară.

Tăcerea domnea în piaţă. Ici şi colo, tăciunii încă mai mocneau. Ximenes se plimba prin cenuşă. Cu un zâmbet strâmb, plănuia următorii paşi. Vorbi de unul singur:

— Orice răzbunare vor pune la cale din preaplinul durerii lor, totul va fi zadarnic. A noastră-i izbânda. În noaptea asta am învins cu adevărat!

Mai mult decât oricine altcineva din peninsulă, chiar mai mult decât temuta Izabela, Ximenes înţelegea puterea ideilor. Lovi cu piciorul un teanc de pergamente arse care se prefăcu în scrum.

Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. Peste spuza unei tragedii pândeşte umbra alteia.

Capitolul 1

— Dacă lucrurile merg tot aşa, zise Ama gângăvind cu gura-i ştirbă, din noi n-o să rămână decât amintirea.

Întrerupt din joc, Yazid se încruntă şi îşi ridică ochii de la pânza care închipuia tabla de şah. Se găsea în celălalt capăt al curţii, încercând cu disperare să deprindă stratagemele jocului. Surorile lui, Hind şi Kulthum, erau amândouă jucătoare desăvârşite. Erau plecate la Gharnata, împreună cu ceilalţi din familie. Yazid dorea să le facă o surpriză cu o deschidere deosebită, la întoarcerea lor acasă.

Încercase să-i stârnească Amei interesul în privinţa jocului său, dar bătrâna îl refuzase chicotind. Yazid n-o putea înţelege. Nu era şahul infinit superior mătăniilor pe care le tot prefira printre degete? Atunci de ce-i scăpa ei mereu acest lucru?

În silă, începu să strângă piesele de şah. „Ce frumoase sunt!” Îşi zise pe când le aşeza cu grijă în micuţa lor casetă. Fuseseră comandate special de tatăl său. Juan, tâmplarul, fusese instruit să le cioplească la timp pentru a-i fi dăruite în ziua în care împlinise zece ani, luna trecută, anul 905 după calendarul islamic, 1500, după cel creştin.

Familia lui Juan se afla de veacuri în serviciul neamului Banu Hudayl. În 932, după calendarul creştin, capul clanului Hudayl, Hamza bin Hudayl, fugise din Dimashk. Îşi adusese familia şi slugile în avanposturile apusene ale Islamului. Se aşezase la poalele colinelor, la vreo cincizeci de kilometri de Gharnata. Aici clădise un sat cunoscut mai târziu sub numele al-Hudayl. Ridicat pe înălţimi, se putea vedea de departe. Era înconjurat de pâraie de munte care, primăvara, se prefăceau în torente, umflate de zăpezile topite. La marginile satului, copiii lui Hamza cultivaseră pământul şi plantaseră livezi. La aproape cincizeci de ani de la moartea lui Hamza, urmaşii lui îşi construiră un palat. În jurul acestuia se întindeau moşiile, viile şi livezile de migdali, portocali, rodii şi duzi, ce semănau cu nişte ţânci agăţându-se de fusta a mamei.

Aproape fiecare piesă de mobilier, bineînţeles, în afară de prăzile de război ale lui Ibn Farid, fusese lucrată cu grijă de strămoşii lui Juan. Tâmplarul, ca oricare alt sătean, ştia care e locul lui Yazid în familie. Băiatul era

favoritul tuturor. Şi aşa s-a hotărât să facă un set de piese de şah care să le întreacă pe toate celelalte. Până la urmă, Juan s-a întrecut pe sine însuşi.

Maurii erau albele. Regina lor era o frumuseţe nobilă cu o mantilă, soţul ei, un monarh cu barbă roşie şi ochi albaştri, cu trupul acoperit de o robă arabă curgând în falduri, bătută în pietre nestemate. Turele erau replicile turnului care domina intrarea în palatul clanului Banu Hudayl. Cavalerii erau reprezentări ale străbunicului lui Yazid, războinicul Ibn Farid, ale cărui fapte de arme şi aventuri galante erau de pomină. Nebunii albi erau plăsmuiţi după chipul imamului cu turban de la moscheea satului. Pionii semănau izbitor cu Yazid.

Creştinii nu numai că erau în negru, ci mai luaseră şi chipuri de monştri. Ochii reginei negre străluceau de răutate, într-un contrast izbitor cu madona în miniatură ce-i atârna de gât. Buzele îi erau sângerii. Un inel pe degetul ei dezvăluia privitorului un craniu pictat. Regele fusese sculptat cu o coroană ce-i putea fi uşor luată de pe cap. Mai mult, iconoclastul tâmplar mai căpătuise monarhul şi cu o pereche de coarne minuscule. Aceste imagini ale lui Ferdinand şi ale Izabelei erau înconjurate de figurine la fel de groteşti. Cavalerii ridicau mâini pătate de sânge. Cei doi nebuni erau sculptaţi cu chipul Satanei, amândoi aveau mâinile încleştate pe pumnale, în vreme ce cozi li se iţeau pe la spate. Juan nu-l văzuse niciodată pe Ximenes de Cisneros în persoană, altfel privirile arzătoare şi nasul coroiat al arhiepiscopului ar fi fost zugrăvite şi ele. Pionii erau toţi nişte burtoşi în rasă de călugăr, cu feţele ascunse sub glugi, aruncând ocheade hrăpăreţe, ca nişte agenţi ai Inchiziţiei în căutare de pradă.

Toată lumea care văzuse piesele fusese de acord că lucrarea lui Juan era o capodoperă. Tatăl lui Yazid, Umăr, se speriase. Ştia că, dacă un spion al Inchiziţiei dădea peste acest joc de şah, tâmplarul avea să fie omorât în chinuri. Dar Juan rămăsese neînduplecat: copilul trebuia să-şi primească darul. Inchiziţia îl acuzase pe tatăl tâmplarului de apostazie cu şase ani în urmă, în vreme ce-

şi vizita nişte rude din Tulaytula. Mai târziu se stinsese din viaţă în temniţă, în urma rănilor grave provocate de tortură. În final, i se smulseseră degetele. Bătrânul tâmplar îşi pierduse pofta de viaţă. Tânărul Juan dorea să se răzbune. Figurinele şahului nu erau decât un început.

Numele lui Yazid fusese înscris la baza fiecărei piese de şah. Băiatul le îndrăgea de parcă ar fi fost vii. Preferata lui, totuşi, era Izabela, regina neagră. Îl speria şi, în acelaşi timp, îl fascina. Cu vremea, începuse să i se spovedească, împărtăşindu-i toate grijile lui, dar numai atunci când era sigur că se găseau numai ei doi în încăpere.

Odată ce termină de strâns şahul, se uită iar la bătrână şi suspină.

De ce vorbea Ama singură întruna de la o vreme? Chiar îşi pierdea minţile? Aşa zicea Hind, dar ştrengarul nu era convins. Sora lui vorbea deseori vrute şi nevrute la mânie, dar dacă Ama ar fi înnebunit într-adevăr, tatăl lui i-ar fi găsit un loc în *maristan*-ul din Gharnata, lângă bunica Zahra. Hind se supărase pe Ama pentru că bătrâna nu mai contenea să spună că venise timpul ca părinţii să-i găsească un soţ.

Yazid străbătu curtea şi se aşeză în poala Amei. Chipul bătrânei, deja un ghem de riduri, se zbârci şi mai tare când îi zâmbi, îşi lăsă deoparte mătăniile şi mângâie obrazul băiatului, sărutându-l cu blândeţe pe frunte.

— Allah să te binecuvânteze! Ţi-e foame?

— Nu, Ama. Cu cine vorbeai tu adineauri?

— Cine mai stă să asculte o bătrână în ziua de azi, Ibn Umăr? Aş putea muri la vârsta mea.

Ama nu-i spusese niciodată lui Yazid pe numele lui. Niciodată. Nu era Yazid numele unui calif care i-a înfrânt şi omorât pe nepoţii Profetului lângă Kerbala? Acel Yazid le promisese soldaţilor să-şi descalece caii în moscheea unde Profetul însuşi înălţase rugi în Medina. Acel Yazid le arătase tovarăşilor Profetului dispreţ. A-i rosti numele însemna să pângărească memoria familiei Profetului. Bătrâna nu-i putea povesti băiatului toate astea, dar era un

motiv destul de întemeiat pentru ea ca să-l strige numai Ibn Umăr, fiul tatălui său. Odată, mezinul o întrebase despre asta în faţa întregii familii, iar Ama aruncase o privire supărată mamei lor, Zubayda, ca şi cum ar fi zis: „Este numai vina ei, de ce n-o întrebi pe ea?” Dar toată lumea izbucnise în râs şi bătrâna ieşise din odaie înfuriată.

— Eu te ascultam. Te-am auzit vorbind. Pot să-ţi repet ce-ai spus. Vrei să-ţi repet cuvânt cu cuvânt?

— Vai, copile, suspină Ama. Vorbeam cu umbra rodiilor. Cel puţin ei vor mai fi aici, când noi ne vom duce cu toţii.

— Unde să ne ducem, Ama?

— Cum unde? La ceruri, copile!

— O să intrăm cu toţii în rai?

— Allah să te binecuvânteze. Vei ajunge în al şaptelea cer, neprihănitul meu corn de lună. Nu sunt prea sigură în privinţa celorlalţi. Cât despre sora aia a ta, Hind bine Umăr, dacă n-o măritã mai repede, nici n-o să se ridice până la primul cer. Nu, ea nu. Mă tem că un blestem se va abate pe capul copilei ăleia. Mă tem că va pătimi amarnic şi ruşinea va cădea pe capul tatălui vostru, Dumnezeu să-l aibă sub pavăza Lui!

Yazid începuse să chicotească la gândul că Hind n-avea să ajungă nici măcar în primul cer, iar râsetul lui era atât de molipsitor, încât Ama începu şi ea să râdă arătându-şi ultimii dinţi rămaşi în gură.

Dintre toţi fraţii şi surorile lui, Yazid o îndrăgea cel mai tare pe Hind. Ceilalţi îl socoteau un copilaş, parcă uluiţi că putea gândi şi vorbi. Îl ridicau în braţe şi îl sărutau, ca pe un biet animal de companie. Ştia că le era drag, dar nu-i plăcea faptul că nu-i răspundeau niciodată la întrebări. Iată de ce îi privea pe toţi cu dispreţ.

Pe toţi, în afară de Hind, care era cu şase ani mai mare decât el, dar îl trata ca pe un egal. Se certau şi se băteau foarte mult, dar se adorau. Această dragoste pentru sora lui îi era atât de adânc înrădăcinată în suflet, încât niciuna dintre premoniţiile Amei nu-l tulbura.

Hind a fost cea care i-a destăinuit adevăratul motiv

pentru care vizita fratelui bunicului lor, Miguel, îi supărase atât de tare pe părinţii lui săptămâna trecută. Şi el se supărase când auzise că Miguel dorise să vină toţi cu el la Qurtuba, unde era episcop, ca să-i convertească personal la catolicism. Miguel a fost cel care, cu trei zile în urmă, îi târâse pe toţi, inclusiv pe Hind, până la Gharnata. Yazid se întoarse iar spre bătrână.

— De ce nu mai vorbeşte cu noi bunicul Miguel în limba arabă?

Pe Ama întrebarea o făcea să-nmărmurească. Vechile obiceiuri nu sunt uitate niciodată, aşa că aproape scuipă la auzul numelui „Miguel” şi începu să-şi treacă mătăniile printre degete, mormăind întruna:

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui…

— Răspunde-mi, Ama, răspunde-mi!

Ama se uită la chipul luminos al băiatului. Ochii lui de culoarea migdalei scânteiau de supărare. Îi amintea de străbunicul lui. Tocmai această amintire o înduplecă să-i răspundă la întrebare:

— Bunicul tău Miguel vorbeşte, citeşte şi scrie în limba arabă, dar… dar… glasul Amei se înecă de mânie: Ne-a întors spatele. A lăsat tot. N-ai văzut şi tu că de data asta duhnea la fel ca ei?

Yazid începu iar să râdă. Ştia că bunicul său Miguel nu era un membru îndrăgit al familiei, dar nimeni nu-i vorbise despre el vreodată cu atâta dispreţ. Ama chiar avea dreptate. Până şi tatăl său se pornise să râdă când *ummi* Zubayda descrisese neplăcutele duhori emanate de episcop, comparându-l cu o cămilă ce mâncase prea multe curmale.

— Întotdeauna a puţit aşa?

— Sigur că nu! se răsti Ama, supărată de întrebare. Pe vremuri, înainte să-şi vândă sufletul şi să se prosterneze la imagini de bărbaţi însângeraţi ţintuiţi pe cruci de lemn, era cel mai curat dintre toţi. Cinci băi pe zi vara. Cinci schimburi de haine, îmi amintesc bine acele timpuri de odinioară. Acum miroase ca un grajd. Ştii de ce?

Yazid recunoscu că nu.

— Pentru ca nimeni să nu-l acuze c-a rămas musulman sub sutana lui. Catolici împuţiţi! Creştinii din ţările sfinte erau curaţi, dar preoţilor catolici de aici le e frică de apă. Ei cred că de-ar face o baie l-ar trăda pe sfântul care-l numesc Fiul Domnului. Acum ridică-te şi vino cu mine. E timpul să mănânci. Soarele apune şi nu-i mai putem aştepta să se întoarcă de la Gharnata. Tocmai mi-am amintit ceva. Ţi-ai luat mierea azi?

Yazid îi făcu un semn nerăbdător din cap că da. De când se născuse, la fel ca şi pe fraţii şi surorile lui mai mari, Ama îl pusese să ia o lingură plină de miere sălbatică, în fiecare dimineaţă.

— Cum să mâncăm, dacă nu ţi-ai spus rugăciunile de seară?

Se încruntă la el, supărată că îşi închipuise că ea uitase de ritualul sfânt. Ce blasfemie! Yazid zâmbi cu gura până la urechi, iar ea nu se putu opri să nu-i întoarcă zâmbetul. Se sculă încet de la locul ei, apoi se îndreptă spre baie, ca să-şi facă abluţiunile.

Yazid rămase sub rodiu. Îndrăgea acel ceas al zilei, când păsările se pregăteau gălăgioase să se culce. Într-o firidă din turn, cu vedere spre curtea exterioară şi spre lumea de dincolo, gângureau hulubii.

Deodată lumina se schimbă şi se lăsă o tăcere desăvârşită. Albastrul adânc al cerului se prefăcu într-un auriu cu dâre purpurii, aruncându-şi vraja de basm peste crestele munţilor acoperite încă de zăpadă. În grădina palatului, Yazid mijea ochii, încercând să zărească prima stea, dar niciuna nu se vedea încă la orizont. Să alerge până la turlă şi să se uite prin ochean? Şi dacă prima stea se ivea în timp ce el încă mai urca scările turlei? în schimb, copilul închise ochii. Mireasma florilor de iasomie îi copleşea simţurile, ameţindu-l ca un haşiş, dar el număra în gând până la cinci sute. Era felul lui de a face să treacă mai repede timpul, până când pe cer se ivea Steaua Nordului.

Chemarea muezinului la rugăciune îl întrerupse pe

băiat din gândurile lui. Ama ieşi afară, şchiopătând, cu covoraşul de rugăciune şi îl aşeză în direcţia soarelui-răsare, după care începu să se roage. Tocmai pe când se prosterna în direcţia Kaabei din Meca, Yazid îl văzu pe al-Hutay a, bucătarul, făcându-i semne de pe cărarea pavată de la marginea curţii, spre bucătărie. Băiatul se duse în fugă la el.

— Ce-i, piticule?

Bucătarul îşi duse un deget la buze şi îi ceru să facă linişte. Copilul îl ascultă. Preţ de o clipă, atât piticul bucătar, cât şi Yazid încremeniră. Pe urmă, bucătarul vorbi:

— Ascultă! Ascultă! Acolo! auzi?

Ochii băiatului se aprinseră. Undeva departe se auzea zgomotul copitelor de cai, urmat de scârţâiturile unei trăsuri. Mezinul ieşi în fugă din curte, pe măsură ce zgomotele se apropiau tot mai tare. Cerul era acum spuzit de stele, iar Yazid văzu cum slugile lor aprindeau torţe în întâmpinarea familiei. O voce răsună ca un ecou din depărtare:

— Umăr bin Abdallah s-a întors! Umăr bin Abdallah s-a întors…

Mai multe torţe fură aprinse, iar Yazid simţi o bucurie şi mai mare. Atunci văzu trei bărbaţi călare şi începu să strige:

— Abu! Abu! Zuhayr! Hind! Hind! Grăbiţi-vă! Mi-e foame!

Yazid trebui să-şi recunoască greşeala. Unul dintre cei trei bărbaţi de pe cai era, de fapt, sora lui, Hind. Zuhayr era în trăsură, împreună cu mama lui şi cu Kulthum, înfăşurat într-o pătură. Umăr bin Abdallah îşi ridică mezinul în braţe şi îl sărută.

— A fost cuminte prinţul meu?

Yazid făcu din cap semn că da, pe când mama lui îi acoperea faţa cu sărutări. Înainte ca ceilalţi să i se alăture în acest joc, Hind îl apucă de braţ şi amândoi fugiră în casă.

— De ce călăreai tu calul lui Zuhayr?

Chipul lui Hind se umbri, iar ea se opri o clipă, întrebându-se dacă să-i spună adevărul sau nu. Se hotărî să nu i-l spună, să nu-şi sperie fratele mai mic. Ea ştia mai bine decât toţi ceilalţi din familie plăsmuirile în care se refugia adesea mezinul.

— Hind! Ce-a păţit Zuhayr?

— A făcut febră.

— Sper că n-are ciumă.

Hind izbucni într-un râs ascuţit.

— Iar ai ascultat prea multe poveşti de-ale Amei, nu-i aşa? Prostule! Când vorbeşte de ciumă se referă la creştinătate. Şi nu-i cazul febrei lui Zuhayr. Nu-i nimic grav cu el. Mama zice că se va însănătoşi în câteva zile. E schimbarea anotimpurilor. E o răceală de toamnă. Vino şi te îmbăiază cu noi. Este rândul nostru să fim primele la baie astăzi.

Yazid îi aruncă o privire indignată:

— Eu deja am făcut baie. Oricum, Ama zice că sunt prea mare să mă mai scald împreună cu femeile. Ea spune…

— Cred că Ama a îmbătrânit prea tare. Ce de prostii mai spune!

— Spune şi multe lucruri bune, ba chiar ştie mult mai multe ca tine, Hind!

Yazid se opri să vadă dacă dojana o supărase pe sora lui, dar ea păru să n-o bage de seamă. Apoi îi văzu surâsul din ochi, pe când îi oferea mâna stângă şi o lua în pas săltat prin casă. Yazid trecu însă pe lângă ea. Intrară împreună în camerele de îmbăiat.

— N-o să fac baie, dar am să vin să stau de vorbă cu voi.

Camera era plină de servitoare, care le dezbrăcau pe mama lui Yazid şi pe Kulthum. Yazid se întreba de ce e mama lui uşor îngrijorată. Călătoria, poate, o obosise. Poate era din cauza febrei lui Zuhayr. Hind se dezbrăca. Servitoarea ei se repezi să strângă straiele lepădate pe pardoseală. Cele trei femei fură săpunite şi frecate cu cei mai moi bureţi, apoi clătite cu găleţi de apă curată. După

aceea, ele intrară într-o cadă largă. Pârâul care curgea prin moşie fusese captat prin ţevi ca să ofere apă proaspătă pentru îmbăiere.

— I-ai spus lui Yazid? o întrebă mama.

Hind clătină din cap.

— Ce să-mi spună?

Kulthum chicoti.

— Bunicul Miguel vrea ca Hind să se mărite cu Juan!

Mezinul izbucni în râs:

— Dar este urât şi gras!

Hind ţipă de plăcere:

— Vezi, mamă! Până şi Yazid mă înţelege. Juan are tărâţe-n cap. Mamă, cum poate fi atât de nătărău? O fi unchiul Miguel jegos, dar nu-i prost. Cum de are un copil ce pare născut din încrucişarea între un porc şi o oaie?

— Nu există legi în treaba asta, copilă.

— Nu sunt aşa de sigură, îndrăzni Kulthum. Poate că e pedeapsă de la Dumnezeu, fiindcă s-a făcut creştin!

Hind pufni şi afundă capul surorii sale în apă. Kulthum ieşi la suprafaţă înviorată. Se logodise cu numai câteva luni în urmă şi se hotărâse ca ritualul cununiei şi plecarea ei din casa părintească să aibă loc în prima lună a noului an. Mai putea aştepta. Pe alesul ei, Ibn Harith, îl ştia de când erau copii. Era fiul verişoarei mamei sale. O iubea de când avea şaisprezece ani. Ea ar fi vrut ca ei să fie la Gharnata, nu la Ishbilya, dar nu se putea altfel. Odată căsătoriţi, avea să încerce să-l aducă mai aproape de casa ei părintească.

— Pute şi Juan la fel ca bunicul Miguel?

Întrebarea lui Yazid nu primi niciun răspuns. Mama lor bătu din palme, iar servitoarele care aşteptau afară intrară cu prosoape şi cu uleiuri parfumate. Sub privirile îngândurate ale băiatului, cele trei femei fură şterse şi apoi unse cu uleiuri. De afară se auzea mormăitul nerăbdător al lui Umar, iar femeile se grăbiră să părăsească încăperea şi intrară în odaia unde le aşteptau straiele. Băiatul le urmă, dar fu imediat trimis de mama lui la bucătărie cu porunci pentru pitic, care trebuia să servească cina într-o jumătate

de ceas. Pe când o pornea într-acolo, Hind îi şopti la ureche:

— Juan pute mai tare decât hodorogul bătrân!

— Păi vezi, Ama mai are şi ea dreptate uneori! strigă ştrengarul triumfător, ieşind din cameră.

În bucătărie, piticul pregătea un ospăţ. Erau atât de multe miresme ce se amestecau, că până şi Yazid, mare prieten al bucătarului, nu putea desluşi ce pregătise pentru masa de seară, pentru a sărbători întoarcerea familiei din Gharnata, teafără şi nevătămată. Bucătăria gemea de servitori şi ajutoare, dintre care unii abia întorşi împreună cu Umăr din marele oraş. Vorbeau cu atâta însufleţire, încât niciunul nu l-a văzut pe Yazid, în afară de piticul care avea aproape înălţimea băiatului. Se repezi la el:

— Ghiceşti ce-am gătit?

— Nu, dar ce-i cu zarva asta?

— Vrei să zici că nu ştii?

— Ce? Zi-mi îndată, piticule!

Yazid îşi ridicase glasul, iar în bucătărie se făcu o tăcere deplină. Doar sfârâitul chiftelelor în tigaia mare se mai făcea auzit. Piticul se uită la băiat cu un surâs trist pe chip:

— Fratele tău, Zuhayr bin Umăr…

— E răcit. Mai e şi altceva? De ce nu mi-a zis şi mie Hind? Ce s-a întâmplat, piticule? Trebuie să-mi spui.

— Tinere stăpân, nu ştiu tot ce s-a întâmplat, dar fratele tău nu e răcit. A fost înjunghiat în oraş după un schimb de cuvinte urâte cu un creştin. Nu-i decât o rană uşoară, dar îi va lua câteva săptămâni să se refacă.

Uitând de misiunea lui, Yazid ieşi în goană din bucătărie, străbătu curtea şi fu cât pe ce să năvălească în camera fratelui său, când fu ridicat de la pământ de tatăl său.

— Zuhayr doarme dus. Poţi vorbi cât pofteşti cu el mâine-dimineaţă.

— Cine l-a înjunghiat, Abu? Cine?

Mezinul era uluit. Fusese foarte aproape de Zuhayr şi

se simţea vinovat că uitase de fratele mai mare, petrecând tot acest timp cu Fiind şi femeile. Tatăl lui încercă să-l împace.

— A fost o ciondăneală… Un prostănac m-a insultat pe când ne pregăteam să intrăm în casa unchiului vostru…

— Cum?

— Nimic serios. O aluzie, cum că în curând vom fi obligaţi să mâncăm carne de porc. L-am ignorat pe neisprăvit, dar Zuhayr, nesăbuit ca de obicei, l-a plesnit peste faţă, la care celălalt a scos un pumnal pe care-l ţinuse ascuns sub mantie şi i l-a implântat fratelui tău chiar sub umăr…

— Şi? L-ai pedepsit pe ticălos?

— Nu, fiule. L-am dus pe fratele tău în casă, apoi i-am îngrijit rana.

— Unde erau servitorii noştri?

— Cu noi, dar sub poruncă de la mine să nu se amestece.

— Dar de ce, tată? De ce? Poate că Ama are dreptate. Nu va mai rămâne din noi decât amintirea.

— Pe Allah! A zis ea chiar aşa?

Copilul dădu prudent din cap. Umăr simţi feţişoara scăldată în lacrimi a fiului său şi îl strânse tare la piept:

— Yazid bin Umăr, pentru noi nu mai există hotărâri uşoare. Trăim în vremuri foarte grele. N-am mai avut aşa greutăţi de când Tarik şi Musa au ocupat pentru prima oară aceste meleaguri. Şi tu ştii cât de mult este de-atunci, nu?

Yazid dădu din cap că da:

— În primul nostru veac şi al optulea în calendarul lor.

— Chiar aşa, copilul meu. Chiar aşa. Se face târziu. Hai să ne spălăm pe mâini şi să mâncăm! Mama voastră ne aşteaptă!

Ama, care ascultase în tăcere întreaga convorbire din prag, îi binecuvântă pe tată şi pe fiu cu un murmur, pe când intrau în casă. Apoi scoase un horcăit ciudat din gât şi scuipă, blestemând:

— Allah! Fereşte-ne de aceşti câini turbaţi şi mâncători de porci! Păzeşte-ne de aceşti duşmani ai adevărului, atât de orbiţi de credinţele lor, încât îl bat pe Dumnezeu în cuie pe o bucată de lemn şi îi zic tată, mamă şi fiu, înecându-şi credincioşii într-un ocean de minciuni. Ne-au subjugat şi ne-au nimicit prin forţă. De zece mii de ori Te ridicăm în slăvi, o, Allah, fiindcă am credinţa că ne vei scăpa de stăpânirea acestor câini care în multe oraşe vin zilnic să ne scoată din căminele noastre…

A întrerupt-o o tânără slujnică:

— Ţi se răceşte mâncarea, Ama!

Bătrâna se ridică alene în picioare şi, cu spinarea ei uşor îndoită, o urmă pe servitoare în bucătărie. Statutul Amei era limpede. Ca doică a stăpânului, autoritatea sa în faţa slujitorilor era necontestată. În afară de venerabilul pitic, care se lăuda că era cel mai iscusit bucătar din tot al-Andalusul şi care ştia foarte bine cât de departe putea merge în prezenţa Amei, ceilalţi se fereau să vorbească despre stăpâni în preajma bătrânei. Ama nu era o iscoadă a familiei. Uneori îşi dezlega limba şi servitorii se amuzau de îndrăzneala ei, dar, în ciuda acestor fapte, apropierea dintre ea şi stăpâni îi stânjenea.

De fapt, adevărul era că Ama o critica cu înverşunare pe mama lui Yazid, pentru felul în care îşi crescuse copiii. Dacă ar fi fost după ea, Ama mai că l-ar fi rugat pe stăpân să-şi ia altă soţie. O socotea pe doamna casei mult prea îngăduitoare cu fiicele ei, mult prea generoasă cu ţăranii care lucrau pe moşie, mult prea blândă faţă de servitori şi metehnele lor, şi deloc aplecată spre credinţă.

Uneori, bătrâna doică mergea atât de departe, încât să dea glas, pe ocolite, acestor gânduri dinaintea lui Umar bin Abdallah, spun A lui că tocmai această slăbiciune adusese Islamul în această vale a plângerii în care se găsea în al-Andalus. Umăr nu făcea decât să râdă, iar mai târziu îi repeta cuvânt cu cuvânt cele spuse de Ama soţiei lui. Zubayda se amuza şi ea la gândul că încarna slăbiciunile Islamului al-andalusian.

Râsetele venind din sufragerie n-aveau nimic de-a

face cu spusele Amei. Glumele erau semn că meniul piticului era pe placul stăpânilor. Într-o zi oarecare familia mânca modest. De obicei, nu se serveau mai mult de patru feluri şi un platou cu dulciuri, urmate de fructe proaspete. În seara aceea li se aduseseră un miel fript dres cu mirodenii, iepuri înăbuşiţi în sos de vin cu gogoşari şi usturoi, chiftele umplute cu trufe cafenii care ţi se topeau în gură, chifteluţe prăjite în ulei de coriandru, garnisite cu tăiţei iuţi, prăjiţi în acelaşi ulei, o uriaşă oală de oase care pluteau într-un sos de culoarea şofranului, o tabla uriaşă cu orez prăjit, plăcinţele şi trei salate: sparanghel, un amestec de ceapă, roşii, castraveţi, toate tăiate mărunt şi presărate cu ierburi, stropite cu suc de lămâi proaspete, năut înmuiat în iaurt şi presărat cu piper.

Yazid le stârnise râsul când încercase să scoată măduva dintr-un os şi o suflase din greşeală în barba tatălui său. Hind bătu din palme şi două slujnice intrară în încăpere. Mama ei fu cea care le ceru să strângă masa şi să împartă resturile servitorilor.

— Şi ascultaţi! Spuneţi-i piticului că astă-seară nu-i vom gusta dulciurile. Aduceţi trestia de zahăr. A fost înmuiată în apă de trandafiri? Grăbiţi-vă. Este târziu.

Era deja prea târziu pentru Yazid, care adormise întins pe pernele de pe podea. Ama, care bănuise ceva, intră în cameră, îşi duse degetul la gură ca să le ceară să facă linişte şi le arătă celorlalţi că Yazid dormea dus. Din păcate, era prea bătrână ca să-l mai ridice în braţe. La gândul acesta se întristă. Umăr înţelese ce era în mintea bătrânei sale doici. Îşi aminti de copilăria sa, când rareori ea îl lăsa să umble singur, iar mama lui se îngrijora că n-avea să mai înveţe niciodată să meargă. Bărbatul se ridică şi, ridicându-şi blând băiatul în braţe, îl duse în dormitorul lui, urmat de Ama zâmbind triumfătoare. Ea fu cea care-l dezbrăcă pe băiat şi îl aşeză pe pat, învelindu-l cu grijă.

Umăr era dus pe gânduri când li se alătură soţiei şi fiicelor sale pentru a savura împreună câteva felii de trestie de zahăr. Acea amintire a Amei ridicându-l în braţe şi băgându-l în pat cu mulţi ani în urmă îl dusese cu gândul

la anul care tocmai începuse. Un an trist pentru Banu Hudayl şi pentru traiul lor de până atunci. Trist, de fapt, pentru întreg Islamul din al-Andalus.

Zubayda, simţindu-i schimbarea de dispoziţie, încercă să-i citească gândurile:

— Domnul meu, răspunde-mi la o întrebare!

El îi aruncă o privire şi surâse cu gândurile aiurea.

— În asemenea vremuri, ce e cel mai important? Să supravieţuim aici pe cât putem sau să ne gândim la ultimii cinci sute de ani şi să facem planuri pentru viitor pe potriva acestui trecut?

— Nu sunt încă sigur care ar fi răspunsul.

— Ba eu sunt, declară Hind.

— De asta sunt convins, dar ceasul este târziu şi ne putem continua discuţia şi într-altă zi.

— Timpul lucrează împotriva noastră, tată!

— Şi de asta sunt convins, copila mea.

— Pacea fie cu tine, tată!

— Binecuvântate fiţi, fetele mele! Somn uşor!

— Ai să mai întârzii mult? dori să ştie Zubayda.

— Nu. Simt nevoia sa iau o gură de aer.

După ce ele ieşiră, Umăr rămase aşezat o vreme, pe gânduri, cu ochii aţintiţi la masa goală. Apoi se ridică şi, punându-şi o pătură pe umeri, ieşi în curte. Aerul curat îl făcu să se înfioare, deşi nu era deloc răcoare. Îşi strânse pătura şi mai mult în jurul său şi plecă să se plimbe.

Înăuntru se stinseseră torţele, iar el se plimbă la lumina stelelor. Singurul zgomot mai venea de la pârâul care intra în curte printr-un colţ, susura în havuzul din mijloc şi ieşea prin celălalt capăt al moşiei. În zile mai fericite s-ar fi dus să culeagă florile înmiresmate ale tufelor de iasomie, le-ar fi aşezat cu gingăşie pe o batistă din muselină, le-ar fi stropit cu apă şi le-ar fi păstrat prospeţimea, răsfirându-le pe perna Zubaydei. În seara aceea, nu avea asemenea gânduri.

Umăr bin Abdallah cugeta, iar imaginile ce i se perindau prin minte îl făceau să se înfioare. Gândul îi zbura la zidul de foc. Amintirea acelei nopţi geroase îl

copleşea. Lacrimi îi scăldară chipul şi i se prelinseră în barbă. Căderea Gharnatei acum opt ani pusese capăt Reconquistei. Toţi se aşteptau la asta şi nici pe Umăr, nici pe prietenii lui nu-i mirase prea tare. Dar creştinii le promiseseră drept-credincioşilor libertatea religiei, odată ce vor recunoaşte suzeranitatea stăpânilor castilieni. Era scris că musulmanii din Gharnata nu aveau să fie persecutaţi sau îngrădiţi în practicarea religiei lor, în a vorbi şi a învăţa limba arabă sau în celebrarea sărbătorilor lor. „Da, îşi zise Umăr în gând, iată ce au jurat prelaţii Izabelei pentru a evita un război civil. Şi noi i-am crezut. Cât de orbi am fost! Trebuie să fi avut minţile aburite de băutură. Cum am putut crede în cuvintele şi promisiunile lor meşteşugite?”

Ca unul dintre cei mai de vază nobili ai regatului, Umăr fusese de faţă la semnarea tratatului. Nu putea uita ultimul rămas-bun al celui din urmă sultan, Abu Abdullah, pe care castilienii îl numeau Boabdil, în drum spre al-Pujarras, unde-l aştepta un castel. Sultanul se întorsese şi aruncase o ultimă privire asupra oraşului, surâsese şi scosese un suspin. Asta a fost tot. Nu mai zisese nimic altceva. Ce mai era de zis? Ajunseseră la sfârşitul istoriei lor în al-Andalus. Îşi vorbiseră unii altora numai din ochi. Umăr şi ceilalţi nobili musulmani erau pregătiţi să accepte înfrângerea. La urma urmei, aşa cum nu încetase niciodată Zubayda să-i atragă luarea-aminte, nu era istoria islamică plină de înălţarea şi căderea regatelor? Nu căzuse însuşi Bagdadul sub loviturile unei hoarde de tătari înapoiaţi? Blestemul desertului. Destine nomade. Cruzimea sortii. Cuvintele Profetului. Islamul ori era universal, ori nu era nimic.

Deodată văzu chipul scofâlcit al unchiului său. Unchiul Meekal al-Malek! Unchiul! Episcopul de Qurtuba. Miguel el Malek. Faţa aceea suptă, pururea însemnată de o durere ce nu putea fi ascunsă nici sub barbă, nici sub zâmbete prefăcute. Poveştile Amei despre Meekal ca băiat erau pline de: „avea pe dracu-n el” sau „parcă-l mâna Satana”. Dar Ama vorbea cu dragoste, pentru a sublinia ce

copil năzdrăvan fusese Meekal, mezinul favorit, la fel ca şi Yazid. Atunci ce nu mersese? Prin ce trecuse Meekal ca să fugă la Qurtuba şi să devină Miguel?

Vocea batjocoritoare a bătrânului unchi încă îi mai răsuna în urechi: „Ştii care-i neajunsul cu religia noastră, Umăr? Ne-a mers mult prea uşor. Creştinii au trebuit să pătrundă în porii Imperiului Roman. Asta i-a obligat să lucreze pe sub pământ. Catacombele Romei au fost terenul lor de luptă. Când au triumfat, erau uniţi. Noi? Profetul, pacea fie cu el, l-a trimis pe Khalid bin Walid cu o sabie să cucerească. Vai, da! Cum să nu! A cucerit o groază de pământuri. Am distrus două imperii. Totul ne-a picat din cer ca o pară mălăiaţă. Ne-am păstrat pământurile arabe şi Persia şi părţi din Bizanţ. Altora le-a fost greu, nu-i aşa? Uită-te la noi! Suntem în al-Andalus de şapte sute de ani şi încă n-am clădit nimic. Nu-i vorba numai de creştini, nu-i aşa, Umăr? Greşeala e în noi înşine, în sângele nostru”.

„Da, da, unchiule Meekal, Miguel vreau să zic! Greşeala este şi în noi, dar cum să mă mai gândesc la asta acum? Tot ce văd în faţa ochilor nu-i decât acel zid de foc şi în spatele lui faţa rânjită a acelui balaur, sărbătorindu-şi triumful. Blestematul de Ximenes! Blestemata aia de Izabela! Duhovnicul diavoliţei trimis aici să scoată dracii din ea! Trebuie să-l fi ştiut ea bine! El, neîndoielnic, a ştiut ce dorea ea! Nu-i auzi glasul? «Părinte, părinte, necredincioşii din Gharnata îmi tulbură cugetul. Simt uneori dorinţa să-i crucific până când mi se vor supune, aşa încât s-o ia pe calea dreptăţii.» De ce l-a trimis regina pe Ximenes al ei la Gharnata? Dacă erau atât de încrezători în superioritatea doctrinelor lor, de ce nu se încred în judecata drept-credincioşilor? Ai uitat de ce l-au trimis ei pe Ximenes de Cisneros la Gharnata? Fiindcă n-au crezut că arhiepiscopul Talavera avea să rezolve lucrurile aşa cum se cuvine. Talavera a vrut să ne câştige prin forţa argumentelor. A învăţat limba arabă, ca să ne poată citi cărţile. Le-a poruncit clericilor lui să facă acelaşi lucru. A tradus Biblia şi catehismul lor în limba arabă. Unii dintre fraţii noştri au fost cuceriţi astfel, dar nu prea mulţi. Iată

de ce l-au trimis pe Ximenes. Ţi-am spus ce s-a întâmplat anul trecut, unchiule episcop, dar tu ai şi uitat. Ce-ai fi făcut dacă ar fi fost cu adevărat deştepţi şi te-ar fi numit arhiepiscop al Gharnatei? Cât de departe ai fi mers tu, Meekal? Cât de departe, Miguel? Am fost de faţă la adunarea în care Ximenes a încercat să le închidă gura *qadi*lor şi învăţaţilor noştri în cadrul unei dispute teologice. Ar fi trebuit să fii şi tu acolo. O parte din tine s-ar fi mândrit cu învăţaţii noştri. Ximenes e deştept. Este inteligent, dar n-a reuşit nimic în ziua aia. Când Zegri bin Musa i-a răspuns punct cu punct şi a fost aplaudat până şi de unii dintre clericii lui, prelatul şi-a ieşit din fire. A pretins că Zegri a insultat-o pe Fecioara Maria, când, de fapt, tot ceea ce făcuse prietenul nostru a fost doar să întrebe cum putea ea rămâne fecioară după naşterea lui Isa. Tu vezi că întrebarea respecta o anumită logică sau teologia voastră te împiedică să recunoşti toate faptele cunoscute? Zegri al nostru a fost târât în camera de tortură şi schingiuit atât de tare, încât a căzut de acord să se convertească. Atunci am plecat, dar nu înainte de a observa sclipirea din ochii lui Ximenes, ca şi cum ar fi înţeles în acea clipă care era singura cale de a converti populaţia. A doua zi, întregii populaţii i s-a poruncit să iasă pe străzi. Ximenes de Cisneros – mânia lui Allah să se abată asupra lui! – a declarat război culturii noastre şi stilului nostru de viaţă. În acea singură zi au golit toate bibliotecile noastre şi au ridicat un zid masiv de cărţi în Bab al-Ramla. Au dat foc culturii noastre. Au ars două milioane de cărţi. Opt veacuri au fost şterse cu buretele într-o singură zi. N-au ars chiar tot. N-au fost, la urma urmei, barbari, ci mesagerii unei culturi diferite pe care voiau s-o aducă în al-Andalus. Medicii lor s-au rugat de ei să cruţe trei sute de manuscrise, mai ales cele cu subiecte medicale. Ximenes a încuviinţat, pentru că până şi el ştia că medicina noastră este deasupra a tot ce ştie creştinătatea. Numai acest zid de foc îl văd eu tot timpul, unchiule! îmi umple inima de frică. Flăcările ce ne-au ars cărţile vor distruge într-o zi tot ce-am creat în al-Andalus.

De ele nu va scăpa nici acest sătuc ridicat de strămoşii noştri, unde tu şi cu mine ne-am jucat în copilărie. Ce-are asta de-a face cu victoriile uşoare ale Profetului nostru şi cu răspândirea credinţei noastre? Asta a fost acum opt sute de ani! Zidului de cărţi i s-a dat foc abia anul trecut".

Mulţumit că avusese câştig de cauză, Umăr bin Abdallah se întoarse în casă şi intră în dormitorul soţiei lui. Zubayda nu se culcase încă.

— Te gândeşti la zidul de foc, Umăr?

El se aşează pe pat şi dădu din cap. Ea îi pipăi umerii şi se dădu înapoi:

— Încordarea trupului tău mă doare. Uite, întinde-te, iar eu am să te masez până am s-o scot din tine.

Umăr se supuse, iar mâinile ei pricepute descoperiră nodurile dureroase din trupul lui. Degetele ei lucrară până când începură să se înmoaie.

— Când ai să-i răspunzi lui Miguel în legătură cu Hind?

— Fata ce zice?

— Ar prefera să fie cununată cu un cal.

Starea de spirit a lui Umar se schimbă. Scoase un hohot răsunător de râs:

— Întotdeauna a avut bun-gust. Mă rog, iată şi răspunsul pe care-l căutai!

— Dar ce-ai să-i spui sfinţiei sale?

— Am să-i zic unchiului Miguel că singura cale prin care Juan îşi va găsi tovarăşă de aşternut este să devină preot şi să se folosească de confesional!

Zubayda chicoti uşurată. Umăr îşi recăpătase veselia. Curând lucrurile aveau să reintre pe făgaşul firesc. Dar se înşela. Zidul de cărţi încă mai ardea în cugetul său.

— Nu ştiu dacă ne vor lăsa să trăim în al-Andalus fără să ne convertim la creştinism. Căsătoria lui Hind cu Juan este o glumă, dar viitorul neamului Banu Hudayl, al celor care trăiesc alături de noi şi muncesc pentru noi de veacuri, îmi stârneşte îngrijorarea!

— Nimeni nu ştie mai bine decât tine că nu sunt uşă de biserică. Doica aia bătrână a voastră, plină de

superstiţii, ştie asta mult prea bine. Îi spune lui Yazid al nostru că maică-sa este blasfematoare, chit că mă prefac de dragul vostru şi postesc în timpul Ramadanului. Eu…

— Dar ştim toţi că posteşti şi te rogi doar de ochii lumii. Nu-i niciun secret!

— Râzi de mine cât vrei, dar ceea ce contează mai mult este fericirea copiilor noştri. Şi totuşi…

Umăr redevenise serios:

— Da?

— Şi totuşi, ceva în mine se răscoală împotriva creştinării, încep să mă neliniştesc când mă gândesc la asta. Mai bine mor decât să-mi calc pe inimă şi să mă prefac că mă cuminec cu carne de om şi cu sânge de om. Canibalismul din ritualul lor îmi repugnă. Merge foarte departe. Aminteşte-ţi de scârba sarazinilor, când cruciaţii au început să-i frigă de vii pe prizonieri şi să le mănânce carnea. Mă îmbolnăvesc numai când mă gândesc la asta, dar decurge în mod firesc din credinţa lor.

— Ce femeie sucită mai eşti şi tu, Zubayda bine Quddus.

Acum îmi spui că bunăstarea copiilor noştri e mai presus de orice şi, în clipa următoare, nu vrei să le asiguri un viitor în căminul lor strămoşesc.

— Ce-are asta de-a face cu fericirea? Toţi copiii tăi, printre care şi micul Yazid, sunt gata să ridice armele împotriva cavalerilor Izabelei. Chiar dacă te laşi înrâurit de Miguel, cum ai să-ţi convingi copiii? Pentru ei convertirea ta ar fi o lovitură la fel de mare ca şi zidul de foc.

— Asta-i o problemă politică, nu spirituală. Am să comunic cu Creatorul aşa cum am făcut-o dintotdeauna. Aparenţele nu contează.

— Şi când nobilii creştini vor veni în zile de sărbătoare la >)

tine, vei mânca porc împreună cu ei?

— Poate, dar niciodată cu mâna mea dreaptă.

Zubayda râse, dar se şi tulbură. Îl simţea pe cale să ia o hotărâre. Zidul de foc îi tulburase cugetul. Foarte curând avea să păşească pe urmele lui Miguel. Încă o dată

el o surprinse:

— Ţi-am povestit vreodată ce ne-am trezit recitând în acea noapte, în timp ce ei ne distrugeau moştenirea?

— Nu. Ai uitat că n-ai scos un cuvânt o săptămână întreagă după ce te-ai întors de la Gharnata? N-ai spus nimic nimănui, nici măcar lui Yazid. Te-am implorat, dar n-ai avut putere să scoţi nicio vorbă.

— Am plâns ca nişte copii în noaptea aia, Zubayda. Dacă lacrimile noastre ar fi curs spre rug, ele ar fi stins flăcările. Dar, deodată, m-am trezit recitând ceva ce învăţasem în prima tinereţe. Apoi am auzit un murmur şi mi-am dat seama că nu eram singurul care cunoşteam versurile poetului. Faptul că nu eram singur mi-a dăruit o forţă care nu m-a mai părăsit de atunci. Îţi spun asta ca să înţelegi, o dată pentru totdeauna, că nu mă voi converti niciodată de bunăvoie.

Zubayda îşi îmbrăţişă soţul şi îl sărută cu blândeţe pe ochi:

— Care erau cuvintele poetului?

Umăr îşi înăbuşi un suspin şi îi şopti la ureche:

„Hârtia o puteţi arde.
Dar ce e scris, nu;
Căci e la adăpost, în inima mea.
Unde mă duc eu, vine cu mine;
Se aprinde când mă aprind.
Şi în mormânt mă va însoţi”.

Zubayda îşi aduse aminte. Tutorele ei îi spusese povestea de sute de ori. Versurile aparţineau lui Ibn Hazm, care se născuse cu cinci veacuri în urmă, pe când lumina culturii islamice tocmai începea să răsară în cele mai întunecate unghere de pe continentul european.

Ibn Hazm, cel mai eminent şi mai curajos poet din întreaga istorie a al-Andalusului, un istoric şi un biograf care lăsase în urma lui patru sute de volume, un om care venerase adevărata cunoaştere, fără să-i respecte pe ceilalţi oameni. Atacurile lui zeflemitoare împotriva predicatorilor dreptei credinţe islamice îi făcuseră pe aceştia din urmă să-l excomunice, după rugăciunile de

vineri, în marea moschee. Poetul rostise aceste cuvinte când clericii musulmani aruncaseră în flăcări unele dintre lucrările lui, într-o piaţă publică din Ishbiliya.

— Am învăţat şi eu despre el, dar s-a dovedit că n-a avut dreptate, nu-i aşa? Inchiziţia e mai pricepută. Nu se mulţumeşte doar să pună ideile pe foc, îi arde pe rug şi pe cei care le răspândesc. Fiecare veac nou aduce noi progrese.

Scoase un suspin de uşurare, convinsă că soţul ei n-avea să se grăbească să ia o hotărâre pe care, mai apoi, s-o regrete tot restul vieţii sale. Îl mângâie pe păr, ca şi cum ar fi încercat să-l liniştească, însă el adormise deja.

Cugetul Zubaydei n-avea să-şi curme zbuciumul şi s-o lase să doarmă. Gândurile îi zburară acum la soarta celui mai mare dintre băieţii ei, Zuhayr. Din fericire, rana pe care o căpătase nu fusese gravă, dar, dată fiind firea lui iute, se putea întâmpla orice de-acum încolo. Gharnata ajunsese mult prea primejdioasă. Cea mai bună soluţie, îşi zise în gând Zubayda, ar fi să-l însoare cu nepoata ei preferată, Khadija, care trăia cu familia la Ishbiliya. S-ar potrivi de minune. Satul avea nevoie de o sărbătoare, şi o nuntă mare de familie era singura cale acum de a petrece fără a provoca autorităţile. Şi, cu aceste planuri nevinovate în minte, stăpâna casei reuşi să adoarmă.

Capitolul 2

Ce farmec au dimineţile de septembrie în al-Hudayl! Soarele n-a răsărit încă, dar razele lui luminează deja cerul, iar orizontul este zugrăvit în aur şi purpură. Fiecare vieţuitoare se desfată în această lumină şi în liniştea care o însoţeşte. Curând, păsările încep să ciripească, iar muezinul satului îi va chema pe drept credincioşi la rugăciune.

Cei două mii şi ceva de săteni sunt obişnuiţi cu aceste sunete. Chiar şi cei care nu sunt musulmani recunosc precizia de ceasornic a muezinului. Nu toţi răspund la chemare. În casa stăpânului, numai Ama îşi mai întinde covoraşul în curte.

Peste jumătate dintre ţărani muncesc pe ogoare, fie

pentru sine, fie pentru Banu Hudayl. Restul sunt ţesători, care lucrează acasă sau pe moşie, oameni care cresc viermi de mătase şi femei care ţes faimoasa mătase de Hudayl, căutată până şi în Samarkand. Se mai adaugă acestora câţiva prăvăliaşi, un potcovar, un cizmar, un croitor, un dulgher şi satul este complet. Servitorii de pe moşia familiei, în afară de pitic, de Ama şi de grădinari, toţi se întorc la familiile lor din sat în fiecare seară.

Zuhayr bin Umăr se trezi devreme, odihnit, uitându-şi de rană, deşi pricina ei îi mai ardea încă în minte. Se uită pe fereastră şi se minună de culorile cerului. La un kilometru şi ceva depărtare de sat, se înălţa un dâmb cu o peşteră uriaşă, scobită în stâncile din vârf. Pe acel deluşor, înăuntrul peşterii, se găsea o încăpere micuţă văruită în alb. În acea chilie trăia un bărbat în vârstă, un mistic. Acesta recita versete, iar Zuhayr începuse să i preţuiască foarte mult compania după ce căzuse Gharnata.

Nimeni nu ştia de unde venise ori ce vârstă avea, sau când sosise. Aşa credea Zuhayr. Umăr îşi aducea aminte de peşteră, dar stăruia că fusese nelocuită în anii copilăriei lui şi slujise, de fapt, ca loc de întâlnire pentru ţăranii din sat. Bătrânului îi plăcea să se înconjoare de mister. Ori de câte ori Zuhayr îi punea întrebări despre el, ocolea răspunsurile, refugiindu-se în poezie. Mai presus de orice, tânărul credea că bătrânul era cinstit.

În acea dimineaţă simţi o dorinţă aprinsă de a vorbi cu locuitorul peşterii. Ieşi din camera lui şi intră în *hammam*. Pe când stătea întins în baie, îşi dori ca Yazid să se trezească, să vină la el şi să mai schimbe o vorbă împreună. Fraţilor le plăceau din cale-afară conversaţiile în baie, mezinului, pentru că ştia prea bine că baia îl ţinea pe loc pe Zuhayr preţ de douăzeci de minute, fără să-i mai dea vreo putinţă de scăpare, fratelui mai mare, fiindcă era singura ocazie de a-l observa pe puiul de vultur mai îndeaproape.

— Cine-i în baie?

Glasul era al Amei. Tonul era poruncitor.

— Sunt eu, Ama.

— Allah să te binecuvânteze! Te-ai sculat deja? Rana ţi s-a…?

Râsul lui Zuhayr o întrerupse. Ieşi din baie, se înfăşură într-un prosop şi se duse în curte.

— Rana! Hai să terminăm cu glumele astea, Ama. Un nătărău de creştin m-a atacat cu un briceag şi pentru tine deja sunt un martir.

— Piticul nu-i încă-n bucătărie. Vrei să-ţi fac eu ceva de mâncare?

— Da, dar când mă întorc. Mă duc la peştera bătrânului.

— Dar cine o să-ţi pună şaua pe cal?

— Mă ştii din faşă. Crezi că nu pot călări un cal fără şa?

— Du-i acelui *Iblis* un mesaj din partea mea. Spune-i că ştiu eu bine că el ne-a furat trei găini. Zi-i că, dacă mai face, voi aduce cu mine trei tineri de-acasă şi voi pune să fie biciuit în văzul întregului sat.

Zuhayr râse îngăduitor şi o mângâie pe creştet. Bătrânul, un hoţ de rând? Cât de caraghioase erau gândurile Amei!

— Ştii ce mi-ar plăcea să mănânc astăzi?

— Ce?

— Amestecul dumnezeiesc.

— Numai dacă-mi promiţi c-ai să-l ameninţi pe acel *Iblis* în numele meu.

— Aşa voi face.

Un sfert de ceas mai târziu, Zuhayr galopa spre peştera bătrânului pe bidiviul lui drag, Khalid. Le făcu semn cu mâna sătenilor ce mergeau la câmp, cărându-şi pe Umăr mâncarea de prânz înfăşurată într-un şervet mare, prins cu un nod de un băţ. Câţiva îl salutară plecându-şi capul, fără să se oprească din mers. Alţii se opriră şi izbucniră în urale. Vestea confruntării sale la Gharnata se răspândise în tot satul. Toţi aveau cuvinte de laudă la adresa lui, ceea ce rar se mai întâmpla. Zuhayr al-Fahl, Zuhair „Armăsarul”, cum i se mai spunea, arăta splendid pe când ieşea în galop din sat. Curând nu se mai zări decât

o mică siluetă, dispărând şi reapărând de după coline.

Bătrânul îi zări pe cal şi călăreţ urcând dealul. Un surâs îi înflori pe buzele ofilite. Fiul lui Umar bin Abdallah venea iar să-i ceară sfatul. Vizitele lui dese nu erau, pesemne, pe placul părinţilor. Ce mai dorea de această dată?

— Pacea fie cu tine, moşule!

— Şi cu tine, Ibn Umăr. Ce vânt te mai aduce pe la mine?

— Am fost în Gharnata aseară.

— Am auzit.

— Şi…?

Bătrânul ridică din umeri.

— Am avut sau n-am avut dreptate?

Spre marea încântare a lui Zuhayr, moşneagul îi răspunse cu un poem:

— „Până-ntr-atât corupse lumea necredinţa.

Încât dogme cese-ncontră crezul îşi abjură.

Dar să nu fi stat în firea Omului atâta ură.

Biserici şi moschee, laolaltă, s-ar fi durat în veac”.

Zuhayr nu mai auzise aceste versuri înainte şi îl aplaudă:

— Tu le-ai scris?

— Vai, prostuţule! Neştiutorule! Cum de nu recunoşti glasul unui mare maestru? Abu’l Ala al-Ma’ari este autorul.

— Dar se spune c-a fost un necredincios.

— Ei! Zică ei ce-or zice! Cine îndrăzneşte să spună aşa ceva? îi desfid!

— Sacerdoţii noştri spun asta. Învăţaţii…

În acea clipă bătrânul se ridică în picioare, ieşi din peşteră urmat de un Zuhayr năuc şi recită cât putu de tare pe creasta dâmbului:

— „Ce este religia? O fecioară atât de bine păzită, încât niciun ochi n-o poate vedea. Preţul darurilor şi al zestrei sale de nuntă aiureşte peţitorul. Dintre toate frumoasele doctrine auzite de mine de la înălţimea amvonului, inima mea n-a acceptat vreodată nici măcar un singur cuvânt!”

Zuhayr zâmbi cu gura până la urechi.

— Tot de al-Ma’ari?

Moşneagul dădu din cap şi surâse.

— Am învăţat mai multe dintr-un poem de-al lui decât din toate ceasloavele.

— Asta-i blasfemie!

— E adevărul-adevărat.

Pe Zuhayr nu-l surprindea scepticismul moşului. Mereu se prefăcea puţin tulburat de cuvintele bătrânului. Nu dorea ca el să creadă că-şi convinsese noul discipol atât de lesne. În Gharnata era un grup de tineri, toţi cunoscuţi de-ai lui Zuhayr, ba unul dintre ei îi era chiar prieten din copilărie, care făceau un drum lung, călare, până la această văgăună, măcar o dată pe lună, pentru a discuta cu bătrânul pe teme de filosofie, istorie, prezent şi viitor. Da, mereu le frământa minţile viitorul!

Înţelepciunea pe care şi-o însuşeau le dădea putinţa să domine orice dezbatere din Gharnata, ba chiar, câteodată, să-şi surprindă părinţii cu o remarcă atât de pătrunzătoare, încât în vinerea următoare era repetată în fiecare moschee. De la prietenul său, Ibn Basit, cel mai de frunte dintre învăţăceii bătrânului filosof, auzise pentru prima oară Zuhayr despre calităţile intelectuale ale misticului care scria versuri sub pseudonimul al-Zindiq, „Scepticul”.

Înainte de asta, acceptase bârfele care-l descriau pe bătrân ca fiind un proscris, hrănit din pomana păstorilor. Ama adesea mergea mai departe şi zicea că bătrânul avea mintea rătăcită, aşa încât ar trebui lăsat în plata Domnului, să-şi facă drăciile în voie. „Dacă ea ar avea dreptate, îşi zise Zuhayr, aş da peste un nătâng, nu peste acest înţelept cu mintea ageră. Dar de ce şi în ce fel s-a ajuns la această ostilitate din partea Amei?” Zâmbi.

Bătrânul decojea migdalele muiate într-un castron cu apă, când sosise Zuhayr. Acum începu să le macine, preschimbându-le într-o pastă, la care adăuga câţiva stropi de lapte, când amestecul se întărea. Îşi ridică privirea şi surprinse surâsul tânărului.

— Eşti mândru de tine, nu-i aşa? Ce-ai făcut tu în oraş a fost o nesocotinţă. Din fericire, taică-tău nu-i la fel de nerod ca tine. Dacă servitorii tăi l-ar fi ucis pe acel creştin, acum aţi fi fost prinşi cu toţii şi măcelăriţi în drum spre casă.

— Cerule, dar de unde ştii?

Moşneagul nu-i răspunse, ci turnă pasta din castronul de piatră într-o cratiţă cu lapte. La fiertură adăugă miere, nucşoară şi un beţişor de scorţişoară. Suflă peste tăciuni. În câteva minute fiertura dădea în clocot. Făcu focul mai mic turnând cenuşă peste tăciuni şi o lăsă să fiarbă. Zuhayr privea în tăcere, cu simţurile vrăjite de aromă. Apoi cratiţa fu luată de pe foc, iar moşul amestecă fiertura cu putere, ajutându-se de o lingură de lemn, după care presără câteva migdale tocate mărunt peste lichid. Abia atunci fu turnat în două urcioare din lut, iar unul dintre ele fu aşezat în faţa lui Zuhayr. Tânărul sorbi din fiertură şi scoase sunete de încântare.

— Un adevărat nectar. Asta trebuie să bea cei din paradis!

— Cred că, odată ce ajung acolo, mormăi al-Zindiq, mulţumit de succesul său, li se permite o băutură mult mai tare!

— Dar n-am gustat în viaţa mea ceva mai bun…

Se opri şi puse ulcica jos, în faţa lui. Mai gustase băutura asta undeva, dar unde? Unde? Zuhayr se holbă la bătrânul care se lăsă măsurat din priviri fără să se tulbure.

— Ce mai e? Am pus prea puţine migdale? Am adăugat prea multă miere? Ştiu că aceste greşeli pot strica băutura, dar m-am perfecţionat în prepararea ei. Bea-o dintr-o sorbire, tinere amic. Asta nu-i nectarul servit de zeii *rumi*. Este sevă pentru minte din cele mai pure esenţe. Hrăneşte creierul. Ibn Sina a fost, cred, primul care a spus că migdalele ajută gândirii.

Era un şiretlic. Zuhayr îl mirosi numaidecât. Moşneagul se dăduse de gol. Zuhayr îşi amintea acum unde mai gustase ultima oară o băutură asemănătoare. În casa bunicului său, Miguel, lângă Marea Moschee din

Qurtuba. Bătrânul trebuie să aibă o anumită legătură. Trebuie. Zuhayr simţi că era pe punctul de a rupe vălul unui mister. Ce era încă nu ştia. Moşul se uită la el şi îşi dădu seama că una dintre tainele lui era pe cale de a fi descoperită. Înainte ca bătrânul să mai apuce să zică ceva, oaspetele lui se hotărî să-şi continue atacul.

— Am un mesaj pentru tine de la Ama.

— Ama? Ama? Care Ama? Cine-i Ama? Nu cunosc nicio Ama.

— Doica tatălui meu. A făcut întotdeauna parte din familia noastră. O cunoaşte tot satul. Iar tu, care pretinzi că ştii tot ce se petrece în sat, n-o ştii? Este de necrezut!

— Acum, când îmi explici, mă dumiresc şi eu. Sigur c-o ştiu, ba mai ştiu şi cum vorbeşte ea mereu despre lucruri care n-o privesc. Ce-i cu ea?

— Mi-a spus să-ţi zic că ştie cine i-a furat trei găini…

Bătrânul izbucni în râs în faţa lipsei de noimă a unei asemenea idei. El să fie hoţ?

— Mi-a mai zis că, dacă mai faci o dată, va pune să fii pedepsit în faţa întregului sat.

— Vezi vreo găină în văgăuna asta? Vreun ou de găină, ceva?

— Nu-mi prea pasă mie, de fapt. Dacă ai nevoie de ceva de la noi de-acasă, tot ce trebuie să faci este să-mi spui. Îţi va parveni într-o oră. N-am făcut decât să transmit un mesaj.

— Termină-ţi băutura. Mai vrei?

Zuhayr ridică ulcica şi o goli dintr-o singură înghiţitură. Îl măsură îndeaproape pe moşneag. Putea avea peste şaizeci de ani, poate şaizeci şi cinci. Îşi rădea capul o dată pe săptămână. Firele scurte şi ţepoase, ca de nea, crescute ca o mirişte pe ţeastă, dovedeau că întârziase cu vizita lui săptămânală la bărbierul satului. Avea un nas mic, dar foarte ascuţit, ca un cioc de pasăre, un obraz zbârcit, măsliniu, care iarna se mai deschidea. Ochii îi dominau întreaga faţă. Nu erau nici mari, nici strălucitori, ba dimpotrivă: tocmai îngustimea lor le dădea putere, mai ales în toiul discuţiilor aprinse, când începeau să

scânteieze ca nişte torţe în întuneric sau, aşa cum deseori spuneau duşmanii lui, ca ochii unei pisici în călduri.

Barba lui albă era tăiată îngrijit, prea îngrijit pentru un ascet, ceea ce dezvăluia, poate, ceva din trecutul lui. De obicei, era îmbrăcat în pantaloni albi, largi, şi o cămaşă la fel. Când era frig îşi punea o pătură cafenie peste straiele lui obişnuite. Astăzi, pe când soarele îşi revărsa razele în culcuşul său, şedea acolo fără cămaşă.

Cutele de pe pieptu-i scofâlcit îi arătau adevărata vârstă. Era, fără îndoială, un om bătrân. Dar cât de bătrân? Şi pentru ce acea tăcere enervantă, ca de sfinx, ce contrasta atât de bizar cu firea-i deschisă şi vorba-i curgătoare, ori de câte ori Zuhayr îl întreba de trecutul său? Neaşteptându-se, de fapt, la un răspuns, fiul lui Umar bin Abdallah se hotărî, totuşi, să-i mai pună o dată întrebarea:

— Cine eşti, moşnege?

— Vrei să zici că chiar nu ştii?

Zuhayr fu luat prin surprindere.

— Ce vrei să spui?

— Nu ţi-a povestit nimic Ama aia a ta? E limpede că nu. Pot citi răspunsul pe chipul tău. Incredibil! Deci s-au hotărât să păstreze tăcerea până la urmă. De ce nu-i întrebi pe părinţii tăi? Ei ştiu tot ce-i de ştiut despre mine. Goana ta după adevăr ar putea lua sfârşit.

Zuhayr se simţi răzbunat. Prin urmare, nu se înşelase. Exista o oarece legătură cu familia.

— Bunicul Miguel ştie cine eşti?

Figura bătrânului se înnegură. Întrebarea tânărului îl supărase. Îşi plimbă ochii asupra resturilor băuturii preparate din migdale şi se adânci în gânduri. Deodată îşi ridică privirea.

— Câţi ani ai, Zuhayr al-Fahl?

Flăcăul roşi. Zburând de pe buzele lui al-Zindiq, porecla pe care şi-o dobândise suna mai curând a dojană.

— Fac douăzeci şi trei peste o lună.

— Bine. Şi de ce-ţi zic sătenii al-Fahl?

— Pentru că iubesc călăria. Până şi tata-mi spune că,

atunci când mă vede călărindu-l pe Khalid, simte că eu şi calul suntem una.

— Nicidecum! Astea-s nerozii! Ai vreodată sentimentul ăsta?

— Mă rog, nu. Nu chiar, dar este adevărat că sunt în stare să fac un cal, orice cal, nu doar Khalid, să alerge mai repede decât ar putea oricare dintre bărbaţii din sat.

— Ibn Umăr, înţelege un lucru! Nu ăsta-i motivul pentru care-ţi zic ei al-Fahl.

Zuhayr se ruşină. Lansa bătrânul diavol alt atac, ca să-şi protejeze flancul?

— Tinere stăpân, ştii foarte bine despre ce vorbesc. Nu-i vorba doar de cai, nu-i aşa? Sari şi pe femeile lor, ori de câte ori poţi. Am auzit că-ţi cam plac fecioarele satului. Vreau adevărul acum!

Zuhayr sări în picioare, indignat:

— Asta-i o minciună. O calomnie crasă. Nu m-am culcat cu nicio ţărancă împotriva voinţei ei. Pe oricine zice altfel îl provoc la luptă dreaptă. Cu asta nu-i de glumit.

— Nimeni n-a zis că le sileşti. Cum pot fi ele silite când este dreptul tău? Ce rost mai au picioarele larg desfăcute, dacă mintea rămâne zăvorâtă? De ce te-a supărat întrebarea mea atât? Tatăl tău este un om de treabă, nu-i dedat la niciun fel de excese, dar episoade de acest fel s-au tot ivit în sânul familiei tale de veacuri. Prostule, ţi s-a urcat sângele la cap! mai bine stai jos! Nu m-ai auzit? Stai jos!

Zuhayr făcu precum i se ceruse.

— Îl ştii pe Ibn Hasd, cizmarul?

Pe Zuhayr întrebarea îl ului. Ce avea de-a face cu o asemenea discuţie? Dar dădu din cap.

— Data viitoare când îl mai întâlneşti, cercetează-i trăsăturile. S-ar putea să vezi o asemănare.

— Cu cine?

— O asemănare de familie.

— Care familie?

— A ta, bineînţeles. Caută semnul lui Banu Hudayl.

— Moş smintit! Ibn Hasd e evreu. Ca şi strămoşii

lui…

— Ce-are asta a face cu ce ţi-am zis eu? Mama lui a fost odinioară cea mai frumoasă femeie din sat. Străbunicul tău, Ibn Farid, a pândit-o pe când se scălda într-o zi la râu. A aşteptat până a terminat şi apoi a siluit-o. Fructul legăturii lor a fost Ibn Hasd, care de fapt e Ibn Mahomed!

Zuhayr izbucni în râs:

— Măcar bătrânul războinic n-avea gusturi rele. Nu mi-l pot închipui ca pe un…

— …al-Fahl? sugeră moşul plin de solicitudine.

Zuhayr se ridică să plece. Soarele se înălţase sus pe cer, iar tânărul începu să se gândească la mâncarea Amei. Încă o dată, bătrânul îl întrecuse în isteţime.

— Îmi voi lua rămas-bun acum şi voi face precum spui. Am să-l întreb pe tata care-i povestea ta.

— De ce te grăbeşti?

— Ama mi-a promis să-mi facă nişte amestec dumnezeiesc şi…

— Amira şi amestecurile ei dumnezeieşti! Oare nimic nu se schimbă în blestemata aia de casă? Tu ai o slăbiciune, Zuhayr al-Fahl. O slăbiciune care, într-o bună zi, îţi va veni de hac. Te laşi convins mult prea uşor. Prietenii te duc de nas unde vor ei, devii paiaţa lor. Nu pui destule întrebări. Trebuie să gândeşti cu capul tău. Întotdeauna! mai ales în vremurile astea, când o alegere a ajuns o chestiune de viaţă şi de moarte.

— Dintre toţi, numai tu n-ai dreptul să spui asta. Nu te tot întreb de mai bine de doi ani? N-am fost eu destul de stăruitor, moşule?

— Ba da! Nu pot tăgădui asta, dar de ce pleci tocmai acum, când am de gând să-ţi spun ce doreşti să ştii?

— Dar am înţeles că vrei să-i întreb…

— Întocmai. A fost doar o viclenie şi, ca întotdeauna, a mers. Prostuţule! Taică-tău n-o să-ţi spună nimic niciodată. Maică-ta? Ca să-ţi zic adevărul, nu ştiu. Este o doamnă dreaptă şi foarte respectată, dar în treaba asta, din câte cred, va face la fel ca taică-tău. Nu mai rămân

decât eu, Ibn Umăr. Curând am să-ţi destăinui totul.

Zuhayr începu să tremure de nerăbdare. Moşneagul încălzi nişte apă şi turnă cafea într-un ibric, după care dădu la o parte ustensilele de bucătărie şi desfăcu un covoraş ţesut de mână, ponosit, în mijlocul peşterii. Se aşează cu picioarele încrucişate şi îl pofti pe Zuhayr să ia şi el un loc. După ce s-au aşezat amândoi, bătrânul turnă cafea în două boluri. Sorbi cu zgomot şi începu a vorbi:

— Am crezut că vremurile bune se pot sfârşi oriunde în altă parte, dar nicicând în Gharnata noastră. Eram încredinţaţi că domnia Islamului va supravieţui în al-Andalus, neştiind însă cât rău ne putem face singuri. Acele zile de aur nu se vor mai întoarce niciodată, şi ştii de ce? Pentru că apărătorii credinţei noastre s-au certat între ei, s-au omorât între ei şi s-au dovedit neputincioşi în a se uni împotriva creştinilor. Până la urmă a fost prea târziu. Când sultanul Abu Abdullah şi-a privit pentru ultima oară regatul pierdut, a izbucnit în plâns, la care mama lui, doamna Ayesha, i-a zis: „N-ai decât să plângi cât vrei ca o muiere pentru ceea ce n-ai fost în stare să aperi ca un bărbat”. Am crezut mereu c-a fost nedrept. La acea dată creştinii aveau o armată mai mare. Noi credeam că sultanul Turciei ne va trimite ajutoare şi la Malaka au fost postaţi observatori, dar nu ne veni niciun semn. Toate acestea s-au petrecut acum cincisprezece ani. Însă vremurile despre care am eu de gând să-ţi povestesc au trecut de aproape o sută de ani. Străbunicul tău, Ibn Farid, a fost un oştean fără seamăn. Se zice că era mai temut de cavalerii creştini decât Ibn Kassim şi, crede-mă, asta spune mult. Odată, la asediul Medinei Sid, a gonit singur călare pe bidiviul său până la cortul regelui Castiliei. „O, rege al creştinilor, i-a strigat. Îi provoc pe fiecare dintre cavalerii tăi să lupte corp la corp cu mine. Emirul mi-a poruncit să-ţi spun că, de mă va doborî vreunul dintre oamenii tăi, îţi vom deschide porţile, dar dacă, la apusul soarelui, mai sunt încă în şa, atunci trebuie să te retragi”. Regele lor, cunoscând reputaţia străbunului tău, nu s-a încumetat să consimtă, dar cavalerii creştini s-au răzvrătit. Să refuzi era o insultă la

adresa bărbăţiei lor. Atunci oferta a fost acceptată. Şi ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. Când soarele a amurgit, căpetenia clanului Banu Hudayl era acoperită de sânge, dar mai era încă pe cal. Aproape şaizeci de cavaleri creştini zăceau morţi. Asediul a fost ridicat... pentru o săptămână. Pe urmă s-au întors, au luat garnizoana prin surprindere şi, într-un târziu, au biruit, dar între timp Ibn Farid se întorsese la al-Hudayl. Bunicul tău Abdallah n-avea mai mult de patru ani, când mult-iubita lui mamă, doamna Najma, a murit dând naştere bunicii tale, Zahra. Sora ei mai mică, doamna Maryam, i-a luat locul doamnei Najma şi aşa a ajuns mamă a doi copii. Şi ce mamă! Se zice că micuţii au crescut crezând că ea le era adevărata mamă.

Zuhayr începu să dea semne de nerăbdare:

— Eşti sigur că asta-i povestea vieţii tale? Sună mai mult ca povestea neamului meu. Am fost crescut cu basme despre străbunicul meu.

Ochii lui al-Zindiq se îngustară, fulgerându-l pe Zuhayr:

— Dacă mă mai întrerupi o singură dată, nu voi mai vorbi niciodată despre asta. E limpede?

Zuhayr încuviinţă, iar moşneagul îşi urmă povestea:

— Dar erau probleme. Ibn Farid îi arăta un mare respect şi o mare afecţiune noii sale soţii, dar nu-i ardeau călcâiele după ea. Maryam îşi putea înlocui sora în toate celelalte privinţe, dar nu în patul străbunicului tău. El îşi pierdu pur şi simplu vigoarea bărbăţiei. Mulţi medici şi vraci au venit să-l vadă. Cele mai exotice leacuri îi fură turnate pe gât, pentru a-i retrezi bărbăţia la viaţă. Nimic nu se întâmplă. Fecioare frumoase trecură pe dinaintea patului său, dar nimic nu izbuti să-l mişte. Ce nu pricepeau ei era faptul că bolile minţii nu se pot lecui precum cele trupeşti. Vezi tu, tinere, când nu se simte în largul lui cocoşul nu mai cântă! Eşti sigur că nu ştii nimic din toate astea?

Zuhayr făcu din cap semn că nu.

— Mă miră să aflu asta. Atât Ama, cât şi piticul ştiu

fiecare amănunt. Unul din ei ar fi trebuit să-ţi spună.

Iar bătrânul îşi arătă dezaprobarea în privinţa celor doi fornăind puternic pe nas şi scuipând afară din peşteră.

— Te rog, nu te opri tocmai acum. Trebuie să ştiu tot, se rugă de el Zuhayr, pe un ton rugător în care se citea nerăbdarea.

Bătrânul surâse şi turnă mai multă cafea:

— Într-o zi, când Ibn Farid îşi vizita unchiul de la Qurtuba, cei doi ieşiră călare afară din oraş şi poposiră în satul unui nobil creştin, prieten de-al vostru de familie încă de la căderea Ishbiliyei. Nobilul, Don Álvaro, nu era acasă. Nici doamna lui. Dar în vreme ce aşteptau, o tânără servitoare le aduse fructe şi băuturi. Trebuie să fi avut cincisprezece sau şaisprezece ani, cel mult. Se numea Beatrice şi era frumoasă. Pielea îi era de culoarea caiselor coapte, ochii, migdalaţi, şi avea un chip surâzător. Am văzut-o curând după aceea. Mi-a fost greu să nu mă las fermecat de frumuseţea ei. Ibn Farid nu-şi mai putea lua ochii de la ea. Unchiul său înţelese pe dată ce se petrecea. A încercat să plece, dar străbunicul tău a refuzat să mai iasă din casă. Unchiul său a povestit mai târziu familiei că îl încercase chiar atunci un presentiment că Ibn Farid se îndrepta spre prăpastie, dar toate avertismentele şi temerile au fost zadarnice. Ibn Farid era renumit pentru încăpăţânarea lui. Când Don Álvaro s-a întors împreună cu fiii lui, a fost încântat de vizită. Le dădu un ospăţ. Paturile fură pregătite. Nici vorbă ca oaspeţii să se mai întoarcă la Qurtuba în aceeaşi seară. Un mesager a fost trimis să informeze familia că Ibn Farid nu avea să se întoarcă acasă până a doua zi. Îţi închipui cât de încântat era. Târziu în noapte, marele luptător îndrăzni cu sfială să pună gazdei întrebări în legătură cu fata. „Şi tu, prietene, şi tu? se minună Don Álvaro. „Beatrice este fiica Doroteei, bucătăreasa noastră. Ce-ţi doreşte inima? Dacă vrei să te culci cu ţăranca se poate aranja, fără nicio îndoială”. Închipuieşte-ţi uluirea lui Don Álvaro când mărinimosu-i răspuns l-a făcut pe Ibn Farid să sară de pe perne, roşu la faţă de mânie şi să-şi provoace gazda la duel. Don Álvaro

şi-a dat seama că treaba era serioasă. S-a ridicat în picioare şi l-a îmbrăţişat pe Ibn Farid. „Ce doreşti tu, prietene?” Toată lumea a tăcut. Glasul lui Ibn Farid s-a auzit înecat de emoţie: „O vreau de soţie, asta-i tot”. Unchiul lui a leşinat în clipa aia, deşi pesemne că mai degrabă alcoolul îl făcuse să se prăbuşească. Ce mai putea spune Don Álvaro? A zis că, tatăl fetei fiind mort, trebuia să-i ceară maică-sii încuviinţarea, dând însă de înţeles că, de vreme ce femeia îl slujea pe el, n-avea să-i zică nu. Străbunicul tău nu mai putea aştepta: „Cheam-o acum!” O Dorotee buimacă şi nedumerită s-a ivit în faţa preacinstitei adunări. „Doroteea! a început 1) on Álvaro, „oaspeţilor mei le-au făcut multă plăcere bucatele tale şi acest mare cavaler, Ibn Farid, are numai cuvinte de laudă pentru tine şi arta ta culinară. De asemenea, îţi mai trimite complimente şi pentru frumoasa şi tânăra Beatrice. Noi, cei care am văzut-o crescând sub ochii noştri în ultimii ani, ne-am obişnuit cu ea, dar oricui din afară i se pare de o frumuseţe orbitoare. Ai planuri de măritiş pentru ea?” Biata femeie, ce mai putea zice? Şi ea era foarte frumoasă, cu pletele roşcate ce i se revărsau unduioase până la genunchi. Întrebarea a lăsat-o cu gura căscată. A clătinat din cap, nevenindu-i să-şi creadă urechilor. „Bine atunci, a urmat Don Álvaro, am veşti bune pentru tine. Prietenul meu, Ibn Farid, îi cere mâna. Pricepi? Doreşte să-i fie soţie legiuită până la sfârşitul zilelor lui, nu ţiitoare pentru o noapte! îţi va plăti o zestre frumuşică. Ce zici?” Îţi poţi închipui, Ibn Umăr, în ce stare se găsea biata femeie. A început să verse lacrimi care l-au mişcat pe Ibn Farid, care o lămuri că avea gânduri cinstite. Ea se uită atunci la Don Álvaro şi spuse: „Cum doriţi, domnul meu. N-are tată. Voi să hotărâţi!” Iar Don Álvaro hotărî chiar atunci ca în dimineaţa următoare Beatrice să devină a treia ta străbunică. Vinul curse din belşug apoi. O asemenea bucurie, ni s-a povestit mai târziu, nu se mai văzuse pe chipul străbunului tău din ziua în care venise pe lume bunicul tău. Era în al nouălea cer. Începu să cânte şi cu atâta plăcere şi pasiune, încât îi molipsi şi pe ceilalţi. Acest

refren care este cântat în casa voastră mereu de atunci încoace. Zuhayr încremeni:

— Să fi fost *Khamriyya*? *Imnul vinului*?

Moşneagul zâmbi şi dădu din cap. Zuhayr, profund mişcat de povestea iubirii pătimaşe al lui Ibn Farid, începu deodată să cânte:

„Las valul umflat al patimii simţurile să-mi înece!

Fie-ţi milă, iubire, de această inimă ce de mult arde mocnit.

Nu-i răspunde cu o încruntare.

Când nevoit sunt să te văd aşa cum eşti.

Căci dragostea e viaţă, iar moartea-n iubire-i paradis

Unde toate păcatele-mi sunt pe dat iertate…”

— Pe Allah! striga moşneagul. Da’ bine mai cânţi!

— Tata m-a învăţat.

— Iar el îl ştie de la bătrânul lui, dar prima oară când s-a cântat a fost cel mai important. Să mai zic sau ţi-e destul pe ziua de azi? Soarele deja străluceşte la zenit. Amestecul dumnezeiesc se răceşte acasă. Dac-ai obosit…

— Te rog, nu te opri. Te implor!

Iar bătrânul îi făcu pe voie:

— A doua zi de dimineaţă, Beatrice s-a convertit la Islam. Când i s-a propus să-şi aleagă numele musulman, a şovăit şi aşa s-a ajuns ca numele să-i fie hotărât de viitorul soţ. Asma. Asma bine Doroteea. Biata copilă! Aflase despre nunta ei cum deschisese ochii, în zorii acelei zile, ca să deretice în bucătărie şi să aprindă focul. Unchiul străbunicului tău s-a îngrijit de ritual, pentru că a fost singurul martor prezent la ceremonie. Religia noastră este simplă. Naşterea, moartea, nunta, divorţul nu implică ritualuri complicate, spre deosebire de sistemul conceput de călugări. Ibn Farid se grăbea, dorind să pună familia în faţa unui fapt împlinit. Orice amânare, credea el, putea fi fatală. Fraţii Najmei şi ai lui Maryam erau maeştri în răfuielile cu alte clanuri. Se pricepeau la asasinate. Fireşte că ei ar fi considerat o neruşinare faptul că sora lor era trecută cu vederea pentru o sclavă creştină. Concubinele sunt, după cum bine ştii, îngăduite. Dar aici era altceva. O

nouă stăpână în gospodărie fusese aleasă fără ştirea sau consimţământul lor. Fără îndoială că avea să-i poarte pruncii în pântece. Să fi avut destul timp, i-ar fi luat viaţa Beatricei. Ibn Farid era supranumit „leul" în tot al-Andalusul pentru curajul său, dar era şi un vulpoi. Dacă era căsătorit, cumnaţii lui aveau mâinile legate. Desigur că unchiul lui era furios, dar nu s-a luat la harţă cu nepotul său în casa lui Don Álvaro. Asta s-a întâmplat mai târziu. Aşadar, Ibn Farid şi Asma bine Doroteea s-au întors la Qurtuba. Au stat acolo o zi şi o noapte înainte să-şi înceapă călătoria de două zile până-n regatul Gharnatei şi la cuibul din al-Hudayl. Fără ştirea lui Ibn Farid, veştile ajunseseră acasă, printr-un curier trimis de unchiul său.

Casa era parcă îndoliată. Bunicul tău, Abdallah, avea pe atunci optsprezece ani, era deja bărbat. Mătuşa ta, Zahra, era cu patru ani mai tânără, având aceeaşi vârstă ca şi mine. Se plimbau încoace şi încolo prin curtea străbătută de pârâu, amândoi într-o stare de mare nelinişte. Îi urmăream cum se tulburau tot mai tare, fără să cunosc pricina. Când l-am întrebat pe bunicul tău, a strigat la mine: „Fiu de câine, pleacă de aici. Nu-i treaba ta!" Nu-mi mai vorbise niciodată astfel. Când doamna Maryam a ieşit din camera ei, amândoi i s-au aruncat în braţe, vărsând necontenit lacrimi. Obrăznicia mea a fost, din fericire, uitată. L-am iubit pe bunicul tău foarte mult şi cuvintele pe care mi le-a aruncat în ziua aia m-au durut rău. Mai târziu, firește, am înţeles pricina mâniei sale, dar până în ziua aia mă jucasem mereu cu el şi cu Zahra, ca un egal. Ceva se schimbase. Odată ce el s-a liniştit, amândoi am încercat să ne întoarcem la vechile noastre obiceiuri de odinioară, dar n-a mai fost niciodată la fel. N-am mai putut uita că el era tânărul stăpân, iar lui i s-a atras atenţia că nu eram decât fiul unei servitoare, căruia acum i se dăduse sarcina să intre în slujba doamnei Asma.

„În sfârşit, îşi spuse Zuhayr, începe să vorbească despre el însuşi", dar, înainte de a-i putea pune vreo întrebare, bătrânul vorbi mai departe:

— Doamna Maryam era cea mai blândă dintre femei,

chiar dacă limba îi era foarte ascuţită când una dintre slujnice, în afară de Ama voastră, bineînţeles, îşi uita locul. Mi-o amintesc atât de bine! Uneori obişnuia să se ducă şi să se îmbăieze într-un iaz mare cu apă dulce, lângă râu. Era urmată de şase servitoare şi de încă alte patru cameriste. Alaiul era de obicei tăcut, dacă nu se întâmpla ca Zahra să le însoţească. Atunci mătuşa şi nepoata sporovăiau în voie, iar slujnicelor li se îngăduia să râdă la vorbele Zahrei. Servitorii o respectau pe Maryam, dar n-o plăceau. Copiii răposatei sale surori o venerau orbeşte. În ochii bunicului tău şi ai surorii lui ea era fără greş. Ştiau că tatăl lor nu e fericit cu ea şi simţeau, copii fiind, că era ceva important, dar nu încetaseră s-o iubească.

Bătrânul se opri brusc şi îşi aţinti privirea în ochii tulburaţi ai ascultătorului său:

— Te apasă vreo grijă, tinere stăpân? Vrei să te duci acum şi să te întorci la mine altă dată? Povestea mea n-o să facă picioare.

Ochii lui Zuhayr zăriseră o mică siluetă la orizont, iar colbul ce se ridica trăda faptul că cineva venea călare în galop, trimis într-o misiune. Bănuia că era un curier din al-Hudayl.

— Mă tem că vom fi întreruptţi. Dacă omul de pe cal este un mesager de la noi de-acasă, mă voi întoarce mâine la răsăritul soarelui. Mai poţi să-mi satisfaci curiozitatea, răspunzându-mi la o singură întrebare, rogu-te, înainte de a pleca?

— Întreabă-mă.

— Cine eşti tu, moşnege? Mama ta a slujit în casa noastră, dar cine ţi-a fost tatăl? Să fie vreun membru al familiei noastre?

— Nu sunt prea sigur. Maică-mea a făcut parte din zestre, o fată în casă, venită împreună cu doamna Najma de la Qurtuba, când l-a luat pe Ibn Farid de bărbat. Să tot fi avut vreo şaisprezece – şaptesprezece ani pe atunci. Taică-meu? Cine mai ştie? Maică-mea zicea c-a fost un grădinar de pe moşia voastră, ucis într-una dintre bătăliile de lângă Malaka în anul în care m-am născut. Este

adevărat că era căsătorită cu el, dar numai Cerul ştie dacă el a fost tatăl meu. Mai târziu, după subita moarte a Asmei bine Doroteea şi în ciudatele împrejurări ale morţii maică-mii, aveam să aud poveşti despre tatăl meu cel adevărat. Se zicea că sământa din care am răsărit a fost a lui Ibn Farid. Cu siguranţă asta ar lămuri purtarea lui în ultimii săi ani de viaţă, dar, dacă aşa au stat lucrurile, mama mi-ar fi spus chiar ea. Nici că mi-a mai păsat de atunci.

Pe Zuhayr îl nedumerea această întorsătură. Acum îşi amintea poveştile despre tragedia doamnei Asma pe care Ama obişnuia să le depene, el însă nu-şi putea aminti despre ce era vorba. Voia să mai rămână şi să audă tot, dar praful de pe drum se învolbura tot mai aproape de ei.

— Tot îmi mai ascunzi un fapt de seamă.

— Care ar fi acela?

— Numele tău, bătrâne, numele tău!

Capul moşului, care se ţinuse drept în tot acest timp, se plecă deodată, iar ochii lui căutară ceva prin motivele ornamentale ale covoraşului. Apoi îşi ridică privirea către Zuhayr, surâzător:

— De mult am uitat numele pe care maică-mea mi l-a dat. Poate că Ama voastră sau piticul îşi vor aminti. De prea multe decenii prietenii şi duşmanii mă cunosc drept Wajid al-Zindiq. Asta a fost numele pe care mi l-am luat când mi-am scris prima carte. Este un nume de care sunt încă foarte mândru.

— Ai pretins că ştii de ce mi se zice al-Fahl. Va trebui să mă străduiesc din greu ca să-mi treacă prin minte ceva la fel de iscusit pentru a explica de ce ţi-ai dobândit un asemenea nume.

— Răspunsul e simplu. Mă descrie bine. Sunt, la urma urmei, un sceptic, un liber-cugetător!

Amândoi izbucniră în râs. În vreme ce călăreţul poposea în faţa peşterii, se ridicară şi Zuhayr, înflăcărat ca de obicei, îl îmbrăţişă pe bătrân şi îl sărută pe obraji. Pe al-Zindiq îl mişcă gestul tânărului. Înainte să mai apuce să zică ceva, solul tuşi uşor.

— Vino! Intră. Ai un mesaj de la tata? îl întrebă

Zuhayr.

Băiatul dădu din cap. Încă nu împlinise treisprezece ani.

— Iertare, conaşule, dar stăpânul zice că trebuie să vă întoarceţi îndată. Vă aşteaptă la masa de dimineaţă.

— Bun. Tu urcă-te pe catârul ăla de-i zici cal şi întoarce-te călare înapoi. Spune-le că vin. Aşteaptă. M-am răzgândit. Întoarce-te acum. Am să te ajung din urmă în câteva minute. Îl voi saluta eu însumi pe tata. Nu le mai duce niciun mesaj.

Printr-un semn din cap, băiatul îi arătă c-a înţeles şi tocmai dădea să plece, când al-Zindiq îl opri:

— Vino aici, fiule. Ţi-e sete?

Servitorul se uită la Zuhayr, care încuviinţă, cu o uşoară plecăciune a capului. Băiatul luă nerăbdător ulcica de apă ce i se oferise şi o dădu pe gât cu nesaţ.

— Uite, ia la drum şi câteva curmale! O să ai tot timpul să le mănânci după ce tânărul tău stăpân te va lăsa în urmă.

Băiatul primi fructele cu recunoştinţă, făcu o plecăciune celor doi bărbaţi şi curând dădea pinteni catârului său pe drumul de munte.

— Pacea fie cu tine, Wajid al-Zindiq.

— Şi cu tine, fiule. Ţi-aş putea cere o favoare?

— Oricând doreşti.

— Când tatăl tău mi-a dat voie să trăiesc aici acum un sfert de veac, a pus o singură condiţie, numai una: buzele mele să rămână pecetluite în privinţa tuturor chestiunilor legate de familia lui. Dacă va avea vreodată prilejul să descopere că mi-am încălcat făgăduiala, mă va izgoni şi nu mă voi mai bucura de merindele pe care maică-ta mi le trimite cu atâta bunătate. Viitorul meu depinde de tăcerea ta. Nu mai am unde să mă duc.

Zuhayr se oţărî:

— Peste poate! Este nedrept. Nu stă în firea tatii. Voi…

— Ba n-ai să faci nimic. Taică-tău poate a greşit, dar a avut el motivele lui. Vreau să-mi juri că vei păstra

tăcerea.

— Ai cuvântul meu. Jur pe *al-koran*…

— Cuvântul tău singur mi-e de-ajuns.

— Fireşte, al-Zindiq, dar vreau să-mi făgăduieşti, în schimb, că-mi vei spune povestea ta până la capăt.

— Chiar aşa am de gând să fac.

— Pacea fie cu tine atunci, moşule!

Al-Zindiq îl conduse pe tânăr până-n locul unde Khalid era priponit şi zâmbi plin de preţuire văzându-l pe Zuhayr cum se sălta pe spinarea neînşeuată a bidiviului. Bătrânul bătu uşor cu palma crupa calului.

— Să călăreşti un cal fără să…

— Ştiu, îi strigă Zuhayr, este ca şi cum ai călări pe spinarea diavolului. Dac-ar fi adevărat, tot ce pot spune este că diavolul trebuie să aibă un spate foarte moale.

— Pacea fie cu tine, al-Fahl. Casa să-ţi înflorească, îi strigă moşul cu un zâmbet larg pe chip, pe când Zuhayr se porni să coboare în galop costişa.

Pentru o vreme, al-Zindiq rămase locului, în tăcere, admirând iscusinţa călăreţului care se îndepărta.

— Şi eu am călărit odată aşa. Îţi mai aminteşti, nu-i aşa, Zahra?

Nimeni nu-i răspunse.

Capitolul 3

Yazid se trezise din somnul lui de după-amiază tremurând uşor, cu faţa leoarcă de sudoare. Mama lui, întinsă lângă el, se nelinişti văzându-l în acea stare. Îi şterse obrazul cu o bucată de pânză îmbibată cu apă de trandafiri şi îi puse o mână pe frunte. Era răcoroasă ca adierile după-amiezii de afară. N-avea de ce să se îngrijoreze.

— Nu te simţi bine, băiatul meu?

— Nu. Am visat ceva ciudat. Era aşa de aievea, ummi. De ce par visele de după-amiază mai aievea? Să fie aşa pentru că somnul ne este mai uşor?

— Poate. Vrei să-mi povesteşti?

— Am visat moscheea din Qurtuba. Era atât de frumoasă, mamă. Şi, pe urmă, bunicul Miguel a intrat şi a

început să verse sticle de sânge pretutindeni. Am încercat să-l opresc, însă el m-a lovit…

— Ce vedem noi în vise nu-i totuna cu adevărul, îl întrerupse Zubayda.

Nu-i plăcea ura faţă de Miguel pe care Ama o sădea în sufletul copiilor ei şi atunci încercă să-i abată gândul copilului:

— Dar orice ar putea cineva visa în legătură cu Marea Moschee din Qurtuba, tot nu se apropie nici pe departe de adevăr. Într-o zi, te vom lua să-i vezi minunatele arcade. Cât despre Miguel… suspină ea.

Zuhayr, în drumul lui spre baie, auzise fără să vrea conversaţia şi intră pe tăcute în camera mamei lor, tocmai la timp ca să audă cum îl condamna fratele său mai mic pe episcopul de Qurtuba:

— Nu-mi place de el. Niciodată nu mi-a plăcut. Mereu mă ciupeşte prea tare de obraji. Ama spune că nu te poţi aştepta la nimic bun din partea lui. Mai zice că nici mama lui, doamna Asma, nu-l plăcea. Ştii, mamă, odată i-am auzit pe Ama şi pe pitic vorbind despre doamna Asma. Ama zicea că Miguel a fost cel care a băgat-o în mormânt. E adevărat?

Chipul Zubaydei păli. Scoase un mic hohot de râs neconvingător:

— Ce prostie mai e şi asta? Sigur că Miguel nu şi-a omorât mama! Taică-tău s-ar mânia să te audă spunând aşa ceva. Ama asta a ta vorbeşte o groază de tâmpenii. Nu trebuie să crezi tot ce-ţi spune.

— Eşti sigură, mamă? o întrebă Zuhayr zeflemitor.

Glasul lui îi făcu pe amândoi să tresară. Yazid sări în picioare şi se aruncă drept în braţele lui. Fraţii se îmbrăţişară şi se sărutară. Mama lor surâse:

— Puiul este la adăpost. Ţi-am dus lipsa foarte tare azi-dimineaţă. Yazid s-a tot învârtit primprejur supărând pe toată lumea, chiar şi pe sine însuşi. Ce ţi-a mai povestit moşul?

Răspunsul lui Zuhayr fusese pregătit cu grijă dinainte, în drumul său călare, înapoi spre casă:

— Am vorbit despre urgia din al-Andalus. Despre sfârşitul felului nostru de viaţă. Crede că ne aflăm la finele istoriei noastre. Este un foarte mare învăţat, mamă. Ce ştii despre el? Cu mine nu vrea să discute despre sine.

— Întreab-o pe Ama, se amestecă în vorbă frăţiorul său. Ştie totul despre el.

— Am de gând să-i zic Amei ca pe viitor să-şi ţină năzăririle în frâu şi să aibă mai mare grijă în faţa lui Yazid, hotărî Zubayda pe un ton răspicat.

Zuhayr zâmbi şi era gata s-o laude şi el pe Ama, dar surprinse, deodată, privirea mamei şi citi cu limpezime avertismentul din ochii ei. Şezând pe pat în capul oaselor, ea îi porunci:

— Du-te şi fă-ţi baia, Zuhayr. Eşti plin de praf.

— Ba mai miroase şi a sudoare de cal, adăugă mezinul cu o strâmbătură.

Fraţii ieşiră. Zubayda bătu din palme. Două slujnice intrară în cameră. Una aducea o oglindă şi doi piepteni. Fără să scoată un cuvânt, începură să maseze blând capul stăpânei. Două perechi de mâini lucrau într-o perfectă simetrie. Douăzeci de degete, delicate şi ferme în acelaşi timp, acopereau întreaga zonă a capului de la frunte la ceafă. Zubayda nu mai auzea decât clipocitul apei. Când simţi că s-a liniştit, le făcu semn să se oprească din lucru.

Cele două femei se aşezară pe podea şi, când Zubayda se aşeză pe marginea patului, începură să-i maseze picioarele. Celei mai tinere dintre cele două, Umayma, i se dăduse de curând această sarcină. Îşi trăda nesiguranţa prin felul în care frământa fără vlagă călcâiul stâng al stăpânei sale.

— Ce se mai zice prin sat? le întrebă Zubayda.

Umayma era nouă în slujba ei, iar stăpâna dorea s-o facă pe fată să se simtă în largul ei. Pe tânăra slujnică faptul că Zubayda o băgase în seamă o făcu să roşească. Murmură câteva vorbe dezlânate despre respectul pe care toată lumea din sat îl purta neamului Banu Hudayl. Tovarăşa ei mai vârstnică şi mai pricepută, Khadija, îi veni în ajutor:

— Se tot vorbeşte despre Zuhayr bin Umăr, cum l-a pălmuit el pe necredincios, doamna mea.

— Zuhayr bin Umăr este un descreierat! Ce se zvoneşte? Umayma reuşise să-şi înăbuşe un chicotit, dar familiaritatea stăpânei sale o linişti, iar ea îi răspunse limpede:

— Tinerii sunt de partea lui Ibn Umăr, doamna mea, dar mulţi dintre bătrâni sunt nemulţumiţi. S-au întrebat dacă nu cumva creştinul nu fusese îndemnat să provoace, iar Ibn Hasd, cizmarul, e îngrijorat. Crede că vor fi trimişi soldaţi să atace al-Hudayl şi să ne ia prizonieri pe toţi. A mai zis…

— Ibn Hasd e o cobe în vremuri bune, doamna mea!

Khadija se temea ca Umayma să nu dezvăluie prea multe şi dorea să schimbe subiectul, dar Zubayda stărui:

— Linişte! Spune-mi, fato, ce mai zicea Ibn Hasd?

— Nu-mi pot aminti de-a fir-a-păr, doamna mea, dar a mai spus că visele noastre dulci s-au dus de râpă şi curând ne vom trezi la ananghie.

Zubayda surâse.

— Este un om de treabă chiar şi atunci când se gândeşte la rău. O piatră aruncată de mâna unui prieten este ca un măr. Mi-ai dus hainele la *hammam*?

Umayma dădu din cap. Ştia prea bine că cizmarul nu făcea decât să spună cu glas tare ceea ce se credea în sat. În aer plutea neliniştea. Pentru prima oară în şase sute de ani, sătenii din al-Hudayl se temeau de viitor. Umblau nenumărate zvonuri despre cele petrecute la Qurtuba şi Ishbiliya după Reconquista. Fiecare refugiat venise cu poveşti înspăimântătoare. Descrierile amănunţite despre felul în care moşiile şi pământurile din mai multe oraşe încăpuseră pe mâna Bisericii Catolice şi a Coroanei lăsaseră o urmă adâncă în cugetul musulmanilor. De acest lucru se temeau sătenii mai mult decât de orice altceva. Nu voiau să fie alungaţi de pe pământurile pe care ei şi strămoşii lor le munceau de veacuri. Dacă singura cale de a-şi salva căminele era convertirea, atunci mulţi ar fi acceptat pentru a supravieţui. Printre primii care ar fi

trecut la creştinism se număra şi intendentul familiei, Ubaydallah, care nu se închina decât la zeii siguranţei şi prosperităţii.

Zubayda se hotărî să discute aceste probleme cu soţul ei, pentru a se lua o hotărâre. Sătenii aşteptau de la Banu Hudayl un răspuns. Îşi dădea seama că trebuie să-i fi speriat nesăbuinţa lui Zuhayr. Umăr trebuie să se ducă vineri la moschee. Oamenii doreau să le alunge cineva temerile.

În vreme ce străbătea curtea îşi văzu fiii jucând şah. Urmări jocul preţ de un minut şi se amuză când observă încruntarea lui Zuhayr, semn sigur că Yazid era pe punctul de a triumfa. Cu vocea lui de copil îşi anunţă vesel victoria:

— Mereu câştig când o am pe regina neagră de partea mea!

— Ce zici, neisprăvitule? Ţine-ţi gura! Şahul se joacă într-o linişte desăvârşită. Asta-i prima regulă a jocului. Trăncăneşti întruna ca o cioară în călduri!

— Sultanul tău a căzut în capcana reginei mele, nu se lăsă Yazid. N-am vorbit decât atunci când am ştiut că jocul s-a terminat. N-ai niciun motiv să te superi. De ce i-ar mai păsa de ploaie unuia care se îneacă?

Zuhayr, supărat că fusese înfrânt de un ţânc de zece ani, îşi culcă regele pe tabla de şah, izbucni într-un râs slab şi se îndepărtă ţanţoş:

— Ne mai vedem la masa de seară, neisprăvitule!

Yazid îi zâmbi reginei. Îşi adună piesele de şah şi le aşeză în cutia lor, când un bătrân servitor, cu faţa albă de spaimă, de parcă ar fi văzut o stafie, intră în curte. Ama ieşi din bucătărie. El îi şopti ceva la ureche. Yazid n-o mai văzuse niciodată pe doica lui atât de îngrijorată. Era, oare, invadat satul de o armată creştină? Până să se repeadă în turn ca să afle un răspuns, tatăl lui se ivi la faţa locului, urmat de Ama. Mezinul, nedorind să rămână singur, se apropie de părintele său şi îl apucă de mână. Umăr îi dărui un zâmbet, se încruntă însă la servitor.

— Eşti sigur? Nu-i vreo greşeală?

— Deloc, domnule. Am văzut cu ochii mei alaiul cum

trecea prin sat. Erau doi soldaţi creştini care o însoţeau pe doamna, iar oamenii îşi făceau griji. Ibn Hasd a fost cel care a recunoscut-o şi mi-a zis să vin călare, cât pot mai iute, şi să vă dau de ştire.

— Pe Allah! După atâţia ani! Mergi în pace, omule! Mănâncă ceva înainte de a te întoarce. Ama te va duce în bucătărie. Yazid, fugi la maică-ta şi spune-i că doresc să-i vorbesc. După aia, dă-le de veste fratelui şi surorilor tale că diseară avem pe cineva în ospeţie. Vreau ca ei să fie cu mine, s-o putem întâmpina pe musafira noastră cum se cuvine. Fugi, băiete!

Zahra bine Najma schimbase o vorbă cu cizmarul, dar altfel nu răspunsese la salutul celorlalţi bătrâni din sat. Îşi înclinase uşor capul, semn că îi băgase în seamă, dar nimic mai mult. Odată ce trăsura ei trecuse de ulicioarele înguste ale satului, ajungând la pâlcul de copaci de unde se zărea conacul, îi spuse vizitiului să urmeze poteca desfundată de pe malul pârâului.

— Mergi pe lângă apă până dai cu ochii de casa neamului Banu Hudayl, îi porunci ea, iar vocea ei subţirică începu să tremure de emoţie.

Nu crezuse c-o să mai apuce să vadă casa copilăriei sale. Lacrimile, reţinute timp de zeci de ani, se revărsară cu furia tăcută a unui râu care-şi iese din matcă şi inundă malurile. „Acum nu mi-au mai rămas decât amintirile”, îşi zise.

Se gândi că în decursul unei jumătăţi de veac încercase să uite atâtea lucruri, încât abia dacă mai păstrase ceva în sufletul ei. Cât de înşelătoare putea fi viaţa! La prima privire, casa i se păru neschimbată. Pe măsură ce-şi plimba ochii peste priveliştile familiare, îşi amintea totul atât de aievea, încât vechile dureri i se treziră iar în inimă. Iată livada de rodii! surâse pe când calul de la trăsură îşi încetinea pasul, obosit de lunga călătorie, şi se opri o clipă să bea apă din pârâu. Chiar dacă era toamnă, putea adulmeca miresmele livezilor cu ochii închişi.

„Eşti sigură că nu te-a urmărit nimeni?” vocea lui era

neliniştită. „Numai luna! Îţi aud inima cum bate!” Niciun cuvânt nu s-a mai spus în noaptea aceea, până când nu s-au despărţit la revărsatul zorilor. „Vei fi soţia mea!” „Nici nu vreau altceva”.

Deschise ochii şi sorbi din privire ultimele raze de soare. Nimic nu se schimbase aici. Iată zidurile înalte şi turla. Porţile erau deschise, ca de obicei. Se simţea deja un aer de iarnă. Miresmele pământului îi covârşiră simţurile. Şopotul blând şi unda mătăsoasă a pârâului ce curgea prin curte, intrând în rezervoarele ce alimentau *hammam*-ul, erau aşa cum şi le amintea după atâta amar de ani. Iar băiatul lui Abdallah, Umăr, era acum stăpân peste moşie.

Văzu că soldaţii creştini care o însoţeau se încordară dintr-odată. Curând văzu şi pricina. Trei călăreţi, înveşmântaţi în robe şi turbane de un alb orbitor, galopau spre ea. Trăsura se opri.

Umăr bin Abdallah şi cei doi fii ai săi, Zuhayr şi Yazid, traseră de dârlogii cailor şi o salutară pe bătrâna doamnă.

— Pacea fie cu tine, soră a tatălui meu. Bine ai venit acasă!

— Când am plecat tu nu aveai decât patru ani. Mama ta îmi tot spunea să fiu mai severă cu tine. Vino aici!

Umăr descălecă şi se apropie de trăsură. Ea-l sărută pe cap.

— Hai să mergem acasă, îl rugă ea în şoaptă.

Pe când opriră la intrarea în conac, Zahra coborî din trăsură, iar Ama o întâmpină şchiopătând şi o îmbrăţişă.

— Bismallah, bismallah! Bine te-ai întors în casa părintească, doamna mea, îi zise Ama cu lacrimile curgându-i pe faţă.

— Mă bucur că te găsesc în viaţă, Amira. Chiar mă bucur. Trecutul este uitat şi nu doresc să se mai întoarcă vreodată în vieţile noastre, îi răspunse Zahra, în timp ce bătrânele se sorbeau din ochi una pe cealaltă.

După aceea, o însoţi înăuntru, unde Zubayda, Hind şi Kulthum se înclinară şi îi urară bun venit. Zahra le privi pe fiecare în parte, apoi se întoarse cu spatele la ele, ca să vadă dacă Yazid se ţinea de ea. Aşa era, iar ea îi înşfacă

turbanul şi-l aruncă în sus. Acest gest alungă încordarea din aer şi toată lumea izbucni în râs. Zahra îngenunche pe pernă şi-l îmbrăţişă pe mezin. Băiatul, simţind că gestul era sincer, îi oferi la rândul lui afecţiunea.

— Bunica Zahra, Ama mi-a zis c-ai stat patruzeci de ani închisă în *maristan*-ul din Gharnata, dar nu pari deloc nebună.

Umăr se încruntă la fiul său şi întreaga familie se fâstâci, dar Hind izbucni în hohote de râs:

— Sunt de acord cu Yazid. De ce n-ai venit mai repede?

Zahra zâmbi:

— La început n-am crezut că voi fi bine-venită. Pe urmă nici nu m-am mai gândit.

Ama, urmată de două slujnice, intră înăuntru cu prosoape şi cu schimburi curate.

— Allah să te binecuvânteze, doamna mea! Baia este gata. Fetele astea o să te ajute.

— Mulţumesc, Amira. Apoi trebuie să pun şi eu ceva în gură.

— Masa e gata, mătuşă, spuse Zubayda. Te-am aşteptat să mâncăm împreună cu tine.

Ama o luă pe Zahra de braţ. Ieşiră în curte, urmate de cele două servitoare. Hind aşteptă până când se îndepărtară binişor ca să n-o mai poată auzi.

— Tată, bunica Zahra nu-i nebună, nu? A fost vreodată?

Umăr ridică din umeri şi schimbă iute o privire cu Zubayda:

— Nu ştiu, copilă! Ni s-a spus tuturor că şi-ar fi pierdut minţile la Qurtuba. Au trimis-o înapoi, dar a refuzat să se mărite şi a început să cutreiere colinele de una singură, recitând versete blasfematoare. Trebuie să vă mărturisesc că n-am crezut niciodată în boala ei. Prea bătea la ochi. Tata o iubea, iar hotărârea internării ei l-a făcut foarte nefericit, dar Ibn Farid a fost un om foarte neîndurător. Trebuie s-o lăsăm să se bucure de ultimii ani din viaţă.

Hind nu era pregătită să schimbe subiectul:

— Dar, tată, de ce nu te-ai dus niciodată la *maristan* ca s-o vezi? De ce?

— Am crezut că i-aş provoca o durere prea mare. M-am mai gândit uneori, dar mereu ceva m-a oprit din drum. Tata se ducea s-o vadă, dar de fiecare dată se întorcea acasă atât de abătut, încât nu-şi mai descreţea fruntea săptămâni de-a rândul. Cred că n-am dorit să-i răscolesc sufletul, retrezindu-i acele amintiri dureroase. Dar este aici acum, fiica mea! Sunt sigur că-ţi va răspunde la toate întrebările. Mătuşa Zahra n-a fost niciodată faimoasă pentru discreţia ei.

— Nu vreau să-ţi închipui c-am fi uitat cumva de ea, o asigură Zubayda. Până săptămâna trecută, i-am trimis mereu, prin vărul tatălui tău, Hisham, schimburi curate şi fructe.

— Mă bucur să aud asta, vorbi Yazid pe un ton de om mare, ceea ce, spre supărarea lui, îi făcu pe toţi să râdă. Trebui să le întoarcă spatele, ca să-şi ascundă zâmbetul.

Dacă mai avea cineva vreo îndoială în privinţa sănătăţii Zahrei, aceasta fu spulberată în cursul cinei. Ea vorbi şi râse cu o asemenea uşurinţă, de parcă şi-ar fi trăit toată viaţa în mijlocul lor. La un moment dat, când începu să se discute despre tragedia din al-Andalus, ceea ce era inevitabil, bătrâna doamnă dădu la iveală o pătrundere care o uimi pe Zubayda.

— De ce-am luat-o pe panta declinului? Am căzut în capcana simţului prostesc al onoarei! Ştiţi care este, Hind? Yazid? Zuhayr? Nu? Proştii cred că iertarea este o greşeală.

Tocmai Hind fu cea care, într-un târziu, puse întrebarea ce-i rodea pe toţi:

— Bunico, cum de ţi-au dat voie să ieşi din *maristan*? Ce s-a întâmplat?

Bătrâna doamnă păru să se mire sincer:

— Voi chiar nu ştiţi?

Toată lumea spuse că nu.

— Mereu am fost izolaţi de restul lumii în locul ăsta.

Toată Gharnata vorbeşte despre cele petrecute la *maristan*. Am crezut c-aţi aflat, începu ea să chicotească. Mai bine vă zic! N-ai nimic care să-mi îndulcească cerul gurii, nepoată?

Înainte s-apuce Zubayda să-i răspundă, Ama, care aşteptase cu răbdare ca ei să termine felul întâi şi doi, grăi:

— Nu i-ar plăcea doamnei mele o porţie de amestec dumnezeiesc?

— Amestecul dumnezeiesc! N-ai uitat, Amira?

— Nu, n-am uitat, răspunse Ama, aveam oricum de gând să-i fac lui Zuhayr de dimineaţă, numai că nu s-a mai întors acasă decât la amiază. Toate sunt pregătite încă de azi-dimineaţă. Aluatul e frământat şi aşteaptă să fie turnat în forme şi copt în cuptor. Nu va dura prea mult.

Văzând că toţi se uitau la ea, Zahra îşi dădu seama că era momentul să le povestească. Începu să le istorisească întâmplarea care adusese o asemenea schimbare în viaţa ei:

— Acum zece zile au sosit nişte călugări cerşetori şi au început să întrebe de religia internaţilor. Cei mai mulţi eram adepţi ai Profetului. Restul erau evrei şi mai erau câţiva creştini. Călugării le-au spus autorităţilor că arhiepiscopul din Tulaytula…

— Ximenes! şuieră Zuhayr.

Bunica lui surâse.

— …Chiar el – le poruncise călugărilor lui să treacă la convertiri forţate. Ce loc mai bun pentru asta decât un maristan} *Nu* mai era nevoie de ameninţări, dar au recurs şi la ele. De acum încolo, numai celor care cred în neprihănirea Fecioarei Maria şi în dumnezeirea lui Iisus li se mai îngăduie să stea. După cum bine ştiţi, ne este oprit consumul de alcool la ospiciu şi, când au văzut clondirele cu vin ale popilor, nebunii au băut bucuroşi sângele lui Hristos. Aşa convertirile s-au succedat fără probleme. Când au ajuns la mine, le-am zis: „Nimic nu-mi este mai lesne decât să mă abţin de la fărădelegi, dar am veşti pentru voi. Nu beau pisatul dracului şi, totuşi, m-am

convertit deja de bunăvoie şi nesilită de nimeni. De fapt, sfinţi părinţi, aceasta-i pricina pentru care familia m-a trimis aici. I-am anunţat că am ajuns o devotată susţinătoare a Bisericii voastre”. Bieţii popi au rămas cu gura căscată. Or fi crezut, presupun, că eram deja cu minţile rătăcite şi n-au vrut să-mi ia în seamă povestea. Motiv pentru care le-am arătat cu degetul crucea de la gâtul meu. Şi vreţi să ştiţi ceva, copii? A mers. A doua zi, de dimineaţă, am fost dusă la căpitanul general al al-Hamrei. Închipuiţi-vă, o internată din *maristan* dând mâna cu un reprezentant al regelui castilian! A fost din cale-afară de curtenitor. I-am povestit ce mi se întâmplase. Când a aflat că eram fiica lui Ibn Farid, mai să leşine! Mi-a spus că auzise tot felul de poveşti despre curajul străbunicului vostru şi s-a pornit pe dată să-mi povestească şi mie câte ceva din ce ştia el. Eu le ştiu pe toate, dar nu l-am lăsat să-şi dea seama de asta şi l-am ascultat atentă, sorbindu-i fiecare cuvânt, zâmbind şi îndemnându-l cu mici gesturi să continue. Amândoi am reuşit să trecem cu vederea faptul că tocmai firea tatălui meu m-a băgat pe mine în *maristan*. *M-a* întrebat ce cred despre situaţia din Gharnata. I-am zis că acum patruzeci de ani l-am rugat pe Atotputernicul să-mi facă o mare favoare şi încă mă mai rog ca dorinţa să-mi fie îndeplinită cât mai trăiesc. „Care-i acea favoare, doamnă?” a dorit să ştie căpitanul general. „Să-mi dea puterea să nu-mi bag nasul unde nu-mi fierbe oala”.

Yazid începu să râdă pe înfundate văzând felul în care ea îl maimuţărea pe căpitanul general, intrând pe rând în rolul lui şi al ei însăşi. Toată lumea izbucni în râs, până şi Kulthum, care fusese intimidată de sosirea ei. Zahra, încântată de efectul istorisirii ei, îşi urmă povestea:

— Poate credeţi c-a fost un act de laşitate din partea mea şi n-aţi greşi prea tare. Vedeţi voi, copiii mei, doream să ies de acolo. Dac-aş fi spus care-i adevărul… Dacă i-aş fi dat de înţeles ce-am simţit când diavolul de Ximenes ne-a ars cărţile, m-aş mai găsi şi acum la *maristan* ori aş fi fost trimisă la vreo mănăstire. Ştiţi că ne-au scos pe toţi de la

ospiciu ca să fim martori la focul în care au aruncat toată învăţătura noastră. M-am gândit atunci la casa asta şi la toate manuscrisele din biblioteca noastră, semnate Ibn Hazm, Ibn Khaldun, Ibn Rushd, Ibn Sina. Măcar aici să supravieţuiască. I-aş fi putut spune căpitanului general toate astea, dar n-ar mai fi fost nicicând convinşi atunci de sănătatea mea mintală. Iar nepăsarea mea a fost încununată de izbândă. Căpitanul general s-a sculat în picioare, a făcut o plecăciune şi mi-a sărutat mâna. „Pot să vă asigur, doamnă dragă, că veţi fi însoţită până la reşedinţa familiei dumneavoastră când doriţi de o gardă înarmată”. Apoi şi-a luat la revedere, iar eu am fost dusă înapoi la *maristan*. Vă puteţi închipui în ce stare eram. Nu mai părăsisem acea clădire de patru decenii bune. Mă pregăteam liniştită de moarte, când s-au petrecut toate astea. Mai bine aţi face să trimiteţi toate cărţile astea cât mai departe de aici. Trimiteţi-le pe mare la Universitatea din al-Qahira sau la Fez. Aici nu vor supravieţui. Acum v-am spus tot. Nu mai sper decât că n-am să vă fiu o povară.

— Este casa ta, replică Umăr. Poate nici n-ar fi trebuit să pleci vreodată din ea.

Hind o îmbrăţişa şi o sărută pe Zahra. Bătrâna fu profund mişcată de sinceritatea gestului.

— N-am ştiut c-ai devenit creştină, mătuşă!

— Nici eu, îi răspunse Zahra, făcându-l pe Yazid să râdă şi mai tare.

— Te-ai prefăcut numai ca să scapi de-acolo, nu-i aşa?

Zahra dădu din cap. Toată lumea izbucni în râs, dar ceva îl neliniştea pe Yazid.

— Atunci de unde ai crucifixul?

— Eu mi l-am făcut. Timpul nu intra niciodată în locul ăla. Am cioplit multe figurine în lemn, ca să nu-mi pierd minţile.

Yazid se duse să se aşeze lângă Zahra, apucând-o strâns de mână, de parcă încerca să se convingă că e aievea.

— Pot spune deja că nepotul meu, la fel ca taică-său, este om bun. Copiii sunt veseli în prezenţa voastră. Cu noi

n-au fost niciodată aşa. Hm. Miroase a ceva bun. Amira aia nu şi-a ieşit din mână.

Ama intră cu prăjiturile, acoperite cu o pânză pentru a le păstra calde. Era urmată de pitic, care aducea un vas din metal plin ochi de lapte care încă mai clocotea. Umayma veni ultima, cu un castron plin de zahăr brun. Piticul se înclină în faţa Zahrei, care-i întoarse salutul.

— Maică-ta mai trăieşte, piticule?

— S-a dus acum cincisprezece ani, stăpână. S-a rugat şi pentru sănătatea dumneavoastră.

— Trebuia să se roage pentru a ei. Asta, poate, ar mai fi ţinut-o în viaţă.

Ama începu să pregătească amestecul dumnezeiesc. Îşi scufundă mâinile într-un castron mare, unde sfărâmă prăjiturile moi. Se sfărâmau uşor. Adăugă ceva unt proaspăt ca să înmoaie aluatul cu mâinile ei. Apoi îi făcu semn lui Umayma, care păşi înainte şi începu să toarne zahăr, în vreme ce mâinile zbârcite ale Amei continuau să amestece. Într-un târziu, degetele ei se retraseră. Zahra bătu din palme şi îşi întinse bolul. Ama, cu mâna dreaptă făcută căuş, o servi. Făcu la fel şi cu ceilalţi. Atunci fii turnat laptele fierbinte şi desertul fu gata. Preţ de o clipă fură prea ocupaţi să savureze deliciul acestei simple fierturi, pentru a mai mulţumi celei care o făcuse.

— E divină. Este pur şi simplu divină, Amira. Acum pot muri în pace.

— N-am mai gustat niciodată un asemenea amestec dumnezeiesc, Ama, mărturisi Yazid.

— Amestecul ăsta dumnezeiesc n-ar fi fost făcut niciodată doar de dragul meu, nu-i aşa, Ama? o iscodi Zuhayr.

— Gustul ei îmi aminteşte de tinereţe, mormăi Umăr.

Ama era mulţumită. Musafira şi cei trei bărbaţi ai casei o lăudaseră în public. Nu mai avea niciun motiv să bombăne în seara aceea, îşi zise Hind în gând, pe când râdea în sinea ei de acest ritual, ce data încă de la prima căsătorie a lui Ibn Farid.

Dormitorul lui Fiind fusese odinioară al Zahrei. Acum

fu iar pregătit pentru bătrâna doamnă. Fiind se mutase într-o cameră din aripa destinată femeilor, lângă cea a mamei sale. Zahra fu condusă în odaia ei de către toate femeile din familie şi de Ama. Ea rămase în pragul uşii care dădea în curte şi se uită la cer. O lacrimă i se scurse pe obraz, apoi alta:

— Visam la această curte în fiecare lună. Îţi mai aminteşti ce umbră făceau rodiii în nopţile cu lună plină, Amira? îţi mai aduci aminte ce spuneam atunci? Dacă luna este cu noi, ce nevoie mai avem de stele?

Ama o luă de braţ şi o conduse cu blândeţe în camera ei, în vreme ce Zubayda, Fiind şi Kulthum îi urară noapte bună şi somn uşor. În altă parte a curţii, Umayma se pregătea să plece acasă, după ce pregătise dormitorul doamnei Zubayda, când un braţ o apucă şi o trase în altă încăpere.

— Nu, stăpâne, îl refuză ea în şoaptă.

Zuhayr îi pipăi sânii, dar când mâinile începură să i se plimbe prin alte părţi ale corpului, fata îl opri:

— Nu pot în noaptea asta, al-Fahl. Sunt necurată. Dacă nu mă crezi, bagă mâna şi convinge-te.

Mâinile lui căzură pe lângă coapse. Umayma o zbughi pe uşă şi se făcu nevăzută. Hind şi Kulthum se întorseseră în dormitorul mamei lor. Şedeau pe pat, urmărind cum îşi desfăcea Zubayda coafura şi apoi se dezbrăca de straie. Umăr intră prin uşa ce lega cele două camere.

— Ce seară de pomină a mai fost! Nu era decât cu câţiva ani mai tânără decât tata. Văd că seamănă mult cu el. Erau atât de apropiaţi! Ştiu ce dor i-a fost lui de ea! Ce nenorocire! Ce viaţă irosită în van! Zahra ar fi putut ajunge cu adevărat mare. Ştiaţi c-a scris versuri? Şi erau bune. Până şi bunicul nostru, într-o vreme în care era foarte supărat pe ea, trebuia să-i recunoască acest talent…

Se auzi o bătaie în uşă. Zuhayr intră în cameră:

— Am auzit voci şi am ştiut că toată familia trebuie să stea la sfat!

— Un sfat în familie ar fi ceva de neînchipuit fără Yazid, ripostă Hind. Este singurul care le ia în serios. Abu

tocmai vorbea despre bunica noastră, când tu te-ai amestecat în vorbă, ca un cal năvălind în galop.

— Nu se întâmplă în fiecare zi ca o fantomă să se întoarcă la viaţă. Ce femeie trebuie să fi fost! Izgonită din casa asta de peste cincizeci de ani! Ce frumos s-a mai purtat în seara asta! Fără ură. Fără furie. Doar cu uşurare.

— N-are de ce să se supere pe noi, îi asigură tatăl lor. Nu i-am făcut niciun rău!

— Cine i-a făcut rău, tată? Cine? De ce? Care a fost păcatul bunicii Zahra?

Nerăbdarea din glasul lui Hind se îngemăna cu o indignare pe care nici nu încerca să şi-o ascundă. Fără să ştie nimic despre Zahra, doar câte ceva din rarele remarci enigmatice ale Amei sau din bârfele auzite uneori de la verii lor din Ishbiliya, demnitatea bătrânei o mişcase. Niciuna dintre poveştile despre ea nu se ridicau la înălţimea întâmplărilor de astăzi, când adevărata Zahra căutase adăpost, fugind de frământările de la Gharnata, în căminul ei strămoşesc.

Umăr se uită la Zubayda, care încuviinţă cu un blând semn din cap, iar el înţelese că era cazul să le spună copiilor tot ce-şi amintea el din misterul care o înconjura pe mătuşa lor. Erau multe lucruri pe care nu le ştia nici el. Dintre toţi cei rămaşi în viaţă, doar Ama ştia toate amănuntele şi, poate, încă cineva, în afară de bunicul Miguel, care părea să ştie tot.

— Toate s-au petrecut atât de demult, începu Umăr bin Abdallah, că nu sunt sigur dacă-mi voi mai aminti toate amănuntele. Ce-am să vă spun acum ştiu de la mama mea, care a plăcut-o pe Zahra foarte mult. Nu ştiu când a început nenorocirea bunicii voastre. Mama mea zicea c-a fost în ziua în care străbunicul vostru, Ibn Farid – Dumnezeu să-l odihnească în pace! –, s-a întors în al-Hudayl cu noua lui soaţă, doamna Asma. Nu era decât cu câţiva ani mai în vârstă decât Zahra şi n-a făcut nicio încercare să schimbe lucrurile de aici. Lăsă administrarea gospodăriei în seama bunicii Maryam. Se zice că în primele ei luni era atât de speriată de toate, încât îi era

greu şi să dea o poruncă vreunui servitor. Zahra şi tata erau foarte apropiaţi de mătuşa Maryam. Ea îi crescuse după moartea mamei lor. Şi aşa, în inimile lor, ea luase locul mamei. Fratele şi sora au socotit că intrarea Asmei în casa noastră era un amestec din afară. Nu s-a întâmplat nimic nelalocul lui, dar o prăpastie s-a căscat între ei şi tatăl lor. Fără îndoială că slugile au jucat un rol. Ştiau, la urma urmei, din cine se trăgea Asma. Fusese o creştină, o slujnică de la bucătărie, a cărei mamă mai era încă bucătăreasă, chiar dacă Ibn Farid o rugase să iasă din slujba lui don Álvaro şi să intre în casa lui. Toate astea au dat naştere unui şir nesfârşit de bârfe în tot satul, dar mai ales în bucătăria din conacul nostru. Te-ai fi gândit că trebuie să existe o anumită solidaritate între bucătari, faţă de neaşteptata înălţare în rang a unuia din tagma lor, dar nici pe departe. Tatăl piticului, mai ales, a răspândit mult venin, până-ntr-o zi când Ibn Farid a trimis după el şi l-a ameninţat că-l ucide cu mâna lui în curtea din faţă. Ameninţarea şi-a făcut efectul. Încetul cu încetul, lucrurile s-au liniştit. Necazul era că servitorii nu se obosiseră să-şi coboare vocile în faţa copiilor, iar boala a fost molipsitoare. Zahra era tare duşmănoasă. Toată viaţa ei se învârtise în jurul tatălui său. El se însurase cu Asma, iar fiica lui s-a simţit trădată. Ca să-i dea peste nas propriului părinte, ea a refuzat toţi pretendenţii la mâna sa. S-a retras tot mai tare în ea însăşi. Puteau trece zile în şir fără să adreseze vreun cuvânt cuiva. Sigur că Ibn Farid prevăzuse urmările căsătoriei sale asupra celor din sat. Vedea foarte bine care erau problemele. Aşa că a adus un întreg alai de servitoare din Qurtuba care s-o slujească pe Asma, ştiind că ele vor rămâne devotate în primul rând noii lor stăpâne. Peste ele puse o femeie mai bătrână care slujise în familia noastră de mulţi ani, dar care, ponegrită de bunica Najma, fusese izgonită din casă. Se făcuse spălătoreasă în sat. Această femeie avea un fiu al cărui tată fie fusese vânzător de smochine la Qurtuba, fie unul dintre servitorii noştri căzut într-un asediu de lângă Malaka ori… Dumnezeu mai ştie. Era un băieţaş din cale-afară de isteţ şi bine educat,

mulţumită mărinimiei neamului Banu Hudayl. A studiat cu aceiaşi preceptori ca tata şi mătuşa Zahra. Spre deosebire de ei, el citea o groază de cărţi şi cunoştea pe dinafară lucrările marilor filosofi, istorici, matematicieni, teologi, chiar şi medici. Ştia cărţile din biblioteca noastră mai bine decât oricine din familie. Se numea Mahomed Ibn Zaydun. Mai era şi chipeş. Bunica voastră s-a îndrăgostit de el. Tocmai Ibn Zaydun i-a alungat supărarea. A încurajat-o să scrie versuri, să se gândească la lumea ce se întindea dincolo de zidurile casei noastre şi chiar dincolo de graniţele al-Andalusului. I-a povestit împrejurările căsătoriei lui Ibn Farid şi a convins-o pe Zahra că nu era vina doamnei Asma. Aşa le-a adus el laolaltă. Tocmai pentru c-a ştiut că băiatul unei slujnice reuşise acolo unde el însuşi dăduse greş, Ibn Farid nu putea să-l sufere pe Ibn Zaydun. O dată a fost auzit spunând: „Dacă băiatul ăla nu-şi ţine gura, s-ar putea să-l coste viaţa”. Începu să-l prigonească. A poruncit ca Mahomed să fie trimis la arat şi, de asemenea, să deprindă un meşteşug la fel ca toţi ceilalţi. Tatăl lui Juan îl putea deprinde cu secretele dulgheriei, iar Ibn Hasd, cu cele ale cizmăriei. Băiatul era înţelept pentru vârsta lui. Şi-a dat seama de resentimentele stăpânului, dar a priceput şi motivul lor. A început să nu se mai arate în curtea interioară. Atât Zahra, cât şi Asma s-au rugat de Ibn Farid să nu mai fie atât de aspru cu acel tânăr. Cred că bunica Asma a fost cea care a reuşit, într-un târziu, să-l convingă pe bunicul să-l lase pe Ibn Zaydun să-i înveţe pe Zahra şi pe tata principiile matematicii. Tata nu prea s-a dus la lecţiile alea. Pleca deseori la vânătoare sau rămânea cu familia noastră la Gharnata. Şi aşa s-a ajuns ca Mahomed Ibn Zaydun şi Zahra bine Najma să-şi ţină unul altuia de urât în fiecare zi. Ce avea să se întâmple s-a întâmplat…

Ochii lui Hind străluceau cu însufleţire:

— Dar de ce n-au fugit împreună? Eu, una, aşa aş fi făcut.

— Toate la timpul lor, Hind. Toate la timpul lor. Se ivi o piedică: altă tânără. La fel ca Zahra, era foarte frumoasă,

dar, spre deosebire de bunica voastră, era fiica unei bătrâne slujnice şi lucra ca servitoare. Cam ca Umayma noastră. Era isteaţă, dar fără să fi primit vreo învăţătură. Şi-l dorea şi ea pe Ibn Zaydun drept soţ. Fireşte, Ibn Farid s-a gândit că e bine. Le-a poruncit părinţilor amândurora să înceapă pregătirile de nuntă. Zahra şi-a pierdut minţile. Poate n-ar trebui să folosesc cuvintele astea. Hai să zicem că se găsea într-o stare de profundă tulburare, când Ibn Zaydun i-a destăinuit că are un plan. L-a pus să se întâlnească cu ea într-o noapte afară din casă, în livada de rodii…

Hind izbucni în râsete ascuţite, atât de molipsitoare, încât toţi zâmbiră în afară de Zuhayr. Tatăl ei îi ceru lămuriri.

— Unele lucruri nu se schimbă niciodată, nu-i aşa, frate? Închipuiţi-vă cum se întâlneau ei în livada de rodii!

Zuhayr se schimbă la faţă. Tatăl lor înţelese aluzia fetei, surâse şi urmă povestea Zahrei:

— În noaptea aia s-au purtat ca soţ şi soţie. A doua zi, de dimineaţă, Zahra s-a dus la bunica Asma şi i-a povestit ce s-a întâmplat. Asma s-a speriat şi i-a zis Zahrei că n-o putea lăsa să se mărite cu fiul slujnicei sale…

— Bine, dar… încercă Hind să-l întrerupă pe tatăl ei.

Când îi văzu însă încruntarea de pe faţă se opri.

— Da, Hind, ştiu, dar Asma nu dorea ca Zahra să treacă prin ce trecuse ea. Este o contradicţie, fireşte, dar nu ceva neobişnuit. Mama ta îşi va aduce aminte că atunci când unchiul Rahim-Allah a luat de nevastă o curtezană, ea s-a dovedit a fi cea mai puritană dintre bunici. I-a fost credincioasă şi s-a arătat neînduplecată faţă de adulter şi alte asemenea vicii. Este, presupun, una dintre consecinţele a ceea ce maestrul Ibn Khaldun numea dilema schimbării rangurilor în societate. Odată ce ai urcat până în vârful scării, de pe cea mai joasă treaptă, nu te mai poţi abţine să nu te uiţi de sus în jos la cei mai puţin norocoşi ca tine. Dar să ne întoarcem la povestea noastră. Într-o noapte, când Zahra şi Ibn Zaydun îşi dădeau întâlnire în locul lor obişnuit, fără să ştie ei, au fost urmăriţi de rivala

Zahrei. Ea văzu totul. Dar totul. A doua zi, de dimineaţă, îi spuse întreaga tărăşenie lui Ibn Farid, care nu se îndoi nicio clipă de cuvântul ei. Trebuie să-şi fi socotit antipatia instinctivă faţă de fiul spălătoresei pe deplin îndreptăţită. Fu auzit urlând din rărunchi: „Cincizeci de dinari de aur celui care mi-l va aduce pe băiatul ăla”. Cred că, dacă Ibn Zaydun ar fi fost prins în ziua aia, bunicul meu ar fi poruncit să fie castrat pe loc. Din fericire pentru îndrăgostitul nostru, fusese trimis în zori să facă un drum la Gharnata. Auzind ce i se pregătea la întoarcere, mama lui, prevenită de bunica Asma, l-a rugat pe un prieten din sat să alerge să-i prevină băiatul. Ibn Zaydun s-a făcut nevăzut. N-a mai fost văzut în sat câte zile a mai trăit Ibn Farid…

— Tată, îl iscodi Kulthum cu glasul ei catifelat şi docil, cine era rivala bunicii Zahra?

— Cum, copilă, credeam că trebuie să fi ghicit cu toţii, după tot ce s-a întâmplat în seara asta. A fost Ama!

— Ama! strigară toţi trei în cor.

— Şşşşş! îi domoli Zubayda. O să vină încoace, dacă vă aude ţipând în halul ăsta.

Se uitară unii la alţii în tăcere. Hind fu cea care vorbi prima:

— Şi bunica Zahra?

— Străbunicul vostru a trimis după ea în prezenţa ambelor mele bunici. Ele l-au implorat s-o ierte. Zahra s-a arătat plină de semeţie. Cred că acum am putea-o întreba ce-i adevărat din toate astea, dar mama mi-a povestit c-ar fi zis: „De ce să fii tu singurul din familie care să aleagă cu cine să se căsătorească? Ţin la Asma atât ca aleasă a inimii tale, cât şi ca prietenă a mea. De ce nu l-ai putea şi tu accepta pe Ibn Zaydun?” Atunci el a plesnit-o, iar ea l-a blestemat până când Ibn Farid, făcându-i-se ruşine de sine însuşi, dar nu până-ntr-atât încât să-i ceară iertare, a ieşit din încăpere. Chiar de-a doua zi ea a plecat din casa asta. Nu s-a mai întors până astă-seară. Ce-a făcut ea la Qurtuba, nu mai ştiu. Va trebui să mai întrebaţi şi pe altcineva.

În timp ce vlăstarele lui Umar bin Abdallah cugetau la tragica poveste a mătuşii lor, cea spre care gândurile lor se îndreptau în acel ceas de noapte se pregătea să-i dea drumul Amei şi să se ducă la culcare. Zahra se ferise să pomenească ceva de Ibn Zaydun. Nu dorea să i se ceară iertare. Scuzele ar fi venit, oricum, cu o jumătate de veac prea târziu. Totul se terminase şi în sufletul ei nu păstra pică nimănui. Cele două bătrâne îşi petrecură seara vorbind despre starea în care se găsea Banu Hudayl. Zahra dorise să afle totul, iar în Ama descoperise singura persoană căreia-i putea spune totul.

Bătrâna doică îi povesti, fără să uite niciun amănunt, despre împrejurările în care se stinsese din viaţă fratele ei, Abdallah, după ce fusese zvârlit de un cal pe care-l crescuse şi îl dresase el însuşi şi cum soţia lui mai trăise doar un an de la decesul său.

— Până şi pe patul de moarte s-a gândit la tine şi l-a pus pe tânărul Umăr să jure pe *al-koran* că îţi vor fi trimise merinde şi haine. Nu s-a împăcat niciodată cu plecarea ta.

Zahra scoase un suspin şi un surâs plin de tristeţe îi înflori pe chip.

— Ştii, amintirile noastre din copilărie sunt atât de strâns împletite…

Atunci se opri, ca şi cum amintirea fratelui ei o adusese după ea pe a celorlalţi. Expresia de pe faţa sa îi evocă Amei vremurile de altă dată. „Probabil că-l vede cu ochii minţii, îşi zise bătrâna slujitoare în sinea ei. Ce mi-aş dori să mai aducă vorba despre el! Ce-a mai rămas de ascuns acum?”

De parcă i-ar fi ghicit gândurile, Zahra o întrebă:

— Ce s-a ales de Mahomed Ibn Zaydun? A murit?

— Nu, doamna mea. Trăieşte. Şi-a schimbat numele, să ştii. Îşi spune Wajid al-Zindiq şi locuieşte pe un deal, nu departe de aici. Zuhayr Ibn Umăr îl vede des, dar nu-i cunoaşte trecutul. Şi lui i se trimit de-ale gurii de aici, din casă. Umăr bin Abdallah a poruncit să facem aşa, îndată ce am descoperit cine e bărbatul care s-a mutat în văgăuna de pe colină. Chiar în dimineaţa asta Zuhayr a rămas la el mai

multe ceasuri.

Zahra fu atât de bucuroasă să audă această parte a poveştii, încât bătăile inimii sale sunară ca salvele de tun în urechile Amei.

— Trebuie să mă culc acum. Pacea fie cu tine, Amira.

— Şi cu domnia ta, stăpână! Dumnezeu să te aibă în paza Lui!

— N-a mai făcut asta de foarte multă vreme, Amira!

Ama ieşi din cameră cu opaiţul. Pe când păşea pragul uşii, o mai auzi pe Zahra spunând ceva. Tocmai avea de gând să se întoarcă înăuntru, când îi fu limpede că fiica lui Ibn Farid gândea cu voce tare. Ama încremeni pe lespedea de la ieşirea în curte.

— Îţi mai aminteşti cum a fost prima oară, Mahomed? grăia pentru sine Zahra. A fost ca deschiderea unei flori. Ochii ne străluceau, plini de speranţă, iar inimile ni se zbăteau în piept. De ce nu te-ai mai întors niciodată la mine?

Capitolul 4

— Altă cale nu există! Trebuie să lăsăm Providenţa să se elibereze din bezna carcerei şi să reverse lumina adevăratei credinţe asupra minţilor rămase în noapte ale necredincioşilor. Părintele Talavera, ilustrul meu predecesor, a încercat alte metode şi n-a reuşit. Sunt încredinţat că hotărârea publicării dicţionarului latin-arab a fost greşită, dar destul despre asta! Vremea aia a trecut, cu mila Domnului, şi odată cu ea, nădăjduiesc, iluzia că necredincioşii ăştia se vor apropia de noi prin învăţătură şi argumente raţionale. Poate nu vă place, Excelenţă, înţeleg eu prea bine că o politică mai blândă s-ar potrivi mai bine cu diplomaţia noastră seculară, dar iertată să-mi fie sinceritatea! În joc este viitorul miilor de suflete, nici mai mult, nici mai puţin! Şi tocmai pe acestea mi le-a dat în grijă sfânta noastră Biserică, spre mântuire şi ocrotire. Sunt convins că păgânii, dacă nu pot fi atraşi de partea noastră de bunăvoie, trebuie mânaţi în aşa fel încât să-i putem împinge cât mai mult pe calea adevăratei mântuiri. Mahomedanismul se clatină din temelii. Nu mai e timp de

zăbavă.

Ximenes de Cisneros vorbea cu patimă. Era stânjenit de faptul că bărbatul aşezat pe un fotoliu, în faţa lui, era Don Íñigo Lopez de Mendoza, conte de Tendilla, primarul şi comandantul militar al Granadei, pe care maurii o numeau Gharnata. Don Íñigo se înveşmântase în straie maure pentru întrevederea dintre ei, un stil ce-l descumpănea foarte mult pe arhiepiscop.

— În calitatea domniei voastre de lider spiritual, Sfinţia Voastră vă îngrijiţi mai mult de chestiunile laice. V-aţi gândit bine la treaba asta? Maiestăţile lor s-au pus de acord în privinţa condiţiilor capitulării, aşternute cu mâna mea pe hârtie, nu-i aşa, părinte? Am fost de faţă când regina a făcut o promisiune sultanului lor. Am consimţit să-i lăsăm în pace. Părintele Talavera mai este încă foarte respectat în Albaicin, pentru că n-a încălcat niciodată condiţiile stabilite de comun acord. Voi fi sincer cu domnia voastră! Până la venirea voastră n-am avut niciun fel de probleme serioase în regatul ăsta. N-aţi reuşit să-i cuceriţi prin puterea argumentului, iar acum doriţi să recurgeţi la metodele Inchiziţiei.

— Metode practice, Excelenţă, a căror valoare a fost pusă la încercare şi dovedită!

— Da, dovedită pe pielea catolicilor ale căror proprietăţi aţi vrut să le deţineţi şi pe a evreilor care n-au domnit nicicând asupra vreunui regat, care şi-au cumpărat libertatea cu ducaţi de aur ori convertindu-se la credinţa noastră. Aceste metode nu vor mai da roade şi în cazul de faţă. Majoritatea celor pe care-i numim mauri sunt de-ai noştri. Ca mine şi ca domnia voastră! Ei au domnit asupra unei mari părţi din peninsula noastră, fără să ardă prea multe biblii sau să dărâme toate bisericile noastre, ori dând foc la sinagogi, ca să-şi poată clădi moscheile lor. Ei nu sunt un popor fără rădăcini. Nu pot fi şterşi de pe faţa pământului dintr-o singură lovitură de bici. Se vor împotrivi. Va curge şi mai mult sânge, atât al lor, cât şi al nostru.

Cisneros îl măsură pe conte cu o privire plină de

dispreţ. Să fi fost oricare alt nobil din regat, arhiepiscopul i-ar fi spus în faţă că vorbea în felul acela numai pentru că sângele lui era spurcat, întinat de o stirpe africană. Dar netrebnicul din faţa lui nu era un nobil ca oricare altul. Familia lui era una dintre cele mai de vază din ţară. Dăruise un număr mare de poeţi, administratori şi războinici, în slujba adevăratei credinţe. Cei din neamul Mendoza apelaseră la genealogi care le trasaseră descendenţa până la regii vizigoţi. Cisneros nu era prea convins de acest ultim detaliu, obârşia lui era însă îndeajuns de impresionantă şi fără înrudirea cu vizigoţii. Arhiepiscopul de Toledo îi cunoştea bine familia. El însuşi fusese unul dintre protejaţii cardinalului Mendoza, cel care i-a uns şi i-a încoronat pe regi. La urma urmei, întreaga ţară ştia faptul că unchiul pe linie paternă al căpitanului general o ajutase pe Izabela, în calitatea lui de cardinal şi arhiepiscop de Sevilla, să-şi înlăture propria nepoată şi să-i uzurpe tronul castilian în 1478. Familia Mendoza, prin urmare, era ţinută pe palme de regele şi regina de astăzi.

Cisneros ştia că trebuia să aibă mare grijă. Contele însă era cel care încălcase principiile ce hotărau raporturile dintre Biserică şi stat. Se hotărî să-şi păstreze calmul. Aveau să se mai ivească şi alte ocazii pentru a-l pedepsi pentru aroganţa lui. Arhiepiscopul de Toledo vorbi pe cel mai blând ton de care se simţea în stare:

— Oare Excelenţa Voastră acuză Inchiziţia de corupţie?

— Am pronunţat eu cuvântul corupţie?

— Nu, dar implicaţiile…

— Implicaţii? Care implicaţii? Am arătat doar, dragul meu părinte Cisneros, că Inchiziţia strânge o imensă avere pentru Biserică. Numai din proprietăţile confiscate s-ar putea aduna fonduri pentru trei războaie împotriva turcilor. Nu-i aşa?

— Şi ce-ar face Excelenţa Voastră cu acele proprietăţi?

— Spuneţi-mi, părinte, copiii aşa-numiţilor eretici sunt găsiţi mereu vinovaţi?

— Pentru noi este de la sine înţeleasă loialitatea membrilor unei familii.

— Atunci un creştin al cărui tată este mahomedan ori mozaic nicicând nu poate fi un om de încredere.

— Nicicând este, poate, o exagerare.

— Cum se face, atunci, că acel Torquemada, ai cărui străbuni evrei sunt bine cunoscuţi, a fost numit la conducerea Inchiziţiei?

— Ca să-şi dovedească devotamentul faţă de Biserică, el a trebuit să fie mai vigilent decât un vlăstar al unei nobile familii a cărei genealogie coboară până la regii vizigoţi.

— Încep să vă înţeleg logica. Mă rog, fie ce-o fi, n-am de gând să-i mai supun pe mauri şi altor umilinţe. Le-aţi făcut destule. A fost o ruşine să le ardeţi cărţile. Rămâne o pată pe obrazul nostru. Tratatele lor n-au egal în lumea civilizată.

— Acelea au rămas.

— A fost un act de o neînchipuită sălbăticie! Chiar nu pricepi?

— Şi cu toate astea, Excelenţa Voastră nu mi-a contramandat ordinele.

Fu rândul lui Don Íñigo să-l privească indignat pe preot. Reproşul era îndreptăţit. Fusese o laşitate din partea lui! Un curier, abia sosit din Ishbiliya, îl informase că regina trimisese o instrucţiune secretă arhiepiscopului, ce se referea şi la distrugerea bibliotecilor lor. Nu ştiuse că totul fusese o minciună. Cisneros îl indusese intenţionat în eroare pe curier şi-l încurajase să-l dezinformeze pe căpitanul general. Don Íñigo ştia că fusese minţit, ceea ce însă nu era defel o scuză. Ar fi trebuit să contramandeze ordinul, să-l oblige pe Cisneros să arate în public aşa-zisul mesaj al Izabelei. Preotul îi zâmbea. „Omul ăsta-i un drac, îşi spuse contele în gând. Zâmbeşte doar cu buzele, niciodată cu ochii”.

— Habar n-aveţi ce noroc chior aveţi, Sfinţia Voastră! Să nu fi fost evreii şi maurii, duşmanii creştinismului, care v-au ajutat să păstraţi unitatea Bisericii, ereticii din sânul

ei ar fi făcut prăpăd în peninsulă! Nu doresc să vă sperii. Este la mintea cocoşului! Am crezut că v-aţi dat seama şi singur de asta!

— Greşiţi, Excelentă! Tocmai nimicirea evreilor şi a maurilor ne va ţine Biserica întreagă!

— Amândoi avem dreptate! Sunt mulţi care aşteaptă să mă vadă. Ne vom continua conversaţia în altă zi.

Şi, în această bruscă manieră, contele de Tendilla îi dădu de înţeles lui Ximenes de Cisneros că audienţa lui luase sfârşit. Preotul se ridică şi făcu o reverenţă. Don Íñigo se ridică în picioare, iar prelatul îl văzu în toată splendoarea portului maur. Preotul se înfioră.

— Văd că hainele mele vă displac tot atât de mult ca şi gândirea mea.

— Cele două par să aibă o legătură între ele, Excelenţă.

Căpitanul general râse:

— Eu nu vă port pică pentru rasa pe care o îmbrăcaţi. Şi atunci de ce să vă supere veşmintele mele? Sunt foarte plăcute. Mă simt îngropat de viu în pantaloni şi veste strâmte, a căror singură menire, pesemne, ar fi sugrumarea celor mai preţioase organe pe care Dumnezeu a considerat că-i potrivit să ni le dăruiască. Roba asta pe care o port ne asigură libertatea în mişcări şi nu-i aşa de diferită ca sutana voastră, aşa cum vă închipuiţi. Aceste straie nu pot fi purtate decât la Alhambra. În oricare alt loc ar intra nu s-ar putea potrivi culorilor şi bogatelor motive geometrice. Chiar şi domnia voastră puteţi vedea lucrul ăsta, părinte! Cred că sunt multe de spus în privinţa comunicării directe cu Creatorul, fără ajutorul imaginilor cioplite, dar cum mă apropii deja de limita blasfemiei, nu doresc să vă mai supăr sau să vă mai reţin…

Buzele prelatului se răsfrânseră într-un surâs sinistru. Mormăi ceva în barbă, se înclină şi ieşi din încăpere.

Don Íñigo se uită pe fereastră. Jos se întindea Albaicinul, bătrânul cartier unde musulmanii, evreii şi creştinii oraşului trăiseră şi făcuseră comerţ veacuri de-a

rândul. Căpitanul general se lăsă furat de gânduri, comparând în minte trecutul cu prezentul, când auzi o tuse discretă şi se întoarse să-l vadă pe majordomul evreu, Ben Yousef, care aducea o tavă cu două ceşti din argint şi un ibric cu cafea:

— Iertaţi-mă, Excelenţă, dar oaspetele vostru aşteaptă de mai bine de o oră.

— Cerule! Condu-l înăuntru, Ben Yousef. Numaidecât!

Servitorul se retrase. Când se întoarse, îi făcu loc pe uşă lui

Umăr, care intră în sala de audienţe.

— Înălţimea Sa Umăr bin Abdallah, Excelenţa Voastră!

Umăr îl salută pe Don Íñigo în maniera tradiţională:

— Pacea fie cu domnia voastră, Don Íñigo!

Contele de Tendilla se apropie de oaspetele său cu braţele deschise şi îl strânse la piept.

— Sunteţi bine-venit, Don Homer! Ce mai faceţi, bătrâne prieten? Vă rog, luaţi loc!

Umăr şi Don Íñigo se ştiau de când erau copii. Bunicii lor luptaseră unul împotriva celuilalt în bătălii de legendă, ceea ce-i legase pe cei doi eroi. Aşa începuseră să-şi facă vizite. Ambii bunici cunoşteau adevăratul preţ al războiului şi se amuzau grozav pe seama poveştilor ce-i înconjurau.

De multă vreme Íñigo îşi striga prietenul Homer, pur şi simplu pentru că îi era greu să-l pronunţe pe „U” arab. Titlul de Don era adăugat mai de curând, după cucerirea Gharnatei încoace. N-avea niciun rost să se simtă jignit. În inima lui, Umăr ştia că Don Íñigo nu-i mai era prieten. Bănuia că Mendoza simţea şi el acelaşi lucru. Cei doi nu se mai văzuseră de luni de zile. Toată povestea nu era decât o farsă, aparenţele însă trebuiau să fie păstrate. Nu se putea admite că simţul cavaleresc căzuse pradă Reconquistei.

Bunele relaţii fuseseră păstrate prin daruri de fructe şi dulciuri în zilele de sărbătoare. Doar ultimul Crăciun făcuse excepţie. Nimic nu mai sosise la reşedinţa căpitanului general al al-Hamrei, din partea familiei din

Hudayl. Don Íñigo fusese ofensat, nu şi surprins. Zidul de foc precedase ziua naşterii Pruncului Hristos cu câteva săptămâni. Umăr bin Abdallah nu era singurul musulman de vază care boicotase sărbătorile creştine de iarnă.

Din nevoia de a umple golul ce se căscase între ei, Don Íñigo trimisese după vechiul său prieten. Şi iată-l acolo, ca-n vremurile de altă dată, sorbindu-şi cafeaua, în vreme ce privirile-i rătăceau pe ornamentele sculptate ale ferestrei. Doar că în trecut, Umăr şezuse împreună cu sultanul Abu Abdallah, în calitatea sa de membru al sfatului aceluia, povăţuindu-l pe domnitor în privinţa relaţiilor Gharnatei cu vecinii săi creştini.

— Don Homer, ştiu de ce v-aţi supărat. Ar fi trebuit să rămâneţi acasă în noaptea aceea. Ce mi-a spus mie bunicul vostru odată? Ah, da, îmi aduc aminte. Ce ochiul nu vede pe inimă n-o doare. Vreau să ştiţi că hotărârea n-a fost a mea. A fost a lui Cisneros, arhiepiscopul reginei, care a hotărât să vă ardă cărţile de învăţătură.

— Dumneavoastră sunteţi comandantul de oşti al Gharnatei, Don Íñigo!

— E adevărat, dar cum mă puteam opune voinţei reginei Izabela?

— Reamintindu-i tratatele pe care ea şi soţul ei le-au semnat chiar în această sală, în prezenţa voastră şi a mea, acum mai bine de opt ani. Aţi păstrat tăcerea şi v-aţi întors ochii de la una dintre cele mai mari infamii din lumea civilizată, comisă în oraşul ăsta. Tătarii care au ars din temelii biblioteca din Bagdad acum două secole erau barbari analfabeţi, înfricoşaţi de cuvântul scris. Ce-a făcut Cisneros este mult mai grav. A fost plănuit cu grijă şi cu sânge rece…

— Eu…

— Da, domnia voastră! Biserica voastră a trecut prin tăişul securii un copac ce şi-a dăruit cu mărinimie umbra tuturor. Credeţi că veţi putea profita cumva. Poate, dar pentru cât timp? O sută de ani? Două sute? Tot ce se poate, civilizaţia voastră becisnică-i damnată. Va fi depăşită de restul Europei. Înţelegeţi, desigur, că tocmai

viitorul peninsulei noastre a fost nimicit. Cei care au dat foc cărţilor, şi-au torturat adversarii şi au ars ereticii pe rug nu vor fi în stare să clădească pe temelii trainice. Blestemul Bisericii se va abate asupra întregii peninsule.

Umăr simţi că-şi pierdea cumpătul şi se opri deodată. O umbră de surâs îi lumină fata:

— Iertaţi-mă! N-am venit aici să vă ţin o predică. Este o neobrăzare din partea învinşilor să dea lecţii învingătorilor. Am venit, dacă vreţi să ştiţi adevărul, să aflu ce aveţi de gând cu noi.

Don Íñigo se sculă din fotoliu şi începu să umble încolo şi încoace prin sala de audienţe. Avea două alternative. Putea să-şi aline prietenul şi să-l liniştească prin cuvinte pline de miere, să-l asigure că neamul Banu Hudayl va trăi de-a pururi în libertate, ca întotdeauna. I-ar fi plăcut să-i spună toate acestea şi încă multe altele, dar ştia că nu erau adevărate, oricât şi-ar fi dorit el să fie. L-ar fi înfuriat pe Homer şi mai tare, întrucât ar fi văzut în vorbele lui un alt exemplu de făţărnicie creştinească. Contele se hotărî să renunţe la diplomaţie:

— Am să fiu sincer cu domnia voastră, prietene! Ştiţi prea bine ce mi-ar plăcea! Vedeţi şi singur cum m-am îmbrăcat. Anturajul meu e alcătuit din evrei şi mauri. Pentru mine, o Granada fără ei este ca un desert fără nicio oază. Dar eu sunt singur. Biserica şi curtea regală au decis că religia voastră trebuie izgonită o dată pentru totdeauna de pe meleagurile noastre. Ei au soldaţii şi armele necesare pentru a-şi atinge scopurile. Ştiu că li se va opune rezistenţă, dar va fi o prostie şi o trădare a voastră înşivă. Într-un târziu vă vom birui. Cisneros înţelege asta mai bine decât oricine altcineva din tabăra noastră. Voiaţi să ziceţi ceva?

— Dac-am fi dominat creştinătatea cu un pumn de fier, aşa cum ne trataţi pe noi acum, situaţia de-acum nu s-ar fi ivit niciodată.

— Aţi vorbit ca bufnita Minervei. În schimb, v-aţi străduit să dăruiţi binefacerile civilizaţiei în întreaga peninsulă, indiferent de credinţa oamenilor. A fost nobil

din partea voastră, iar acum trebuie să plătiţi preţul. Războiul trebuie să se termine mai devreme sau mai târziu cu victoria uneia din părţi şi cu zdrobirea celeilalte. Sfatul pe care-l dau familiei voastre este să se convertească numaidecât. Dacă veţi face aşa, vă jur că voi fi personal de faţă, ba chiar îl voi târî pe Cisneros cu mine la reşedinţa voastră şi-l voi pune să vă binecuvânteze pe toţi. Ar fi cea mai bună protecţie pentru familia şi satul vostru. Nu vă supăraţi, prietene! Important pentru domnia voastră şi ai voştri este să rămâneţi în viaţă şi în posesiunea moşiilor voastre care s-au aflat în neamul vostru de atât amar de vreme. Ştiu că şi episcopul de Qurtuba a încercat să vă convingă la rândul lui, dar…

Umăr se ridică în picioare şi îşi luă rămas-bun de la Don Íñigo:

— Vă apreciez sinceritatea. Sunteţi un prieten adevărat. Dar nu pot accepta ce spuneţi. Familia mea nu este pregătită să jure credinţă Bisericii Romei sau oricărei alteia. M-am gândit la asta de multe ori, Don Íñigo… M-am gândit chiar la crimă. Nu vă fie frică. Am încercat să ucid trecutul nostru, să alung amintirile o dată pentru totdeauna, dar sunt ca nişte făpturi încăpăţânate, refuză să moară. Cred, Don Íñigo, că dacă rolurile noastre ar fi fost inversate, răspunsul vostru n-ar fi diferit de al meu.

— Nu sunt la fel de sigur. Uitaţi-vă, numai, la mine. Cred c-aş fi fost un mahomedan destul de bun. Ce mai face micul Yazid? Speram să-l aduceţi cu domnia voastră.

— Nu era momentul potrivit. Acum, vă rog să mă scuzaţi, trebuie să plec. Pacea fie cu domnia voastră, Don Íñigo!

— *Adios*, Don Homer! Din partea mea, aş vrea ca prietenia noastră să dăinuiască.

Umăr zâmbi, dar nu mai scoase niciun cuvânt la ieşire.

Calul şi garda lui de corp îl aşteptau afară, la Jannat-al-Arif, grădinile de vară unde-o întâlnise el pentru prima oară pe Zubayda. Umăr însă n-avea chef de amintiri. Mesajul lui Mendoza încă îi mai răsuna în urechi. Nici

măcar susurul vrăjit al apei pe măsură ce se apropia de grădini nu-l mai putea distrage astăzi. Cu doar câteva săptămâni în urmă se gândise la Gharnata ca la un teritoriu cucerit ce mai putea fi eliberat încă o dată la momentul potrivit. Castilienii aveau mulţi duşmani în ţară şi în străinătate. În clipa în care s-ar fi implicat într-un alt război, acela ar fi fost momentul pentru musulmani să lovească. Orice altceva trebuia subordonat acelui obiectiv. Iată ce le spusese Umăr celorlalţi nobili musulmani în cadrul mai multor întruniri ale lor de la capitularea oraşului.

Zidul de foc schimbase toate acestea, iar acum căpitanul general îi confirma cele mai rele temeri. Închinătorii la icoane nu se mai mulţumeau numai cu o prezenţă militară la Gharnata. Era o naivitate să-şi închipuie că s-ar putea ajunge cu ei la o înţelegere. Ei voiau să le ocupe minţile, să le pătrundă în inimi, să le schilodească sufletele. N-aveau să-şi găsească liniştea până nu reuşeau în ce întreprindeau.

Gharnata, odinioară cel mai sigur adăpost al adepţilor Profetului Mahomed în al-Andalus, devenise acum un focar de primejdii.

— Dacă rămânem aici, îşi spuse Umăr în barbă, suntem terminaţi.

Nu se gândea numai la Banu Hudayl, ci la soarta Islamului din al-Andalus. Garda lui de corp, zărindu-l din depărtare şi surprins de scurtimea întrevederii, fugi la poarta grădinii cu sabia stăpânului său. Încă îngândurat, Umăr călări până-n grajd, unde se dădu jos din şa şi merse încă câţiva metri până la conacul vărului său, Hisham, în vechiul cartier.

În vreme ce tatăl lui era la al-Hamra, Zuhayr îşi petrecu toată dimineaţa la baia publică, împreună cu prietenii lui. După ce se înmuiară în aburi, au fost luaţi de mână de băieşi, frecaţi pe tot corpul cu bureţi tari şi săpuniţi bine, după care intrară în bazin, unde fură lăsaţi singuri. Aici se odihniră şi începură să schimbe confidenţe. Mica cicatrice de pe umărul lui Zuhayr fu admirată de

prietenii săi.

Se găseau peste şaizeci de asemenea băi numai la Gharnata. După-amiezile le erau rezervate femeilor, iar bărbaţii n-aveau decât să se îmbăieze dimineaţa. Baia în care se afla Zuhayr astăzi era rezervată prin tradiţie tinerilor nobili şi prietenilor lor. Uneori, mai ales în timpul verii, grupuri de bărbaţi şi femei veneau să se îmbăieze, fără băieşi, la lumina lunii, dar asemenea prilejuri fuseseră rare, iar cucerirea le pusese capăt, din câte se părea.

În zilele de odinioară, înainte de căderea Gharnatei, baia publică fusese un cuib de bârfe. De obicei, discuţiile gravitau în jurul aventurilor. Uneori se recitau şi se comentau poezii erotice, mai ales în cadrul întrunirilor de după-amiază. Acum nimic nu părea să mai conteze în afară de politică, de ultimele atrocităţi, de convertirea cutărei familii, care mituise cu bani Biserica şi, bineînţeles, de noaptea în care fusese aruncată în foc cultura lor, făcându-i până şi pe cei care se arătaseră indiferenţi faţă de politică să se deştepte şi să ia aminte.

Temperatura politică în baia lui Zuhayr era coborâtă. Încă trei *faqihi* muriseră torturaţi cu două zile în urmă. Frica începea să-şi facă efectul. Oamenii erau disperaţi şi resemnaţi. Zuhayr, care-şi ascultase cu răbdare prietenii, toţi vlăstare ale aristocraţiei musulmane din Gharnata, ridică deodată glasul:

— E simplu: ne convertim, ne lăsăm omorâţi, sau murim cu sabia în mână.

Musa bin Ali îşi pierduse doi fraţi în haosul care precedase intrarea lui Ferdinand şi a Izabelei în oraş. Tatăl său îşi vărsase sângele apărând fortăreaţa al-Flamei, situată în partea apuseană a Gharnatei. Maică-sa se agăţa de Musa cu o disperare ce-l plictisea. Ştia însă că nu putea nesocoti responsabilitatea lui faţă de ea şi de cele două surori ale sale. Ori de câte ori Musa deschidea gura să vorbească, ceea ce nu se întâmpla des, era ascultat într-o tăcere plină de respect:

— Alegerile pomenite de fratele nostru Zuhayr bin Umăr sunt corecte, dar în nerăbdarea lui a uitat de

opţiunea sultanului Abu Abdullah. Ca şi el, am putea trece apa şi ne-am putea găsi un cămin pe coasta Maghrebului. V-aş putea spune că asta-i ceea ce vrea mama să facem.

Ochii lui Zuhayr fulgerară de mânie:

— De ce să ne ducem în altă parte? Aici e casa noastră. Familia mea a clădit al-Hudayl. Era o pustietate înainte să venim noi. Noi am construit satul. Noi am irigat pământurile. Noi am plantat livezile: portocalii, rodiile, lămâii, curmalii şi orezul. Nu sunt berber. N-am nimic de-a face cu Maghrebul. Voi trăi la mine acasă, şi moarte necredinciosului care încearcă să mă alunge prin forţă!

Atmosfera se încinse. Atunci un tânăr cu trăsături delicate, cu o piele palidă şi măslinie, ochi de culoarea marmurei verzi, tuşi. Nu putea avea mai mult de optsprezece sau nouăsprezece ani. Toată lumea se uită la el. Era nou-venit în oraş. Tocmai sosise de la Balansiya acum câteva săptămâni. Venise din al-Qahira, de la marea universitate de acolo, ca să întreprindă o cercetare istorică asupra vieţii şi operei străbunicului său, Ibn Khaldun, şi să studieze câteva dintre manuscrisele lui în bibliotecile Gharnatei. Din păcate pentru el, sosise tocmai în ziua în care Cisneros arsese cărţile maurilor. Bărbatului cu ochii verzi i se frânsese inima. Vărsase lacrimi toată noaptea în mica lui cameră din *funduq*-ul al-Yadida. Zorile îl găsiseră hotărât deja asupra drumului pe care avea s-o apuce pentru tot restul vieţii sale. Vorbi pe un ton domol, dar muzicalitatea graiului său *qahiren* îi vrăji pe ceilalţi din baie tot atât de mult ca şi mesajul spuselor lui:

— Când am văzut flăcările din Bab al-Ramla înghiţind cărţile noastre vechi de secole, am crezut că totul s-a terminat. A fost ca şi cum Satan ar fi străpuns cu otrava lui inima muntelui şi răul ar fi curs gârlă. Tot ce-am sădit noi zace mort şi uscat. Timpul însuşi a încremenit şi aici, în al-Andalus, am trecut deja de cealaltă parte a iadului. Poate ar trebui să mă întorc în Orient…

— Nimeni dintre noi nu ţi-ar lua-o în nume de rău, îi mărturisi Zuhayr. Ai venit aici să studiezi, dar nu mai există nimic de studiat. Ai face mult mai bine să te întorci

la Universitatea al-Azhar.

— Prietenul meu îţi dă un sfat înţelept, adăugă Musa. Acum noi toţi nu mai avem nicio putere. Singurul lucru care ne mai mângâie este vigoarea înaintaşilor noştri.

— Aici nu sunt de acord cu tine, ripostă Zuhayr. Numai cel care zice: „Iată-mă-s, eu sunt bărbatul!”, nu „a fost tata sau bunicul” poate fi considerat pe drept cuvânt nobil şi curajos.

Bărbatul cu ochii verzi surâse:

— Sunt de acord cu Zuhayr bin Umăr. De ce voi, care aţi fost cavaleri şi regi, să vă lăsaţi castelele pradă duşmanului şi să deveniţi simpli pioni? Alungaţi îndoiala din inimile voastre şi luptaţi-vă cu creştinii. Cisneros îşi închipuie că n-a mai rămas sânge de voinic în vinele voastre. Vă vor împinge tot mai mult la margine, pentru ca apoi, după un ultim brânci, să se uite cum vă prăvăliţi în prăpastie. Prietenii din Balansiya mi-au zis că în toată ţara inchizitorii se pregătesc să vă dea lovitura finală. Curând ne vor interzice graiul. Cine va mai vorbi limba arabă va primi pedeapsa cu moartea. Nu ne vor mai lăsa să ne îmbrăcăm în portul nostru. Se zice că vor distruge toate băile publice din ţară. Vor interzice muzica noastră, nunţile, religia noastră. Toate astea şi încă multe altele se vor abate peste capetele noastre în câţiva ani. Abu Abdullah i-a lăsat să ia în primire oraşul ăsta fără vărsare de sânge. Asta a fost o greşeală. Le-a dat prea multă încredere în ei.

— Ce vrei să spui, străine? îl iscodi Zuhayr.

— Nu trebuie să-i lăsăm să creadă că acceptăm ce ne-au făcut. Trebuie să punem la cale o răzmeriţă.

Preţ de un minut nu se mai auzi nici musca. Îngheţară cu toţii la auzul acelor cuvinte. Numai clipocitul apei curgând prin *bammam* le măsura gândurile şi spaimele. Atunci Musa îl provocă făţiş pe tânărul student din Egipt:

— Dac-aş fi convins că o răscoală împotriva lui Cisneros şi a diavolilor săi ar fi încununată de succes şi ne-ar da putinţa de a mai întoarce înapoi măcar o pagină din

marea carte a istoriei, aş fi primul care mi-aş jertfi viaţa, dar cuvintele tale nu mă conving. Tu propui un gest care va rămâne pe veci în amintirea celor ce vor veni după noi. De ce? Pentru ce? Ce câştig am avea de pe urma lui? Gesturile şi cuvintele mari au fost blestemul religiei noastre încă de la începuturi.

Nimeni nu răspunse la obiecţiile lui şi Musa, simţind acum că avusese un argument mai tare decât străinul, îl dezvoltă mai departe:

— Creştinii vânează jivine în fel şi chip şi în mai multe rânduri, dar pe noi nu ne mai slăbesc de un an întreg. Nu trebuie să lăsăm frica să ne strice viaţa, dar nici nu trebuie să ne jertfim fără rost. Trebuie să învăţăm de la evrei cum să trăim în condiţii grele. Adepţii Islamului n-au plecat încă din Balansiya, nu-i aşa? Nici măcar din Aragón. Ascultaţi, prieteni, n-am de gând să consimt la nicio nesăbuinţă.

Zuhayr se răsti la prietenul său:

— Te-ai converti la creştinism, Musa, numai ca să trăieşti?

— N-au făcut aşa evreii pe tot cuprinsul ţării ca să-şi păstreze rangul? De ce să nu învăţăm de la ei? Lasă-i să strângă şurubul cât le place. Vom deprinde noi metode de a rezista. Ne vom baza pe ce avem aici, în capetele noastre.

— Fără limba sau cărţile noastre de înţelepciune? întrebă strănepotul lui Ibn Khaldun.

Musa se uită la el şi suspină:

— Este adevărat că te tragi din stirpea maestrului Ibn Khaldun?

Ibn Daud surâse şi dădu din cap.

— Cu siguranţă, continuă Musa, trebuie să ştii mai bine decât noi avertismentul pe care nobilul tău străbun îl dădea bărbaţilor de teapa ta. Dintre toţi oamenii, învăţaţii sunt cei mai nepotriviţi într-ale politicii.

Ibn Daud zâmbi obraznic:

— Poate că Ibn Khaldun se referea la propriile lui experienţe nefericite. Dar sigur este că, oricât de mare

filosof o fi fost el, nu trebuie să-l socotim vreun profet ale cărui cuvinte sunt sacre. Problema de care vă ciocniţi voi e simplă. Cum să ne apărăm trecutul şi viitorul împotriva acestor barbari? Dacă ai un răspuns mai bun, te rog arată-mi la ce te gândeşti şi convinge-mă.

— N-am răspunsuri la toate întrebările, prietene, dar ştiu că ce ne sfătuieşti tu e greşit.

Cu aceste cuvinte, Musa ieşi din baie şi bătu din palme. Băieţii se grăbiră să intre cu prosoapele şi începură să-l şteargă. Ceilalţi îl urmară. Apoi se întoarseră în camera de alături unde servitorii lor îi aşteptau cu haine de schimb. Înainte să plece, Musa îl îmbrăţişa pe Zuhayr şi îi şopti la ureche:

— Otrava îşi găseşte drum până şi-n vinul cel mai dulce.

Zuhayr nu-şi luă prietenul prea în serios. Ştia cât de împovărat era Musa în viaţa lui de zi cu zi şi îl înţelegea, dar asta nu-i îndreptăţea laşitatea într-o vreme în care totul era pus în joc. Fiul lui Umar nu dorea să se certe cu prietenul lui, dar nici nu putu să păstreze tăcerea şi să ascundă ce gândea. Se întoarse cu faţa la străin:

— Pe ce nume să-ţi spunem noi?

— Ibn Daud al-Misri.

— Vreau să stau de vorbă cu tine. De ce să nu ne întoarcem la adăposturile noastre? Te voi ajuta să-ţi faci bagajele şi să-ţi găseşti, apoi, un cal ca să vii cu mine la al-Hudayl. Pune-ţi nădejdea în Allah. Poate chiar vei găsi câteva manuscrise de-ale lui Ibn Khaldun în biblioteca noastră. Ştii să călăreşti?

— Foarte drăguţ din partea ta. Primesc cu plăcere şi, da, ştiu.

Zuhayr făcu o invitaţie şi restului grupului:

— Haideţi să ne întâlnim în satul meu peste trei zile. Pe urmă, vom ticlui planuri şi ne vom gândi cum să le ducem la îndeplinire. De acord?

— De ce să nu mai rămânem peste noapte şi să vorbim acum? îl întrebă Harun bin Mahomed.

— Pentru că tata este în oraş şi m-a sfătuit să stau la

noapte în casa unchiului meu. Eu i-am zis c-aş dori să mă întorc acasă. N-ar fi înţelept să-l înşel atât de făţiş. Rămâne peste trei zile?

Se ajunse la o înţelegere. Zuhayr îl luă pe Ibn Daud de braţ şi-l însoţi afară pe stradă. Se grăbiră să ajungă la han, strânseră lucrurile noului său prieten şi apoi se întoarseră în grajduri. Zuhayr împrumută uniri dintre caii unchiului său pentru *qahiren* şi, înainte ca Ibn Daud să se dezmeticească, se şi aflau pe drumul spre al-Hudayl.

Unchiul lui Zuhayr, Ibn Hisham, trăia într-o frumoasă casă de oraş, la o azvârlitură de băţ de Bab al-Ramla. Intrarea în casă nu se deosebea prea mult de cele ale altor clădiri de pe stradă, dar dacă cineva se oprea din mers şi se uita cu luare-aminte, ar fi văzut că cele două intrări nu existau de fapt. Uşi false, încrustate cu turcoaze erau făcute să înşele ochiul trecătorului. Niciun venetic nu-şi putea închipui că ce se găsea dincolo de praguri era un palat de mărime mijlocie. Un pasaj subteran lega diferitele aripi ale locuinţei, servind, totodată, şi ca ieşire spre Bab al-Ramla. Neguţătorii erau prevăzători.

În acest mic palat se întoarse Umăr bin Abdallah după nesatisfăcătorul schimb de cuvinte cu căpitanul general al Gharnatei.

Ibn Hisham şi Umăr erau veri. Tatăl lui Ibn Hisham, Hisham al-Zaid, era fiul surorii lui Ibn Farid. Se aşezase în Gharnata după moartea unchiului său, Ibn Farid, care-l luase sub aripa lui după moartea părinţilor săi, ucişi de bandiţi în timpul unei călătorii la Ishbiliya. Ajuns mai mare peste consilierii sultanului din al-Hamra, se folosise de poziţia şi darurile lui ca să-şi strângă propria avere. Cum nu ridicase nicio pretenţie în privinţa proprietăţii familiei din al-Hudayi, relaţiile dintre cei doi veri erau calde şi prieteneşti. După moartea tatălui lui Umar, unchiul său, Hisham al-Zaid îşi ajută nepotul să depăşească marea pierdere. Mai mult, el fusese cel care-l învăţase pe Umăr arta administrării unei moşii, lămurindu-i deosebirea dintre negoţul din oraşe şi cultivarea pământului:

— Pentru noi, cei din Gharnata, au însemnătate

bunurile pe care le vindem şi le schimbăm cu altele. Aici, în al-Hudayl, trebuie mai cu seamă să te faci ascultat în rândul ţăranilor şi să le înţelegi nevoile. În zilele de altă dată, ceea ce-i unea pe ţărani în jurul lui Ibn Farid şi al bunicului său era războiul. Toţi luptau sub acelaşi stindard. Vremurile s-au schimbat. Spre deosebire de bunurile pe care le cumpărăm sau le vindem, ţăranii tăi pot gândi şi acţiona. Dacă nu uiţi acest fapt la mintea cocoşului, n-ar trebui să ai bătaie de cap.

Hisham al-Zaid îşi dădu sufletul la un an după căderea oraşului. Nu ştiuse ce înseamnă boala, iar lumea din piaţă vorbea că murise de inimă rea, ceea ce n-ar fi fost cu neputinţă, dar tot pe atât de adevărat era şi faptul că-şi sărbătorise ziua de naştere – împlinind vârsta de optzeci de ani – cu câteva săptămâni înainte de a răposa.

De la întoarcerea sa din al-Hamra, Umăr era abătut. Făcuse o baie şi se odihnise, dar tăcerea lui din timpul cinei îngreună inimile tuturor celor de faţă. Ibn Hisham se oferi să trimită după câteva dansatoare şi o butelcă de vin, dar fu refuzat. Umăr nu putea înţelege buna dispoziţie ce domnea în sânul familiei vărului său. Era adevărat că oamenii se obişnuiau cu greutăţile, dar ceva îi spunea că alta era pricina. Când le povesti de întâlnirea lui cu Don Íñigo, tăcură. Ibn Hisham şi soţia lui, Muneeza, schimbară priviri ciudate, când el pomeni cu dispreţ de propunerea căpitanului general ca fiecare musulman să se convertească degrabă la creştinism. Era – i se păru lui Umar – ca şi cum nişte curenţi tainici îi trăgeau pe ceilalţi de lângă el. Cei doi bărbaţi rămaseră singuri pentru prima oară de la sosirea lui. Umăr era pe punctul de a izbucni.

N-apucă bine să deschidă gura, când cineva ciocăni. Umăr văzu cum chipul vărului său încremeneşte. Se opri, aşteptând să intre vreun servitor ca să-l anunţe pe noul sosit. Poate că Don Íñigo se răzgândise şi trimisese un mesager să-l roage să se întoarcă în cea mai mare grabă la al-Hamra. În locul unui slujitor, înăuntru se ivi un chip cunoscut. Deodată în mintea lui Umar se făcu lumină.

— Domnule episcop! Habar n-aveam că sunteţi în

Gharnata.

Bătrânul ceru un fotoliu prin semne şi se aşeză. Umăr începu să se plimbe încoace şi încolo. Pe urmă, vorbi unchiul său, cu un glas puternic, parcă nepotrivit cu înfăţişarea lui schiloadă:

— Stai jos, nepoate. Am ştiut prea bine că astăzi eşti în Gharnata. De-aia am venit aici. Din fericire, fiul răposatului meu văr, Hisham al-Zaid – odihnească-se-n pace! – are mai multă minte decât tine. Ce-ai păţit, Umăr? Să fie conducerea neamului Banu Hudayl aşa o povară pentru tine încât să nu mai poţi gândi? Nu ţi-am zis eu când ne-au aruncat cărţile în flăcări că nu se vor opri la asta? N-am încercat eu să-ţi spun ce se va întâmpla dacă te vei agăţa orbeşte de o credinţă căreia i-a sunat ceasul?

Umăr clocotea de furie:

— Oare chiar aşa să fie, unchiule? De ce nu-ţi ridici tu frumoasa ta sutană purpurie pentru o clipă? Să-ţi vedem bărbăţia. S-ar putea să descoperim că o pielicică de pe ea ţi-a fost tăiată. De ce nu te agăţi tu orbeşte de bucăţica aia de piele, unchiule? Nici nu te-ai sfiit să te foloseşti de unealtă. Câţi ani are fiul tău, Juan? Douăzeci? A venit pe lume la cinci ani după ce te-ai făcut preot! Ce s-a ales de mama lui, mătuşa pe care noi n-am cunoscut-o? Au silit-o să-şi părăsească mănăstirea sau maica stareţă o face pe moaşa în timpul ei liber? Când ai văzut tu lumina, unchiule?

— Încetează, Umăr! ţipă vărul lui. Ce noimă au toate astea? Episcopul doar se străduieşte să ne sară în ajutor.

— Nu reuşeşti să mă superi, Umăr bin Abdallah. Îmi place înverşunarea ta, îmi aminteşte de tatăl meu. Dar există o lege pentru cei care se amestecă în politică. Trebuie să dea o oarecare atenţie faptelor. Fiecare împrejurare ce însoţeşte un eveniment trebuie studiată în cele mai mici amănunte. Iată ce-am învăţat eu de la tutorele meu, când eram de vârsta lui Yazid. Ţineam lecţiile în acea curte prin care curge un fir de apă şi pe care familia ta o îndrăgeşte atât. Numai după-amiaza e scăldată în lumina soarelui. Am fost învăţat să nu mă cobor

niciodată la speculaţii, ci să-mi potrivesc gândirea cu lumea exterioară. Gharnata era sortită pieirii. O oază islamică într-un deşert creştin. Iată ce mi-ai zis tu mie acum trei luni, înainte să ne predăm, îţi mai aduci aminte ce ţi-am răspuns atunci?

— Mult prea bine, mormăi Umăr, maimuţărindu-l pe bătrân: „Dacă ce spui e adevărat, Umăr bin Abdallah, atunci nu se mai poate continua aşa. Oaza urmează să fie capturată de războinicii deşertului”. Da, unchiule, îmi mai aduc aminte. Spune-mi, însă…

— Ba nu! Tu să-mi spui mie dacă vrei ca moşiile familiei noastre să fie confiscate, dacă vrei ca Zuhayr şi tu însuţi să fiţi ucişi, Zubayda şi fetele răpite şi făcute slugi în casa ucigaşului vostru, Yazid înrobit de vreun preot şi folosit ca băiat de altar. Răspunde-mi!

Umăr tremura. Sorbi puţină apă şi nu-şi mai luă ochii de la Miguel.

— Ei bine? continuă episcopul de Qurtuba. De ce nu vorbeşti? Mai e încă timp. Iată de ce mi-am folosit toată puterea de convingere ca să pun la cale întâlnirea ta la al-Hamra de azi-dimineaţă. Iată de ce l-am convins pe Cisneros să vină şi să boteze în sat. Asta-i singura cale de supravieţuire, băiete! Chiar crezi că m-am convertit şi-am devenit episcop în urma unei viziuni mistice? Singura viziune pe care am avut-o a fost cea a nimicirii familiei noastre. Hotărârea mi-a fost determinată de mersul politicii, nu de religie.

— Şi totuşi, zise Umăr, rasa preoţească stă bine pe tine. Este ca şi cum te-ai fi născut cu ea.

— Batjocoreşte-mă cât vrei, nepoate, dar fă alegerea bună! Adu-ţi aminte ce-a spus odată Profetul: „Încrede-te în Dumnezeu, dar mai întâi priponeşte-ţi cămila”. Şi-am să-ţi mai dau o informaţie, chiar dac-ar fi ca Inchiziţia să-mi ceară capul. Tot îmi mai fac abluţiunile şi mă mai închin spre Meca în fiecare vineri.

Nepoţii tresăriră, ceea ce-l făcu să chicotească.

— La vremuri barbare trebuie să înveţi să fii barbar. Iată de ce m-am alăturat Bisericii Romei, chiar dacă încă

mai rămân la convingerea mea că felul nostru de a vedea lumea este mai aproape de adevăr. Vă cer acelaşi lucru. Vărul tău şi familia lui au hotărât. Îi voi boteza eu însumi mâine. De ce nu vrei să rămâi să fii martor la ceremonie? Se termină cât ai zice…

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui?

— Chiar aşa. Ai putea continua să-ţi zici asta-n gând zilnic.

— Mai bine să mori liber decât să trăieşti ca un rob.

— Asemenea nerozii au adus înfrângerea credinţei voastre în peninsulă.

Umăr se uită la vărul lui, dar Ibn Hisham îşi feri fata.

— De ce? urlă Umăr la el. De ce nu mi-ai spus şi mie? Este ca şi cum m-aţi înjunghia în inimă.

Ibn Hisham îşi ridică privirea. Chipul îi era scăldat în lacrimi. „Ce ciudat, îşi zise Umăr, pe când vedea mâhnirea din ochii vărului său, în tinereţea noastră el a avut o voinţă mai puternică decât a mea. Presupun că noile lui răspunderi l-au înmuiat, dar şi eu le am pe ale mele, care sunt chiar mai mari decât ale lui. Pentru el nu contează decât afacerile, negoţul, familia. Pe umerii mei apasă vieţile a două mii de oameni”. Şi, cu toate acestea, Umăr se întristă văzându-l pe vărul lui în lacrimi. Ochii i se umeziră.

Preţ de o clipă, se uitară unul la altul cu priviri împovărate de regrete. Miguel îşi aduse aminte cum erau ei în tinereţe. Fuseseră nedespărţiţi. Această prietenie durase multă vreme după ce se însuraseră. Dar pe măsură ce îmbătrâneau şi se lăsau prinşi în plasa grijilor zilnice, se vedeau tot mai puţin la faţă. Distanta dintre căminul familial din sat şi locuinţa lui Ibn Hisham din Gharnata părea să se mărească. Şi totuşi, când se mai întâlneau, cei doi veri îşi făceau mărturisiri, vorbeau despre familiile lor, despre averile lor, despre viitorul lor şi, firește, despre tot ce se mai întâmpla în lume. Ibn Hisham simţise o mare durere când trebuise să-şi tăinuiască faţă de Umăr hotărârea de a se converti. Era cel mai însemnat moment

din viaţa lui. Simţea că ceea ce era pe cale să facă avea să le asigure copiilor săi şi copiilor lor un viitor sigur.

Ibn Hisham ajunsese un neguţător bogat. Se lăuda că era un mare cunoscător al firii omeneşti. Mirosea starea de spirit din oraş. Hotărârea de a se creştina era de acelaşi soi ca şi hotărârea sa de acum treizeci de ani de a-şi plasa întregul aur în importul de brocarturi din Samarkand. Într-un an de zile îşi triplase veniturile.

Nu dorea defel să-l înşele pe Umăr, dar se temea că vărul său, a cărui rigoare morală inspira teamă şi respect, l-ar convinge că n-are dreptate. Ibn Hisham nu dorea să se lase convins. Îi mărturisi toate acestea, în speranţa că Umăr îl va înţelege şi-l va ierta, dar vărul său continua să-l privească indignat, iar neguţătorul simţi deodată că ardoarea acelor ochi îi străpungea ţeasta. În câteva minute, prăpastia dintre cei doi se lărgise până-ntr-atât, încât nu mai găseau ce să-şi spună.

Miguel fu cel care, într-un târziu, sparse tăcerea:

— Voi veni mâine în al-Hudayl.

— De ce?

— Îmi negi dreptul de a intra în casa în care m-am născut? Doresc să mă văd cu soră-mea. Nu-mi voi băga nasul în viaţa ta.

Umăr îşi dădu seama că fusese cât pe-aci să încalce rânduielile familiei sale. Îşi ceru iertare numaidecât. Ştia că Miguel era hotărât să-i vorbească Zubaydei şi s-o convingă că trebuie să treacă la creştinism. Bătrânul potlogar credea că ea s-ar fi lăsat mai lesne înduplecată. Al dracului moş! Vedea prin el ca prin sticlă!

— Iartă-mă, unchiule! Mă gândeam la altceva. Eşti la tine acasă, ca întotdeauna. Ne vom întoarce călare împreună la răsăritul soarelui. Ba nu, uitasem că ai nişte botezuri de făcut. Va trebui să vii singur, mă tem. Acum am o favoare să-ţi cer.

— Vorbeşte, îl îmbie episcopul de Qurtuba.

— Aş dori să rămân singur cu fiul unchiului meu.

Miguel se ridică în picioare surâzând. Ibn Hisham bătu din palme. Un servitor intră cu un opaiţ şi-l conduse

pe cleric în odaia lui. Amândoi verii răsuflară uşuraţi. Umăr se uită la vechiul său prieten. Furia lăsase locul regretului şi resemnării. Simţind ruptura, care putea să ţină o viaţă, Ibn Hisham îi întinse mâna. Umăr i-o strânse o clipă. Durerea din sufletele amândurora era atât de adâncă, încât nu mai simţiră nevoia să-şi spună prea multe.

— Dacă ai totuşi vreo îndoială, începu Ibn Hisham, vreau să ştii că hotărârea mea n-are nimic de-a face cu religia.

— Iată ce mă mâhneşte atât de adânc! Dacă te-ai fi convertit de-adevărat, m-aş fi certat cu tine şi m-aş fi întristat, dar nu m-aş fi supărat. N-aş fi simţit niciun strop de amărăciune în inima mea. Dar nu-ţi face griji, nici măcar nu voi catadicsi să te întorc din drum. Restul familiei e de aceeaşi părere?

Ibn Hisham dădu din cap.

— Îmi doresc ca timpul să se oprească pe vecie.

Vorbele lui îl făcură pe Umăr să râdă gros. Pe Ibn Hisham îl scutură un fior. Era un hohot straniu, ca un ecou îndepărtat.

— Tocmai am depăşit un dezastru, spuse Umăr, şi iată-ne pe marginea altuia.

— Crezi că poate fi ceva mai rău decât nenorocirea prin care am trecut noi, Umăr? Ne-au aruncat cultura în foc. Nu mă mai pot lovi cu nimic. A fi legat de un stâlp şi ucis cu pietre ar fi o adevărată uşurare.

— De-asta te-ai hotărât să te converteşti?

— Nu, de o mie de ori nu. O fac pentru familia mea. Pentru viitorul lor.

— Când mă gândesc la viitor, mărturisi Umăr, nu mai văd adâncul cerului albastru. Nu mai există limpezime. Tot ce văd este o ceaţă groasă, o pâclă ce ne învăluie pe noi toţi, iar în zările îndepărtate ale viselor mele recunosc ţărmurile primitoare ale Africii. Trebuie să mă duc acum să mă culc şi să-mi iau rămas-bun. Fiindcă mâine voi pleca înainte ca voi să vă treziţi.

— Cum poţi fi atât de crud? Vom fi toţi treji pentru rugăciunile de dimineaţă.

— Chiar şi în dimineaţa botezului vostru?
— Mai ales.
— Pe mâine-dimineaţă atunci. Pacea fie cu voi!
— Pacea fie cu tine!
Ibn Hisham se opri o clipă.
— Umăr?
— Da.

Neguţătorul se aruncă în braţele vărului său, care rămase nemişcat, cu mâinile pe lângă trup. Apoi, cum Ibn Hisham izbucni iar în lacrimi, Umăr îl îmbrăţişă şi-l ţinu strâns la piept. Se sărutară pe obraz, iar gazda îşi conduse oaspetele în camera lui. Era o încăpere rezervată exclusiv lui Umar bin Abdallah.

Umăr nu putu închide un ochi. În minte i se învălmăşeau voci neliniştite. Fatala otravă se răspândea. În ciuda faptului că se arătase sigur de sine, era ros de nelinişte. Era drept să pună în primejdie copiii, poate să-i dea chiar morţii? Ce drept avea el să-şi impună voinţa asupra lor? îi crescuse numai pentru a-i da pe mâinile călăilor?

În urechi îi răsuna vuietul unui năvalnic râu subteran. Sălbaticele chinuri ale amintirilor. Deplângea anii uitaţi. Primăvara vieţii lui. Ibn Hisham îi stătuse alături când o zărise pentru prima oară pe Zubayda cutreierând grădinile de lângă al-Hamra ca un suflet rătăcit. Cât trăia n-avea să mai uite scena aceea. O rază de soare se strecura prin frunziş, strălucind aurie în cosiţele-i roşcate. Îl izbise pe loc prospeţimea ei. Nu avea nici urmă din langoarea care le strica pe atâtea dintre femeile din neam. Fermecat de frumuseţea ei, rămase locului, de parcă prinsese rădăcini. Îşi dorea să se ducă şi s-o mângâie pe păr, s-o audă vorbind, să vadă cum mijeşte ochii când surâde, dar se înfrânase. Era oprit să culegi caise în pârg. Să fi fost singur, ar fi lăsat-o să plece şi n-ar mai fi văzut-o niciodată. Ibn Hisham îi dăduse curajul să se apropie de ea şi, în lunile care urmară, vărul său fusese cel care făcea de pază când îşi dădeau întâlnire neştiuţi de nimeni.

Umăr adormi târziu. Ultimul său gând fu hotărârea

de a se urca în şa cu mult înainte de venirea zorilor şi de a se întoarce în galop la al-Hudayl. Nu era pregătit pentru tulburarea unei a doua despărţiri. Nu dorea să vadă privirea neputincioasă a prietenului său cerşindu-i pe tăcute îndurarea.

Mai avea şi un alt motiv. Voia să-şi retrăiască tinereţea pierdută: să călărească până acasă, departe de botezurile lui Miguel, să simtă primele raze ale soarelui răsfrângându-se pe crestele munţilor şi să-şi piardă privirea în albastrul adânc al cerurilor. Când somnul îl birui într-un târziu, Umăr avu presimţirea că nu-l va mai revedea niciodată pe Ibn Hisham.

Capitolul 5

— Adevărul nu poate grăi împotriva sa. Adevărat sau fals, Zuhayr al-Fahl?

— Adevărat. Cum ar putea fi altfel? Stă scris în *al-koran*, nu-i aşa?

— Ăsta-i singurul motiv pentru care-i adevărat?

— Mă rog… vreau să zic, dacă-i scris în *al-koran*… Ascultă moşule, n-am venit astăzi aici să spun blasfemii!

— Am să te întreb altceva. Este drept să uneşti ce-i dat prin raţiune cu ceea ce vine din tradiţie?

— Aşa cred.

— Aşa crezi! Nu te mai învaţă nimic în ziua de azi? Nătărăi cu bărbi! Eu îţi arăt o dilemă care i-a încurcat de veacuri pe teologi şi tot ce poţi tu spune este „Aşa cred”. Nu e bine. Pe vremea mea tinerii erau învăţaţi să fie mai riguroşi. N-ai citit niciodată scrierile lui Ibn Rushd, unul dintre cei mai mari gânditori ai noştri? Un om cu adevărat mare, pe care creştinii Europei îl cunosc sub numele de Averroes? Trebuie să-i fi citit cărţile. Aveţi patru cărţi de-ale lui în biblioteca tatălui vostru.

Zuhayr se simţi ruşinat şi umilit.

— Mi-au fost predate, dar în aşa fel încât n-am găsit nicio noimă-n ele. Profesorul meu mi-a zis c-o fi fost Ibn Rushd un om învăţat, dar a fost eretic!

— Cum îşi mai răspândeşte neştiutorul neştiinţa! Acuzaţia-i falsă. Ibn Rushd a fost un mare filosof, de-o

înţelepciune aleasă. A greşit, după părerea mea, dar nu din motivele arătate de nerodul care e plătit să te înveţe teologie. Pentru a rezolva ceea ce credea el că era contradicţia dintre raţiune şi tradiţie, a acceptat învăţăturile misticilor. Ar exista sensuri aparente şi sensuri ascunse. Acum e adevărat că aparenţa şi realitatea nu coincid întotdeauna, dar Ibn Rushd a susţinut cu tărie că interpretările alegorice erau un corolar necesar al adevărului. Asta a fost un mare păcat, dar nu cred că susţinând aşa ceva s-a lăsat condus de motive josnice.

— De unde ştii? îl întrebă Zuhayr supărat. S-ar putea să fi avut impresia că era singura cale prin care îşi putea lărgi cunoaşterea şi supravieţui în acelaşi timp.

— A fost foarte sincer, rosti răspicat al-Zindiq cu siguranţa pe care i-o oferea vârsta. A mărturisit odată că ce l-a durut cel mai tare în viaţă a fost atunci când şi-a luat fiul la moschee pentru rugăciunile de vineri şi o şleahtă de neştiutori de carte mânioşi i-au aruncat afară. N-a fost vorba numai de umilinţă, ceea ce fără îndoială că l-a durut, ci şi de faptul că patimile celor fără carte erau pe cale să sugrume cea mai modernă religie din lume. După mine, Ibn Rushd n-a fost îndeajuns de eretic. A îmbrăţişat ideea unui univers subjugat cu totul de Dumnezeu.

Zuhayr se cutremură.

— Ţi-e frig, băiatule?

— Nu, cuvintele dumitale mă sperie. N-am venit aici să vorbim despre filosofie ori să fac schimb de insulte teologice cu dumneata. Dacă doreşti să-ţi pui ideile la încercare, putem pune la cale o mare confruntare în curtea exterioară a casei noastre, între tine şi imamul de la moschee, dar cu noi toţi ca judecători. Sunt sigur că sora mea Hind îţi va sări în apărare, dar păzea! Sprijinul ei nu e deloc diferit de cel oferit de frânghie unui spânzurat!

Al-Zindiq se porni pe râs:

— Iartă-mă! Când ai sosit aşa pe neaşteptate, tocmai lucram la un manuscris, la opera mea de-o viaţă, care încearcă să adune la un loc toate părţile implicate în războaiele teologice ce ne-au măcinat religia. Mintea îmi

stătea numai la lucrurile astea, aşa încât m-am apucat să ţi le înşir şi ţie. Acum povesteşte-mi totul despre vizita ta la Gharnata.

Zuhayr scoase un suspin de uşurare. El povesti întâmplările ultimelor zile fără să uite nici un singur amănunt. Când ajunse la hotărârea tinerilor de a nu mai suporta alte umilinţe pe viitor fără să se împotrivească, urechea lui al-Zindiq desluşi urma unei bine-cunoscute înflăcărări. De câte ori nu-i ascultase el vorbind pe tinerii în floarea vârstei, nerăbdători să-şi dea viaţa pentru a-şi apăra onoarea! Nu mai dorea să vadă încă o viaţă irosită în van. Se uită la Zuhayr şi chipul unui tânăr înfăşurat într-un linţoliu alb îi fulgeră prin minte. Pe moşneag îl trecură fiorii. Zuhayr îi judecă greşit uşoara tresărire. Crezu că, măcar de această dată, îi strecurase în suflet bătrânului înţelept ceva din entuziasmul lui.

— Ce-i de făcut, al-Zindiq? Ce sfat îmi dai?

Zuhayr îşi aştepta prietenii din Gharnata ceva mai târziu în cursul aceleiaşi zile. Le-ar fi dat atât de multă încredere să ştie că moşul se hotărâse să îi ajute cu planurile lor! Vorbea de mai bine de o oră, tot amintind de cele reproşate de Musa planului lor şi despre reacţia lui Ibn Daud la o asemenea laşitate. Era timpul să-l lase pe celălalt să-i răspundă.

Zuhayr nu mai avusese niciodată nevoie de sprijinul bătrânului ca acum, pentru că, în spatele bravadei, strănepotul lui Ibn Farid era ros de mari îndoieli. Dacă piereau cu toţii în acea încercare? Dacă rodul sacrificiului lor era renaşterea Gharnatei musulmane, atunci ar fi meritat să-şi dea viaţa, dar se putea oare întâmpla asta? Dacă nesăbuinţa lor pricinuia sfârşitul tuturor drept-credincioşilor din regat, iar ei erau răpuşi în floarea vieţii de cavalerii lui Ximenes de Cisneros? Fiul lui Umar nu era încă sigur că venise timpul să părăsească această lume.

Al-Zindiq îşi începu contraatacul punându-i ceea ce părea o întrebare nevinovată:

— Şi aşa spune Ibn Daud al-Misri, că-i strănepotul lui Ibn Khaldun?

Zuhayr dădu nerăbdător din cap.

— De ce mă întrebi pe tonul ăsta neîncrezător? Cum poţi să-i pui la îndoială cuvântul, când nici măcar nu l-ai văzut vreodată la faţă?

— Mi se pare că-i tare de cap şi nechibzuit. Străbunicul lui nu l-ar fi îndemnat spre asemenea măsură. Ar fi spus că, fără să fie cu toţii uniţi în tabăra drept-credincioşilor, victoria nu poate fi de partea noastră. Tocmai lipsa unităţii din rândul supuşilor Profetului a dus la decăderea Islamului în al-Andalus. Cum se poate recrea ceva ce nu mai există? Armatele lor vă vor zdrobi. Va fi ca şi cum un elefant ar călca peste o furnică.

— Ştim şi noi asta, dar e singura noastră nădejde. Ibn Daud a zis că un popor înfrânt şi subjugat de alţii va dispărea curând de pe scena istoriei.

— A vorbit exact ca străbunicul lui! Dar oare nu pricepe că am fost deja învinşi, iar acum suntem subjugaţi? Adu-l la mine. Adu-i pe toţi la mine diseară şi haideţi să vorbim încă o dată despre toate astea, aşa cum se cuvine. Nu numai vieţile voastre s-ar putea pierde. Lucrurile sunt cu mult mai grave. Taică-tău ştie?

Zuhayr clătină din cap în semn că nu.

— Aş vrea să-i spun, dar bunicul Miguel a venit s-o vadă pe bunica Zahra…

Tânărul se opri, dar fu prea târziu. Ce nu trebuia să spună fusese rostit. Îl privi pe bătrân, care zâmbi:

— Mă întrebam când ai de gând s-o pomeneşti. Tot satul vuieşte. Nu mai contează acum, băiete. A fost cu mult timp în urmă. Aveam de gând să-ţi povestesc data trecută, dar sosirea servitorului vostru mi-a pecetluit buzele. Aşa, acum ştii de ce al-Zindiq e izgonit, dar i se aduce de mâncare.

— Dacă o iubeai, de ce nu te-ai dus la Qurtuba s-o găseşti? S-ar fi măritat cu tine!

— Răceala şi căldura ce ne rămân în corp nu-s mereu la fel, Ibn Umăr. La început mă speria tatăl ei. Ameninţase să mă omoare dac-aş fi fost văzut lângă Qurtuba. Dar a mai fost şi altceva.

— Ce?

— Poate Zahra m-a iubit în toţi anii ăştia care-au trecut. Poate. Avea un fel ciudat de a-şi arăta dragostea.

Zuhayr rămase cu gura căscată.

— Ce vrei să zici?

— După trei luni la Qurtuba a fost văzută călărind fiece nobil creştin care-i zâmbise. Asta a continuat vreme de ani de zile. Prea mulţi ani. Când mi-au ajuns la urechi aventurile ei, am căzut la pat pentru multă vreme, dar m-am lecuit. Zvonurile m-au vindecat. Boala s-a dus. M-am simţit iarăşi liber, deşi în inima mea am uitat cum arată soarele.

— Şi ai uitat-o pe bunica Zahra?

— N-am spus asta, nu? Cum aş fi putut uita-o vreodată? Dar porţile inimii mele sunt ferecate bine. Pe urmă, mi-au mai ajuns la urechi şi alte poveşti despre întâmplări asemănătoare cu alţi bărbaţi. Mi-am băgat vată-n urechi după aia. Amira mi-a zis mai târziu că doamna era închisă în *maristan*, la Gharnata.

— Ce nu ţi-a spus ea, aş crede, e că bunica Zahra-i la fel de sănătoasă la minte ca tine sau ca mine. A fost închisă acolo la porunca tatălui ei, cu un an înainte să răposeze. El şi-a închipuit că ea s-a purtat aşa cu bună ştiinţă, drept pedeapsă că n-a lăsat-o să se mărite cu dumneata. Asta-i ce mi-a spus mie mama.

— Oamenii mari ca Ibn Farid s-au văzut mereu în miezul tuturor lucrurilor. El nu putea înţelege că doamna Zahra se pedepsea în felul ăsta pe sine însăşi?

— A fost chiar mişcată să-şi revadă fratele, ştii? Chiar dacă Ama ne-a povestit că îl ura pe Miguel. Când am întrebat-o de ce, chipul Amei a încremenit, devenind de piatră. A jucat vreun rol Miguel în izgonirea ta, al-Zindiq? Sunt sigur că trebuie să te fi iscodit.

Moşneagul îşi luă capul în mâini şi îşi lăsă privirea în pământ. Apoi îşi ridică fruntea, iar Zuhayr îi văzu limpede durerea din ochi. Chipul lui zbârcit se întinsese dintr-odată. Ce ciudat, îşi spuse Zuhayr în gând, reacţionează exact ca Ama!

— Îmi pare rău, moşnege! N-am vrut să-ţi trezesc amintiri dureroase. Iartă-mă!

Al-Zindiq vorbi cu un glas ciudat:

— Pentru voi, Miguel e un apostat care a trădat culoarea verde pentru imnurile şi icoanele lor de lemn. Îl vedeţi învârtindu-se încolo şi încoace în rasa episcopului de Qurtuba, batjocorindu-vă religia şi vă este ruşine că vă e rudă. N-am dreptate?

Zuhayr recunoscu, dând din cap.

— Şi dacă ţi-aş spune, totuşi, că în copilăria lui, Meekal al-Malek a fost un flăcăiaş plin de viaţă şi voios? Departe de a mă pândi şi a mă pârî tatălui său, el ne dorea mie şi Zahrei numai fericire. Juca şah cu atâta pasiune, încât, să nu fi făcut nimic altceva toată viaţa lui, tot ar mai fi amintit pentru născocirea a cel puţin trei mişcări de deschidere fără egal în rândul maeştrilor şahişti din peninsulă, ca să nu mai vorbim de cei ca mine sau de tatăl piticului, care era un jucător destul de bun. Intra adesea în discuţii filosofice cu preceptorii săi, dând dovadă atât de timpuriu de o asemenea înţelepciune, încât ne speria pe toţi, mai ales pe mama lui. Promitea atât de mult, încât Ibn Farid obişnuia s-o povăţuiască pe doamna Asma: „Nu le lăsa pe slujnice să se uite prea mult la el cu admiraţie. Îl vor deochea!” Mai târziu, după toate câte s-au întâmplat, mulţi şi-au adus aminte de cuvintele rostite de tatăl său cu ani în urmă. Tocmai maică-mea, slujnica şi confidenta doamnei Asma, fu cea care-l avu în grijă pe Miguel. Venea adesea la noi, iar eu ţineam foarte mult la el.

— Şi atunci cum de s-a dus la fund? se miră Zuhayr. Care-i misterul? Cum de s-a îmbolnăvit? Ce s-a întâmplat, al-Zindiq?

— Chiar vrei să ştii? Sunt unele lucruri pe care e mai bine să nu le afli.

— Trebuie să ştiu, iar tu eşti singurul care mi le poate destăinui.

Bătrânul suspină. Ştia că nu era adevărat, probabil că Amira ştia mult mai multe decât i se povestise lui, dar rămânea sub semnul întrebării dacă vreunul dintre ei doi

ştia totul.

Două femei, numai ele singure, ştiau întregul adevăr. „Doamna Asma şi servitoarea ei de încredere, mult iubita mea mamă”, îşi zise în gând moşneagul singuratic din vârful dealului. Amândouă sunt oale şi ulcele, iar Wajid al-Zindiq era sigur că mama lui fusese otrăvită. Familia din Hudayl nu credea în soartă. Li se păruse că doar cimitirul le-ar putea garanta tăcerea deplină. Cine luase hotărârea? Bătrânul nu credea nicio clipă că făptaşul ar fi putut fi tatăl lui Umar, Abdallah bin Farid. Nu-i stătea nici în caracter, nici în fire. Poate să fi fost Hisham din Gharnata, care avea o mare încredere în priceperea sa la intrigi mărunte. Dar asta nu mai conta, acum că amănuntele celor întâmplate le dusese cu ea în mormânt.

Câţiva ani mai târziu, al-Zindiq şi Amira se aşezaseră într-o seară şi puseseră cap la cap tot ce ştiau despre tragedie. Încă n-aveau cum să demonstreze că versiunea lor era cea adevărată sau nu, şi din această pricină bătrânul se ferea să vorbească despre toate astea.

— Al-Zindiq, mi-ai făgăduit că-i să-mi dezvălui totul!

— Foarte bine, dar ţine minte un lucru, al-Fahl. Ceam să-ţi povestesc eu acum poate nu-i adevărul adevărat. N-am de unde şti sigur.

— Te rog! Lasă-mă să judec singur.

— La moartea străbunicului tău, amândouă soţiile lui au fost distruse. Doamna Maryam nu mai împărţise patul cu el de mulţi ani, dar încă-l mai iubea. Ibn Farid s-a stins în somn. Când doamna Asma s-a întins în pat lângă el, i-a masat mai întâi umerii şi ceafa, aşa cum îi era porunca, dar n-a primit niciun răspuns. Când şi-a dat seama că viaţa i se scursese din trup, a început să ţipe: „Maryam! Maryam! Nenorocirea a dat peste noi!” Maică-mea mi-a mărturisit c-a fost cel mai sfâşietor strigăt din câte i-a fost dat ei s-audă vreodată. Cele două neveste şi-au adus una alteia cât de multă mângâiere au putut. Un an mai târziu, doamna Maryam a pornit şi ea pe ultimul ei drum. A fost o moarte înceată şi cumplită. Limba i s-a acoperit de o mâzgă neagră şi a avut nişte dureri crâncene. S-a rugat să fie

otrăvită, dar bunicul tău nici n-a vrut s-audă de aşa ceva. Au fost chemaţi la căpătâiul ei cei mai buni doctori din Gharnata şi Ishbiliya, dar au rămas neputincioşi în faţa tumorii care i se întinsese din gură prin tot trupul. Ibn Sina a spus odată că nu se cunoşteau nici pricina bolii ei, nici tratamentul. Era de părere că în unele cazuri pricina era acumularea de umori rele prinse în capcana minţii pacientului. N-am studiat astfel de cazuri şi n-am, prin urmare, căderea să îmi dau cu părerea. Oricum ar fi, dintr-o pricină sau alta, doamna Maryam a răposat la un an după Ibn Farid. Mama mi-a zis că inima ei jelise timp de douăzeci de ani înainte să moară soţul ei. Doamna Asma a rămas singură. Zahra era la *maristan*. Meekal crescuse şi nu-i prea mai venea să mai stea pe acasă. Bunicul tău a fost un om bun, dar nu era renumit pentru agerimea minţii lui. Nevasta lui, bunică-ta, semăna la fire cu el. Doamna Asma s-a preocupat mult timp de tatăl tău, care n-avea pe atunci decât opt anişori. El a devenit un surogat pentru dragostea pe care ea obişnuia s-o reverse asupra bărbatului ei mort. Mama îi deveni cea mai apropiată prietenă. Propria ei mamă, bătrâna bucătăreasă Doroteea, în ciuda rugăminţilor fiicei, nu se învoi să vină şi să trăiască acasă la voi. Ori de câte ori ne făcea câte o vizită, calitatea bucatelor servite la masa voastră se îmbunătăţea. Vizitele ei erau scurte, dar de neuitat. Asta, pentru că obişnuia să gătească prăjiturele din migdale care ţi se topeau în gură, nu altceva. Era, într-adevăr, o mare bucătăreasă, iar tatăl piticului a învăţat o mulţime de lucruri de la ea. S-a şi îndrăgostit de ea, şi se povesteşte că… dar nu mă lăsa să bat câmpii. Fapt este că, dacă Doroteea ar fi venit să trăiască alături de Asma după moartea lui Ibn Farid, nu s-ar mai fi petrecut nicio tragedie.

Zuhayr era atât de absorbit de poveste, încât, până acum, reuşise să-şi domine curiozitatea. Ca băieţei, ascultând istoria fără sfârşit a familiei sale, îşi scosese adesea tatăl din sărite cu întrebările, urmărind vreun amănunt neimportant. Împotrivirea Doroteei, care nu-şi

părăsise stăpânul şi nu-şi urmase fiica la al-Hudayl, îl nedumerea de ceva vreme şi atunci îl întrerupse pe povestitor:

— Mi se pare ciudat, al-Zindiq. De ce? Acasă la Don Álvaro nu era decât o biată bucătăreasă. Aici ar fi trăit în puf până la sfârşitul zilelor ei.

— Nu ştiu, Ibn Umăr. Era o femeie foarte la locul ei. Cred că pur şi simplu s-a ruşinat să fie soacra unui om atât de însemnat ca Ibn Farid. Poate, de la distanţă, îi venea mai lesne să primească o asemenea înălţare în rang. Spre marea supărare a străbunicului vostru, a refuzat să locuiască la voi acasă. Mama îi oferea camera din aripa servitorilor şi acolo dormea când venea în vizită.

— Ce tragedie a fost, al-Zindiq? Ce s-a întâmplat? Am senzaţia că timpul ne va face să ne oprim şi de data asta, ceea ce nu-mi place deloc.

— Vrei să ştii cum a murit doamna Asma şi cine a ucis-o pe mama?

— Întocmai. Doamna Asma nu era bătrână, nu-i aşa?

— Nu, şi asta a fost problema. Mai era încă tânără, plină de viaţă şi mândră de trupul ei. Nu adusese pe lume decât doi băieţi.

— Bunicii Miguel şi Walid.

— Exact. Moartea lui Walid a fost o lovitură cruntă pentru noi toţi. Închipuie-ţi numai ce-ar însemna ca Yazid al tău să facă o febră mare şi să moară. Vezi tu, până şi la gândul ăsta te îndurerezi. Doamna Asma mai putea aduce pe lume încă mulţi copii, când străbunicul tău s-a stins din viaţă. Mama mi-a povestit că văduva lui Ibn Farid a avut mulţi pretendenţi, dar nu l-a vrut pe niciunul. Bunicul tău, Abdallah, nici n-a vrut s-audă ca soţia tatălui său să fie tratată ca oricare altă femeie. Aşa a trăit doamna Asma însingurată în sânul propriei familii. Bunicul tău Hisham se însurase chiar înainte să moară Ibn Farid şi s-a întors la negoţul de la Gharnata, afaceri, dacă îmi dai voie să-ţi spun, privite cu neplăcere de către toţi, în afară de mama lui. Ca un fiu din neamul Banu Hudayl să devină neguţător într-o piaţă nu era altceva decât un sacrilegiu. O pată pe

obrazul familiei, care a dat poeţi şi filosofi, oameni de stat şi războinici, ba chiar şi un pictor scrântit a cărui artă erotică, se zice, a fost foarte apreciată de califul din Qurtuba, dar toţi au avut rădăcini adânc înfipte în pământ. Acum nepotul lui Ibn Farid negocia cu alţi neguţători şi se tocmea cu proprietarii de vase comerciale, bucurându-se de fiece clipă a vieţii lui. Dacă Hisham s-ar fi prefăcut măcar a fi nefericit, poate aşa ar fi fost iertat. Lui Ibn Farid îi pierise sângele din obraji, dar cum tocmai îşi alungase unul dintre copii de-acasă, nu mai voia s-o rupă şi cu altul şi, în orice caz, doamna Asma n-ar fi lăsat să se întâmple aşa o prostie.

— Dar asta sună a sminteală. Nu sunt cei din neamul Banu Hudayl coborâtori din luptătorii beduini, care sigur c-au făcut negoţ şi au tocmit caravane în fiecare zi din viaţa lor, înainte de a se duce la Maghreb? Nu-mi dai dreptate?

— Din toată inima. Gândeşte-te, numai, al-Fahl al meu! Urmaşii războinicilor nomazi care au străbătut drumul lung din Arabia până la Maghreb şi-au pierdut pofta de călătorii şi au devenit atât de legaţi de pământ, încât un membru al familiei care lua o altă hotărâre era socotit eretic.

Zuhayr, care era foarte apropiat de copiii lui Ibn Hisham, nu izbuti să priceapă dizgraţia în care căzuse bunicul lor:

— Nu sunt aşa de sigur că avem amândoi aceeaşi părere. Adică, până şi-n deşert străbunii noştri şi-au arătat dispreţul pentru precupeţii din oraşe. Îmi amintesc ce-mi povestea mie Ama în copilărie, că numai trântorii trăiesc la oraş.

Al-Zindiq se porni pe râs:

— Da, aşa crede ea. Amira a ştiut întotdeauna să împrăştie mai departe prejudecăţile altora. Dar vezi tu, al-Fahl al meu, oraşele au o importanţă politică pe care sate ca al vostru n-o au. Ce produceţi voi? Mătăsuri. Ce produc ele? Putere. Ibn Khaldun a scris odată…

Zuhayr se trezi deodată că bătrânul vulpoi era pe

cale să-l prindă în capcana unei îndelungate discuţii pe tema filosofiei istoriei, vorbind la nesfârşit despre viaţa la oraş şi cea de la sat şi îi curmă vorba:

— Al-Zindiq, cum a murit doamna Asma? Nu vreau să-ţi mai pun o dată întrebarea asta.

Ochii moşneagului surâseră, iar chipul i se zbârci şi mai tare. Într-o clipă aceiaşi ochi se umplură de spaima nenorocirii ce se prevedea. Vru să schimbe vorba, dar Zuhayr nu-l slăbi din priviri. Pe chipul lui tineresc, cu barbă moale, se citea încrâncenarea şi dezvălui, dintr-odată, o hotărâre ce-l nedumeri pe bătrânul care abia mai respira:

— La şase ani de la moartea lui Ibn Farid, doamna Asma rămase grea.

— Cum? Cine? îl trase de limbă Zuhayr într-o şoaptă pierdută.

— Trei oameni au ştiut care era adevărul. Mama şi celelalte două. Mama şi doamna Asma nu mai sunt în viaţă. A mai rămas o singură persoană.

— Ştiu asta, nătărău bătrân, se împotrivi cu supărare Zuhayr.

— Da, da, tinere Zuhayr al-Fahl. Te superi. N-ai cunoscut pe nimeni dintre toţi aceşti oameni, dar tot te simţi rănit în mândria ta.

„Ciudat”, se minună al-Zindiq în sinea lui, „cât de mult l-au tulburat pe băiat toate astea! Ce-are el de-a face cu toată povestea asta de demult? Puterea infernală a umbrelor trecutului încă mai dă apă la moară patimilor noastre de azi? Este prea târziu să mă mai opresc de-acum”. Îi mângâie obrazul lui Zuhayr şi îl bătu pe Umăr, oferindu-i un pahar cu apă:

— Poţi să-ţi închipui ce-a fost în casă când s-a aflat. Bătrânele doamne din familie – despre multe dintre ele se ştia de amar de vreme că lăcomia le venise de hac – reapărură deodată la noi de la Qurtuba, Balansiya, Ishbiliya şi Gharnata. Veştile proaste mereu se răspândesc degrabă. Doamna Asma n-a ieşit din cameră. Mama a făcut-o pe solul între ea şi cotoroanţele alea. O bătrână

moaşă din Gharnata, socotită pricepută în arta scoaterii din pântece a copiilor nedoriţi, se apucă de treabă, cu mama lângă ea. O săptămână mai târziu, doamna Asma a răposat. O anume otravă i se strecurase în sânge. Dar asta n-a fost tot. Când bunicul şi bunica voastră s-au dus s-o vadă, doamna Asma i-a şoptit bunicii voastre la ureche că-şi dorea moartea, îşi pierduse pofta de viaţă. Ruşinea era de neîndurat. Hisham şi nevasta lui se aflau acasă cu fiul lor, un alt mare favorit al doamnei Asma, care obişnuia să rămână cu săptămânile la voi acasă. Iată cum s-a apropiat atât de mult Ibn Hisham de tatăl vostru. Cât despre Meekal, l-a lovit şi pe el boala. Nu s-a dus să-şi vadă mama pe patul de moarte. Nici ea nu l-a chemat.

— Dar cine a fost, al-Zindiq? Cum se poate preface apa curată dintr-o ulcică în lapte acru peste noapte?

— Mama n-a văzut nimic, dar doamna Asma i-a destăinuit tot ce era de ştiut. Trei săptămâni mai târziu, mama s-a stins din viaţă. N-a cunoscut ce-i boala în toată viaţa ei. M-am întors >

În sat şi am cerut voie să merg la funeraliile doamnei Asma. Nu au găsit de cuviinţă că aveam dreptul, dar tot am izbutit să stau de vorbă cu mama. Tot ţinea să vorbească în cimilituri. Nu avea de gând să rostească numele făptaşului, dar punând cap la cap ce mi-a spus ea în noaptea aia şi ce-a văzut Amira cu propriii săi ochi, ne-a fost limpede ce se petrecuse sau aşa ni s-a părut.

Zuhayr îl urmărea cu sufletul la gură, iar sângele i se ridicase în obraji de nerăbdare, pe când al-Zindiq se opri din vorbă ca să bea nişte apă.

— Zi-mi, moşnege! Zi-mi odată!

— Cunoşti bine casă, Zuhayr bin Umăr. Doamna Asma locuia în camerele care astăzi sunt ale mamei voastre. Spune-mi ceva. Este lăsat vreodată vreun venetic sau măcar vreun servitor în acele încăperi?

Zuhayr clătină din cap în semn că nu.

— Ce bărbaţi pot veni şi pleca de acolo când poftesc, în afară de tatăl vostru?

— Presupun că Yazid şi eu însumi.

— Chiar aşa.

Preţ de ceva vreme Zuhayr nu izbuti să înţeleagă ce tocmai i se spusese. Când pricepu, se simţi de parcă primise o lovitură neaşteptată în creştet. Se uită cu groază la bătrânul povestitor:

— Doar nu vrei să spui că… nu se poate că…

Dar limba lui se împotrivea şi nu voia să pronunţe acel cuvânt. Fu al-Zindiq cel care, într-un târziu, îi rosti numele.

— A fost Meekal. Miguel. Ce mai contează?

— Eşti sigur?

— Cum aş putea fi? Dar e singurul lucru pe care ni-l putem închipui. Cu multe săptămâni înainte de a ieşi la iveală sarcina, toată lumea găsea că Meekal se purta ciudat. Nu se mai ducea la băile din sat să tragă cu ochiul la goliciunea femeilor. Nu mai râdea. Obrazul lui lipsit de barbă se întunecase şi se buhăise. Ochii i se îngreunaseră de nesomn. Doctorii sosiră din Gharnata, dar ce putură ei face? Leacurile lor nu-l scăpară de boală. Şi atunci i-au prescris aer de mare, fructe proaspete şi ceaiuri de plante. Bunicul tău a fost trimis la Malaka timp de o lună. Doar faptul de a se afla departe de casa aia i-a făcut bine. Când s-a întors, arăta mult mai întremat. Dar, spre mirarea tuturor acelora care habar n-aveau ce-l rodea pe el în fundul sufletului, nu s-a mai apropiat niciodată de camera mamei lui. Cred că ea a stat o dată de vorbă cu el. La înmormântare a fost de nemângâiat. A plâns patruzeci de zile. După aia a căzut la pat bolnav pentru multă vreme. Nu şi-a mai revenit niciodată de atunci. Meekal, cel pe care-l ştiam eu, a murit şi el. Tragedia a înghiţit vieţile a trei oameni. Episcopul de Qurtuba nu mai e decât o umbră a ceea ce a fost odinioară.

— Dar cum de s-a putut întâmpla aşa ceva, al-Zindiq?

— Nu-i nicio taină. De când era în faşă, Meekal a fost preferatul. Obişnuia să se îmbăieze cu mama lui şi cu celelalte doamne. Amira mi-a povestit că, chiar şi la vârsta de şaisprezece ani, intra nestingherit când doamna Asma făcea baie şi deseori îşi lepăda straiele, apoi sărea în apă,

lângă maică-sa. Ea mai era încă în floarea tinereţii. Nu ştiu cine a început, dar îi pot înţelege nehotărârea. Era încă o femeie în toată puterea cuvântului şi mai tânjea după acea plăcere de care moartea lui Ibn Farid o lipsise. Când s-a întâmplat, totul a fost atât de cald, de plăcut, de simplu, de firesc, încât a uitat cine era ea, cine era el şi unde se aflau. Pe urmă, amintirea celor întâmplate îi provocă pe dată suferinţă şi nu putu scăpa de ea decât prin moarte. Cine suntem noi s-o judecăm, Zuhayr? Cum putem noi înţelege vreodată prin ce-a trecut ea?

— Nu ştiu! Nu vreau să ştiu! Dar a fost o nebunie!

— Da. Asta a fost şi lumea din jurul ei s-a dovedit aspră şi de neclintit. Am o bănuială că bătrâna moaşă a fost încurajată să ucidă atât mama, cât şi pruncul.

— Doamnei Asma trebuie să-i fi părut rău că a trecut la credinţa noastră.

— De ce spui asta?

— Mă rog, dac-ar fi rămas să se închine la icoane, s-ar fi putut preface în faţa lumii că poartă în pântece o taină dumnezeiască.

— Începi să te acreşti. Este timpul să te duci acasă.

— Vino cu mine, al-Zindiq. Ai să fii bine-venit!

Bătrânul tresări la acel îndemn neaşteptat.

— Eu îţi mulţumesc. Aş vrea s-o văd pe Zahra. Poate în altă zi.

— Cum poţi îndura singurătatea asta zi de zi?

— Mă uit la ea mereu dintr-un alt unghi. De aici văd soarele cum răsare şi cum apune, bucurându-mă de o vedere pe care puţini oameni o au. Uită-te la cer acum. N-are culoarea paradisului? Şi iată-mi manuscrisele, îngroşându-se de la un an la altul. Singurătatea îşi are plăcerile ei, prietene.

— Şi cum rămâne cu suferinţele ei?

— La fiecare douăzeci şi patru de ore, tot mai există câte un ceas plin de nelinişte, în care-mi plâng singur de milă, minţile mi se întunecă şi mă chinuie dorinţa de a vedea alte fete, dar ora aia trece şi ea destul de iute. Acum ia-ţi zborul înapoi, tinere! Te aşteaptă treburi însemnate în

seara asta şi nu uita să mi-l aduci pe flăcăul care pretinde a fi urmaşul lui Ibn Khaldun.

— Pentru ce atâta neîncredere?

— Pentru că întreaga familie a lui Ibn Khaldun a pierit într-un naufragiu pe când călătorea din Tunisia la al-Qahira! Acum du-te, şi pacea fie cu tine!

Capitolul 6

— Piticule, când am să mă fac mare vreau să fiu bucătar, aşa ca tine!

Mai-marele bucătarilor, care şedea aplecat peste o cratiţă uriaşă, mărunţind un amestec de carne, legume şi boabe de grâu cu un pisălog mare de lemn, se uită la băieţelul aşezat chiar în faţa lui pe un taburet mititel şi surâse:

— Yazid bin Umăr, începu el, în vreme ce continua să toace carnea, este o treabă foarte grea. Trebuie să înveţi cum să găteşti sute de feluri, înainte ca cineva să te tocmească.

— Am să învăţ, piticule. Îţi făgăduiesc.

— Cât de des ai servit *harrissa*?

— De sute şi mii de ori.

— Chiar aşa, tinere conaş, dar ştii cum se găteşte sau ce ingrediente se pun ca să aromeze carnea? Nu, nu ştii! Există peste şaizeci de reţete numai pentru felul ăsta de mâncare. Eu îl gătesc în felul marelui profesor al-Baghdadi, dar îmi aleg propriile ierburi şi mirodenii.

— Asta nu-i adevărat! Ama mi-a zis că de la tatăl tău le ştii pe toate. Ea zice c-a fost sultanul bucătarilor.

— Şi el de la cine a mai învăţat? Ama asta a ta a îmbătrânit rău. Numai pentru că mă cunoaşte de când aveam anii tăi, crede că n-am talent. Tata a fost fără îndoială mai inventiv în ceea ce priveşte dulciurile. Amestecul său de curmale şi fidea fiert în lapte la foc mic, servit la mesele marilor nunţi şi sărbători era cunoscut în tot al-Andalusul. Sultanul din Gharnata a fost invitat aici la nunta bunicului tău. După ce a gustat desertul, a dorit să-l ia pe tata cu el la al-Hamra, dar Ibn Farid – odihnească-se în pace! – a zis: „Niciodată!” În ceea ce priveşte

mâncărurile adevărate însă, n-a fost la fel de bun ca bunicul meu, şi el ştia prea bine asta. Vezi tu, conaşule, un geniu nu se poate niciodată bizui pe reţetele altora. Câtă sare se pune? Cât piper? Ce ierburi aromate? Nu-i doar o problemă de învăţare, deşi asta-i important, ci de simţ. Asta-i singura taină a meşteşugului nostru. Lucrurile se petrec în felul ăsta. Începi să găteşti un fel preferat de mâncare şi-ţi dai seama că n-ai ceapă prin bucătărie. Macini ceva usturoi, ghimbir, sâmburi de rodii şi cuişoare până se face un amestec pe care-l foloseşti în loc de ceapă călită. Adaugi o ceşcuţă de must fermentat şi ai făcut ceva cu totul nemaivăzut. Doamna Zubayda, a cărei generozitate e bine-cunoscută tuturor, apucă să-l guste la masa de seară. Ea nu se lasă dusă de nas. Nici măcar pentru o clipă. Pe dată îşi dă seama că-i ceva cu totul nou. După masă sunt chemat dinaintea ei. Mă felicită şi pe urmă mă ia la întrebări. Fireşte, o las să-mi smulgă secretul, dar, chiar în momentul în care-i vorbesc, am şi uitat măsura în care am folosit mirodeniile. Poate că nu voi mai găti niciodată felul ăla, dar cei care l-au gustat o dată ţin minte toată viaţa lor aromele. Un fel de mâncare cu adevărat bun, la fel ca un mare poem, nu poate fi repetat întocmai. Dacă vrei să te faci bucătar, încearcă să nu uiţi ce ţi-am spus mai adineauri.

Yazid se arătă foarte impresionat.

— Piticule? Te crezi un geniu?

— Bineînţeles, conaşule. De ce altfel ţi-aş destăinui toate astea? Uită-te la *harrissa* pe care o gătesc chiar acum. Vino aici şi urmăreşte cu băgare de seamă.

Yazid îşi duse taburetul mai aproape de bucătar şi privi în cratiţă.

— Asta fierbe de azi-noapte. Pe vremuri nu se folosea decât carne de miel, dar eu am folosit adesea carne de viţel, de pui sau de vacă, pur şi simplu doar ca să mai schimb aroma mâncării. Altfel familia voastră ar începe să se plictisească de gătitul meu, ceea ce m-ar supăra foarte tare.

— Ce-ai pus în *harrissa* de-acum?

— Carnea unui viţel întreg, trei ceşti de orez, patru ceşti de arpacaş, o ceaşcă de linte neagră, o ceaşcă de năut. Pe urmă am umplut cratiţa cu apă şi am lăsat-o să fiarbă peste noapte. Dar, înainte de a ieşi din bucătărie, am mai pus nucşoară neagră şi nişte seminţe uscate de coriandru într-un săculeţ de muselină *y >*

pe care l-am lăsat în cratiţă. Până dimineaţa carnea s-a topit complet, iar acum amestec totul până se face o pastă. Dar, înainte de a ţi-l pune în faţă la prânzul de vineri, ce altceva mai am de făcut?

— Să căleşti nişte ceapă cu *chili* în unt topit şi să le verşi peste *harrissa*.

— Foarte bine, conaşule! Dar ceapa trebuie călită bine, aşa încât să plutească în untul topit. Săptămâna viitoare, poate, voi mai adăuga ceva la felul ăsta de mâncare. Poate câteva ochiuri prăjite în unt, peste care se presară ierburi aromate şi piper negru, vor merge bine cu *harrissa*, dar s-ar putea să vă cadă prea greu la stomac, chiar înainte de rugăciunile zilei de vineri. Şi dacă sunteţi atât de ghiftuiţi încât, atunci când vă aplecaţi frunţile spre Meca, cealaltă parte a trupurilor voastre începe să tragă vânturi urât mirositoare? Cei din spatele vostru nu vă vor mulţumi pentru asta.

Râsul lui Yazid deveni atât de molipsitor, încât îl făcu până şi pe pitic să zâmbească. Apoi chipul băiatului se întunecă. O cută abia văzută de încruntare i se ivi pe fruntea largă. Ochii i se aprinseră. Un gând îi trecu prin minte:

— Piticule?

— Da?

— Nu-ţi doreşti uneori să nu mai fi aşa pitic, ci înalt şi bine legat, ca Zuhayr? Atunci ai fi putut fi un cavaler, în loc să stai închis toată ziua în bucătărie.

— Binecuvântată-ţi fie inima, Yazid bin Umăr. Hai să-ţi spun o poveste! A fost odată ca niciodată, pe vremea când Profetul nostru, pacea fie cu el, mai trăia încă, o maimuţă care a fost prinsă uşurându-se într-o moschee.

Yazid începu să chicotească.

— Te rog să nu râzi! A fost o jignire foarte gravă! îngrijitorul s-a repezit la maimuţă şi a urlat: „Hulitor nenorocit! Nu ţi-e teamă că Dumnezeu te va pedepsi şi te va preface într-o altă făptură?” Maimuţa nu se ruşină. „N-ar fi cu adevărat o pedeapsă, îi răspunse obraznica vieţuitoare, decât dacă m-ar preface într-o gazelă!” Aşadar, vezi tu, conaşule, mai degrabă rămân un pitic din mâinile căruia ies minunate feluri de mâncare, închis în bucătăria voastră, decât un cavaler cu teama continuă că va fi vânat de alţi cavaleri.

— Yazid! Yazid! Unde-i micuţul derbedeu, Amira? Du-te şi găseşte-l. Spune-i că doresc să-l văd.

Glasul lui Miguel răsună puternic în curte şi pătrunse în bucătărie. Mezinul se uită la pitic şi îşi duse un deget la buze. Se lăsă o tăcere adâncă. Nu se mai auzea decât clocotul a două oale mari ce conţineau oase şi carne de vânat. După aceea, copilul se duse să se ascundă în spatele pragului construit în bucătărie pentru a-l ajuta pe pitic să ajungă la cratiţe şi la oale. În zadar. Ama intră şi se duse direct la locul de ascunzătoare.

— Pe Allah! Haide, ieşi de acolo şi dă-i bineţe bunicului. Mamă-ta se va face foc şi pară dacă nu eşti cuviincios.

Yazid se ivi din ascunzişul său. Pe faţa piticului se citea dragul pe care-l prinsese de Yazid.

— Piticule? întrebă băiatul. De ce bunicul Miguel pute aşa de tare? Ama zice…

— Ştiu ce crede Ama, dar noi trebuie să găsim un răspuns mai adânc. Vezi tu, conaşule, oricine se bagă între miezul şi coaja unei cepe prinde un miros foarte puternic.

Ama se uită urât la bucătar şi-l luă pe băiat de mână. El se smulse de lângă ea şi ieşi alergând din bucătărie, îndreptându-se spre casă. Planul lui era să ocolească curtea şi să încerce să se ascundă în camera de baie, folosindu-se de intrarea din dos a casei. Dar Miguel îl aştepta, iar mezinul îşi dădu seama că pierduse bătălia.

— Pacea fie cu tine, bunicule!

— Binecuvântat fii, copile! Aş vrea să jucăm puţin şah

înainte de prânz.

Yazid se înveseli numaidecât. În trecut, ori de câte ori propusese jocul de şah, lumea celor mari se împotrivise ca el să pătrundă în timpul şi spaţiul ei. Altă dată, Miguel abia dacă-l băgase în seamă în rarele lui vizite, ca să nu spunem mai mult. Băiatul se repezi înăuntru şi se întoarse cu jocul de şah. Aşternu pânza în pătrăţele pe masă şi desfăcu cu grijă lădiţa. Apoi, întorcându-se cu spatele la episcop, luă câte o regină în fiecare mână şi întinse pumnii strânşi dinaintea bunicului său. Miguel alese pumnul care ascundea regina neagră. Yazid bodogăni în barbă. În acea clipă arhiepiscopul băgă de seamă ce trăsături ciudate aveau piesele de şah. Se apucă să le cerceteze mai îndeaproape. Vocea îi era îngroşată de spaimă când i se adresă:

— De unde ai astea?

— E un cadou de la tata. L-am primit la ziua mea de naştere.

— Cine ţi le-a cioplit?

Numele lui Juan tâmplarul fu cât pe ce să fie dezvăluit, când Yazid îşi aduse aminte că cel care şedea în faţa lui era un slujitor al Bisericii. O vorbă aruncată de Ama îl făcuse să ia aminte, iar acum gândirea copilului intră în joc:

— Cred că a fost un prieten din Ishbiliya!

— Să nu mă minţi, băiete! Am auzit atâtea spovedanii la viaţa mea, încât îmi pot da seama după cum îi urcă şi coboară vocea cuiva dacă spune adevărul, iar tu minţi. Vreau să-mi spui adevărul.

— Am crezut că vrei să jucăm şah!

Miguel privi chipul tulburat al băiatului cu ochi strălucitori care şedea în faţa lui şi nu se putu împiedica să nu-şi aducă aminte de propria lui copilărie. Jucase şah chiar în această curte şi pe aceeaşi pânză în pătrăţele. De trei ori jucase chiar cu un maestru din Qurtuba. Miguel îşi aminti că întreaga familie se adunase în jurul mesei, urmărind cu încântare cum maestrul fusese bătut de fiecare dată. Apoi urmaseră aplauze şi râsete, iar fratele

său îl aruncase în aer, sărbătorindu-l. Cea mai fericită dintre toţi fusese mama lui, Asma. Amintirile îl făcură să se cutremure şi îşi ridică ochii. Îi văzu pe Hind, pe Kulthum şi pe tânărul musafir din Egipt, Ibn Daud, surâzându-i. Hind urmărise totul din depărtare şi pricepuse că frăţiorul ei mai mic dăduse de un soi de bucluc. Nu era prea greu să înţelegi că avea de-a face cu piesele de şah. Deşi cufundat în visare, mâna lui Miguel se încleştase pe regina neagră:

— Aţi început jocul, Yazid? îl întrebă ea cu nevinovăţie.

— N-o să joace. Mă tot face mincinos!

— Să-ţi fie ruşine, bunicule Miguel! îl mustră Hind, pe când îşi lua frăţiorul în braţe. Cum poţi fi atât de crud?

Episcopul se întoarse spre ea, iar nasul lui acvilin se încreţi uşor, în vreme ce o umbră de surâs îi schimonosi obrajii.

— Cine a cioplit piesele? De unde le aveţi?

— De unde să le avem, de la Ishbiliya, fireşte!

Yazid se uită la sora lui nedumerit şi pe urmă îşi smulse regina neagră din ghearele lui Miguel. Hind se porni pe râs:

— Joacă puţin cu el, bunicule Miguel. S-ar putea să te şi bată!

Miguel se uită la băiat. Lui Yazid nu-i mai era frică. O strălfulgerare de neastâmpăr îi lumină iar chipul. În pofida lui însuşi, episcopul îşi aminti iar de tinereţile lui. Aceste împrejurimi, această curte şi năzdrăvanul de zece ani care se zgâia la el cu îndrăzneală îi reaminteau de propriile lui îndrăzneli faţă de fiece nobil creştin care mai trecea pe la taică-său. Adesea se întâmpla ca aceştia din urmă să se lase bătuţi şi întreaga familie îi sărbătorea izbânda.

Ciudat cum acea lume, moartă pentru el de atât amar de vreme, continua să trăiască în vechiul conac. Miguel avea chef, la urma urmei, să joace şah cu Yazid. Tocmai era pe cale să se aşeze, când Ama le făcu semn că masa de prânz era gata.

— Te-ai spălat pe mâini, Miguel?

Glasul ascuţit al Zahrei îi luă prin surprindere pe toţi

cei din familia lui Umar bin Abdallah, dar fratele ei zâmbi când o zări. Cât de cunoscută îi era lui vocea aceea!

— Nu mai am zece ani, Zahra!

— Nu-mi pasă dacă ai zece sau nouăzeci. Du-te şi spală-te pe mâini!

Yazid observă că Hind, tot încercând să nu pufnească în râs, începu să chicotească. Surorii lui îi dădură lacrimile, pe când încă se mai silea să-şi înăbuşe hohotele. Numai atunci când Zubayda se porni şi ea, înţelese Miguel că trebuia să facă iute ceva pentru ca întregul prânz să nu se prefacă într-un adevărat circ. Râse uşor:

— Amira! Ai auzit-o pe Zahra. Vino.

Ama aduse un vas plin cu apă şi un tânăr servitor veni cu un lighean, urmat de un băiat de la bucătărie cu un ştergar. Miguel îşi spălă mâinile, iar ceilalţi tăcură îngânduraţi. Când sfârşi cu spălatul, sora lui îl aplaudă.

— Făceai la fel pe vremea când erai copil. Dacă închid ochii, îţi mai aud şi acum ţipetele, când Umm Zaydun şi maică-ta – binecuvântată-i fie inima! – te săpuneau pe cap şi pe corp, curăţindu-te peste tot şi apoi zvârlindu-te în baie.

Zuhayr încremeni când doamna Asma fu pomenită. Se uită la Zahra şi la Miguel, dar la ei nu găsi nici urmă de tulburare. Prelatul o privi şi confirmă cu un semn din cap:

— Sunt încântat să văd că te-ai întors acasă, soră!

Gustoasa masă de prânz fu savurată cu o mare încântare.

Piticul, trăgând cu urechea din camera de alături ca de obicei, fu mulţumit de laudele ce i se aduseră. Acestea zburau prin sufragerie ca nişte păsări îmblânzite. Dar culmea fericirii pentru pitic fu atinsă când, atât Miguel, cât şi Zahra, ziseră pe neaşteptate că *harrissa* lui era de mii de ori mai gustoasă decât cea preparată de răposatul şi mult regretatul său tată. Numai atunci se întoarse meşterul bucătar în bucătărie, unde se simţea în largul său, cu meşteşugul şi în lumea lui.

— Mi s-a povestit că trăieşti pe picior mare în palatul episcopal din Qurtuba, împreună cu popii şi cu grăsanul

tău de băiat. De ce, Miguel? îşi luă Zahra la rost fratele. De ce-a trebuit să ajungi tu aici?

Miguel nu-i răspunse. Zuhayr îi privi pe amândoi cu luare-aminte, în vreme ce mâncau. Fără îndoială că Zahra trebuie să ştie adevărata pricină pentru care Miguel se hotărâse să rupă cu tradiţia. Atunci Umăr spuse că sosise vremea ca bărbaţii să se retragă. Ibn Daud, Yazid şi Zuhayr se ridicară în picioare şi îşi cerură iertare faţă de doamne. Părăsiră încăperea pentru a se pregăti de un drum călare până la moschee, unde aveau să-şi spună rugăciunile de vineri.

Zahra şi Miguel se spălară pe mâini şi se duseră în curte, unde o prispă din lemn acoperită de covoare fusese ridicată pentru ei, ca să se bucure în voie de soarele iernii. Ama le aduse o tavă pe care se lăfăiau migdale, nuci, curmale şi stafide. Le-o aşeză dinainte.

— Allah fie lăudat! Mi se umple inima de bucurie să vă văd pe amândoi întorşi acasă.

— Amira, îi porunci Miguel, luând o curmală, scoţându-i sâmburele şi înlocuindu-l cu un miez de migdală, roag-o pe nepoata mea să ni se alăture pentru câteva clipe.

Ama se întoarse înăuntru şchiopătând, pe când Zahra îşi repetă întrebarea:

— De ce, Miguel? De ce?

Inima bătrânului episcop începu să bată cu putere. Pe chipul atât de obişnuit să-i ascundă orice simţăminte, i se citi deodată neliniştea:

— Chiar nu ştii?

Zahra clătină din cap în semn că nu. O văzură pe Zubayda apropiindu-se. Ceea ce i-ar fi putut Miguel răspunde, sau nu, rămase îngropat în sinea lui.

— Şezi, copila mea, o invită Miguel. Am ceva important să-ţi spun şi cel mai bine este să stăm de vorbă cât sunt plecaţi bărbaţii.

Zubayda se aşeză lângă el.

— Abia aştept, unchiule Miguel. Urechile mele sunt pregătite să te asculte!

— Minţii tale aş vrea eu să-i vorbesc. Piesele de şah ale lui Yazid sunt cea mai primejdioasă armă pe care o aveţi în casă. Dac-ar fi să ajungă la urechile arhiepiscopului din Gharnata, el ar da de ştire Inchiziţiei, mai ales dac-au fost cioplite la Ishbiliya.

— Cine ţi-a zis c-au fost cioplite acolo?

— Yazid şi Hind.

Pe Zubayda o mişcă faptul că simţirea le spusese copiilor ei să-l apere pe Juan tâmplarul. Traiul în sat îi înmuiase firea. Inima îi dădu ghes să-i mărturisească adevărul lui Miguel, dar se opri să se gândească mai bine şi se hotărî să-i ţină partea lui Yazid.

— Cred că ei ştiu cel mai bine.

— Eşti o proastă, Zubayda. N-am venit aici să-mi iscodesc propria familie. Vreau ca tu să arunci în foc piesele alea de şah. S-ar putea ca băiatul tău să plătească cu viaţa. În acest frumos cătun, muzica şipotelor ne amăgeşte cu o lume a viselor. Este lesne, mult prea lesne, să te laşi în voia lor. Odinioară credeam că aici voi găsi un adăpost sigur, indiferent ce ne-ar mai aştepta în viitor. M-am înşelat. Lumea în care te-ai născut este moartă, copila mea. Mai devreme sau mai târziu vântul va aduce seminţele pustiirii peste munţi, până la conacul nostru. Nepoţii trebuie preveniţi. Sunt mânaţi de nerăbdarea tinereţii. Sunt încăpăţânaţi. În ochii băieţelului tău îmi recunosc propria îndrăzneală de demult. Hind este foarte deşteaptă. Înţeleg de ce nu vrei s-o măriţi cu Juan al meu. Nu te împotrivi, Zubayda! Oi fi eu bătrân, dar minţile-mi sunt încă întregi. În locul tău, aş face la fel. N-am dorit căsătoria asta ca să-mi împing băiatul în faţă, ci ca să le ofer copiilor voştri un liman. Şi dintr-o pricină sufletească, cred. Juan s-ar însura cu dragă inimă cu cineva din familia noastră.

În pofida ei înseşi, căci nu putea să-l sufere pe episcop, Zubayda fu mişcată. Ştia că spusese adevărul.

— De ce nu vorbeşti tu cu ei toţi diseară, unchiule Miguel? S-ar putea să te asculte cu mai multă luare-aminte decât pe mine. Pe urmă am putea vedea ce-i de făcut cu

şahul lui Yazid. Îi vei frânge inima băiatului.

— Bucuros, am să stau de vorbă cu voi toţi diseară. Asta-i, la urma urmei, cea mai însemnată pricină a vizitei mele.

— Am crezut c-aţi venit să mă vedeţi pe mine, Preasfinţia Voastră. Vai, băţ crăcănat şi uscat ce eşti! se amestecă în vorbă Zahra, chicotind.

Zubayda, privindu-i pe cei doi, îşi aduse aminte de ceva ce mama ei o învăţase de copilă, izbucni în râs. Amândoi îi aruncară priviri furioase:

— Zi-ne despre ce glumă e vorba chiar în clipa asta, îi porunci Zahra.

— Nu pot, mătuşă. Nu mă obliga. Este ceva mult prea copilăresc.

— Lasă-ne pe noi să judecăm. Haide, spune! îi ceru Miguel.

Zubayda se uită la ei şi o cuprinse hazul din pricina celor întâmplate, dar îşi dădu seama că n-avea de ales şi trebuia să le destăinuie motivul veseliei sale.

— Cred că felul în care bunica lui Yazid a folosit cuvântul „Preasfinţia” m-a făcut să izbucnesc în râs. Mi-a amintit de o poezioară din copilărie:

„O sfadă aprigă începu între acul de cusut şi ciur.
Îi zise acul: «Îmi pari cam plin de găuri.
Şi cum de reuşeşti tu să trăieşti?»
Răspunse ciurul cu un surâs şiret: «Acel fir colorat
Pe care-l văd la tine nu-i vreo podoabă.
Ci-ţi trece chiar prin cap!»”.

Zubayda văzu cum privirile lor aspre se topeau în dulceaţa hohotelor de râs.

— A fost el acul de cusut? o întrebă Zahra.

Zubayda îi răspunse clătinând din cap.

— Şi ea, durul? o iscodi Miguel.

Zubayda dădu din nou din cap că da. Pentru o clipă îşi păstrară cumpătul şi se uitară unul la altul în tăcere. Atunci un hohot de râs îi cuprinse iarăşi pe toţi.

Când se mai potoliră, Ama, aşezată la umbra rodiului, îşi simţi lacrimile curgându-i pe faţă. Era prima oară când

Miguel râdea în casa lui strămoşească de la moartea mamei sale încoace.

Atmosfera plăcută din curtea bătrânului conac al neamului Banu Hudayl nu putea fi mai diferită de încordarea ce-i cuprinsese pe toţi cei adunaţi în moscheea satului în acea zi de vineri. Rugăciunile fură rostite fără să se întâmple nimic, deşi Umăr se tulburase la intrare, când văzuse că, în pofida poruncilor sale, o jumătate dintre locurile din faţă fuseseră oprite, din preţuire, pentru familia lui. Odinioară oamenii rămâneau să se roage acolo unde găseau un loc liber. Adevărata credinţă nu cunoştea nicio ierarhie. Toţi erau egali dinaintea Domnului în locaşul de închinăciune.

Ibn Farid a fost cel care ţinuse cu tot dinadinsul ca rândul din faţă să fie lăsat liber pentru familia sa, impresionat de obiceiul nobilimii creştine de a-şi opri jilţuri anume în biserici. Ştia că asta nu era pe placul Islamului, dar, cu toate acestea, ceruse să i se ofere şi nobilimii musulmane o oarecare recunoaştere în moschee.

Umăr se aşează cu modestie în spate, împreună cu piticul şi cu alţi servitori ai casei, dar Zuhayr şi Yazid fură împinşi în faţă de mâini săritoare, iar ei îl târâră şi pe Ibn Daud cu ei.

Acum rugăciunile luaseră sfârşit. Un tânăr imam cu ochi albaştri, nou în sat, începu să se pregătească pentru predica de vineri. Bătrânul său predecesor fusese un teolog foarte învăţat şi un om foarte preţuit. Fiul unui ţăran sărac, se instruise la *madresseh*-urile din Gharnata, adunase multă învăţătură, dar nu uitase niciodată de unde plecase. Noul imam mergea binişor spre patruzeci de ani. Barba lui castanie, bogată, îi sporea albeaţa turbanului, precum şi a pielii. Aşteptă cu oarecare nerăbdare până ce se făcu linişte şi nemusulmanii întârziaţi îşi găsiră un loc unde să se aşeze. Membrilor mozaici şi creştini ai micuţei comunităţi săteşti li se dădea voie să participe la adunare, după ce se sfârşeau rugăciunile. Yazid se bucură să-i vadă pe Juan tâmplarul şi pe Ibn Hasd trecând pragul moscheii. Îi însoţea un moşneag într-o robă de un roşu întunecat.

Yazid se întrebă cine putea fi şi-i dădu un ghiont fratelui său mai mare. Zuhayr îl recunoscu pe Wajid al-Zindiq şi tremură uşor, dar nu scoase niciun cuvânt.

Deodată Yazid se încruntă. Ubaydallah, temutul ispravnic al moşiei de la al-Hudayl, se ridică şi se aşeză iar chiar în spatele lui Zuhayr. Ama îi povestise mezinului multe lucruri îngrozitoare despre necinstea şi desfrânarea acestui om, făcându-l pe băiat să-l urască. Ispravnicul îi zâmbi lui Zuhayr, pe când îşi dădură bineţe unul celuilalt. Mezinul clocotea de mânie. Voia cu disperare să stea de vorbă cu Juan şi să-i dea de ştire că bunicul Miguel pusese întrebări în legătură cu piesele de şah, dar Zuhayr se încruntă şi îşi trecu braţul vânjos peste umerii băiatului ca să-l oprească să se mai fâţâie.

— Poartă-te cum se cuvine şi nu uita că suntem în lume, îi şopti supărat la ureche lui Yazid. Cinstea neamului Banu Hudayl e-n joc. Mâine s-ar putea să-i conducem pe aceşti oameni la război. Nu trebuie să-şi piardă vreodată preţuirea pe care o au faţă de noi.

— Fleacuri, murmură băiatul în barbă.

Dar, mai înainte ca fratele său să mai apuce a se împotrivi, predicatorul tuşi ca să-şi dreagă glasul şi începu să vorbească:

— În numele lui Allah cel Milostiv, Binefăcătorul. Pacea fie cu voi, fraţii mei…

Începu vorbind despre gloriile al-Andalusului şi ale conducătorilor săi musulmani. Dorea să nu lase nicio îndoială asupra faptului că Islamul din Maghreb era singurul Islam adevărat. Umayyad, califul Qurtubei, şi urmaşii săi au apărat adevărata credinţă după cum a prescris Profetul şi ai Lui. Abbasizii din Bagdad se abătuseră de la legea cea dreaptă.

Yazid tot auzise cuvintele astea în moschei, de când începuse să ia parte la rugăciunile de vineri. Toţi predicatorii îi aduceau aminte de Ama, doar că el o mai putea opri pe doica sa cu câte o întrebare şi o mai putea abate de la toată această vorbărie oarbă, ceea ce era cu neputinţă într-o moschee.

Nu că mezinul ar fi fost singurul din cei de faţă care nu urmărea isprăvile retorice ale predicatorului. În spate, veteranii rugăciunilor de vineri începură să şuşotească unul la urechea celuilalt. Le era şi greu să nu le pară rău pentru tânărul care încerca să se facă ascultat de o adunare deloc îngăduitoare cu nou-veniţii sau cu începătorii. Din această pricină Umăr bin Abdallah îşi duse un deget la buze şi se uită urât la ceilalţi. Se făcu tăcere. Această încurajare fu îndeajuns pentru ca tânărul cu barbă castanie să-şi dea frâu liber vorbelor. Cuprins de o nouă însufleţire se depărtă de la litera predicii pe care-o pregătise cu atâta grijă, uitând de versetele din *al-koran* pe care le învăţase pe dinafară în timpul nopţii. În schimb, dădu în vileag ce gândea cu adevărat.

— În depărtare auzim dangătul măreţ al clopotelor din turlele bisericilor lor răsunând într-atât a rău augur, încât glasul lor îmi face măruntaiele să mi se răsucească. Ne-au pregătit deja giulgiurile şi de asta inima mi-e grea, spiritul îmi e apăsat, iar mintea mi se frământă neîncetat. La numai opt ani după ce au cucerit Gharnata, sunt deja atâţia musulmani căzuţi în amorţire şi moarte sufletească! Să fi sosit deja sfârşitul lumii noastre? Toate vorbele despre gloria trecutului nostru sunt adevărate, dar la ce ne mai folosesc acum? Cum se face că tocmai nouă, care am ţinut peninsula aceasta în palma mâinii noastre, ne-a scăpat acum printre degete? îi aud adesea pe moşii noştri vorbind despre nenorociri mai mari ce se abătură asupra Profetului – pacea fie cu El! – şi despre cum le-a învins. Ceea ce-i, desigur, adevărat, dar la vremea aceea duşmanii lui nu pricepuseră cum se cuvine adevărata credinţă. Noi plătim acum pentru că am devenit o credinţă universală. Regii creştini nu se tem de noi singuri, când aud însă că sultanul Turciei se gândeşte să-şi trimită corăbiile în ajutorul nostru, încep să tremure. Iată unde se ascunde primejdia şi iată de ce, fraţii mei, mă tem de ce-i mai rău. Ximenes mărturiseşte apropiaţilor lui că singura cale de a ne înfrânge este să distrugă tot…

Fiecare cuvânt rostit de el fu ascultat în linişte. Până

şi Yazid, un critic aspru al predicilor imamilor, fu mişcat de vorbele acestuia. Era limpede că ele îi izvorau din inimă. Fratele său nu se lăsă la fel de uşor impresionat. Pe Zuhayr îl supăra amărăciunea cu care imamul ajunsese să le vorbească. Avea de gând omul să le ofere şi un răspuns la toate astea sau doar să aducă şi mai multă deznădejde în sufletele oamenilor?

— Mă gândesc la trecutul nostru. La flamurile noastre fluturând în vânt. La regii noştri aşteptând îndemnul care să-i trimită în bătălie. Îmi aduc aminte de poveştile auzite de noi toţi în privinţa celor mai viteji dintre cavalerii noştri, cum ar fi Ibn Farid – odihnească-se în pace! Cum îi mai asmuţea el pe luptătorii lor şi-i mai trecea prin tăişul sabiei într-o singură zi! Mă gândesc la toate astea şi mă rog la Atotputernicul pentru sprijin şi îndurare. Dacă n-aş avea nicio îndoială că sultanul din Istanbul îşi va trimite într-adevăr corăbiile şi trupele, mi-aş jertfi cu dragă inimă fiece bucăţică din trupul ăsta ca să ne salvăm viitorul. Dar, fraţi ai mei, mă tem că toată nădejdea noastră e deşartă. E prea târziu. Nu mai este decât o singură cale. Să ne punem nădejdea-n Dumnezeu!

Zuhayr se încruntă. A sfârşi fără niciun îndemn era o cale cu totul nefericită şi în cele mai bune timpuri. În clipa de faţă însă, era o nemaiauzită încălcare a îndatoririi unui teolog. Poate că făcuse o pauză de gândire şi avea să-şi reia cuvântarea. Dar nu. Terminase tot ce avea de spus. Îşi ocupase locul în primul rând, aşezându-se ceva mai departe de Yazid.

De obicei, mulţimea se împrăştia după *khutba*, dar în acea zi de vineri încremeniseră, parcă, cu toţii. Nimeni nu mai mişcă. Cât au mai rămas ei cufundaţi în tăcere nu putem decât să ghicim, dar Umăr bin Abdallah, dându-şi seama că cineva trebuia să facă ceva, se ridică în picioare şi, ca un străjer singuratic pe un vârf de munte, contemplă priveliştea din jurul lui. Nimeni nu-i urmă exemplul. În schimb, ceilalţi se mişcară în acelaşi timp, ca-ntr-o repetiţie teatrală, făcându-i loc să treacă. El păşi fără grabă de-a lungul căii deschise de ei. Când ajunse în

primul rând, se întoarse cu faţa spre ei toţi. Yazid îşi ridică privirea spre tatăl său, cu ochii strălucind de nădejde şi de mândrie. Faţa lui Zuhayr rămase impenetrabilă ca o mască. În sinea lui însă, inima îi bătea să-i spargă pieptul.

O clipă, Umăr bin Abdallah se lăsă covârşit de gânduri. Ştia că, în astfel de clipe, când securea unei nenorociri de neabătut atârna deasupra capului unui neam, fiecare cuvânt şi fiecare propoziţie căpătau o însemnătate ieşită din comun. De asta totul trebuia ales cu grijă, iar cadenţele, îngemănate cu spusele. Retorica îşi avea legile ei şi propria magie. Acest bărbat, crescut în liniştea patriarhală a moşiilor familiei sale, îmbăiat în ape mirosind a flori de portocal, mereu înconjurat de gingaşele miresme ale ierburilor de munte şi, încă din fragedă pruncie, deprins cu arta de a domni asupra altora, înţelese ceea ce se aştepta de la el.

Amintirile năvăliră peste el, dar nu găsi nimic printre ele care să le ofere fie şi o umbră de alinare sufletească acestor oameni aşezaţi dinaintea lui.

Umăr începu să vorbească. El povesti iar tot ceea ce se întâmplase în Gharnata cât domniseră creştinii. Povesti despre zidul de foc cu toate amănuntele, trezindu-l la viaţă şi, pe măsură ce vorbea, ochii i se umplură de lacrimi, iar durerea îi fu împărtăşită de toată adunarea. Le vorbi despre frica ce cuprinsese fiecare cămin musulman. Aminti despre îndoielile ce pluteau deasupra oraşului ca o ceaţă înnegurată. Le vorbi despre norii care nu mai pluteau pe cer, împinşi parcă de lătratul câinilor, le spuse că musulmanii din al-Andalus erau ca un râu căruia i se schimba matca sub privirile necruţătoare ale Inchiziţiei.

Umăr vorbi preţ de un ceas, iar ceilalţi îi sorbiră fiecare cuvânt. Nu putea fi nicidecum un orator priceput. Vocea catifelată şi stilul plin de modestie erau cu totul altceva decât gălăgia pe care o făceau mulţi dintre predicatori, ale căror glasuri sunau ca nişte tobe goale şi ale căror incantaţii din cărţile sfinte erau însoţite de gesturi exagerate. Nu numai că nu puteau să păstreze atenţia spectatorilor după primele minute, dar mai aveau

şi darul de a stârni hazul lui Yazid şi al prietenilor lui.

Umăr ştiu că nu mai putea continua cu litania lui de nenorociri. Trebuia să le arate o cale pe care să pornească. Fiind cel mai însemnat om din sat, era de datoria lui s-o facă, şi totuşi, şovăi. Adevărul era că Umăr bin Abdallah nu se hotărâse încă încotro să-şi mâne neamul. Se opri din vorbă şi îşi plimbă privirea peste rânduri, căutându-i pe bătrânii satului. De la ei nu-i veni niciun ajutor, aşa încât Umăr hotărî că cinstea era singura cale. Avea să le mărturisească îndoielile lui.

— Fraţii mei, vreau să mă spovedesc vouă. N-am găsit nicio cale de a comunica direct cu Creatorul nostru. Ca şi voi, mă simt pierdut şi trebuie să vă spun că nu există o cale lesne de urmat pentru noi. Unul dintre cei mai mari gânditori ai noştri, maestrul Ibn Khaldun, spunea cu atât amar de ani în urmă că un popor învins şi subjugat de un altul piere curând din istorie. Nici măcar după căderea Qurtubei şi a Ishbiliyei n-am învăţat nimic. Nu ne putem ierta pentru faptul că ne-am lăsat prinşi pentru a treia oară în aceeaşi capcană. Aceia dintre noi care, în trecut, s-au ascuns în umbra sultanului au fost nişte proşti, pentru că n-a ţinut. Există trei căi de a ieşi din labirint. Prima este de a face ce-au făcut atâţia dintre fraţii noştri peste tot în lume: să-ţi spui ţie însuţi că un duşman întreg la minte este un bine mai mare decât un prieten smintit şi să treci la religia lor, păstrându-ţi credinţa în inimă în tot acest răstimp. Ce ziceţi de calea aceasta?

Înmărmuriră vreme de câteva clipe. Era un gând primejdios de eretic, iar satul era atât de îndepărtat de Gharnata, ca să nu mai vorbim de restul peninsulei, încât nu pricepură unde bătea. Îşi reveniră iute în fire şi în aceeaşi clipă un răspuns se ridică din piepturile lor până la cer:

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui!

Ochii lui Umar se umeziră. Încuviinţă cu un semn din cap şi, cu un surâs trist, le vorbi din nou:

— M-am aşteptat la un asemenea răspuns din partea

voastră, dar cred că se cuvine să vă previn că regii creştini care domnesc acum peste noi nu ne vor mai îngădui libertatea de a ne închina la Allah prea multă vreme. Oricum ar fi, depinde de noi. Cea de-a doua cale este să ne împotrivim de câte ori vor pătrunde pe pământurile noastre şi să luptăm până la moarte. Moartea voastră. Moartea mea. Moartea noastră, a tuturor, şi siluirea mamelor, soţiilor, surorilor şi fiicelor noastre. Este o alegere demnă şi, dacă aceasta-i hotărârea pe care vreţi s-o luaţi, voi lupta alături de voi, deşi trebuie să fiu cinstit. Voi trimite femeile şi copiii din familia mea într-un adăpost sigur, înainte de a porni la bătălie. Vă sfătuiesc să faceţi acelaşi lucru. Cum vi se pare calea aceasta? câţi dintre voi vor să moară cu sabia în mână?

Din nou se lăsă tăcerea, dar de această dată nu mai era amestecată şi cu revoltă. Bătrânii se uitară unii la alţii. Atunci, de undeva din mijlocul adunării, cinci tineri se ridicară de la locurile lor. În primul rând, Zuhayr al-Fahl sări în picioare. Pilda tânărului stăpân care-şi punea viaţa în joc pentru binele lor stârni agitaţia generală. Câteva zeci de tineri se ridicară şi ei în picioare, dar nu şi Ibn Daud. Gândurile lui zburau la Hind, al cărei râs molipsitor încă îi mai răsuna în urechi. Yazid era sfâşiat între tatăl şi fratele său mai mare. Se frământă vreo câteva clipe. Apoi, se ridică şi el, strângând cu putere mâna lui Zuhayr. Acest gest, mai ales, îi mişcă pe toţi cei de faţă, dar numai câţiva se mai ridicară în picioare. Umăr simţi o uşurare uriaşă. Nu era defel pentru sinucidere. Le făcu semn tinerilor să se aşeze la loc, iar cei care-i urmaseră făcură şi ei la fel. Umăr îşi drese glasul:

— Mai există şi o ultimă cale: să ne lăsăm pământurile şi casele în urmă, să plecăm din satul clădit de străbunii noştri, când pe aceste meleaguri nu se afla nimic altceva decât bolovani acoperiţi de pământ. Ei au fost cei care au curăţat ţărâna. Ei au fost cei care au săpat după apă şi au însămânţat ogoarele, făcându-le să dea recolte bogate. Inima-mi spune că este cea mai rea dintre toate căile, dar mintea mă previne c-ar fi singura ce ne-ar cruţa

vieţile. S-ar putea să nu fie aşa, dar trebuie să ne pregătim sufleteşte să părăsim al-Hudayl.

O voce spartă îl întrerupse:

— Şi să ne ducem unde? Unde? Unde?

Umăr suspină:

— Este mai sigur să urci treptele pas cu pas. Nu ştiu să dau vreun răspuns la întrebarea dumitale. Tot ce vreau este să vă fie limpede că preţul credinţei noastre va cere unele sacrificii. Întrebarea pe care va trebui să ne-o punem este dacă e mai bine să trăim aici ca necredincioşi sau să ne găsim un alt loc unde să ne închinăm în linişte la Allah. Nu mai am nimic a vă spune, dar, dacă oricare dintre voi doreşte să ia cuvântul şi să ne dezvăluie vreo altă cale de ieşire din impas, acum e timpul s-o facă. Vorbiţi cât încă mai sunteţi liberi s-o faceţi!

Cu aceste cuvinte Umăr se aşează lângă Yazid. Îşi strânse la piept băiatul şi-l sărută pe creştet. Yazid îi strânse mâna tatălui său şi se sprijini de braţul lui, aşa cum cineva care se îneacă se agaţă şi de ultimul pai.

Vorbele stăpânului lor îi lăsară mişcaţi până în adânc. O vreme nimeni nu mai scoase niciun cuvânt. Atunci Ibn Zaydun, care-şi spunea Wajid al-Zindiq, se ridică de la locul lui şi ceru voie să le împărtăşească felul în care vedea el lucrurile. Umăr se întoarse cu faţa la el şi consimţi, dând din cap. Bătrânii aflaţi de faţă se încruntară şi-şi mângâiară bărbile. Ştiau că Ibn Zaydun era un sceptic care otrăvise minţile unui mare număr de tineri. Dar îşi ziseră în gândul lor că era vorba de o clipă de răscruce în care până şi ereticii aveau dreptul să-şi dea cu părerea. Glasul, atât de cunoscut lui Zuhayr al-Fahl, era acum răguşit de revoltă:

— De douăzeci de ani tot încerc să vă spun că trebuia să fim prevăzători. Numai credinţa oarbă nu ne duce nicăieri. Aţi crezut că sultanii vor domni până-n ziua Judecăţii de Apoi. Când v-am avertizat că cel care se înfruptă din supa sultanului ajunge să-şi frigă buzele, m-aţi luat în râs, m-aţi numit eretic, apostat, un necredincios cu minţile rătăcite. Iar acum e prea târziu. Toate fântânile

sunt otrăvite. Nu mai există apă curată în toată peninsula. Iată ce-a tot încercat să vă spună Umăr bin Abdallah în acest ultim ceas. În loc să ne vedem de viitor, noi, musulmanii, ne-am întors mereu cu faţa la trecut. Încă mai răsună cântece de pe vremea în care corturile noastre s-au înălţat pentru prima oară pe aceste văi, când am ridicat un neclintit zid de apărare în jurul credinţei noastre, când flamurile noastre albe se întorceau de pe câmpul de bătaie înroşite în sângele duşmanului. Şi câte cupe de vin n-au fost golite numai în satul nostru, în cinstea izbânzii noastre! După şaptezeci de ani, sunt obosit de viaţă. Când moartea îmi va ieşi-n cale, ca o cămilă orbită de întunericul nopţii, n-am să mă dau la o parte. Mai bine să mor cu simţurile întregi, decât să fiu călcat în picioare, când deja mintea mi s-a cufundat în întuneric. Şi ce e adevărat pentru un om se aplică aşijderea şi unei comunităţi…

— Moşule! strigă Zuhayr zguduit. Ce te face să crezi că suntem gata să murim?

— Zuhayr bin Umăr, îi răspunse al-Zindiq fără să se tulbure. Vorbeam în simboluri. Singura cale de supravieţuire pe meleagurile acestea pentru voi, copiii voştri şi copiii copiilor voştri, ocupate acum de castilieni, este să recunoaşteţi că religia taţilor voştri şi a taţilor lor este în pragul prăbuşirii. Ni s-au pregătit deja giulgiurile.

Ultimele lui spuse îi revoltară pe credincioşi. Se zăriră în mulţime unele chipuri mânioase, pe când o bine-cunoscută incantaţie îi fu aruncată în faţă scepticului într-un singur strigăt:

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul lui!

— Da, le răspunse bătrânul. Şi-o tot spunem de veacuri, însă regina Izabela şi duhovnicul ei nu sunt de acord cu voi. Dacă tot spuneţi asta, creştinii vă vor smulge inima din piept cu vârfurile suliţelor lor.

— Al-Zindiq, strigă Ibn Hasd din fundul moscheii. Poate că ce spui e adevărat, dar în satul ăsta trăim în pace de cinci sute de ani. Evreii au fost prigoniţi oriunde în altă parte, dar aici nu. Creştinii s-au scăldat în aceleaşi băi

publice cu musulmanii şi evreii. Să nu ne lase castilienii în pace, dacă noi nu le facem niciun rău?

— Nu cred să se întâmple asta, prietene, îi răspunse înţeleptul. Ce-i bun pentru ficat e rău pentru splină. Arhiepiscopul lor va pretinde că, chiar dacă se va îngădui într-un singur loc musulmanilor să îşi vadă de credinţa lor, asta i-ar încuraja şi pe alţii. La urma urmei, dacă ni se dă voie să trăim ca mai înainte pe aceste moşii, mai devreme sau mai târziu, când alţi regi şi regine, mai puţin înarmaţi, vor urma la tron, existenţa noastră s-ar putea chiar să-i facă să mai lărgească laţul din jurul gâtului supuşilor lui Hazrat Musa şi Mahomed – pacea fie cu El! Ei vor să vă şteargă urma cu totul. Asta-i tot ce vreau să vă zic. Îţi mulţumesc, Umăr bin Abdallah, că m-ai lăsat să fiu ascultat.

Pe când al-Zindiq se îndrepta spre locul său, Umăr îl aşează pe Yazid în poala lui şi îi făcu semn moşneagului să stea alături. Pe când îngenunchea pe covorul de rugăciune, Umăr îi şopti la ureche:

— Vino să iei masa cu noi astă-seară, Ibn Zaydun. Mătuşa mea doreşte să te vadă!

De această dată, al-Zindiq fu luat prin surprindere. Nu lăsă să i se vadă stinghereala şi îşi arătă consimţământul în tăcere, printr-un semn de încuviinţare. Atunci Umăr se mai ridică încă o dată în picioare:

— Dacă nu mai doreşte nimeni să se facă auzit, haideţi să ne despărţim, dar nu uitaţi că alegerea e în puterea voastră. Sunteţi liberi să faceţi ce doriţi, iar eu vă voi ajuta pe cât îmi stă-n putinţă. Pacea fie cu voi!

— Şi cu tine, veni răspunsul tuturor într-un singur glas.

Atunci tânărul predicator se sculă în picioare şi recită o *surd* din *al-koran*, pe care toţi, chiar şi creştinii şi evreii aflaţi de faţă, o reluară în cor. Toţi, în afară de al-Zindiq:

„Ziceţi: «Necredincioşilor.
Eu nu proslăvesc ce proslăviţi voi.
Şi voi proslăviţi nu ce proslăvesc eu.
Nici eu nu proslăvi-voi ce voi proslăviţi.

Nici voi nu proslăvi-veţi ce eu proslăvesc.

Totuşi, voi cu religia voastră, iar eu cu a mea.»".

Pe când mulţimea se împrăştia, al-Zindiq mormăi în barbă:

— Creatorul trebuie să fi suferit o indigestie în ziua în care a dictat rândurile astea. Ritmul şchiopătează.

Ibn Daud îl auzi fără să vrea şi nu-şi putu opri un zâmbet:

— Pedeapsa pentru apostazie-i moartea.

— Da, răspunse bătrânul, privindu-l lung pe tânăr în ochii lui verzi, dar niciun *qadi* în viaţă n-ar da o asemenea hotărâre tocmai astăzi. Tu eşti cel care-şi spune nepotul lui Ibn Khaldun?

— Eu sunt, recunoscu Ibn Daud, pe când ieşeau din moschee.

— Ciudat, gândi al-Zindiq cu glas tare, când toată familia i-a murit pe mare.

— A trăit cu bunică-mea în ultimii lui ani de viaţă.

— Un lucru demn de luat în seamă. Poate că vom vorbi despre opera lui diseară? După cină?

— Zuhayr mi-a zis că i-aţi citit cărţile, şi încă multe altele pe lângă ele. N-am nicio poftă să mă sfădesc cu dumneavoastră sau să vă pun în umbră cunoştinţele. Eu însumi mă mai găsesc încă în stadiul învăţării.

Ibn Daud îşi luă bineţe de la celălalt şi se grăbi spre locul în care fuseseră priponiţi caii. Nu dorea să-şi facă amfitrionul să aştepte, dar când sosi, nu-i văzu decât pe Yazid şi pe Zuhayr. Mezinul surâdea. Fratele lui mai mare se închisese în sine şi se încruntă la Ibn Daud. Era supărat pe noul său prieten. În *hammam*-ul din Gharnata, Ibn Daud le stârnise gândurile cu vorbele sale despre revoltele împotriva cotropitorilor. Aici se îndoia după cum bătea vântul. Zuhayr îl măsură cu răceală pe *qahiren* şi se întrebă dacă într-adevăr credea în ceva.

— Unde ţi-e venerabilul tată? întrebă musafirul, simţindu-se uşor stingher.

— La treburile lui, i-o trânti Zuhayr. Eşti gata?

Umăr fusese înconjurat de bătrânii satului. Erau

nerăbdători să pună viitorul la cale în toate amănuntele, odată ajunşi acasă. Din această pricină se întoarseră ei la casa lui Ibn Hasd, cizmarul, unde fură întâmpinaţi cu prăjituri de migdale şi cafea aromată cu seminţe de nucşoară, îndulcită cu miere.

Zuhayr fusese adânc tulburat de cele petrecute în moschee. Era furios pe sine însuşi. Pentru prima oară în viaţă înţelesese cât de rău stăteau lucrurile şi că nu puteau vedea nicio cale de ieşire. Acum îşi dădea seama că orice revoltă ar fi fost înăbuşită în Gharnata. Învăţase mai multe privind chipurile cuprinse de resemnare şi deznădejde ale celor din moschee decât ascultând toate cuvintele rostite de bunicul său Miguel sau de unchiul Hisham şi, totuşi… Şi, totuşi, lucrurile fuseseră deja puse la cale. Era prea târziu.

Tânărul păru să uite că un oaspete călărea alături de el. Dădu un pinten uşor calului, iar animalul îi răspunse luând-o pe neaşteptate la galop. Yazid fu luat prin surprindere. La început, crezu că fratele lui încerca să se ia la întrecere cu el până acasă.

— Al-Fahl! Al-Fahl! Aşteaptă-mă! îi strigă el zâmbind.

Fu cât pe ce s-o ia la galop după Zuhayr, când Ibn Daud îl opri:

— Eu nu pot călări atât de bine precum fratele tău şi am nevoie de cineva care să-mi arate drumul înapoi.

Mezinul suspină şi trase calul de dârlogi. Înţelese că Zuhayr dorea să rămână singur. Poate că aranjase să se întâlnească cu unii dintre tinerii lui prieteni care doreau să pună mâna pe arme. Băiatul pricepu că trebuia să fie gazdă în locul fratelui său, altfel Ibn Daud şi-ar fi putut închipui că intenţionat nu îi arătau preţuirea cuvenită.

— Cred c-aş face mai bine să te însoţesc până acasă. Sora mea Hind nu m-ar ierta niciodată dacă te-ai rătăci!

— Sora ta Hind?

— Da! S-a îndrăgostit de tine!

Capitolul 7

„In Nomine Domini Noştri Jesu Christi.

Cei mai măreţi, mai credincioşi şi mai viteji dintre

regii şi reginele întregii Spânii.

Se fac acum opt ani de când semiluna a fost înlăturată de pe Alhambra şi ultima cetate ce mai era stăpânită de secta lui Mahomed fu recucerită în numele Sfântului nostru Părinte. Maiestăţile Voastre m-au rugat să respect condiţiile capitulării semnate de Sultan şi de voi înşivă când acesta s-a plecat în faţa unei puteri morale superioare. Maiestatea Sa regina îşi va mai aduce aminte ce poruncă a dat celui mai credincios dintre supuşii ei: «Cum eşti episcopul în care avem noi cea mai mare încredere, vei fi socotit nu numai ca slujitor al Bisericii, ci şi drept ochii şi urechile regelui tău în Granada. Vei avea o astfel de purtare, încât să nu se poată spune vreodată că ne-ai făcut de ruşine numele». Ce am înţeles eu de la Maiestatea Sa, regina, a fost că dorea ca slujitorii falsului profet să fie trataţi cu bunătate şi să li se dea voie să se închine după obiceiul lor. N-am spus nicio minciună Maiestăţilor Voastre. Cred că mărinimia arătată de predecesorul meu a fost prost înţeleasă de mauri. Nu şi-au arătat nicio clipă dorinţa de a îmbrăţişa sfânta noastră credinţă. Tocmai din acest motiv m-am hotărât că trebuie ca ei să afle de această dată că a trecut vremea idolatriilor şi ereziilor. Maiestatea Sa regina îşi va mai aminti de cele ce am vorbit în Toledo, când i-am arătat care este natura Coranului. Am întărit atunci faptul că scripturile acestei secte, ritualurile şi superstiţiile ei erau un ocean fără fund. În fiece casă, în fiecare încăpere, se lasă la vedere poruncile profetului lor în cuplete rimate. Tocmai Maiestatea Sa regina şi-a arătat dorinţa ca asemenea cărţi diabolice şi doctrinele otrăvite din ele să ardă în flăcările iadului. Nu cred că oricare altă persoană din Granada ar fi avut puterea să pună la cale o ardere pe rug în public a tuturor cărţilor Coranului şi a tuturor celorlalte opere legate de această carte.

Nu vreau să dau de înţeles aici că eu însumi, sunt de neînlocuit pentru însărcinarea hărăzită mie de Maiestăţile lor şi de sfânta noastră Biserică. Cum poate o singură persoană să joace un rol esenţial într-o Biserică precum a

noastră? Cu toate acestea, am depus un jurământ, când am devenit arhiepiscop de Toledo. Am jurat că-l voi converti pe fiecare slujitor al lui Mahomed, făcându-l să creadă în domnul nostru Iisus Christos. Vă implor ajutorul ca, pentru a mă putea ţine de făgăduială, să-mi oferiţi toate înlesnirile trebuincioase spre a-mi îndeplini însărcinarea.

Căpitanul general, prea nobilul conte de Tendilla, a cărui familie l-a dat pe preaiscusitul cardinal Mendoza, onorabilul meu predecesor, susţine întruna că, de vreme ce Maiestăţile Voastre au ieşit victorioase din război, este doar o chestiune de timp până când maurii îşi vor însuşi limba, obiceiurile şi religia noastră. Când i-am arătat faptul că trei maure au fost văzute de preoţii mei uşurându-se peste crucifixurile scoase din biserică, mi-a răspuns: «La ce te aştepţi, arhiepiscope? La urma urmei, tu ai hotărât să le pui cărţile pe foc. Asta-i răzbunarea lor. E o blasfemie neruşinată, dar mai bine să facă aşa decât să te castreze în piaţă».

Asemenea fapte se fac auzite în rândul alor noştri. Şi aşa contele are cam puţini creştini la curtea lui, dar cei intraţi în slujba domniei sale îşi bat joc pe faţă de Biserica noastră, zic că este necinstită, glumesc pe seama numeroşilor episcopi şi călugări care trăiesc în păcat, procreează şi apoi îşi numesc fiii în poziţii înalte în sânul Bisericii. Până şi Don Pedro Gonzales de Mendoza, cardinalul care pe patul de moarte o sfătuia pe Maiestatea Voastră să mă ridice în locul lui, cel care v-a apărat cauza înainte să veniţi la tron, nobilul strămoş al viteazului nostru căpitan general, până şi acest sfânt a avut şapte copii cu două doamne de cel mai înalt rang. Don Pedro, aşa cum ştie şi Maiestatea Sa, era iacobit, supranumit în popor al «treilea monarh» al nostru şi era văzut curat ca lacrima în ochii celor care l-au slujit. Ieri un maur mi-a ţinut calea în grădinile din apropierea palatului şi m-a întrebat cu cel mai prevenitor glas: «Vă sunt copilaşii bine, sănătoşi, Eminenţa voastră? câţi aveţi?» Nu avea niciun gând ascuns, poate, dar aşa aş fi vrut să-i smulg din gură limba blasfematoare şi să-l las să ardă în flăcările iadului!

Îmi dau seama, desigur, că este boală veche, foarte încurajată în trecut de către cel mai învăţat dintre episcopi, Grégoire de Tours, a cărui familie, la şase veacuri după naşterea Domnului nostru Iisus Christos, a condus Biserica în centrul Franţei timp de mai mulţi ani.

Cardinalii şi episcopii noştri, la fel ca şi slugile lor, înoată într-un ocean al păcatului de şase sute de ani încoace. Chiar şi după ce ne-am recucerit cea mai mare parte a moşiilor, Granada a ajuns o oază a dezmăţului pentru mahomedani. Adepţii lui Mahomed s-au obişnuit să se destrăbălеze ca dobitoacele. Tocmai acest nesfârşit desfrâu ne-a molipsit Biserica şi a adus cauzei noastre cea mai dureroasă lovitură. Iată un alt motiv temeinic pentru a nu lăsa aceste apucături diavoleşti să se răspândească pe meleagurile noastre. Le implor pe Maiestăţile Voastre să-mi îngăduie să fac cunoscute edictele credinţei noastre în acest regat şi să numesc un inchizitor apostolic care să-şi înceapă lucrarea în rândul acestor oameni, aşa încât oricine să poată veni înaintea noastră ca să ne mărturisească dacă a auzit sau a văzut pe cineva, viu sau mort, prezent sau absent, că ar grăi sau ar făptui într-o manieră eretică, nesăbuită, neruşinată, scandaloasă ori blasfematoare.

Altfel, trebuie să aduc la cunoştinţa Maiestăţilor Voastre că va trebui să purcedem la distrugerea tuturor băilor publice din oraş. Este şi aşa destul de rău că mahomedanii se fudulesc în aceste cuiburi ale preacurviei în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu. Vă veţi mai aduce aminte cum soldaţii noştri, când au descoperit că Alhama avea mai multe băi decât orice alt oraş din peninsulă, au hotărât că cea mai bună cale de a salva oraşul era să-l distrugă, ceea ce au făcut rostind cuvintele Mântuitorului. Neruşinatele picturi de pe pereţii băilor i-au aţâţat şi mai tare. În acest fel au stârpit cruciaţii noştri orice urmă a păcatului.

Problemele din Granada sunt mult mai adânci şi nu ţin doar de religie. Aceste băi blestemate sunt totodată şi locurile lor de întâlnire, unde vorbesc între ei şi pun la cale

planuri de răzvrătire şi trădare. Întregul oraş e cuprins de nelinişte. În fiecare zi, convertiţii mei credincioşi îmi aduc rapoarte în care-mi povestesc cele ce se vorbesc în Albaicin şi în satele maure, răspândite precum ciuma prin Al-pujarras.

Aş încheia aici cu nemulţumirile, întemniţându-i pe capi şi arzându-i pe rug. Ce tragedie s-a abătut asupra Bisericii noastre prin moartea lui Tomás de Torquemada! Nobilul conte, totuşi, e de o cu totul altă părere. Pentru el, Torquemada nu era nimic altceva decât un convertit evreu care se străduia cu sârg să-şi dovedească loialitatea faţă de noua credinţă. Contele se împotriveşte oricăror măsuri limpezi împotriva păgânilor din mijlocul nostru. Îşi închipuie că vorbindu-le limba şi îmbrăcându-se în portul lor îi va câştiga de partea noastră. Maiestatea Sa regina va înţelege, poate, că nici nu pot pricepe, nici nu pot preţui gândirea din spatele unei asemenea purtări. Mulţi dintre cavalerii noştri, care s-au luptat ca nişte lei când am luat Alhama, se lasă mereu ispitiţi de vesele zaiafeturi, fără nicio grijă. Îşi închipuie că războiul s-a terminat. Nu-şi dau seama că partea hotărâtoare a războiului nostru abia a început. Din această pricină cer Maiestăţii Sale regina să încuviinţeze măsurile de mai jos şi să aibă bunăvoinţa de a-i pune în vedere căpitanului general al Granadei, Don Íñigo Lopez de Mendoza, că nu are voie să se împotrivească nici unui demers al Bisericii:

— Trebuie să îi oprim pe maurii convertiţi la creştinism să mai vorbească limba arabă, atât între ei acasă, cât şi în vederea cumpărării sau a vânzării pe piaţă. Distrugerea cărţilor lor de ştiinţă şi învăţătură ar trebui să înlesnească impunerea unui asemenea edict.

— Trebuie să fie împiedicaţi să mai păstreze sclavi crescuţi în captivitate.

— N-ar trebui să li se mai dea voie să poarte veşminte maure, în schimb, ar trebui să adopte straiul castilian şi să împrumute purtările noastre.

— Chipurile femeilor nu trebuie în nicio împrejurare să mai fie acoperite.

— Trebuie să-i instruim să nu-şi mai ţină încuiate uşile din faţă ale locuinţelor.

— Băile lor trebuie distruse.

— Sărbătorile şi nunţile lor, cântecele şi muzica lor deşănţată trebuie să le fie interzise.

— Orice familie care va aduce pe lume mai mult de trei copii trebuie avertizată că o nouă progenitură va fi dată în grija Bisericii din Castilia şi Aragón, aşa încât să poată fi crescută în religia creştină.

— Sodomia este atât de răspândită pe aceste meleaguri, încât, pentru a o smulge din rădăcini, trebuie să fim neînduplecaţi. Ar trebui, în condiţii normale, să fie pedepsită cu moartea. Acolo unde actul se comite asupra animalelor, o perioadă de cinci ani de robie pe galere ar fi pedeapsa potrivită.

Asemenea măsuri ar putea părea să încalce termenii capitulării la care noi am consimţit, dar aceasta este singura cale cu putinţă de a ne lecui pe vecie de boala care ne macină sufletele de atâta timp. Dacă Maiestăţile Voastre serenissime încuviinţează cele propuse de mine, aş cere ca Sfânta Inchiziţie să-şi deschidă un oficiu la Granada fără întârziere şi ca slujitorii ei să fie trimişi în acest oraş păcătos îndată pentru a strânge dovezi. Două sau cel mult trei autodafeuri îi vor face pe aceşti oameni să înţeleagă că nu se mai pot juca cu puterea ce domneşte asupra lor din voia lui Dumnezeu.

Aştept un răspuns cât de curând şi rămân cel mai credincios servitor al Maiestăţilor Voastre.

Francisco Ximenes de Cisneros”.

Ximenes împături scrisoarea şi îşi puse pecetea pe pergament. Apoi îl chemă pe cel mai credincios dintre călugării săi, Ricardo de Córdoba, un musulman convertit la creştinism în acelaşi timp cu stăpânul său, Miguel, care-l hărăzi sfintei Biserici, îi înmână scrisoarea:

— Numai pentru ochii reginei sau ai regelui. Pentru nimeni altcineva. E limpede?

Ricardo surâse, încuviinţă din cap şi ieşi din încăpere. Ximenes căzu pe gânduri. La ce se gândea? îşi

cântărea în minte propriile slăbiciuni. Ştia că nu avea nici scris, nici vorbire curgătoare. Niciodată nu fusese în stare să îmbine apa cu focul. Gramatica pe care o studiase în copilărie la Alcalá fusese una rudimentară. Mai târziu, la Universitatea din Salamanca, se aplecă asupra studierii dreptului civil şi canonic. Nici acolo şi nici la Roma nu izbuti să-şi cultive gustul pentru literatură sau pictură.

Frescele lui Michelangelo îl lăsară rece. În ciuda lui însuşi, rămase mult mai adânc impresionat de motivele abstracte, geometrice, ale faianţei din Salamanca şi, mai târziu, din Toledo. Când se gândea la asemenea chestiuni, ceea ce nu i se întâmpla foarte des, îşi mărturisea lui însuşi c-ar fi fost mult mai firesc să se închine la conceptul de Dumnezeu. Nu-i era pe plac caleidoscopul de imagini moştenite din păgânism şi îmbrăcate în culorile creştinătăţii.

Dacă măcar ar fi avut talentul epistolar al ilustrului său predecesor, cardinalul Mendoza! Scrisoarea lui către Izabela şi Ferdinand ar fi fost scrisă, atunci, într-o limbă aleasă, plină de înflorituri. Pe monarhi i-ar fi mişcat într-atât calitatea literară a scrisorii, încât ar fi primit pumnalul ascuns în arabescurile cuvintelor ca pe un adaos necesar. Însă el, Ximenes, nu putea şi nici nu dorea să-şi înşele regina.

Ajunsese duhovnicul Izabelei, după ce Talavera fu numit arhiepiscop de Granada şi, spre marea ei plăcere şi surprindere, el nu trădase niciun fel de nelinişte sau frământare în clipa în care îi fu adus înainte. Suverana nu citi nici cea mai mică urmă de slugărnicie ori prefăcătorie pe chipul lui. Adevărata demnitate şi pietate emanau din fiecare părticică a trupului său.

Izabela îşi dădu seama că avea de-a face cu un preot fanatic, cu o fire neînduplecată, asemănătoare cu a ei. Talavera se purtase cu multă preţuire, dar nu fusese în stare să-şi ascundă deznădejdea faţă de ceea ce socotea el că era un amestec de lăcomie şi prejudecăţi. Mereu încercase să-i predice despre virtuţile îngăduinţei şi nevoia traiului alături de supuşii lor musulmani. Ximenes era

făcut dintr-un aluat mai tare. Un preot cu o inimă de fier, ba chiar mai mult, care gândea la fel ca ea. Izabela îl chemă la ea ca să-şi elibereze conştiinţa. Ea îşi deschise inima în faţa lui: nestatornicia lui Ferdinand, ispitele ei, spaimele trase de ea pentru fiica sa care părea să-şi piardă minţile fără veste. Toate acestea preotul le ascultă plin de înţelegere. Doar o singură dată fusese atât de copleşit de mărturisirea ei, încât simţirea îi covârşi raţiunea. Groaza i se întipări pe faţă. Izabela îi făcuse mărturisirea unei ispite trupeşti rămase nesatisfăcute care o încercase cu trei ani înainte de Reconquista Granadei. Cel pe care-l dorise atunci fusese un nobil musulman din Córdoba.

Ximenes îşi aminti de acea clipă cu un fior, mulţumind în tăcere Domnului său Iisus Christos pentru că nu abătuse nenorocirea asupra Spaniei. Dacă un maur pătrundea în iatacul reginei, cine ar fi putut prevedea ce întorsătură avea să ia cursul istoriei? îşi clătină capul cu putere, ca şi cum numai gândul în sine ar fi fost o erezie. Istoria n-ar fi putut-o lua în nicio altă parte. Dacă puterile Izabelei s-ar fi tocit, tot s-ar fi găsit o unealtă mai ascuţită.

Cisneros era primul arhiepiscop al Spaniei cu adevărat celibatar. Într-o noapte, la Salamanca, în timpul studiilor sale, auzise zgomotele ce ieşeau deseori dintr-un dormitor de băieţi în acele vremuri dominate de dorinţă şi ghici că ceilalţi colegi ai lui tocmai imitau purtarea animalelor în călduri. Plăcerea pe care cei care se împerechează şi-o oferă unul altuia ajungea întocmai la urechile lui. Ximenes simţise furnicăturile plăcerii mai jos de brâu. Sperietura fu îndeajuns ca să-l cuprindă somnul, dar când se trezi a doua zi de dimineaţă, îşi descoperi cu spaimă cămaşa de noapte udată de ceea ce nu putea fi altceva decât propria-i sămânţă. Mai rău, era o păcătoasă potrivire: umezeala luase forma de neconfundat a hărţii Castiliei şi Aragónului.

Timp de două zile, Ximenes nu fu în apele lui, chinuit de nelinişti şi de spaime. La biserică, mai târziu în aceeaşi săptămână, îi povesti întreaga păţanie confesorului său care, spre marea dezamăgire a viitorului arhiepiscop, râse

din toată inima şi îi răspunse cu o voce atât de răsunătoare, încât îl făcu pe Ximenes să tremure de ruşine.

— Dacă eu… începu călugărul să râdă în hohote, dar apoi, văzându-l pe tânărul palid şi tremurând tot din faţa lui, şovăi şi căută să-i vorbească pe un ton mai serios. Dacă Biserica ar trebui să socoată sodomia ca pe un păcat de neiertat, fiece prelat din Spania ar trebui să se ducă în iad.

Acea întâlnire din confesional, mai mult decât cele petrecute în dormitor, îl hotărî pe Ximenes să facă jurământul celibatului. Chiar şi atunci când lucra la Sigüenza, pe moşiile cardinalului Mendoza, într-o vreme în care un preot putea să siluiască orice ţărăncuţă sau fecior de ţăran pe placul lui, Cisneros se împotrivi eroic ispitei. Spre deosebire de un eunuc, nici măcar nu se putea mândri cu penisul stăpânului său. În schimb, se călugări, intrând în Ordinul franciscanilor, dedicându-se din toată inima unei vieţi austere şi pioase.

Când la Cardinalul Mendoza ajunsese zvonul despre excepţionala cumpătare arătată de preotul său preferat, acesta îşi arătă făţiş dezaprobarea:

— Nişte părţi atât de extraordinare – se credea, în general, că se referea la calităţile intelectuale ale discipolului său – nu trebuie îngropate în umbra unei mănăstiri.

Ximenes se plimba încoace şi încolo prin cameră. De la fereastra lui boltită zărea catedrala pe care masonii o construiau pe ruinele unei vechi moschei, dominată de palat. Îl asaltau gânduri măreţe, dar imagini neaşteptate şi nedorite i se mai perindau uneori prin minte, întrerupându-l până şi din cele mai înălţătoare meditaţii. Arhiepiscopul primise vestea unui mare sacrilegiu comis la Toledo cu o lună înainte, când un adept al Islamului, crezând că nu era văzut, fusese văzut băgându-şi mădularul în sfânta cristelniţă. Fiind prins asupra faptului de câţiva călugări vigilenţi, nu se mai obosise să mai respingă acuzaţia ce i se aducea ori să le mai implore îndurarea, sau măcar să arate că-i părea rău de fapta lui nesăbuită. În schimb, spusese că era abia convertit şi

fusese învăţat de un bătrân prieten creştin să săvârşească acest anume fel de abluţiune, înainte de a-şi spune rugăciunile în catedrală.

Vinovatul nu se învoi să dezvăluie numele prietenului său. Fu pus la cazne. Buzele îi rămaseră pecetluite. Inchiziţia nu se lăsă convinsă de povestea lui şi îl dădu pe mâna puterii seculare pentru pedeapsa capitală. Fusese ars pe rug cu câteva zile în urmă. Imaginea sacrilegiului continua să-l bântuie încă pe Ximenes. Îşi spuse în gând să nu uite să trimită după dosarul Inchiziţiei care se referea anume la acest caz.

Ximenes nu era lipsit de conştiinţă. Omul care singur intrase în rolul celui mai crud călău al Gharnatei islamice fusese şi el odinioară o victimă. Fusese închis într-o puşcărie ecleziastică la porunca cardinalului Cardio. Cardinalul, căruia avea să-i urmeze curând arhiepiscopul Mendoza, îi ceruse lui Ximenes să nu primească o slujbă măruntă în Biserica Spaniolă, în care fusese numit de Roma, pentru ca locul să-i fie luat de unul dintre sicofanţii ce-l înconjurau pe Carillo. Ximenes nu s-a învoit. Pedeapsa lui a fost o încarcerare de şase luni. Întâmplarea îl făcuse pe preot sensibil la chestiuni legate de diferenţa dintre vinovăţie şi nevinovăţie. Iată ce îl făcuse să se gândească la moartea omului din Toledo care-şi spălase părţile ruşinoase în apa sfinţită. Poate că fusese nevinovat, dar niciun catolic nu l-ar fi trimis în catedrală cu o astfel de povaţă. Trebuie să fi fost vreunul dintre acei eretici francezi care scăpaseră de pedeapsă. Ochii prelatului începură să sticlească la gândul că desluşise care era adevărul-adevărat. Avea să cerceteze acele hârţoage îndeaproape. Se auzi un ciocănit în uşă.

— Intră!

Un soldat intră şi îi şopti ceva la ureche.

— Trimite-l la mine!

Ibn Hisham intră în odaie. Se duse direct la arhiepiscop, care-i întinse mâna. Ibn Hisham se lăsă într-un genunchi şi îi sărută inelul. Ximenes îl ridică şi îi arătă un scaun:

— Unchiul meu Miguel m-a învăţat că trebuie să mă înfăţişez Preasfinţiei Voastre şi să vă arăt preţuirea mea.

Ximenes îl privi cu luare-aminte pe cel mai nou convertit la creştinism din rândurile nobilimii din Granada şi zâmbi.

— Cum te-a botezat episcopul de Córdoba?

— Pedro de Gharnata.

— Vrei să zici, desigur, Pedro de Granada.

Pedro dădu din cap că da. Ochii lui trădau întristarea şi umilinţa la care fusese supus. Văzu cum chipul omului a cărui mână o sărutase se acoperă deopotrivă de mulţumire, dar şi de dispreţ şi îşi dori să moară în clipa aceea. În loc de asta, surâse pierit, blestemându-şi propria slugărnicie.

Ximenes se uită la el şi încuviinţă cu un semn din cap.

— Nu era musai să mi te înfăţişezi. M-am înţeles deja cu unchiul tău să ţi se dea voie să-ţi vezi mai departe de negoţul tău. Sunt un om de cuvânt. Spune-mi ceva, Pedro! Şi fiică-ta s-a convertit la credinţa noastră?

Pedro de Granada începu să asude. Diavolul ştia tot.

— O va face la întoarcerea ei din Ishbi… vreau să zic Sevilla, Preasfinţia Voastră. O aşteptăm acasă.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, fiul meu! Acum, dacă mă ierţi, a venit timpul vecerniei, după care mai am şi alte treburi. Încă un lucru. După cum poate că ştii, şapte dintre preoţii noştri, în drumul lor spre biserică, unde urmau să primească Sfânta împărtăşanie, au fost prinşi într-o cursă săptămâna trecută. O ploaie de scârnă, vărsată din căldări de lemn, a căzut peste capetele lor. Ştii cumva numele tinerilor care au comis fărădelegea asta?

Pedro clătină din cap, în semn că nu.

— Nu, aşa am zis şi eu. Dacă ai fi ştiut, ne-ai fi spus deja totul despre asta. Încearcă să afli ceva, dacă poţi. Asemenea neobrăzări nu pot rămâne nepedepsite.

Proaspătul botezat Pedro de Granada îi dădu dreptate, dar în silă:

— Când Dumnezeu doreşte să distrugă o furnică,

Preasfinţia Voastră, o lasă să-i crească aripi.

După ce Pedro făcu o plecăciune şi ieşi, un val de greaţă îl cuprinse pe Ximenes.

„Ticăloşi plini de ură, fără şira spinării, buimaci şi săraci cu duhul! îşi spuse în sinea lui. Zilnic vin ca să mă vadă. Unii numai de frică. Alţii ca să-şi pună la adăpost viitorul. Gata să-şi trădeze şi propriile mame dacă… dacă… dacă… mereu e câte un dacă… dacă Biserica nu le va primejdui avutul, dacă Biserica nu se va amesteca în negoţul lor, dacă Biserica va ţine Inchiziţia departe de Granada. Numai atunci se vor converti la credinţa noastră şi îi vor aduce prinosul uriaşei lor lăcomii. Să-i blesteme Dumnezeu pe toţi! Biserica noastră n-are nevoie de asemenea nenorociţi demni de milă. Pedro de Granada va rămâne mahomedan până la sfârşitul zilelor lui. Să-l bată Dumnezeu pe el şi pe toţi cei ca el!”

Capitolul 8

De departe, de pe coasta muntelui, casele albe ale satului nu se mai zăreau, dar pâlpâirile lămpilor cu gaz care atârnau la porţile lor păreau fermecate din locul unde şedea Yazid. Ştia că luminile n-aveau să se stingă până când femeile şi bărbaţii din jurul lui n-aveau să se întoarcă acasă.

Curtea din faţa conacului gemea de oameni. Stăteau aşezaţi într-un mare cerc, pe covoare groase întinse pe iarbă. La răstimpuri, o flăcăruie mai lumina chipul lui al-Zindiq sau pe cel al lui Miguel, care şedeau în mijlocul cercului. Cărbunii care ardeau în sobe le ţineau de cald. Se adunaseră peste două sute de oameni în acea seară, când începuse „lupta”.

Această familie, care de veacuri nu se mai arătase interesată decât de plăcerile unei partide de vânătoare, calitatea sosului marinat turnat de bucătari peste friptura de miel gătită în ziua aceea sau de noile mătăsuri sosite la Gharnata din China, astă-seară dădea piept cu istoria.

Miguel dominase întreaga seară. La început, păruse cuprins de neîncredere şi acreală. Izbânda Bisericii Catolice, superioritatea ei practică, spusese el, se datorau

faptului că nici măcar nu încercase să îndulcească gustul amar al leacului. Nici măcar nu se obosise să mintă. Nu le căuta bunăvoinţa. Nu se prefăcea pentru a fi pe placul credincioşilor. Era dezgustător de directă. Îl scutura pe om de umeri şi îi urla în ureche: „Te-ai născut în rahat şi vei trăi în el, dar s-ar putea să-ţi dăruim iertarea pentru faptul de a fi atât de murdar, de josnic, de respingător, dacă vei cădea în genunchi şi te vei ruga în fiecare zi pentru iertare. Povara vieţii tale jalnice, demne de milă, trebuie să ţi-o duci pe umeri cu o adâncă umilinţă. Viaţa este şi va rămâne un chin. Tot ce poţi face este să-ţi salvezi sufletul şi, dacă faci asta şi-ţi ascunzi nemulţumirea în adâncul sufletului, s-ar putea să te mântuieşti. Numai şi numai asta îţi va face viaţa pe lume un prinos mai puţin murdar decât în ziua venirii tale pe lume. Numai păcătoşii caută fericirea pe lumea asta”.

Miguel se opri în acest punct şi-şi plimbă privirea peste feţele oamenilor. Păreau cuprinşi cu toţii de o transă şi se uitau lung la el, plini de uimire. Cu o voce blândă, catifelată, îi purtase cu el prin trecutul lor, aducându-le aminte nu doar de gloriile Islamului, dar şi de înfrângerile lui, de haosul, de cruzimile palatului, de luptele dinăuntru şi de inevitabila lor autodistrugere.

— Dacă sultanii şi califii noştri ar fi dorit ca lucrurile să rămână aşa cum au fost mereu, şi-ar fi schimbat felul în care domneau peste aceste meleaguri. Credeţi că de plăcere am trecut de la o credinţă la alta? Chiar şi astă-seară i-am supărat pe câţiva din familia mea, după cum aţi văzut, dar am ajuns într-un punct al vieţii mele în care nu mai pot ascunde adevărul. Iubesc satul şi casa asta. Tocmai pentru că voia mea este ca vouă tuturor să vă meargă bine, vă rog, încă o dată, să cugetaţi cu luare-aminte. Este deja târziu, dar, dacă faceţi precum vă zic, încă vă mai putem scăpa. Până la urmă vă veţi converti, dar până atunci Inchiziţia va veni aici şi vă va lua la întrebări pe voi toţi, ca să hotărască câţi dintre voi s-au convertit cu adevărat şi câţi s-au prefăcut doar. De vreme ce unul dintre ţelurile lor este să vă ia pământurile în

numele Bisericii şi al Coroanei, ei se vor folosi de beneficiul îndoielii. Eu nu vă pot obliga, dar cei care vor veni după mine nu vor mai fi la fel de mărinimoşi.

Chiar dacă ceea ce le spunea el nu le era pe plac, majoritatea celor de faţă simţiră că era mai aproape de adevăr decât capetele înfierbântate, doritoare de război, pentru că, în spatele seninătăţii nepăsătoare ce înconjura reşedinţa seniorială, mocnea o mare nelinişte.

Unii dintre cei care veniseră cu prunci se făcuseră nevăzuţi încă de la primele cuvântări, dar Yazid mai era treaz şi se bucura de fiece clipă. Şedea lângă mama lui, înfăşurat în mantia ei largă, de lână. Lângă el stătea sora lui Hind, care, nedezminţindu-şi trăsăturile berbere moştenite pe linie maternă, dovedea o însufleţire ce uimea pe toată lumea, mai puţin pe fratele ei mai mic. Îşi întrerupsese bunicul de mai multe ori cu râsete răutăcioase la vorbele lui de duh şi uneori mai murmura câte un cuvânt neruşinat. Aerul nopţii însă îi purta glasul până departe, iar femeile din sat o aplaudau. Miguel îi răspunsese fără supărare, admirând în secret cutezanţa nepoatei lui şi zicând în gura mare că o îndrăgea nespus. Răspunsul ei la declaraţia lui de dragoste părintească fu cel obişnuit, dar de această dată merse prea departe şi şi-o făcu cu mâna ei:

— Când un şarpe spune că mă iubeşte, îl port la gât ca pe un colier.

Ama chicoti tare, ceea ce-l surprinse pe Yazid, care ştia că doica dezaproba din toată inima purtarea lui Hind. Dar nu i se alătură nimeni. Chiar dacă Miguel nu era la loc de cinste în rândul lor, acest soi de obrăznicie nu fu pe placul sătenilor, care socotiră asta o încălcare a legii ospitalităţii faţă de fiul lui Ibn Farid. Faptul că fusese asemuit unui şarpe îl supără pe bunic. Prin urechi îi pătrunse veninul nepoatei şi nu fu în stare să-şi oprească lacrimile.

Priveliştea unchiului său în lacrimi îl indignă la rândul său pe Umăr, care se încruntă la soţia lui, de la celălalt capăt al sobei unde stătea. Zubayda îl înţelese

perfect. Îi porunci lui Hind în şoaptă să înceteze, ameninţând-o c-o dă după fiul lui Miguel, netotul de Juan, dacă nu-şi ţinea gura pe dată. Ameninţarea dădu roadele dorite. Hind se strecură până la bunic şi îi ceru iertare la ureche. El îi dărui un surâs şi o mângâie pe cap. Se împăcară. Se aduse cafeaua.

Lui Hind nu-i părea rău deloc, de vreme ce-şi făcuse auzite părerile în faţa întregii adunări şi, mai ales, a străinului care şedea în mijlocul ei. Ibn Daud, giuvaierul cu ochi verzi din al-Qahira şi obiectul dorinţelor ei, se adâncise în gânduri. Ibn Daud o descoperise pe Hind încă dinainte ca Yazid să-i dea în vileag secretul. Limba ascuţită şi firea năbădăioasă a fetei îl încântaseră, dar astă-seară se lăsase furat de cele ce se vorbiseră. Neobrăzatul atac al lui Hind asupra bunicului ei îi smulsese un zâmbet, dar în acea seară îl frământau mai ales gândurile sumbre ale lui al-Zindiq.

Al-Zindiq, spre deosebire de Miguel, desfiinţă credinţele şi superstiţiile creştine. Luă în derâdere Biserica primară pentru neputinţa ei de a se împotrivi atacurilor păgâne. Pentru ce altceva să faci din Isa o divinitate, iar din mama lui un obiect de cult? Profetul Mahomed, dimpotrivă, respinsese aceleaşi atacuri, rezistase ispitei şi distrusese cultul celor trei zeiţe. Până acolo fu pregătit al-Zindiq să-i poarte în timp pe cei de aceeaşi religie cu el. Nu luă apărarea Islamului cu ascuţimea minţii pentru care era renumit şi la care se aşteptau toţi astă-seară. Era prea cinstit ca să nege acele lucruri spuse de Miguel, pe care le credea de neatins. În schimb, încercă să stârnească entuziasmul publicului său, aducându-le aminte că o stea care apunea pe un cer poate că răsărea pe altul. Zugrăvi victoriile musulmane din Istanbul în culori atât de vii, încât un fior de mândrie îi străbătu pe cei de faţă. Cât despre decăderea al-Andalusului, nu se arătă prea încrezător în unele dintre explicaţiile mai populare.

— Mai ţineţi minte, îi întrebă el, povestea sultanului din Tlemcen şi a omului sfânt? Sultanul era înveşmântat în

cele mai bogate straie ale lui când îl primi pe Abu Abdallah al-Tunisi. „Se cuvine prin datină să mă rog în aceste haine alese pe care le port?” Îşi întrebă el învăţatul musafir. Abu Abdallah râse şi îl lămuri cu următoarele cuvinte: „Râd, o, mândre sultan, de slăbiciunea intelectului tău, de faptul că nu te cunoşti pe tine însuţi şi de jalnica stare spirituală în care te afli. Pentru mine eşti ca un câine ce adulmecă sângele unui animal mort şi mănâncă putreziciuni, dar care ridică un picior când se uşurează, ca să nu-şi ude blana. Mă întrebi de haine, când suferinţele alor tăi îţi atârnă pe umeri”. Sultanul începu să plângă. Îşi părăsi tronul şi deveni un adept al sfântului.

Al-Zindiq îşi termină povestea în mijlocul mulţimii care striga „Pe Allah!” şi al însufleţirii generale a celor de faţă care spuneau că, dacă toţi regii musulmani din al-Andalus s-ar fi purtat aşa, adepţii Profetului nu s-ar mai găsi acum într-o stare atât de grea. Aceasta era reacţia la care se aşteptase al-Zindiq, iar acum îi înfruntă foarte hotărât:

— Sună bine, dar chiar ne-ar fi salvat? Nu prea cred. Nicio religie nu poate schimba căile regilor noştri dacă nu se ridică pe ceva mai mult, pe acel ceva numit de marele învăţat Ibn Khaldun solidaritate. Înfrângerile noastre sunt fructul neputinţei de a păstra unitatea ţării. Am permis califatului să se prăbuşească şi am lăsat buruieni otrăvite să crească în locul lui, până când au acoperit fiecare deget de pământ din grădina noastră. Marii stăpâni s-au năpustit asupra al-Andalusului şi l-au împărţit între ei. Fiecare a ajuns un mare grangur peste câte o curticică, în vreme ce lucrurile se petreceau tocmai invers în regatele creştinătăţii. Am întemeiat multe dinastii, dar n-am reuşit să găsim o cale de a-i guverna pe ai noştri potrivit vocii raţiunii. N-am reuşit să întocmim legi politice, care i-ar fi apărat pe toţi cetăţenii împotriva capriciilor conducătorilor. Noi care ne-am aflat în fruntea întregii lumi în domeniile ştiinţei şi arhitecturii, medicinei şi muzicii, literaturii şi astronomiei, noi care am fost aleşii, n-am izbutit să găsim drumul spre statornicie şi spre o

guvernare călăuzită de raţiune. Iată care ne-a fost slăbiciunea, iar creştinii Europei au avut ce învăţa din greşelile noastre. Asta, şi nu felul în care s-au înveşmântat regii noştri, a abătut blestemul asupra Islamului acestor locuri. Ştiu că unii dintre voi cred că ne va veni ajutor de la sultanul din Istanbul. Nu prea cred, prieteni. Mă gândesc că turcii vor cuceri Orientul şi ne vor lăsa să fim înghiţiţi de creştini.

Umăr era adânc mişcat atât de Miguel, cât şi de al-Zindiq, dar obosise. Erau lucruri mai arzătoare legate de familia lui care-l îngrijorau şi îl împiedicau să se aplece pe deplin asupra celor ce se întâmplau în acea seară. Dorea să pună capăt adunării, dar unele tradiţii căpătaseră în timp un statut semireligios şi deveniseră parte din regulile disputei. Cu o voce care urmărea să le taie orice avânt, Umăr întrebă dacă nu mai doreau şi alţii să ia cuvântul. Spre marea lui supărare, un bătrân ţesător se ridică în picioare:

— Pacea fie cu tine şi Dumnezeu să vă aibă în pază pe dumneata şi pe familia dumitale, Umăr bin Abdallah, începu ţesătorul. I-am ascultat atât pe Excelenţa Sa, episcopul de Qurtuba, cât şi pe Ibn Zaydun, care-şi spune al-Zindiq, cu mare atenţie. Nu am cunoştinţele lor, dar doresc să întăresc un lucru. Cred că înfrângerea noastră a început încă din primul veac în care Tarik Ibn Ziyad a aruncat ancora pe stânca ce astăzi îi poartă numele. Când cei doi generali ai noştri au ajuns la munţii cărora francii le zic Pirinei, au zăbovit pe creastă şi s-au uitat în jos la moşia galilor. Pe urmă, s-au privit unul pe altul în ochi. N-au scos niciun cuvânt, dar ambii generali au avut acelaşi gând. Dacă voiau să păstreze al-Andalusul, trebuiau să cucerească Ţara Francilor. Ne-am străduit. Da, ne-am străduit. Multe oraşe ne-au căzut în mâini, dar cel mai hotărâtor conflict din istoria noastră a fost confruntarea dintre armatele noastre şi cele ale lui Carol Martel, chiar la marginea oraşului pe care ei îl numesc Poitiers. Am pierdut în ziua aia şansa de a cuceri regatul francilor, dar am mai pierdut şi al-Andalusul, deşi puţini dintre noi mai

recunosc faptul ăsta. Singura cale de salvare a acestui pământ în numele Profetului nostru ar fi fost construirea unei moschei pe locul catedralei Notredame din Paris. Asta-i tot ce am avut de zis.

Atunci Umăr îi mulţumi din plin pentru că i-a înălţat la o înţelegere mai înaltă a răscrucii la care se aflau şi le ură tuturor celor de faţă noapte bună.

Pe când mulţimea se împrăştia, Ama îl luă pe Yazid de mână şi intră cu el în casă, nu înainte de a observa că un număr neobişnuit de mare de bărbaţi îi strângeau mâna lui Miguel cu multă căldură. Printre aceştia se găsea şi fratele lui natural, Ibn Hasd. Când cei doi ajunseră unul în faţa celuilalt, Hind fu iar izbită de asemănarea dintre ei, când îi priveai din profil. Zubayda rămase în picioare lângă soţul ei, schimbând urări de bine cu bărbaţii şi femeile din sat, pe măsură ce-şi luau la revedere.

Spre deosebire de tatăl şi de bunicul său, legăturile lui Umar cu ţăranii şi ţesătorii ale căror familii trăiau în Hudayl erau călduroase chiar. Stăpânul se ducea la nunţile şi la înmormântările lor, arătându-le că le ştia numele şi câţi copii aveau, ceea ce-i surprindea plăcut pe săteni.

— Stăpânul ăsta e un domn, îi zise un ţesător nevestei lui. Nu e nicio îndoială că aşa stau lucrurile. Se bucură de pe urma muncii noastre la fel ca şi străbunii lui, dar el este un domn cumsecade.

Astă-seară nu mai era timp pentru astfel de amabilităţi. Umăr nu mai avea răbdare. Nu vorbise prea mult şi aştepta acum cu nerăbdare ca ei toţi să se întoarcă la casele lor. Zubayda îi spusese în timpul cinei, care fusese servită mai devreme în acea zi, pentru a se putea găzdui dezbaterea, că primul lor născut era amestecat într-o întreprindere nesocotită şi prostească, iar ea se temea pentru viaţa lui. Servitoarele din sat îi dăduseră de ştire că Zuhayr aduna tineri pentru „bătălie”. Zuhayr nu era de faţă, iar când porunciră să-l caute, rândaşul raportă că înşeuase armăsarul preferat al tânărului conaş, dar nu i se dezvăluise nimic legat de locul spre care se îndrepta. Tot ce ştia era că Zuhayr al-Fahl luase cu el două pături. Când

grăjdarul ieşi din cameră, Hind nu-şi putu opri un surâs. Lui Umăr îi fu destul pentru a înţelege cum stăteau lucrurile:

— Câine nenorocit! Bunicul lui intră într-o dispută cu marele său prieten, Ibn Zaydun, pentru chestiuni de viaţă şi de moarte în privinţa familiei, credinţei şi viitorului tuturor şi unde-i cavalerul nostru? îşi face de lucru pe vreo costişă de deal, lăsând cu burta la gură vreo nenorocită de servitoare.

Din casă, Zuhayr urmărise cum pleca lumea, simţind regretul de a nu fi fost de faţă la această importantă adunare. Se simţea sătul şi dezgustat faţă de propria lipsă de disciplină şi de afinităţile lui cu regnul animalelor, dar… dar, se gândi el retrăind experienţa, Umayma era atât de diferită de acele târfe boite din Gharnata, a căror carne era atinsă de atâtea mâini la fiecare oră din zi şi din noapte! Umayma îl făcea să se simtă un adevărat cuceritor. Îi aţâţa dorinţa. Nici nu-i cerea, nici nu se aştepta la ceva mai mult de la el. Dacă nu s-ar fi dus la ea în seara aceasta, se putea să n-o mai vadă nicicând. Peste trei luni avea să se mărite cu Suleiman, ţesătorul chel şi saşiu care teşea cea mai fină mătase din tot satul, dar care nu ajungea nici la genunchiul lui Zuhayr al-Fahl, când venea vorba de meşteşugurile care contau cu adevărat.

— Ei bine? îşi surprinse tatăl fiul. Unde ai fost? C-ai lipsit de la masă am înţeles, dar să îţi iei tălpăşiţa de la o adunare în ultimul ceas? Oamenii au băgat de seamă lipsa ta. Ibn Hasd şi Suleiman ţesătorul au întrebat de sănătatea ta!

— Pacea fie cu tine, tată, mormăi Zuhayr, încercând zadarnic să-şi ascundă stânjeneala. Eram pe-afară cu prietenii. O seară nevinovată, n-ai nicio îndoială.

Umăr se uită la fiul său şi nu-şi putu reţine un surâs. Băiatul era un mincinos atât de prost! Avea ochii căprui deschis ai mamei lui şi, văzându-l cum stătea acolo în picioare, în faţa lui, tatăl fu cuprins de un val puternic de iubire. A fost o vreme când erau apropiaţi. Umăr şi-a învăţat primul născut să călărească şi să vâneze, el a fost

cel care l-a dus să înoate în râu. Băiatul îşi însoţise adesea tatăl la curtea de la al-Hamra. Acum i se părea că-l lăsase prea multă vreme de capul lui, mai ales de la naşterea lui Yazid. Cât de diferiţi erau băieţii lui şi cât de mult ţinea la amândoi!

Se prăvăli pe o pernă mare:

— Ia un loc, Zuhayr! maică-ta îmi spune că ai pus ceva la cale. Despre ce e vorba?

Tânărul deveni foarte serios. Arăta dintr-odată mai bătrân decât era.

— Mă duc, tată. Mâine, la revărsatul zorilor. Aş fi vrut să-mi iau rămas-bun de la fiecare dintre voi în noaptea asta, dar Yazid doarme dus, iar eu n-aş putea pleca fără să-l mai strâng o dată în braţe. Mă duc la Gharnata. Nu-i putem lăsa pe călugări să ne îngroape de vii. Trebuie să facem ceva până nu-i prea târziu. Se pune la cale o revoltă. E o luptă cu creştinătatea, tată. Mai bine mor în luptă decât să trăiesc ca un rob.

Inima lui Umar începu să-i bată nebuneşte în piept. Văzu cu ochii minţii o ciocnire cu soldaţii căpitanului general. Zăpăceală. Se ridică săbiile, se aud gloanţe şuierând, iar Zuhayr al lui zace pe iarbă cu o gaură în cap.

— Este un plan nesăbuit, copile. Majoritatea acestor tineri care se fălesc cu vorbe umflate în băile Gharnatei o vor lua la fugă cum vor da cu ochii de trupele castiliene. Lasă-mă să termin. N-am nicio îndoială că vei găsi câteva sute de băieţi care să lupte alături de tine. Istoria e plină de tineri nesocotiţi îmbătându-se cu religie şi repezindu-se să se ia la luptă cu necredincioşii. Mult mai lesne este să dai pe gât otravă sub un copac lângă apele unui râu şi să mori în pace. Dar încă mai bine este să trăieşti, fiule!

Mintea lui Zuhayr mai era cuprinsă încă de îndoială, dar îşi dădea seama că era mai bine să nu-i destăinuie acest lucru tatălui său. Nu-şi dorea deloc să fie întors din drumul pe care o apucase împreună cu prietenii lui încă de la rugul aprins în Bab al-Ramla. Chipul îi era încă întunecat de nelinişte.

— Spre deosebire de ceea ce-ţi închipui tu, tată, nu

trag cine ştie ce nădejde că vom izbândi, dar revolta trebuie pornită.

— De ce?

— Pentru ca lucrurile să rămână neschimbate în regatul nostru din Gharnata. Este rău, dar mai bine să rămâi aşa decât să fii predat bestiilor lui Torquemada, pe care ei îi numesc preoţi şi acoliţi. Dacă ultimul nostru sultan – să-l bată Dumnezeu! – nu s-ar fi închinat fără luptă, lucrurile ar fi stat astăzi altfel. Izabela se poartă cu noi de parc-am fi nişte câini. Îndrăzneala noastră le va arăta lor şi celor de aceeaşi credinţă cu noi de pe întregul teritoriu al peninsulei că vom muri cu fruntea sus, nu în genunchi, că mai există încă viaţă sub ruinele civilizaţiei noastre.

— Nerodule! Nerodule!

— Întreabă-l pe Ibn Daud ce-a văzut la Sarakusta şi Balansiya, în drum spre Gharnata. Orice musulman care a fugit din calea creştinilor a zis acelaşi lucru.

În pofida lui însuşi, Umăr fu copleşit de un neobişnuit sentiment de mândrie pentru fiul său. Nu-l crezuse pe Zuhayr în stare de toate astea.

— Despre ce vorbeşti tu, băiete? Parcă n-ai fi tu însuţi. Grăieşti în cimilituri.

— Vorbesc despre ceea ce se citeşte pe feţele preoţilor creştini când se duc să supravegheze chinul nevinovaţilor şi pe cei rămaşi orfani în temniţele Inchiziţiei. Dacă nu punem acum mâna pe arme, totul se va duce de râpă, tată! Totul!

— Poate că aşa va fi oricum, fie că vă duceţi sau nu la luptă.

— Poate!

Umăr ştia că Zuhayr, în străfundurile cugetului său, era ros de îndoială. Îşi înţelegea fiul. Dând glas punctului său de vedere la moschee şi lăudându-se cu victoriile care-i aşteptau pe el şi pe prietenii lui, băiatul se simţea prins într-o capcană.

— Eşti încă tânăr, Zuhayr! La vârsta ta, moartea pare doar o amăgire. N-am să te las să-ţi iroseşti viaţa în van.

Mie poate să mi se întâmple orice, acum când am hotărât că nu mă voi converti. Dar cine va avea grijă de maică-ta şi de surorile tale după ce mă voi duce eu? Yazid? Ne-au luat puterea şi autoritatea, dar încă nu s-au atins şi de pământurile noastre. Ne mai putem bucura de avutul nostru în pace şi în demnitate. De ce ar trebui să le stea în cale castilienilor al-Hudayl? Ochii le sunt îndreptaţi spre o lume nouă, spre munţii ei de aur şi de argint. Ne-au învins şi în zadar ne-am mai împotrivi. Îţi poruncesc să rămâi aici!

Zuhayr nu ştia ce înseamnă o bătălie adevărată. Experienţa lui se limita la pregătirea minuţioasă în artele războiului din copilăria sa. Era un priceput spadasin, iar îndrăznelile lui în şa erau bine-cunoscute tuturor celor care participaseră la turneele din Gharnata organizate în cinstea Profetului. Nu putea uita însă că de data asta trebuia să încrucişeze sabia cu un duşman real.

Pe când se uita în ochii posomorâţi ai părintelui său, Zuhayr înţelese că era ultima lui şansă de a se mai putea răzgândi. N-avea decât să le aducă la cunoştinţă ciracilor lui că taică-său îl oprea acasă. Umăr era preţuit peste tot şi ei toţi aveau să-l înţeleagă. Oare aşa era? Zuhayr nu putea răbda gândul ca unul dintre prietenii lui să-l învinovăţească de laşitate. Dar asta nu era singura lui grijă. Flăcăul nu mai credea că al-Hudayl se găsea în siguranţă atâta timp cât Ximenes făcea tot ce-l tăia capul la Gharnata, ceea ce-l făcea să creadă că, lucru primejdios, Umăr nu înţelegea cum s-ar fi cuvenit vremurile pe care le trăiau.

— Abu, începu Zuhayr să se tânguie, de nimic nu-mi pasă mai mult decât de siguranţa căminului şi a moşiilor noastre. Iată de ce trebuie să mă duc. M-am hotărât. Dacă-mi porunceşti să rămân aici împotriva voinţei şi a judecăţii mele, atunci, negreşit, mă voi supune, dar voi fi nefericit şi, când fericirea mă părăseşte, Abu, mă gândesc la moarte ca la o alinare. Chiar nu vezi că pustnicii vor distruge totul? Mai devreme sau mai târziu vor ajunge şi în al-Hudayl. Vor să facă un pustiu din tot al-Andalusul. Vor să

ne ardă memoria pe rug. Cum atunci să cruţe ei fie şi o singură oază de islamism? Nu mă sili să rămân. Trebuie să înţelegi că ceea ce vreau să fac este singura cale ce ne-ar mai putea salva vatra şi credinţa.

Umăr nu se lăsă convins, iar disputa lor continuă. Zuhayr se făcea tot mai neînduplecat, pe măsură ce orele treceau. Într-un târziu, tatăl pricepu că fiul său nu mai putea fi ţinut acasă împotriva voinţei sale. Chipul i se înmuie. Tânărul îşi dădu pe dată seama că învinsese în prima lui bătălie. Cunoştea firea părintelui său. Odată ce Umăr încuviinţa ceva, se dădea îndărăt şi nu se mai amesteca.

Cei doi bărbaţi se ridicară. Tatăl îşi strânse fiul la piept şi îl sărută pe amândoi obrajii. Apoi se duse la un cufăr mare în care se afla sabia lui Ibn Farid. Scoase arma şi, ţinând-o cu ambele mâini, o ridică deasupra capului lui Zuhayr şi i-o puse în mână.

— Dacă trebuie să te duci la luptă, atunci cel mai bine este s-o faci cu o armă pusă la încercare în nenumărate bătălii.

Ochii lui Zuhayr se umeziră.

— Vino, îl îndemnă Umăr bin Abdallah. Haide, să mergem să-i spunem şi maică-tii.

Pe când Zuhayr, purtând cu mândrie sabia străbunicului său, îşi urma tatăl prin curtea interioară, dădură nas în nas cu Miguel şi cu Zahra. Patru glasuri diferite răsunară la unison:

— Pacea fie cu voi!

Miguel şi Zahra văzură sabia tatălui lor şi înţeleseră totul.

— Dumnezeu să te aibă în pază, copile! îi ură Zahra, sărutându-l pe obraji.

Zuhayr nu răspunse, ci rămase cu ochii pironiţi la cei doi bătrâni. Întâlnirea neaşteptată cu ei îl tulburase. Apoi tatăl lui îl bătu uşor pe Umăr şi amândoi se îndepărtară. Nu trecuseră decât câteva clipe. Flăcăul se gândi că era semn rău.

— Miguel va…? începu el să-şi întrebe tatăl, dar

Umăr clătină din cap în semn că nu.

— Nici să nu te gândeşti, îl avertiză el în şoaptă. Bunicul tău Miguel nu va pune Biserica înaintea propriei sale familii.

O vreme cei doi bătrânei rămaseră cuminţi, ca nişte străji de gardă, vestigii ale unei generaţii dispărute. Cerul era spuzit de stele, dar nici el şi nici opaiţul singuratic din perete, de deasupra intrării de la camera de baie, nu luminau decât slab. În umbrele nopţii, cu spinările lor încovoiate, înfăşuraţi în şaluri groase, de lână, semănau cu doi pini pitici, bătuţi de vreme. Episcopul fu cel care rupse tăcerea:

— Mă tem de ce-i mai rău.

Zahra tocmai se pregătea să spună ceva, când Hind şi Ibn Daud, urmaţi de trei slujnice, ieşiră în curte. Niciunul dintre ei nu-i zăriră pe Miguel şi pe bătrâna doamnă. Tânărul făcu o plecăciune şi era pe cale să se îndrepte spre camera lui, când auzi un glas:

— Ibn Daud!

Fu Hind cea care răspunse:

— Pe Allah! M-ai speriat, bunicule! Pacea fie cu tine, bunicuţo!

— Vino, îl invită Miguel pe tânărul oaspete, condu-mă până-n camera mea, care-i lângă dormitorul tău. N-am crezut să apuc ziua în care am să stau într-una dintre odăile rezervate pentru oaspeţi din casa mea.

— Prostii, făcu Zahra. Unde voiai să te pună? în grajduri? Hind, am nevoie de tine să-mi ţii de cald în noaptea asta. Frigul îmi intră în oase şi tot simt o durere în piept şi în umeri.

— Da, bunicuţo, se înduplecă Hind, dându-le drumul servitoarelor cu un semn din cap şi privind cu jind la spinarea tânărului cu ochii verzi.

Ibn Daud îl însoţi pe episcop prin coridorul ce lega curtea de şirul de odăi pe care Ibn Farid le clădise în continuarea conacului. Acolo cavalerii creştini veniţi la ei în vizită fuseseră ospătaţi şi îmbiaţi cu desfătări nocturne.

„Ce curios, îşi zise Zahra în sinea ei, că astă copilă pe

care abia de-o cunosc şi care abia a împlinit optsprezece ani îmi aminteşte atât de mult de tinereţea mea. Tatăl ei încă se mai uită la ea ca la un boboc de floare. Cât de mult greşeşte, cât de mult greşesc toţi taţii şi vor mai greşi! Este deja în floare, ca florile de portocal primăvara. Acele flori a căror mireasmă ne trezeşte simţurile la viaţă”.

Ca şi cum ar fi vrut să fie mai sigură, Zahra se ridică ajutându-se de o pernă şi îşi coborî privirea către nepoata ei, care îi frământa degetele de la piciorul stâng cu stăruinţă, dar şi cu blândeţe. Chiar şi în lumina slabă a opaiţului, tenul lui Hind, de obicei de culoarea mierii sălbatice, se îmbujorase şi se însufleţise. Ochii îi străluceau, iar gândurile îi zburau în altă parte. Erau semnele bine-cunoscute.

— Te iubeşte la fel de mult pe cât îl iubeşti tu?

Neaşteptata întrebare o făcu pe fată să tresară:

— Despre cine vorbeşti, bunicuţo?

— Haide, copilă, sfiala nu-ţi stă-n fire. Ţi se citeşte totul pe faţă. Eu mă gândeam că te bucurai de cele petrecute în seara asta. Mi-a zis Miguel ce i-ai strigat. Nu-i chiar aşa de supărat pe tine, te admiră pentru asta, dar ţi-a ieşit cu totul din minte, nu-i aşa? Unde-ai fost?

Hind, spre deosebire de liniştita şi cumpănita ei soră mai mare, Kulthum, avea o fire ce o împiedica să se prefacă. La vârsta de nouă ani uimise un scolastic musulman din Ishbiliya, care întâmplător mai era şi văr primar cu mama ei, cerându-i să interpreteze *al-koran*-ul. Teologul denunţase toate plăcerile la care se dedau nobilii musulmani drept „interzise” şi îşi alcătuise în aşa fel pledoaria, încât să arate că toată acea desfrânare smintită atrăsese decăderea al-Andalusului. Hind îi întrerupsese spusa într-un chip antologic, de care piticul şi prietenii lui din sat încă-şi mai aduceau aminte cu plăcere.

— Unchiule, îl întrebase fetiţa cu un surâs plin de dulceaţă, aşa cum nu-i stătea deloc în fire. Oare Profetul nostru – Pacea fie cu el! – n-a zis odată într-un *ḥadīth* ce nu poate fi pus sub semnul întrebării că îngerii n-ar îndrăgi decât trei sporturi?

Teologul, păcălit de zâmbetul ei şi încântat că o copiliţă putea fi o aşa bună cunoscătoare a scrierilor sfinte, îşi mângâiase barba şi îi răspunsese prietenos:

— Şi care ar fi ele, micuţa mea prinţesă?

— Păi cum? Călăria, tragerile cu arcul şi săgeata şi amorul, fireşte!

Unchiul din Ishbiliya se înecase cu îmbucătura de carne pe care tocmai o luase. Până atunci, înghiţise fără probleme. Zuhayr ceruse voie să se ridice de la masă, scuzându-se, şi se tăvălise pe jos de râs în bucătărie. Zubayda nu reuşi să-şi ascundă zâmbetul, iar Umăr rămase să schimbe vorba, ceea ce şi făcu, oarecum pe nesimţite. Doar Kulthum păstrase tăcerea şi îi întinsese unchiului un pahar cu apă. Din cine ştie ce pricină gestul acela îl mişcase profund pe scolastic. Fiul său tocmai urma să se însoare cu fata cea mai mare a lui Umar luna următoare. Zubayda îi povestise Zahrei întâmplarea. Bătrâna izbucnise în râs şi tocmai amintirea lui o făcea să-i zâmbească nepoatei sale:

— Urechile mele-şi pierd răbdarea, copilă!

Hind, care până atunci nu îndrăznise să-şi dezvăluie secretul nimănui în afară de slujnica ei preferată, ardea să se spovedească în faţa cuiva din familie. Se hotărî să-i spună Zahrei întreaga istorie. Ochii începură din nou să-i surâdă:

— Încă din prima zi s-a întâmplat, bunicuţo! încă din prima zi în care l-am văzut am ştiut că nu-mi doream niciun alt bărbat.

Zahra continuă să zâmbească şi să dea din cap gânditoare:

— Prima dragoste poate n-o fi cea mai fericită, dar, de obicei, este cea mai adâncă.

— Cea mai adâncă şi cea mai bună! Trebuie să fie cea mai bună!

Ochii lui Hind ardeau ca două opaiţe. Îi povesti de sosirea lui Ibn Daud în al-Hudayl, de impresia pe care el o făcuse întregii familii. Tatăl ei îl plăcuse imediat pe tânărul student şi îi oferise o slujbă ca profesor particular al

familiei. Au asistat cu toţii la prima lui lecţie. Ibn Daud le-a explicat filosofia lui Ibn Khaldun, aşa cum era interpretată în al-Qahira. Zubayda îl luase la întrebări destul de amănunţite, în privinţa felului în care teoriile lui Ibn Khaldun puteau oferi o explicaţie tragediei din al-Andalus: „Bolovanii răzleţi”, îi răspunsese el, „n-ar putea clădi un zid de cetate trainic”.

— Hind, se rugă Zahra, sunt prea bătrână ca să preţuiesc fiecare amănunt. Accept fără tăgadă că băiatul este şi inteligent, şi chipeş, dar dacă mai continui aşa, s-ar putea să nu mai rămân în viaţă până-ţi termini tu povestea! Ce s-a întâmplat astă-seară? După reuniune?

— Tata şi-a făcut griji în privinţa lui Zuhayr şi, înainte să-mi pot da eu seama, întreaga familie intrase în casă. M-am dus la Ibn Daud, i-am zis că simţeam nevoia să iau o gură de aer proaspăt şi l-am rugat să mă ia cu el la o plimbare.

— L-ai rugat?

— Da, l-am rugat.

Zahra îşi dădu capul pe spate şi râse. Apoi luă faţa lui Hind în palmele ei zbârcite şi o mângâie pe obraji.

— Dragostea poate fi un şarpe care se preface că e colier sau o privighetoare ce refuză să se mai oprească din cântul ei. Te rog, continuă!

Şi Hind îi povesti cum o servitoare le-a deschis calea cu un opaiţ, în vreme ce alte două i-au urmat la o distanţă cuviincioasă, pân-au ajuns la livada de rodii.

— Livada de rodii? se miră Zahra cu glas pierit, încercând să-şi potolească bătăile inimii. Pâlcul de copaci încă se mai vede în faţa casei când te întorci din sat? Când te întinzi la pământ te mai simţi ca-ntr-un cort de rodii cu un geamlâc rotund în vârf? Şi când deschizi ochii şi te uiţi prin el, stelele mai dansează încă pe cer?

— Nu ştiu, bunicuţo. N-am apucat să mă întind pe iarbă.

Cele două femei se uitară una la alta şi izbucniră în râs.

— Am vorbit, continuă Hind, despre casa noastră,

despre sat, despre neaua din munţi, despre primăvara care se apropie şi, după ce-am terminat de vorbit despre toate lucrurile astea lipsite de însemnătate, am rămas tăcuţi şi ne-am privit în ochi. Parc-ar fi trecut un an până s-a hotărât el să rupă tăcerea. M-a luat de mână şi mi-a şoptit că mă iubeşte. În clipa aceea, slujnicele au început să tuşească tare. Le-am prevenit că, dacă mai fac asta, am să trimit după Inchiziţie să le ardă de vii. Pe urmă n-aveau decât să tuşească în iad cât le-o plăcea. M-am uitat în ochii lui şi mi-am mărturisit dragostea pentru el. I-am luat faţa în mâini şi l-am sărutat pe buze. Mi-a zis că mâine o să ceară binecuvântarea tatii să se însoare cu mine. L-am sfătuit să fie cu băgare de seamă. Mai bine mă lasă pe mine să-i pregătesc calea. În drum spre casă am simţit o durere în tot trupul şi mi-am dat seama că era dorinţa mea pentru el. M-am oferit să mă duc la el în cameră în noaptea asta, dar el a fost cât pe ce să leşine când m-a auzit: „Sunt oaspetele tatălui tău. Te rog, nici măcar să nu îţi treacă prin minte c-aş putea cumva să profit de ospitalitatea lui şi să-i trădez încrederea. Ar fi o ruşine”. Mulţumesc lui Dumnezeu că eşti aici, bunică Zahra! N-aş mai fi putut să ţin în mine asta prea mult!

Bătrâna se aşează în capul oaselor pe pat şi o strânse pe Hind la pieptul ei. Propria ei viaţă i se perindă prin minte şi o făcu să se cutremure. Nu dorea ca această fată, în pragul tinereţii sale, să facă aceleaşi greşeli, să se aleagă cu aceleaşi răni sufleteşti ca ea. Avea să stea ea de vorbă cu Umăr şi cu Zubayda în numele tinerilor îndrăgostiţi. Era limpede că băiatul era un sărăntoc, dar vremurile se schimbaseră. Pe nepoata sa o încurajă:

— Dacă eşti sigură de el, atunci nu trebuie să-i dai cu piciorul. Nu mai vreau să aud peste un veac de legenda unui tânăr cu ochii verzi care hoinărea prin aceşti munţi, cu inima frântă şi minţile rătăcite, mărturisindu-i râului dorul său după o femeie pe nume Hind. Uită-te la mine, copilă! O durere încă-mi mai apasă pe inimă. Pe mine dragostea m-a pârjolit. Mi-a mâncat măruntaiele până n-a mai rămas nimic şi am început să-mi desfac picioarele

dinaintea oricărui *caballero* ce dorea să intre în mine, fără să-mi pese dacă-mi plăcea sau nu ceea ce urma. A fost felul meu de a-mi înăbuşi focul inimii. Numai când m-au găsit goală în şanţurile de lângă Qurtuba s-au hotărât să mă trimită la *maristan* în Gharnata. Să nu faci niciodată greşelile mele! mai bine ai face să fugi cu băiatul ăsta şi să descoperi peste şase luni că tot ce voia el era să se înfrupte din piersicile astea două decât să accepţi un refuz din partea părinţilor tăi. Prima cale îţi va aduce jalea câteva luni, poate chiar un an. Cea de-a doua te va duce la disperare, iar disperarea îţi macină sufletul. Este cel mai rău lucru din lume. Voi sta eu de vorbă cu maică-ta şi cu taică-tău. Vremurile s-au schimbat şi, oricum, Ibn Daud al tău nu este fiul vreunui slujitor din casa asta. Acum du-te la tine în cameră şi lasă-te purtată pe aripile visurilor viitorului.

— Aşa voi face, bunicuţo, dar mai este o întrebare pe care, dacă te învoieşti, aş dori să ţi-o pun.

— Întreabă-mă!

— Umblă o istorie în sat despre bunicul Miguel…

— Vai, da! E o treabă veche despre fiica ţesătorului. Nu-i niciun secret. Ce-i cu asta?

— Nimic. Aşa-i. N-a fost niciun secret. Ce doream eu să te întreb era dacă ce zic ei de Miguel şi de mama lui, doamna Asma, este adevărat?

Zahra îşi închise ochii şi strânse din pleoape, sperând ca întunericul să învăluie în uitare amintirea acelei dureri, pe care Hind îi cerea acum s-o retrăiască. Încetul cu încetul, chipul i se destinse, iar pleoapele i se ridicară:

— Nu ştiu care-i răspunsul. Fusesem deja izgonită de acasă şi trăiam la Qurtuba de ceva vreme. Obişnuiam să-i zicem Asmei „măicuţa mică”, ceea ce stârnea râsul tuturor, până şi lui Ibn Farid. M-am supărat foarte tare când am auzit că Asma a murit. Meekal? Miguel?

Zahra ridică din umeri.

— Dar bunicuţo… începu Fiind.

Bătrâna o reduse la tăcere cu un gest:

— Ascultă-mă cu luare-aminte, Hind bine Zubayda.

N-am vrut niciodată să ştiu despre asta. Amănuntele nu m-au interesat. Asma, pe care eu am iubit-o ca pe o soră, nu mai putea fi întoarsă la viaţă, şi nici mama lui Ibn Zaydun. Poate că tot ce zic ei s-a petrecut cu adevărat, dar au fost doar trei martori care au cunoscut împrejurările de atunci. Doi dintre ei au murit şi nu cred că l-a luat careva vreodată la întrebări pe Meekal. Poate că atunci când s-a convertit a dezvăluit întregul adevăr la confesional, caz în care unei a treia persoane i-a fost încredinţată toată tărăşenia. Ce mai contează acum? Când vei creşte, vei mai auzi, fără îndoială, de tragedii asemănătoare ale altor familii sau ale altor ramuri ale familiei noastre. Îţi mai aminteşti de acel văr al maică-tii din Ishbiliya?

Pe chipul lui Hind se citea uimirea.

— Trebuie să-ţi aminteşti! Vărul atât de religios din Ishbiliya, căruia nu-i venea să creadă că ştiai *ḥadīth*-ul la o vârstă atât de fragedă?

— Ala? făcu Hind zâmbind cu gura până la urechi. Ibn Hanif. Viitorul socru al lui Kulthum. Ce-i cu el?

— Dacă vreodată vor încerca ei să aducă vorba de biata Asma pentru a o umili pe Kulthum a noastră, tu poţi să-i întrebi de numele adevăratului tată al lui Ibn Hanif. Cu siguranţă n-a fost Hanif.

Fiecare firicel de răutate ce sălăşluia în Hind se trezise acum la viaţă. Secretul pe neaşteptate dezvăluit i-l izgoni până şi pe Ibn Daud din minte pentru câteva minute.

— Spune-mi, bunicuţo, te rog! Te rog!

— Am să-ţi spun, dar nu trebuie să-i mărturiseşti nimic lui Kulthum, decât dacă ţi se pare că ar avea nevoie să ştie. Îmi făgăduieşti?

Hind consimţi nerăbdătoare cu un semn din cap.

— Tatăl lui Ibn Hanif a fost şi tatăl mamei sale. Nimeni din acea familie n-a simţit nevoia să-şi ia singur viaţa. Nu prea cred că Ibn Hanif are habar de treaba asta. Cum ar putea să ştii, e ceva? Mama şi tatăl lui au luat cu ei secretul în mormânt. Dar bătrânii servitori din casă mai ştiu. Slugile ştiu totul. Iată cum a ajuns povestea la urechile noastre.

Hind se cutremură la auzul acelor cuvinte. În cazul Asmei moartea, cel puţin, ştersese totul cu buretele, dar la Ishbiliya…

— Am obosit, copilă, iar tu ai nevoie de somn, mărturisi Zahra, făcându-i semn să plece din cameră.

Hind, dându-şi seama că în zadar ar mai fi stăruit asupra acelui lucru, se sculă din pat, se înclină şi sărută obrajii scofâlciţi ai Zahrei:

— Pacea fie cu tine, bunicuţo. Somn uşor!

După ce fata ieşi, Zahra fu asaltată de amintirile tinereţii sale. Nu trecea o zi fără să nu-şi amintească vreo întâmplare din trecutul ei. În liniştea sinistră a *maristan*-ul*ui* din Gharnata îşi amintise vreo trei sau patru ani buni din viaţa sa, pe care îi retrăise şi voise să-i aştearnă pe hârtie. Dar cu trei zile înainte de întoarcerea ei în satul neamului său, îşi distrusese toate scrierile pe o reproducere în miniatură a rugului aprins de Ximenes în piaţă. Făcuse acest lucru în credinţa că viaţa ei nu era de niciun interes pentru nimeni în afară de ea însăşi, iar ea era cu un picior în groapă. Nu i-a trecut prin minte că făcând *tabula rasa* din trecutul ei, din ceea ce ea socotea că erau amintirile mumificate ale propriei sale vieţi arunca în foc o cronică unică a unui anumit mod de a trăi.

Se bucurase sincer de reîntoarcerea ei în bătrâna casă părintească, pe care o găsise locuită de Umăr şi ai lui. De zeci de ani încercase să-şi stăpânească propriile porniri, încetând cu bună ştiinţă legăturile cu întreaga familie, aşa încât acum se trezi copleşită de un puternic val de iubire. Numai când era singură o bântuiau durerile vieţii sale.

Să luăm, de pildă, întâlnirea ei cu Ibn Zaydun la masa din acea seară. În pofida ei înseşi, îşi simţise inima zbătându-i-se în piept, ca o pasăre închisă în colivie, la fel ca odinioară, când îi căzuseră ochii pentru prima oară asupra lui, cu atâta amar de vreme în urmă. Când restul familiei avusese tactul să-i lase să-şi soarbă ceaiul cu aromă de mentă în doi, nu se simţise în stare să rostească niciun cuvânt. Chiar şi atunci când el i-a spus cu glasul lui

de altă dată, ce nu încetase să-i răsune în urechi şi pe care-l găsea acum neschimbat, că i-a scris o lungă scrisoare în fiecare săptămână de la despărţirea lor, ea simţi o stranie nepăsare. Acela era bărbatul pentru care-şi distrusese ea viaţa?

El simţise cum emoţia o părăsea şi se lăsase în genunchi ca să-i mărturisească faptul că nu încetase nicicând s-o iubească, că nu se mai uitase la nicio altă femeie, că în fiecare zi dată de la Dumnezeu trecea printr-un ceas de durere. Zahra rămase ca de piatră. Îşi dădu seama că amărăciunea ei, că mânia ei faţă de laşitatea lui în toţi aceşti ani, când el se resemnase că era fiu al unei roabe şi o lăsase pradă neamului său nobil, n-o mai părăsise de atunci. Acest resentiment, înlocuit cât stătuse închisă de imaginile mai plăcute ale legăturii lor de dragoste tulburătoare şi secrete, nu încetase totuşi să crească, aşa încât acum nu mai simţea niciun strop de iubire pentru el. Îi făcu plăcere să-şi dea seama de asta. După ce zăcuse atâţia ani de zile în lanţurile dragostei, era iarăşi liberă. „Mă întreb, se gândi ea, ce s-ar fi putut întâmpla dacă ne-am fi întâlnit din nou acum douăzeci de ani. Aş fi scăpat de el la fel de uşor ca acum?”

Ibn Zaydun îşi dădea seama că amăgitoarea lor poveste de iubire se sfârşise. Urându-i cele cuvenite şi luându-şi rămas-bun, văzu răceala din ochii ei, ceea ce-l făcu să se simtă prost şi golit pe dinăuntru. „În casa asta blestemată”, îşi zise în sinea lui, „nu sunt nimic altceva decât băiatul mamei mele, care i-a slugărit şi a fost ucisă pentru păcatele ei”. Era întâia oară când avea această senzaţie în preajma ei.

Zahra îşi desfăcu agrafele care-i strângeau pletele albe ca neaua. Părul i se descolăci ca un şarpe şi îi acoperi spinarea pe jumătate. Se străduise să se îmbrace pe cât de ales în seara aceea, iar înfăţişarea ei îi lăsase pe toţi cu gura căscată. Chicoti când îşi aduse aminte şi îşi scoase broşa de diamant, un dar de la Asma. Un nătărău îi spusese că, dacă o purta aproape de piele, i-ar fi putut tămădui nebunia.

Frumoasa şi nefericita Asma! Zahra îşi aminti de ziua în care alaiul tatălui ei s-a întors de la Qurtuba. Ea şi Abdallah nu ştiuseră ce avea să mai urmeze, pe când aşteptau în picioare, lângă intrarea din curtea exterioară, fiecare strângând câte o mână a surorii mamei lor moarte, care o înlocuise ca soţie şi care, credeau ei, era profund rănită de alegerea de către Ibn Farid a unei ibovnice creştine. Cea dintâi părere pe care le-o lăsă Asma fu una de uluire totală. Arăta atât de tânără şi de nevinovată! Era de înălţime mijlocie, dar bine clădită şi cu forme darnice. Un chip virtuos înfrângea un trup voluptuos. Pielea îi era albă ca laptele, dar obrajii îi erau ca piersica, iar guriţa parcă îi fusese pictată cu grijă cu zeamă de rodii. Sub vălul greu al pletelor străluceau cu sfială, aproape cu frică, doi ochi căprui. Curând le fu tuturor limpede cu ce-l vrăjise ea pe Ibn Farid.

— Cum de l-ai putut iubi pe tata? o întrebase Zahra câţiva ani mai târziu, chiar înainte de naşterea lui Meekal şi după ce se legase între ele o strânsă prietenie.

Bătrâna surâse la amintirea clinchetului de clopoţei din râsul Asmei, stârnit de întrebarea ei. Pe obrajii ei, care făcuseră gropiţe, se aşternu într-un târziu mina fără cusur pe care o avea de obicei:

— Chiar vrei să ştii cum a fost?

— Da! Da! strigase Zahra, închipuindu-şi că avea să-i smulgă vreo fantastică mărturisire amoroasă.

— M-am îndrăgostit de pârţurile lui. Îmi aminteau de bucătăria în care muncea mama. M-am simţit ca la mine acasă şi l-am iubit din pricina asta.

Surprinderea Zahrei se risipi cu un râs neîncrezător. Fără să-şi dea seama, Asma îmblânzise figura de uriaş încruntat a lui Ibn Farid.

Bătrâna dădu la o parte cuvertura umplută cu lână de oaie şi se acoperi cu mătasea ei preferată. Somnul nu-i mai venea. Era ca şi cum izgonindu-l în cele din urmă pe Ibn Zaydun din amintirea ei rămăsese destul loc pentru toţi ceilalţi. Tatăl său îi apăru acum dinaintea ochilor minţii. Nu cu înfăţişarea stăpânului poruncitor şi trufaş,

poruncindu-i să se plece voinţei lui, să-şi părăsească iubitul, altfel va răbda pedeapsa lui, ci ca un uriaş prietenos, hazliu, care a învăţat-o să călărească, aşa încât să se ia la întrecere cu Abdallah. Câtă răbdare a avut cu ea şi cum l-a mai venerat! în aceeaşi săptămână a învăţat-o să tragă cu arcul şi săgeata. Umerii au durut-o tot restul săptămânii, ceea ce lui îi stârnise râsul. Apoi se ivi Miguel pe lume şi Ibn Farid, încântat să aibă un copil născut din dragoste, îi lăsase pe Abdallah şi pe Zahra în voia lor. „Cine ştie, îşi zise ea în gând, dacă nu ne-ar fi dat atunci uitării cu desăvârşire, poate n-aş mai fi căzut sub vraja lui Ibn Zaydun, iar pe Abdallah nu l-ar mai fi interesat atât caii de curse”.

Deodată în minte îi apăru făptura unei tinere femei. Zahra nu-şi amintea deloc de ea, dar îi era foarte cunoscută. Avea fruntea lui Abdallah şi propriii ei ochi. Era, probabil, mama lor. Zahra îi strigă morţii:

— Te aştept de multă vreme. Vino cât de curând! De ce nu mă iei acum? Nu mai pot răbda chinul aşteptării prea mult timp.

— Mătuşă Zahra! Mătuşă Zahra!

Ea deschise ochii şi zări chipul îngrijorat al Zubaydei.

— Să-ţi aduc ceva?

Bătrâna doamnă zâmbi şi clătină din cap în semn că nu. Pe urmă, aducându-şi aminte de ceva, îşi ridică broşa de diamante şi i-o puse Zubaydei în palmă.

— Sunt pe moarte. Asta-i pentru fata ta, Hind. Aflaţi dacă băiatul ăla din al-Qahira o iubeşte cu adevărat, apoi lăsaţi-i să se cunune. Spune-i lui Umar că asta a fost ultima dorinţă a mătuşii lui, aflată pe patul de moarte.

— Să ţi-l aduc pe unchiul Miguel? dori să ştie Zubayda, ştergându-şi lacrimile de pe faţă.

— Lasă-l să doarmă în linişte. Nu va face decât să încerce a mă creştina pe patul de moarte, iar eu vreau să mor musulmană. Spune-i Amirei să mă spele cum se cuvine, aşa cum făcea în zilele de odinioară.

Zubayda îi freca bătrânei picioarele şi tălpile.

— N-ai să mori, mătuşă Zahra! Picioarele-ţi ard ca

tăciunii. Unde s-a mai pomenit să mori având picioarele aşa calde?

— Ce copilă mai eşti şi tu, Zubayda! îi răspunse bătrâna cu o voce pieritâ. N-ai auzit niciodată de bieţii nevinovaţi care mor arşi pe rug?

Surprinderea care făcu să tremure obrajii Zubaydei o înveseli peste măsură pe bătrână. Veselia fu molipsitoare, iar nevasta lui Umar izbucni şi ea în hohote. Fără veste, râsetele celeilalte încetară, iar viaţa îi zbură din trup. Zubayda o strânse la pieptul ei pe moartă:

— Nu încă, mătuşă Zahra! Nu ne părăsi atât de curând!

Nu mai primi niciun răspuns.

Capitolul 9

Zahra fu îngropată chiar a doua zi. Trupul îi fu îmbăiat cu grijă şi cu dragoste de Ama cu mult înainte de răsăritul soarelui, în boarea dimineţii ce întâmpina în paşi de dans primele raze ale astrului zilei, treaba fu terminată.

— De ce-ai vrut *ca eu* să fac asta, Zahra? Ca o ultimă pedeapsă? Sau ca un ultim gest de prietenie? Dacă n-ai fi fost tu, doamna mea, m-aş fi măritat cu bărbatul din vârful muntelui care acum îşi dă aere şi-şi spune al-Zindiq. I-aş fi făcut trei copii. Poate patru! L-aş fi făcut fericit. Vorbesc ca o babă nătângă. Iartă-mă. Cred că Dumnezeu ne-a vrut despărţiţi. Aşa! Acum eşti gata pentru ultimul tău drum. Mă bucur aşa de mult că te-ai întors aici! în Gharnata te-ar fi pus într-o cutie de lemn şi ţi-ar fi înfipt o cruce în mormânt. Ce-ar fi zis Ibn Farid când v-aţi fi întâlnit în primul cer? Ei?

Înveşmântată într-un giulgiu de un alb orbitor, trupul Zahrei zăcea întins pe pat, aşteptându-şi înmormântarea. Vestea morţii ei se răspândise în tot satul şi într-atât fusese de mare faima ei în rândul ţesătorilor şi al ţăranilor, care vedeau în ea o nobilă pregătită odinioară să se mărite din dragoste cu unul din rândurile lor, încât se grăbiră spre conac, înainte să-şi înceapă munca, spre a-i oferi un ultim omagiu şi a ajuta la îngroparea bătrânei.

Încet, patru perechi de mâini ridicară patul şi-l

aşezară bine pe patru perechi de umeri vânjoşi. Umăr şi Zuhayr ridicară capul patului, în vreme ce Ibn Daud şi voinicul fiu în vârstă de douăzeci de ani al piticului purtau pe umerii lor celălalt capăt. Al-Zindiq şi Miguel erau la mijloc, prea bătrâni ca să-şi mai ofere umerii, dar prea apropiaţi de bătrână ca s-o părăsească cu totul în seama celor tineri. Yazid îl urma îndeaproape pe tatăl său. Îi plăcuse de bătrână, dar, de vreme ce abia o cunoscuse, n-o putea plânge aşa cum făcea Hind.

Femeile bociseră mai devreme. În zorii acelei dimineţi tânguirile Amei ce-i aducea laude Zahrei îi sculaseră pe toţi cei ai casei. Şiroaie de lacrimi se revărsară din ochii tinerei Hind, pe când îşi căuta alinarea în poala Zubaydei. Toţi vorbiseră de calităţile ei umane, despre cum fusese ea în copilărie, în tinereţe. Apoi se lăsă tăcerea. Nimeni n-a mai vrut să pomenească ce păţise la Qurtuba sau că cea mai mare parte a vieţii sale şi-o trăise în *maristan*-ul din Gharnata.

Convoiul funerar înainta cu încetineală. Cimitirul familiei se afla chiar la marginea zidurilor înalte de piatră care îngrădeau conacul. Zahra avea să fie îngropată laolaltă cu restul familiei. Un loc îi fusese oprit lângă cel al mamei sale, doamna Najma, care murise cu şaizeci şi nouă de ani în urmă, la câteva zile după naşterea fiicei sale. Îşi dormea somnul de veci sub un palmier. De cealaltă parte se găsea Ibn Farid, tatăl pe care-l iubise şi-l urase atât de mult. Învăţăturile spuneau că adepţii Profetului trebuie îngropaţi cât mai simplu şi, urmând întocmai tradiţia, pe niciunul dintre morminte nu scria nimic. Neamul Banu Hudayl spunea că se trage dintr-un apropiat al Profetului şi, chiar dacă era vorba de un adevăr sau doar de o închipuire, până şi cei mai puţin religioşi dintre membrii familiei ţinuseră morţiş că tradiţia nu le îngăduia mai mult decât un simplu morman de ţărână deasupra mormintelor. Nimic mai mult. Micuţele dâmburi, făcute de mâna omului, erau acoperite cu iarbă mătăsoasă şi flori sălbatice de câmp.

Zahra fu ridicată de pe patul ei şi coborâtă în groapa

abia săpată. Atunci Miguel, crezându-se Meekal, luă în pumnii săi ţărână şi o aruncă peste cadavrul surorii sale. Îşi împreună mâinile ca să înalţe rugi lui Allah. Ceilalţi îl urmară întocmai. Apoi fiecare dintre cei îndoliaţi îl îmbrăţişară pe Umăr bin Abdallah şi plecară. Numai când îl văzu pe Juan tâmplarul făcându-şi cruce, îşi aduse Miguel aminte de noua sa credinţă. Se simţi îndatorat să se lase şi el în genunchi pentru a se ruga.

Episcopul de Qurtuba trebuie să fi rămas astfel mai multe minute, pentru că, atunci când îşi deschise ochii, se trezi singur lângă moviliţa proaspăt ridicată. Tocmai în acea clipă părură să-l lase puterile, izbucni în lacrimi. O durere, demult înăbuşită, îl cotropise. Două mici cascade îi şiroiră pe obraji şi îşi căutară sălaş în barba lui. Miguel ştia prea bine că orice născut din femeie este sortit morţii. Zahra ajunsese la vârsta de şaizeci şi nouă de ani. Nu mai avea niciun rost să se plângă Dumnezeului Atotputernic.

Tocmai grabnica plecare dintre cei vii a surorii lui îi dăduse fiori, la fel ca atunci, cu atâţia ani în urmă, când ea plecase de acasă fără să-şi ia la revedere de la el. Dorise atât de mult să-i povestească tot ce i se întâmplase după acea nenorocită zi a ruşinii, toată furtuna de patimi care-l aruncase spre un tărâm necunoscut, prin încălcarea unei porunci străvechi şi prin odioasele urmări ale acestui fapt! Ar fi vrut să-i vorbească pentru prima oară despre moartea Asmei, o moarte care-l lipsise de cineva pe care să-l poată învinui pentru propria lui nefericire, pentru sentimentele de vinovăţie care încă mai zăceau undeva într-un ungher întunecat al minţii lui. Ar fi dorit să-i povestească despre cum se dusese de râpă gospodăria şi cum se născuse moştenitorul său. În ultimele trei zile nici nu se mai gândise la altceva. Miguel îşi dădea seama acum că el însuşi avea să treacă la cele veşnice fără să mai poată sta de vorbă pentru ultima oară cu singurul membru al familiei care făcuse parte din aceeaşi lume dispărută ca şi el. Era un gând nesuferit.

— Toate s-au petrecut după ce ne-ai lăsat acoperiţi de ruşine, Zahra, murmură Miguel plângând. Dac-ai fi rămas,

poate că totul ar fi fost altfel acum. Ai luat cu tine cinstea şi mărinimia. Am rămas numai cu frica, regretele şi răutatea. Moartea ta ne-a lăsat cu sufletele distruse. Cred că tatăl nostru chiar a murit de inimă rea. I-ai lipsit mai mult decât ar fi vrut el vreodată să recunoască. A trecut acum aproape o jumătate de veac şi n-am avut putinţa să destăinui nimănui toate acestea. Inima asta slabă din piept se pregătea să ţi se spovedească. Chiar în ziua în care eram gata să-ţi vorbesc, tu, soră, te-ai stins din viaţă şi ne-ai părăsit. Pacea fie cu tine!

Pe când se ridica în picioare, aruncând o ultimă privire spre peticul de pământ care o ascundea pe sora lui răposată, o voce bine-cunoscută rupse tăcerea, făcându-l să tresară.

— Am vorbit eu cu ea, Excelenţa Voastră!

— Ibn Zaydun!

— Plângeam de cealaltă parte a mormântului. Nu m-aţi văzut.

Cei doi bărbaţi se îmbrăţişară. Al-Zindiq îi povesti lui Miguel cum a fost el alungat de Zahra, cum până la urmă aceasta se dovedise o demnă membră a clanului Hudayl, cum adevăratul ei miez fusese tăinuit, cum, în ultimele ei săptămâni de viaţă, au chinuit-o amintirile iubirii lor, cum a ajuns ea să simtă că cea mai grea dintre rănile ei şi-o făcuse singură şi cum a început să-i pară rău de ruptura ei cu Ibn Farid şi cu familia sa, pentru care se socotea pe deplin vinovată.

— Mereu am ştiut, zise Miguel, că tatăl nostru a fost cel mai de preţ lucru din viaţa ei.

Fericirea pe care prelatul o simţi la aflarea acestei veşti fu tot atât de mare pe cât fu întristarea pricinuită lui al-Zindiq. Episcopul şi scepticul rămaseră locului preţ de o clipă, fâţă-n faţă. Făcuseră cândva parte din aceeaşi civilizaţie naufragiată, dar universul locuit de fiecare dintre ei îi despărţise printr-o mare nevăzută. Femeia care încercase să construiască un pod peste prăpastia dintre lumile lor şi care plătise un preţ amarnic pentru asta zăcea îngropată la câţiva metri de locul în care stăteau ei.

Faptul că, în ultimele sale zile petrecute pe pământ, ea se întorsese în sfârşit cu inima în sânul familiei sale era o mângâiere pentru fratele ei mai mic. Pentru al-Zindiq însă, pentru mohorâtul, acritul al-Zindiq, nu era decât o altă pildă a dezbinării adânc înrădăcinate din al-Andalus, care îi împrăştiase pe copiii Profetului în cele patru zări ale lumii. Nu reuşiseră să mai clădească un monument care să amintească de primele lor izbânzi.

— Tot ce-a mai rămas, îşi şopti al-Zindiq în barbă, este ca noi să fim judecaţi de Inchiziţie. Da! Şi pedepsiţi până-n măduva netrebnicelor noastre oase!

Miguel îl auzi, dar nu mai scoase niciun cuvânt.

Pe când cei doi bărbaţi se întorceau la conac, unul ca să se alăture familiei sale, celălalt ca să-şi ia masa de dimineaţă în bucătărie, Zuhayr pornise la drum spre Gharnata. Mergea într-un trap potrivit, dar gândurile îi fugiseră la cei pe care-i lăsa în urmă. Despărţirea de fratele lui mai mic îl tulburase cel mai tare. Yazid, de parcă l-ar fi călăuzit vreun tainic imbold, simţise că n-avea să-şi mai revadă fratele mai mare niciodată. Îl strânsese în braţe pe Zuhayr şi plânsese, implorându-l să nu se ducă la Gharnata şi la moarte sigură. Spectacolul, la care fusese de faţă întreaga gospodărie, le adusese lacrimi în ochi tuturor, chiar şi piticului, care-l ajută pe mezin să-şi uite principala cauză a durerii cu o surpriză.

„N-am să uit ţărâna asta roşie cât voi trăi”, îşi zise Zuhayr în gând, mângâind coama lui Khalid pe când ieşeau la trap din sat. Când ajunse pe creasta dealului, îşi trase calul de dârlogi şi se întoarse să mai arunce o ultimă privire spre al-Hudayl. Casele văruite în alb străluceau în lumina soarelui şi dincolo de ele se zăreau zidurile groase de piatră ale casei în care se născuse.

„Nu vă voi uita niciodată: nici sub razele soarelui de iarnă, ca astăzi, nici primăvara, când mireasma bobocilor de floare ne încălzeşte seva trezind-o la viaţă, nici în arşiţa verii, când sunetul blând al unui singur strop de apă ne liniştеşte cugetul şi ne răcoreşte simţurile. Atunci, câţiva stropi de ploaie vor alunga praful, în urma căruia nu va

mai rămâne decât mirosul iasomiei. Nu voi uita niciodată gustul apei izvoarelor de munte care curg pe moşia noastră, galbenul aprins al florilor sălbatice care încoronează grozama, aerul proaspăt de munte strecurat printre acele pinilor şi măreţia palmierilor, când dansează în adierea vântului coborât din ceruri, aroma cimbrului, mireasma focurilor de lemne iarna. Şi cum într-o senină zi de vară cerul albastru este dintr-odată învăluit în mantia nopţii, micul Yazid, strângând ocheanul care a aparţinut străbunicului nostru, aşteaptă cu răbdare în pridvorul vechii turle ca stelele să se ivească iar pe mantia cerească. Iată-l cum stă acolo, contemplând universul, până când mama sau Ama îl trag în jos pe scări şi-l bagă în pat. Toate acestea le voi purta pururea cu patimă în inima mea".

Smuci de dârlogi şi, întorcând spatele satului al-Hudayl, lovi blând cu călcâiele burta calului, iar animalul o luă la galop spre drumul care ducea la porţile Gharnatei.

Zuhayr crescuse cu o mie şi una de poveşti de capă şi spadă. Pilda lui Ibn Farid, a cărui sabie o purta cu el la cingătoare, apăsa greu pe umerii lui tineri. Ştia că acele vremuri de demult nu se mai întorceau, dar jinduia în străfundurile sufletului său după o ultimă bătălie, a aruncării în necunoscut, a luării duşmanului prin surprindere şi – cine ştie? – poate chiar dobândea o victorie. Iată ce-l făcea să fie atât de nerăbdător.

Dar, aşa cum deseori îşi spunea sieşi, precum şi prietenilor lui, acţiunile lui nu erau doar urmarea unor fantezii legate de trecut sau de visul unei glorii viitoare. Poate că Zuhayr nu era chiar cel mai ager la minte dintre copiii lui Umar şi ai Zubaydei, dar era, fără îndoială, cel mai simţitor.

Când n-avusese decât jumătate din vârsta de acum a lui Yazid, se dusese vestea în sat că creştinii ocupaseră şi distruseseră al-Hama. Al-Hama, oraşul băilor, unde obişnuia să fie luat ca să-şi vadă verii o dată la fiecare şase luni. Pentru ei, băile şi izvoarele de apă termală făceau parte din viaţa de zi cu zi. Pentru Zuhayr, o vizită la faimoasele izvoare, unde însuşi sultanul Gharnatei se

îmbăia, era un lucru de mare însemnătate. Au murit toţi. Au fost masacraţi toţi bărbaţii, femeile şi copiii, iar trupurile le-au fost azvârlite la câini, dincolo de porţile oraşului.

Castilienii le vărsaseră sângele şi, dac-ar fi să-i creadă pe propriii lor cronicari, o făcuseră cu încântare. Întregul regat al Gharnatei, şi chiar şi mulţi dintre călugării creştini fură îngroziţi de acel masacru. Un vaier prelung răsună în sat, pe când oamenii se repeziră la moschee ca să-şi spună rugăciunile pentru morţi şi să jure răzbunare. Singurul gând al lui Zuhayr din acea zi fu la verii lui, obişnuiţii săi tovarăşi de joacă. Gândul că doi băieţi de vârsta lui şi cele trei surori ale lor mai mari fuseseră ucişi fără milă îl umplu de durere şi de ură. Chipul întunecat al tatălui său pe când le aducea la cunoştinţă vestea nu-i mai ieşea din minte: „Au distrus frumoasa noastră al-Hama. Ferdinand şi Izabela deţin acum cheia Gharnatei. Nu va mai dura mult până când ne vor lua oraşul”.

Zuhayr coborî în cele mai adânci străfunduri ale memoriei sale şi începu să audă glasurile de odinioară. Ibn Hasd tocmai povestea reacţia celor din Gharnata, când ştirea carnagiului din al-Hama ajunse la urechile celor de la palat. Tânărul şi-l închipui pe bătrânul sultan Abul Hassan. Nu-l văzuse decât o singură dată în viaţă, pe când n-avea mai mult de doi-trei ani, dar nu-i mai putuse uita chipul plin de cicatrice, bătut de vitregiile vremii, încadrat de o barbă colilie, tunsă îngrijit. Tocmai acest bătrân îi stârnise pe creştini împotriva al-Hamei, printr-un atac curajos, dar nesocotit, şi înlesnise cucerirea oraşului de frontieră Zahara. Se repezise cu soldaţii lui să salveze oraşul, dar a fost prea târziu. Cavalerii creştini l-au forţat să se retragă. Sultanul a trimis crainici în toată Gharnata, precedaţi de tobe şi de tamburine, a căror muzică sumbră şi răsunătoare îi alarmase pe cetăţeni, înştiinţându-i astfel că o declaraţie de la palat urma să aibă loc. Oamenii se adunaseră pe străzi, dar crainicul nu rostise decât o singură propoziţie: „*Ay de mi* al-Hama. Vai şi amar de

mine, al-Hama!” Amintirea acestor nenorociri îl umplură pe Zuhayr de furie, iar el începu să îngâne o baladă populară compusă anume spre amintirea acelui carnagiu:

„Călare sultanul maur
Prin Gharnata trecea.
De la Bab al-Ilbira.
La Bab al-Ramla.
Soliile îi fură aduse:
Al-Hama luată fuse.
Ay de mi al-*Hama*!
Epistolele-n foc c-arunca
Şi degrab mi-l răpunea
Pe cel ce vestea-i aducea;
Mâinile prin păr îşi trecea.
Cu furie barba-şi smulgea.
De pe catâr că-mi cobora
Şi pe-un cal mi se aburca;
O lua în sus pe Zacatín[1]
Pân’ la al-Hamra drumu-i lin.
Din trâmbiţe şi goarne argintii
Să sune porunci.
Că tot mauru’ de pe câmp le auzi.
Ay de mi al-*Hama*!
Patru câte patru.
Cinci câte cinci.
În piaţă norodul s-adună.
Din barba-i mare şi sură
Un bătrân înţelept aşa glăsui:
«De ce ne-ai chemat, Sultane?
Ce ne anunţă trâmbiţele tale?»
«V-am chemat aici.
Prieteni, s-ascultaţi.
Povestea marii pierderi a al-Hamei.»
Ay de mi al-*Hama*!
«Vrednice sultan, astă răsplată dreaptă.

1 Strada care altădată începea din Bibarrambla şi se termina în Piaza Nueva. Zacatín înseamnă „piaţă de haine“. Aici se făcea odinioară negoţ cu stofe şi ţesături pe vremea maurilor. (N. tr.)

Bunule meu rege, ţi-e binemeritată.
Toată floarea princiară a Gharnatei
De tine la pământ culcată-i.
Şi tot de tine fură surghiuniţi fugarii
Din vestita Qurtubă.
Şi atunci, o rege, negreşit te aşteaptă
O foarte grea osândă:
Prăpăd asupra ta şi a regatului tău să cadă.
Sfârşitul Gharnatei noastre se apropie-n grabă.
Ay de mi al-*Hama*!»".

Balada îi reaminti de verii lui morţi. Râsetele lor îi răsunară în urechi, dar amintirile pline de veselie nu-i zăboviră prea mult în minte. Îi văzu apoi ca leşuri tăiate în bucăţi şi îl trecu un fior pe spinare. Se umplu de nerăbdare, scârbă şi amărăciune, pe când dădea pinteni bidiviului său ca să gonească tot mai iute. Deodată se trezi scoţând sabia lui Ibn Farid din teacă. O ridică deasupra capului, închipuindu-şi că se găsea în fruntea cavaleriei maure, pe cale de a elibera al-Hama.

— Nu este un alt Dumnezeu în afara lui Allah, iar Mahomed este Profetul Lui! strigă Zuhayr din toţi rărunchii.

Spre marea lui mirare, îi răspunse ecoul unor voci bărbăteşti. Trase armăsarul de dârlogi. Cal şi călăreţ se opriră locului. Sabia fu vârâtă cu băgare de seamă în teaca ei. Zgomotul copitelor în galop ajunse la urechile lui Zuhayr şi curând zări colbul vălătucindu-se pe drum. Cine putea fi? O clipă se gândi că erau cavaleri creştini care răspunseseră chemării lui numai ca să-l prindă în laţ. Ştia că niciun alt cal din regat nu-i putea întrece bidiviul, dar ar fi fost o laşitate, o încălcare a regulilor cavalereşti să scape cu fuga. Aşteptă până când călăreţii se apropiară pe drum şi apoi se duse să-i întâmpine călare. Spre marea lui uşurare, toţi paisprezece purtau turbane, fiecare dintre ele având bine-cunoscuta semilună. Era ceva neobişnuit în straiele lor, dar înainte ca Zuhayr să-şi poată da seama de unde le venea ciudăţenia, se trezi că străinul care părea să se afle în fruntea acestui mic grup, datorită vârstei sale

înaintate, îi zise:

— Pacea fie cu tine, frate! Cine eşti şi încotro te duci?

— Sunt Zuhayr Bin Umăr. Vin din satul al-Hudayl şi mă duc la Gharnata. Pe Allah! Sunteţi toţi adepţi ai Profetului. M-am speriat când am zărit prima dată praful stârnit de copitele cailor voştri. Dar, rogu-vă, cine sunteţi voi şi încotro vă îndreptaţi?

— Aşa! făcu străinul. Deci tu eşti strănepotul lui Ibn Farid. Al-Zindiq ne-a povestit o mulţime de lucruri despre tine, Zuhayr al-Fahl!

Acestea fiind zise, străinul izbucni în hohote de râs, iar cei care-l urmau i se alăturară. Zuhayr zâmbi cu îngăduinţă şi îi măsură pe fiecare din cap până-n picioare. Atunci văzu el ce anume îl izbise. De urechea stângă a fiecăruia dintre ei atârna un cercel de argint în forma unei semilune. Lui Zuhayr îi îngheţă sângele-n vine, deşi se străduia din răsputeri să nu-şi arate frica. Bărbaţii erau bandiţi, iar dacă ghiceau că avea punga plină cu galbeni l-ar fi uşurat de povară, dar i-ar fi luat hoţeşte şi viaţa. Ar fi preferat de o mie de ori să moară în bătălie, prins în luptă cu creştinii. Mai întrebă o dată:

— Ziceţi că-mi cunoaşteţi dascălul, pe al-Zindiq. Asta mă bucură, dar încă nu ştiu cine sunteţi şi ce treabă aveţi.

— Cutreierăm acest pământ de-a lungul şi de-a latul lui, veni răspunsul plin de veselie. Ne-am lepădat de mândrie şi nu ne mai apasă nici grijile, nici necazurile. Putem domoli învolburatul torent de munte, putem îmblânzi armăsarul nărăvaş. Putem să dăm o ulcică de vin pe gât dintr-o singură înghiţitură şi să mâncăm o friptură de miel cât încă se mai rumeneşte în frigare, să tragem de barbă un predicator şi să cântăm după placul inimii. Trăim fără constrângerea nevoii de a ne pune la adăpost şi a ne păstra reputaţia nepătată, pentru că n-avem niciuna. Toţi purtăm acelaşi nume. Numele de al-Ma’ari, numele poetului orb care a trăit între Aleppo şi Dimashk acum vreo patru veacuri. Vino, şi te vom cinsti cu pâine şi cu vin. Vei afla mai multe despre noi. Vino cu noi, Zuhayr al-Fahl. Nu te vom ţine în loc prea mult.

Pe tânăr îl tulbură natura acestui răspuns care însă îi alungă temerile. Erau mult prea neobişnuiţi ca să fie ucigaşi cu sânge rece. El îşi arătă consimţământul printr-un semn din cap şi, pe când îşi întorceau caii, îi urmă călare. După câţiva kilometri ajunseră la nişte bolovani. Îi dădură la o parte cu grijă şi întoarseră spatele cărării, trecând pragul intrării ascunse. După zece minute de mers călare se trezi într-o tabără de arme. Era un sat de corturi, aşezate în dreptul unui pârâiaş. Vreo zece femei şi şase prichindei stăteau aşezaţi în faţa unui cort. Femeile măcinau grâul. Prichindeii se jucau un joc complicat cu pietre.

Căpetenia cetei, care acum se prezentă cum se cuvine drept Abu Zaid al-Ma'ari, îl pofti pe Zuhayr în cortul lui. Interiorul era sărăcăcios: doar un covor pe care stăteau trântite câteva perne zdrenţuite. Când se aşezară, o tânără intră cu o ulcică de vin, două pâinişoare negre şi castraveţi, roşii, ridichi şi ceapă. Ea aşeză totul în faţa celor doi şi se grăbi să iasă, ca să se întoarcă apoi cu un castron plin cu ulei de măsline. În acel moment, Abu Zaid i-o prezentă lui Zuhayr:

— Fiica mea, Fatima!

— Pacea fie cu tine, mormăi Zuhayr, fermecat de purtarea liberă a tinerei. Nu vrei să împarţi pâinea cu noi?

— Am să vin la voi mai târziu, împreună cu ceilalţi, după ce mâncăm, răspunse Fatima, săgetându-l cu ochi strălucitori pe Abu Zaid. Cred că tata vrea să stea de vorbă cu tine între patru ochi.

— Acum, tinere prieten, începu Abu Zaid al-Ma'ari, îndată ce fiica lui îi lăsă singuri, nu soarta ne-a strâns laolaltă, ci al-Zindiq. După cum vezi, suntem oameni care trăim din ce furăm de la bogătaşi. Cum spune învăţătura marelui al-Ma'ari, nu facem nicio diferenţă între musulmani, creştini şi evrei. Bogăţia nu este pentru membrii unei singure religii. Te rog să nu-ţi fie teamă. Am băgat de seamă că ochii ţi s-au umplut de teamă când ne-ai zărit pentru prima oară semiluna de argint de la urechea stângă a fiecăruia dintre noi. Te-ai întrebat, nu-i aşa, dacă

aurul nu cumva ţi-era primejduit?

— Ca să fiu sincer, îi mărturisi Zuhayr, înmuind un coltuc de pâine în uleiul de măsline, mai multe griji mi-am făcut pentru viaţa mea.

— Da, fireşte, continuă Abu Zaid, şi aveai dreptate să-ţi faci griji, dar după cum începusem să-ţi spun, moşneagul din peştera de pe munte mi-a povestit c-ai pornit într-o aventură nebunească spre Gharnata. M-a implorat să încerc să te opresc, să te înduplec fie să te întorci în căminul tău strămoşesc, fie să te alături micii noastre bande. Ne gândim să plecăm din aceste locuri şi să mergem la al-Pujarras, unde mai sunt mulţi ca noi. Acolo vom aştepta clipa potrivită. Pe urmă, vom profita de ea şi ne vom alătura bătăliei de eliberare a al-Andalusului.

— În vremurile astea, îi mărturisi Zuhayr, sorbind din zeama de curmale fermentată, este mult mai greu să-ţi faci noi prieteni decât să-ţi păstrezi vechii duşmani. Mă voi gândi bine înainte de a hotărî dacă primesc sau nu mărinimoasa dumitale propunere.

Căpetenia bandiţilor chicoti şi tocmai se pregătea să-i răspundă, când fiica lui, aducând un urcior de lut plin cu cafea, şi urmată de trei dintre cei cinci fraţi ai săi, îi întrerupse firul gândurilor. Aroma fierturii se răspândi prin cort, aducându-i aminte lui Zuhayr de casa părintească pe care o părăsise în urmă cu numai un ceas.

— Nu cred, îi lămuri Abu Zaid pe cei adunaţi în jurul lor, că tânărul nostru prieten ne va îngroşa rândurile. El este un *caballero*, un cavaler dedicat trup şi suflet legilor cavalereşti. Spune-mi, greşesc cumva?

Zuhayr se ruşină de faptul că se trădase atât de iute:

— Cum poţi vorbi aşa, Abu Zaid al-Ma’ari? Doar ţi-am spus c-am să mă gândesc înainte să iau vreo hotărâre.

— Tatăl meu este un bun cunoscător al oamenilor, se amestecă Fatima în vorbă. Inima îi poate spune în mai puţin de o clipă dacă eşti omul căruia îi place să joace şah ascunzând o piesă în mânecă. Până şi mie mi-e limpede că nu eşti un asemenea om.

— Aşa ar trebui să fiu? o întrebă Zuhayr fără

ocolişuri.

— Ce-i bun pentru ficat este adesea rău pentru splină, îi răspunse ea.

Fratelui ei, care nu putea avea mai mult de optsprezece ani, i se păru că Fatima fusese mult prea primitoare:

— Tata ne-a învăţat mereu că oamenii sunt ca metalele: din aur, din argint sau din aramă.

— Da, este adevărat, le acoperi Abu Zaid vocile, dar un cavaler ar putea crede, şi cu temei, din punctul lui de vedere, că el este de aur, în vreme ce un bandit este de aramă. De vreme ce vorbim despre valoarea relativă a metalelor, lăsaţi-mă să-i mai pun o întrebare tânărului nostru oaspete din al-Hudayl. Ne-ar da el dreptate că nimic nu taie fierul, în afara fierului?

— Ba sigur că da! consimţi Zuhayr, încântat că discuţia luase o nouă întorsătură. Cum ar putea fi altfel?

— Dacă suntem toţi de acord cu asta, Zuhayr al-Fahl, atunci cum de mi te mai poţi împotrivi când spun că un război împotriva ocupanţilor Gharnatei n-ar fi cea mai bună cale? Sultanul nostru era din paie, în vreme ce Ximenes de Cisneros este de fier! S-a sfârşit cu vechiul stil de a purta războiul în noaptea în care creştinii au nimicit al-Hama. Dacă vrem să câştigăm, trebuie să învăţăm de la ei. Ştiu că lui al-Zindiq i se pare prea târziu, dar aici s-ar putea să n-aibă dreptate. Al-Andalus ar fi putut de mult fi salvat doar dacă nenorociţii noştri de cârmuitori ar fi înţeles învăţăturile lui Abu'l Ala al-Ma'ari, ceea ce le-ar fi dat încredere în sine. Dar nu, au preferat să trimită soli nord-africanilor, cerşindu-le ajutorul.

— Nord-africanii ne-au salvat din ghearele creştinilor, şi nu doar o singură dată, nu-i aşa?

— Adevărat. Singurul fel în care puteau *ei* să ne salveze era să distrugă temeliile edificiului nostru. Ne-au salvat aşa cum leul îl salvează pe cerb din ghearele tigrului. Islamul de care vorbeau ei nu era nici mai bun, nici mai rău decât creştinătatea.

„Predicatorii noştri se bâlbâie, creştinii se abat de la

dreapta cale, iudeii sunt nedumeriţi. Magii duşi departe pe a greşelii cale.

Omenirea-i alcătuită, clară, numai din două şcoli:

Pungaşi luminaţi sau habotnici nătărăi".

— De al-Ma'ari? ghici Zuhayr.

Dădură toţi din cap că da.

— Acum vorbeşti întocmai ca al-Zindiq, zise tânărul. Trebuie să-mi iertaţi neştiinţa, dar n-am citit nimic de el.

Indignarea lui Abu Zaid fu sinceră:

— Nu ţi-a dat învăţătură al-Zindiq?

— Ba da, dar nu mi-a dat niciodată o carte de al-Ma'ari. Doar mi-a recitat din versurile lui, dar sunt gata să recunosc că sunt un stimulent mai puternic decât vinul vostru de curmale! Nu cumva, întâmplător, vă trageţi din el?

— Înainte de a muri, îl lămuri Fatima, a poruncit să i se sape acest verset pe mormânt:

„Acest rău tata mi l-a făcut

Eu, însă, nimănui nu l-am mai făcut".

Îl făcea atât de nefericit halul în care se găsea lumea, încât a socotit că nu era înţelept să ai urmaşi. Stirpea umană nu era în stare să se vindece pe sine. Aşadar, vezi tu, am hotărât să ne purtăm de parcă am fi copiii lui şi să trăim numai după învăţăturile lui.

Zuhayr rămase năuc. Până în acea clipă fusese convins că drumul ales de el era singurul care i se cădea unui războinic musulman, dar aceşti bandiţi ciudaţi şi filosoful pe care şi-l aleseseră drept căpetenie reuşiseră să-i strecoare în minte o sămânţă de îndoială. Îi ascultă doar pe jumătate pe Abu Zaid şi pe adepţii lui evocând măreţia poetului şi filosofului liber-cugetător pe care şi-l aleseseră drept părinte al lor, al tuturor.

Flăcăul îşi frământa mintea chinuită. Se simţea pe marginea unei prăpăstii şi în primejdie de a-şi pierde echilibrul. Un copleşitor imbold de a se întoarce la al-Hudayl îl cuprinse. Poate că vinul de curmale i se urcase la cap. Poate câteva ceşti de cafea, urmate de câteva ore petrecute la *hammam*-ul din Gharnata ar fi limpezit

lucrurile. Nu vom şti niciodată, pentru că în toiul buimăcelii care-l biruise, Zuhayr îi auzi bătându-şi joc de *al-koran*, ceea ce, ştia prea bine, n-avea să treacă cu vederea vreodată în toată viaţa lui. Sângele i se urcă la cap. Poate că nu le auzise bine cuvintele. Îl rugă pe Abu Zaid să repete ce zisese cu câteva minute mai devreme.

— „Ce este religia? O fecioară supravegheată atât de tare, încât niciun ochi n-o poate vedea. Preţul darurilor şi al zestrei sale de nuntă îl zăpăceşte pe peţitor. Din toate frumoasele predici auzite de mine de la înălţimea amvonului, inima mea n-a primit vreodată nici măcar un singur cuvânt!”

— Nu! Nu! urlă Zuhayr supărat. Nu versurile lui. Le-am mai auzit o dată. Aţi pomenit de *al-koran*, nu-i aşa?

Fatima îl privi drept în ochi:

— Ba da, răspunse ea. Eu am făcut-o. Uneori, dar nu întotdeauna. Abu’l Ala al-Ma’ari n-a încetat niciodată să se îndoiască de faptul c-ar fi într-adevăr cuvântul lui Dumnezeu. Dar a îndrăgit cu adevărat stilul în care a fost întocmit *al-koran*-ul. Într-o zi, s-a aşezat la masa de scris şi a aşternut pe hârtie propria lui versiune, pe care a intitulat-o al-*Fusul wa – l Ghayat*.

— Blasfemie! răcni Zuhayr.

— Sigur că *faqih*-ii au considerat asta o erezie, îl lămuri calm Abu Zaid, cu un început de zâmbet, şi a fost o parodie a sfintelor scrieri, dar până şi prietenii marelui nostru învăţător au spus că era din toate punctele de vedere mai prejos decât *al-koran*-ul.

— La aşa o învinuire, continuă Fatima, maestrul nostru le-a răspuns că, spre deosebire de *al-koran*, lucrarea lui nu fusese încă lustruită de limbile recitatorilor timp de peste patru veacuri.

Acest giuvaier din comoara maestrului lor fu întâmpinat cu râsete şi aplauze. Pe Abu Zaid îl tulbură întunecarea de pe chipul tânărului lor oaspete şi hotărî să mai liniştească apele.

— Când a fost acuzat de erezie, el doar l-a privit în ochi pe cel care-l învinuia şi a zis:

„Ridic vocea ca să rostesc minciuni absurde.

Dar când adevăr grăiesc, şoapta mea abia dacă se aude”.

— Spune-mi, Abu Zaid, dori să ştie Zuhayr. Crezi în religia noastră?

— Toate religiile sunt un labirint întunecat. Oamenii sunt religioşi datorită obiceiului. Niciodată nu încetează să se întrebe dacă ceea ce cred ei este adevărul. Revelaţia divină este adânc înrădăcinată în mintea noastră. La urma urmei, anticii au fost cei care au scornit basme şi le-au dat numele de religie. Musa, Isa şi Profetul nostru, Mahomed, au fost mari conducători de popoare în vremuri grele. Mai mult de atât nu cred.

Acest ultim schimb de cuvinte îl făcu pe Zuhayr să se hotărască încotro s-o apuce. Aceşti oameni erau tâlhari lipsiţi de evlavie. Cum puteau ei nutri speranţa de a-i izgoni pe creştini din Gharnata, dacă ei înşişi erau necredincioşi? Din nou îl irită vocea lui Abu Zaid, care-i dădu de înţeles că-i citise gândurile.

— Te întrebi cum s-ar putea ca oameni ca noi să-i învingă vreodată pe creştini, dar întreabă-te cum de s-a întâmplat ca nici cei mai înfocaţi apărători ai credinţei islamice nu au reuşit să ducă la capăt această îndatorire.

— N-am de gând să mă mai sfădesc cu voi, răspunse Zuhayr. M-am hotărât. Am s-o pornesc la drum acum şi am să mă alătur prietenilor mei care mă aşteaptă în oraş.

Se sculă în picioare şi îşi ridică sabia. Fatima şi ceilalţi îl urmară afară, în aerul rece. Se făcea târziu, iar Zuhayr era hotărât să ajungă în oraş înainte de apusul soarelui.

— Pacea fie cu tine, Zuhayr bin Umăr, îi ură Abu Zaid, îmbrăţişându-l pe tânăr şi luându-şi rămas-bun de la el. Şi ţine minte! Dacă te răzgândeşti şi doreşti să ni te alături, vino la al-Pujarras, într-un cătun pe nume al-Basit. Pomeneşte numele meu primului om care-ţi iese în cale şi în ziua următoare mă voi găsi lângă tine. Dumnezeu să te aibă în pază!

Zuhayr încălecă pe cal, îşi ridică mâna dreaptă la

frunte, în semn de salut şi, în câteva minute, se trezi înapoi pe drumul ce ducea la Gharnata. Se bucura să fie iarăşi singur, departe de compania nelegiuită a ereticilor şi a hoţilor. Se bucurase de întâlnire, dar se simţea murdar, aşa cum se simţea mereu după ce se despărţea de Umayma. Îşi umplu plămânii cu aerul proaspăt de munte ca să se cureţe pe dinăuntru.

Zări oraşul când ajunse pe creasta unei coline. În vremurile de altă dată, când se ducea călare la curte, în suita tatălui său, se opreau aici, unde priveliştea îmbătătoare le încânta ochii. De obicei, tatăl lui le spunea o poveste din zilele bătrânului sultan Abul Hassan. Pe urmă goneau la vale, lăsându-se în voia povârnişului ca nişte copii. Odată ajunşi la porţile oraşului, redeveneau serioşi. Preţ de o clipă, Zuhayr fu ispitit să se năpustească pe costişă în jos, dar bunul-simţ învinse. Soldaţi creştini se aflau la fiecare intrare în oraş. Trebuia să se poarte cât mai precaut cu putinţă, în ciuda creierului său înfierbântat. Când sosi la porţile oraşului, se întrebă ce-ar fi făcut Ibn Daud în locul lui în mijlocul acelor bandiţi. Ibn Daud era aşa un atoateştiutor, dar auzise el de al-Ma’ari?

Străjile creştine îl priviră cu ochii pe tânărul care venea spre ei. După calitatea straielor sale şi turbanul de mătase de pe capul lui, ghiciră că era un nobil, un cavaler maur care mergea poate să-şi vadă iubita. După felul în care îşi purta sabia la vedere, înţeleseră că nu avea gânduri rele. Zuhayr îi văzu cum îl măsurau din priviri şi îşi încetini şi mai mult calul, dar soldaţii nici măcar nu se sinchisiră să-l oprească. Îi salută cu o uşoară înclinare a bărbiei, un gest pe care şi-l însuşise, fără să-şi dea seama, de la tatăl lui. Soldaţii zâmbiră şi îi făcură semn să intre.

Trecând călare prin oraş, Zuhayr se înseninã iar. Îndoiala iscată de acea întâlnire neaşteptată cu ereticii, cu câteva ore în urmă, i se părea deja un vis ciudat. Pe vremuri, sau numai cu o lună în urmă, tânărul s-ar fi dus drept la casa unchiului său, Ibn Hisham, dar astăzi nici nu se mai putea gândi la aşa ceva. Nu pentru că Ibn Hisham devenise Pedro al-Gharnata, un *converse*, ci pentru că

Zuhayr nu dorea să-i pună unchiului său familia în primejdie.

Puţinii lui adepţi ajunseseră la Gharnata cu o zi în urmă, iar cei care nu aveau prieteni sau rude în oraş, luaseră câte o cameră la *funduq*. A trage la un han într-un oraş în care avea o mulţime de prieteni şi de rude, într-un oraş pe care-l cunoştea atât de bine, i se părea ceva nemaipomenit. Şi totuşi, asta-l ajuta să se aplece mai bine asupra izbânzii dorite. Nu voia să se simtă ca acasă în Gharnata de data aceasta. Dorea ca-n fiecare minut din zi şi din noapte petrecut aici să nu uite de îndatoririle pe care le avea. Când cădea în visare, Zuhayr se gândea la viitor, închipuindu-se un stegar în contraatacul adepţilor adevăratei credinţe lansat asupra noului stat care abia se închega. Împotriva drăcoaicei de Izabela şi a desfrânatului de Ferdinand. Împotriva diabolicului Ximenes. Împotriva tuturor.

Mai târziu, în seara aceea, prietenii lui veniră să-i ureze bun venit în oraş. I se dăduse una dintre odăile mai alese. Un candelabru cu şase braţe, împodobit cu un model neobişnuit de complicat, atârna de tavan. Lămpile cu gaz aruncau o lumină slabă. În mijlocul încăperii, se găsea un vas din lut pentru jăratic, plin cu tăciuni. Într-un colţ se vedea un pat elegant, cu o cuvertură de mătase verde cu violet. Cei opt tineri şedeau toţi pe un uriaş covor de rugăciune, întins pe podea, în colţul opus patului.

Zuhayr îi ştia bine. Crescuseră laolaltă. Erau cei doi fraţi din familia neguţătorului de aur, Ibn Mansur, fiul vânzătorului de ierburi medicinale, Mahomed bin Basit, Ibn Amin, mezinul doctorului evreu care-l îngrijea pe căpitanul general şi trei dintre tinerii voinici din al-Hudayl, sosiţi în oraş cu o zi în urmă. Reconquista în sine nu le schimbase traiul acestor tineri. Până la sosirea omului cu pălărie de episcop şi cerul gurii negru, nu ştiuseră în viaţa lor ce-i grija. Ximenes de Cisneros îi silise să se gândească serios întâia oară în viaţa lor la supravieţuire. Măcar pentru acest lucru şi ar fi trebuit să-i poarte recunoştinţă. Dar prelatul le ameninţase întregul mod de viaţă. De asta îl

urau.

Niciunul dintre aceşti bărbaţi nu aveau fire de conspirator. Când intrară pentru prima oară în odaia lui Zuhayr, se simţiră cu toţii încordaţi şi sfielnici. Amărăciunea li se citea pe chip. Zuhayr văzu starea în care se aflau şi îi făcu să se simtă ca acasă, aşezându-se la bârfă cu ei. Odată ce începură să bârfească despre păţaniile contemporanilor lor, le mai veni inima la loc. Aproape ca în zilele bune.

Ibn Amin era singurul care se ţinea de-o parte de discuţia însufleţită din jurul lui. Nici măcar nu-i asculta. Se gândea la ororile prin care aveau să treacă şi vorbi cu supărare în glas:

— Când o să termine cu noi, n-o să ne mai lase nici ochi din care să lăcrimăm, nici limbi cu care să urlăm de durere. Dac-ar fi lăsat în pace, căpitanul general ne-ar cruţa. Preotul e însă problema.

Cei de faţă se împotriviră în cor. Inchizitorii de la Kashtalla fuseseră zăriţi prin oraş. Întrebaseră dacă toate acele convertiri care avuseseră loc erau sincere sau nu. Iscoade fuseseră puse pe la casele convertiţilor, pentru a vedea dacă se duceau la lucru vinerea, cât de des se spălau, dacă îşi tăiau împrejur nou-născuţii de parte bărbătească şi aşa mai departe. Avuseseră loc mai multe ciocniri cu soldaţi care le jigniseră, ba chiar le batjocoriseră pe femeile musulmane.

— De când a intrat preotul ăsta blestemat în oraşul nostru, zise Ibn Basit, fiul vânzătorului de ierburi medicinale, s-au apucat să ţină o socoteală a tuturor bunurilor şi pământurilor maurilor şi evreilor. Nu e nicio îndoială că ne vor lua tot, dacă nu ne convertim.

— Tata spune că, chiar de ne convertim, tot vor găsi o cale să ne jefuiască.

Cel care vorbise era Salman bin Mahomed, cel mai în vârstă dintre cei doi fii ai neguţătorului de aur.

— Uitaţi-vă numai ce le-au făcut evreilor.

— Ticăloşii ăia de la Roma care s-au pretins papi ar vinde-o până şi pe Fecioara Maria ca să-şi umple traista,

mormăi Ibn Amin. Biserica spaniolă nu face altceva decât să urmeze pilda Sfântului Părinte.

— Dar pe socoteala noastră, adăugă Ibn Basit.

De la căderea Gharnatei, Zuhayr fusese tăcutul martor a multe asemenea discuţii în oraş şi în al-Hudayl. De obicei, tatăl sau unchiul său, ori vreun alt bătrân al satului conducea discuţia, amestecându-se întotdeauna la momentul potrivit. Zuhayr obosise. Vântul începea să pătrundă printre obloane, iar tăciunii din vas aveau curând să se stingă. Slugile din *funduq* se duseseră la culcare. Dorea şi el să doarmă, dar ştia că sfatul lor avea să se întindă în lumina tremurătoare a lămpilor până-n zori, dacă n-avea să pună punctul pe „i” şi să stăruie asupra luării unor hotărâri chiar în acea noapte:

— Vedeţi voi, prieteni, nu suntem nişte oameni greu de înţeles. Este adevărat că aceia dintre noi care trăiesc pe moşii întinse au fost cocoloşiţi, de veacuri, trăind într-o lume în care viaţa-i foarte diferită fată de cea de la oraş. Aici viaţa voastră se desfăşoară în jurul pieţei. Amintirile şi nădejdea noastră sunt legate de pământ şi de cei care-l muncesc. Deseori sunt lucruri care nouă, celor de la ţară, ne fac plăcere, şi care pe voi, cei de la oraş, vă lasă indiferenţi. Cultivăm acest pământ de veacuri. Noi am dat hrană pentru Qurtuba, Ishbiliya şi Gharnata. Noi am îngrăşat pământul de la oraşe. O cultură s-a clădit astfel, pe care creştinii pot s-o ardă cât vor, dar niciodată n-o vor mai atinge. Noi am deschis uşi, iar lumina care s-a revărsat din oraşele noastre şi-a răspândit raza pe întreg continentul ăsta. Acum vor să ne ia tot. Nici măcar nu mai suntem socotiţi vrednici de câteva mici enclave unde să putem trăi în pace. Este un fapt care ne-a adus laolaltă. Oraş şi sat vor muri de aceeaşi moarte. Neguţătorii şi toţi meşteşugarii voştri, ţăranii şi ţesătorii noştri, toţi sunt pe punctul de a pieri.

Ceilalţi se uitară la el cu gura căscată. Simţiră că al-Fahl se maturizase într-atât, încât nu-l mai recunoşteau. El le citi în ochi preţuirea pe care le-o trezise în cuget. Dac-ar fi vorbit aşa cu numai doi ani în urmă, unul dintre ei ar fi

pufnit în râs şi l-ar fi îndemnat să treacă pe la bordel, unde avântul unor asemenea gânduri putea fi coborât pe pământ de o companie mai vioaie. Nu astăzi. Simţeau că Zuhayr nu juca un rol. Îşi dădeau seama de schimbările care avuseseră loc în conştiinţa tuturor. N-aveau, totuşi, de unde să ştie că tocmai curioasa lui întâlnire cu neamul lui al-Ma'ari, chiar într-o mai mare măsură decât tragedia întregului al-Andalus, îi ascuţise mintea şi îi trezise simţurile. Zuhayr simţi că venise clipa să le dezvăluie ceea ce avea în gând:

— Am stat de vorbă cu mulţi din satul nostru. Acum sunt douăzeci de voluntari din al-Hudayl în oraş. O fi numărul lor mic, dar sunt cu toţii devotat trup şi suflet. Primul lucru care trebuie făcut este alcătuirea unei armate de trei sau patru sute de cavaleri care să-i provoace pe creştini la luptă în Bab al-Ramla. Priveliştea acestei lupte îi va înflăcăra pe oameni şi vom isca şi o răscoală înainte ca ei să poată trimite întăriri în oraş. Vom duce războiul de care a fugit sultanul.

Ibn Basit se împotrivi cu îndârjire planului:

— Zuhayr bin Umăr, m-ai luat prin surprindere de două ori în seara asta. Mai întâi, prin înţelepciune, şi în al doilea rând, prin prostie. Îţi dau dreptate că creştinii vor să ne distrugă, dar tu vrei să le faci acum treaba mai uşoară. Vrei ca noi toţi să ne apucăm să le facem jocul. Cavalerismul nu mai e la modă, asta, dac-a existat cu adevărat şi n-a fost vreo scorneală a cronicarului. Chiar dacă-i învingem, şi nu sunt deloc convins că ardoarea noastră ar putea rivaliza cu iscusinţa lor de măcelari, tot n-ar schimba nimic. Nicidecum. Singura noastră nădejde este să ne pregătim oamenii şi să-i scoatem din oraş spre al-Pujarras. De acolo ne-am putea trimite oamenii să stabilească legături cu drept-credincioşii din Balansiya şi alte oraşe, pentru a pregăti o revoltă care va erupe în acelaşi timp în toată peninsula. Acesta este semnul pe care-l tot aşteaptă sultanul din Istanbul. Fraţii noştri ne vor veni în ajutor.

Zuhayr se uită în jurul lui după sprijin, dar nimeni nu

i-l dărui. Atunci vorbi Ibn Amin:

— Atât Ibn Basit, cât şi vechiul meu prieten Zuhayr trăiesc într-o lume a viselor. Planul lui Basit este, poate, ceva mai nimerit, dar se îndepărtează la fel de mult de felul în care merg lucrurile acum. Am de făcut o propunere foarte simplă. Haideţi să-i tăiem capul şarpelui. Alţii vor veni în locul lui, dar vor fi mai cu băgare de seamă. Ceea ce spun nu este foarte complicat şi este uşor de îndeplinit. Propun să-i întindem o capcană lui Ximenes de Cisneros, să-l ucidem şi să-i batem capul în cuie pe zidurile oraşului. Ştiu că este păzit de soldaţi, însă nu sunt mulţi, iar noi îi vom lua prin surprindere.

— Este un gând netrebnic, făcu Zuhayr, cu glas posomorât.

— Dar mie-mi place planul, se împotrivi Ibn Basit. Are un mare merit. Chiar putem să facem asta noi înşine. Propun să ne pregătim planul cu multă grijă în următoarele zile şi să ne întrunim din nou ca să ne hotărâm când şi cum îl vom înfăptui.

Propunerea lui Ibn Amin îi animase pe toţi. Fiecare dintre cei de faţă vorbea plin de însufleţire. Zuhayr se gândi la viitor şi le reaminti că tragedia al-Hamei se putea repeta în vechiul cartier al Gharnatei. Puteau să-şi ia gândul de la izbândă, de la cea mai mică şansă de a găsi sprijin printre dominicani. Dacă Cisneros era ucis, avea să devină un martir. Roma l-ar beatifica. Izabela avea să răzbune moartea confesorului ei într-o baltă de sânge care ar face să pălească şi masacrul de la al-Hama. În ciuda înţelepciunii argumentelor sale, Zuhayr se trezi cu totul singur. Până şi cei care-l urmaseră din al-Hudayl fură cuceriţi de izbitoarea simplitate a planului de a-l omorî pe Cisneros. Numai din pricina acestei însufleţiri de moment consimţi Zuhayr că fusese înfrânt. N-avea să ia parte la uciderea care încălca toate principiile cavaleriei, dar nici n-avea să se pună în calea celor hotărâte de ei.

— Eşti prea simţitor şi prea mândru, îl certă Ibn Basit. Zilele de odinioară nu se vor mai întoarce niciodată. Eşti obişnuit să ţi se spele cămăşile cu apă de trandafiri şi

să fie puse la uscat în parfum de levănţică. Îţi spun că totul va fi scăldat în sânge dacă nu le tăiem capul bestiilor pe care Allah ni le-a trimis ca să ne încerce voinţa.

După ce plecară, Zuhayr se spălă şi se băgă în pat, dar nu puse geană pe geană. Iarăşi îl rodeau îndoielile. Poate că era mai bine să iasă călare din oraş şi să-şi unească soarta cu adepţii lui al-Ma'ari. Sau era mai bine să se ducă acasă şi să-şi prevină tatăl asupra nenorocirii care-i ameninţa pe toţi. Ori, şi acest din urmă gând îl tulbură până în adânc, nu era mai bine, poate, să fugă la Qurtuba şi să-l roage pe bunicul Miguel să-l boteze?

Capitolul 10

— Singura nobleţe adevărată, pe care o pot eu recunoaşte, e cea pe care ţi-o dă talentul. Cel mai rău lucru pe lume-i neştiinţa. Predicatorii pe care se pare că-i preţuieşti atât de mult zic că neştiinţa trimite femeia drept în paradis. Mai degrabă aş prefera ca Domnul să mă izgonească-n iad.

Hind era în toiul unei aprige certe cu noul său prieten, a cărui voce plină de o drăgăstoasă zeflemea îi devenise dintr-odată supărătoare. Lui Ibn Daud îi făcea o deosebită plăcere s-o necăjească. Începuse prin a juca rolul unui învăţat ortodox de la Universitatea al-Azhar, luând apărarea teologiei îmbrăţişate de cei mai mulţi, mai ales în privinţa îndatoririlor credincioaselor prescrise de ea.

S-o audă pe Hind respingând cu însufleţire paradisul era ceea ce-şi dorise el cu adevărat. Înfocatul sânge al neamului Hudayl i se urcase fetei în obraji, în vreme ce îl cântărea cu ochi plini de mânie. Era minunată în furia ei. Ibn Daud îi simţi puterea pentru prima oară. Tânărul îi luă mâna şi i-o acoperi cu sărutări. Această neaşteptată izbucnire de pasiune îi stârni fiori lui Hind, dar nu erau singuri în livada de rodii.

Îndrăzneala lui Ibn Daud stârni un potop de icnete în spatele tufişurilor din apropiere, de unde trei tinere slujnice îi păzeau. Hind le ştia prea bine.

— Duceţi-vă la plimbare toate. Credeţi că mă las

păcălită de toate prostiile astea? Ştiu eu prea bine ce se petrece în mintea voastră când căscaţi ochii la palmierul care creşte între picioarele iubiţilor voştri. Începeţi să vă purtaţi ca o ceată de ciocănitoare înfometate. Acum duceţi-vă la plimbare. Să nu vă întoarceţi până nu mă auziţi strigându-vă! Aţi înţeles?

— Da, domniţă Hind, răspunse Umayma, dar doamna Zubayda…

— I-ai spus tu cumva doamnei Zubayda că fratele meu te călăreşte ca un câine?

Îndrăzneala tinerei stăpâne puse capăt discuţiei. Un râs în cascadă venind din partea tovarăşelor Umaymei fu singurul răspuns la întrebare. Temându-se că şi alte secrete puteau ajunge la urechile unui străin, slujnicele se îndepărtară. Până atunci rolul lor fusese acela de paznice ale cinstei şi onoarei stăpânei lor. Acum intrară în roluri mult mai potrivite firii lor şi deveniră, încă o dată, complicele tinerei lor stăpâne, făcând de pază şi asigurându-se că cei doi nu erau surprinşi.

Fără ştirea lor, Yazid se găsea pe aproape. Curând după venirea lui Ibn Daud la ei acasă, băiatul se simţise părăsit de sora lui. Îşi dăduse seama, totodată, de motiv şi, prin urmare, începuse să-şi ia nasul la purtare faţă de nouvenit fără milă, aşa cum numai un ştrengar ştia s-o facă. Acum nutrea o ură adâncă şi nesăbuită faţă de veneticul din al-Qahira.

La început, pe Yazid îl fascinară povestioarele lui Ibn Daud despre vechiul continent. Fusese dornic să înveţe, lacom să ştie mai multe despre viaţa din al-Qahira şi Dimashk, curios şi intrigat de diferenţa în privinţa rostirii şi a sensului unor cuvinte din arabă, aşa cum erau ele vorbite şi înţelese în al-Andalus şi pe meleagurile natale ale Profetului.

Setea băiatului de cunoaştere îl însufleţi, la rândul ei, pe Ibn Daud. Îl obligase să se gândească mult înainte de a-i desluşi fapte care pentru el erau de la sine înţelese. Yazid, totuşi, începu să-şi dea seama că Hind făcea feţe-feţe, îşi întorcea ochii de fiecare dată când tânărul lor

oaspete era de faţă şi îşi lua un aer de modestie exagerată. Odată ce mezinul îşi dădu seama că străinul se făcea vinovat de îndepărtarea surorii lui de el, începu să lipsească de la lecţiile lui Ibn Daud sau, atunci când era silit să ia parte la ele, nu încerca să-şi ascundă neplăcerea şi îi dădea impresia că-l plictiseau peste măsură.

Încetă să-i mai pună întrebări lui Ibn Daud. Când preceptorul îl întreba ceva, Yazid fie păstra tăcerea, fie dădea doar răspunsuri foarte scurte. Încetă chiar să mai joace şah cu musafirul lor. Acesta era un sacrificiu uriaş, de vreme ce Ibn Daud era un novice într-ale şahului şi nu izbutise să-şi bată elevul nici măcar o singură dată, până când se ajunse în punctul în care cel din urmă rupse prietenia cu străinul.

Când Hind îi ceru o explicaţie, Yazid suspină cu nerăbdare şi-i spuse pe cel mai îngheţat ton de care era în stare că purtarea lui faţă de cel tocmit să-i fie profesor era absolut firească. Răspunsul băiatului o necăji pe sora sa şi făcu să sporească încordarea ce apăruse între ei. Hind, care de obicei era foarte simţitoare în ceea ce-l privea pe mezin, se lăsă orbită de dragostea ei pentru Ibn Daud. Şi aşa ajunse frăţiorul ei să sufere îngrozitor. Zubayda, văzându-i nefericirea de pe chip, îi înţelese motivul prea bine. Ea se hotărî să rezolve problema măritând-o pe Hind cât mai repede şi să amâne orice discuţie cu Yazid pe mai târziu.

Neştiind că erau văzuţi, Hind şi Ibn Daud ajunseseră acum atât de departe, încât cele ce se petreceau se cereau imediat oprite. Mâinile lui intraseră pe sub tunica ei şi îi mângâiau sânii, dar dintr-odată se retraseră.

— Două luni pline peste o ramură subţire, mormăi el cu o voce pe care ea şi-o închipui înecată de patimă.

Hind nu se mai oprea. Mâinile ei îşi croiră drum de la brâu în jos până-n ungherele neştiute de sub el, acoperite de şalvarii de mătase. Îl descoperi sub mătasea foşnitoare. Începu să-i mângâie coapsele:

— Mătăsoase ca dunele de nisip, dar unde-i palmierul? şopti ea, în vreme ce degetele sale mângâiau

tandre curmalele, simţind revărsarea sevei.

Dac-ar fi mers mai departe, fără îndoială c-ar fi ajuns la grăbirea ritualurilor primei nopţi. „Dar”, se gândi Hind, „dac-ar fi să ne oprim acum, nemulţumirea, ca să nu mai pomenim de lunga aşteptare până la domolirea într-un final a pasiunii, ne va face viaţa de nesuportat”. Fata nu dorea să se mai oprească. Buna-cuviinţă o părăsise cu totul. Cu toată fiinţa ei, dorea să facă dragoste cu acel bărbat. Se săturase de plăcerile amăgitoare dăruite de poveştile amănunţite ale fetelor în casă şi ale verişoarelor hlizite din Gharnata şi Ishbiliya, iar acum dorea să ştie cum era cu adevărat.

Ibn Daud fu cel care, pricepând ce se întâmpla, puse capăt mângâierilor. Îşi scoase mâinile de sub straiele ei şi cu blândeţe, le îndepărtă şi pe ale fetei din pantalonii lui.

— De ce? întrebă ea cu o şoaptă joasă.

— Sunt oaspetele tatălui tău, Hind! îi vorbi cu un glas resemnat, din care pasiunea pierise. Mâine am să-l rog să ne vedem între patru ochi şi am să-i cer voie să te iau de nevastă. Orice altă cale ar fi dezonorantă.

Hind simţi cum iubirea îi seacă:

— Am crezut că eram pe punctul de a ajunge undeva. La ceva ce-i mai mult decât plăcere. Ceva de-o curăţenie desăvârşită. Acum simt că-mi vine să înnebunesc. Cred că te-am judecat greşit.

Urmă un torent de făgăduinţe şi legăminte, de repetate declaraţii ale iubirii lui fără moarte, ale marii preţuirii ce o avea pentru înţelepciunea ei. Nu-i mai fusese dat vreodată să întâlnească o femeie ca ea şi, în timp ce vorbea, îi săruta fiecare deget de la picioare, murmurându-le pe rând cuvinte de dragoste.

Ea nu mai spuse nimic. Păstra o tăcere mai grăitoare decât orice ar mai fi putut zice. Adevărul era că, pierzând-o pentru o clipă, reuşise s-o recucerească. Şi totuşi, instinctul care-i spunea că nu-l citise bine nu era prea departe de adevăr, aşa cum o dovedeau gesturile lui.

Ibn Daud nu mai fusese niciodată până atunci cu o femeie. Hotărârea lui de a întrerupe apropierea trupească

dintre ei se explica doar în parte prin statutul său în casa ei. Se mira cât de mult reuşise Hind să-l înflăcăreze, dar adevărata pricină pentru care dăduse înapoi era frica de necunoscut.

Până atunci nu existase decât o singură mare iubire în viaţa lui Ibn Daud, iar aceea era pentru un coleg de la universitatea din al-Qahira. Mansur fusese fiul unei familii de giuvaiergii prosperi cu o îndelungată tradiţie de familie în oraşul port Iskanderiya. Călătorise atât de mult şi în atâtea oraşe, chiar şi într-o corabie spre Cochin în sudul Indiei, încât istorisirile lui îl aduseseră pe Ibn Daud într-o stare de permanentă încântare, la care se mai adăugase şi dragostea amândurora pentru poezia de bună calitate şi pentru flaut, fiecare dintre ei având însuşiri alese şi o minte iscoditoare, iar prietenia care se înfiripase între cei doi păruse inevitabilă. Timp de trei ani, cei doi bărbaţi au trăit în cea mai strânsă apropiere. Au împărţit o cameră în *riwaq*-ul de peste drum de moscheea lui al-Azhar.

Curând se ajunse la o relaţie care le hrănea în acelaşi timp şi intelectul, şi sentimentele religioase (ei fiind discipolii aceluiaşi *shaykh* sufit) şi, în cele din urmă, poftele trupeşti. Îşi scriseră unul altuia versuri în proză rimată, compuse într-o limbă ce nu ascundea sub niciun văl de ochii oricărui alt cititor plăcerile trăite împreună. În cursul lunilor de vară, când se despărţeau fiindcă trebuiau să se întoarcă fiecare la familia lui, amândoi ţineau jurnale în care îşi treceau fiecare amănunt al vieţii lor de zi cu zi, precum şi urmările lipsei de dragoste trupească.

Mansur murise într-un naufragiu, în vreme ce-şi însoţea tatăl într-o călătorie negustorească la Istanbul. Îndureratul supravieţuitor nu mai putuse răbda să trăiască în al-Qahira. Aceasta fu cea dintâi pricină, în mai mare măsură decât orice dorinţă a lui de a studia lucrările lui Ibn Khaldun, care-l adusese la Gharnata. Îl atrăgea al-Zindiq, dar după ce vorbi în mai multe rânduri cu el simţi că, în ciuda iscusinţei bătrânului vulpoi, plin de geniu şi de învăţătură, exista o lipsă de scrupule în tacticile la care recurgea pentru a-şi înfrânge adversarul prin puterea

argumentării. La sfârşitul unei discuţii despre poezia lui Ibn Hazm, Ibn Daud îşi aduse aminte de o discuţie asemănătoare cu Mansur. Amintirea îl copleşi. Nu-şi mai putu ascunde lacrimile. Fireşte, nu i-a povestit totul lui al-Zindiq, dar bătrânul nu era nici el prost. Ghicise. Tocmai acest fapt îl îngrijora pe Ibn Daud. Al-Zindiq era un prieten al acestei familii. Dacă le mărturisea bănuielile sale părinţilor lui Hind?

De parcă i-ar fi citit gândurile, fata îi dezmierdă mâna şi îl întrebă nevinovată:

— Cum se numea femeia pe care ai iubit-o în al-Qahira? Vreau să ştiu totul despre tine.

Ibn Daud se înfioră. Înainte să-i poată răspunde, se auziră un ţipăt şi râsete ascuţite, pe când servitoarele îl înşfăcară pe Yazid, mort de spaimă, şi îl târâră în luminiş.

— Uite ce-am găsit, domniţă Hind! grăi Umayma, zâmbind fără ruşine, cu gura până la urechi.

— Dă-mi drumul! strigă băiatul cu lacrimile curgându-i şiroaie pe faţă.

Hind nu putea îngădui să-l vadă pe frăţiorul ei necăjit în felul acela. Alergă la Yazid, îl luă în braţe, dar el rămase neclintit, cu mâinile strânse pe lângă coapse. Hind îi şterse lacrimile cu mâinile şi-l sărută pe obraji.

— De ce mă pândeai?

Mezinul tânjea s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute la rândul lui, să-i mărturisească fricile şi grijile lui. Auzise cum bunica Zahra fugise de acasă şi nu se mai întorsese niciodată. Nu dorea ca sora lui mai mare să facă la fel. Dac-ar fi fost numai ei doi, i-ar fi mărturisit ei totul, dar surâsul ce lumina chipul lui Ibn Daud îl împiedică. Le întoarse spatele şi o luă la fugă spre casă, lăsându-şi în urmă sora nedumerită şi îngândurată.

Încetul cu încetul Hind începu să înţeleagă că ciudata purtare a lui Yazid avea o legătură cu propria ei stare de spirit. Fusese atât de vrăjită de acei ochi, mai verzi ca marea, încât orice altceva trecuse pe un al doilea plan, până şi glasul lăutei. Tocmai absenţa ei îl necăjea pe frăţior. Se simţi vinovată. Sentimentele trezite de

îmbrăţişarea ei cu Ibn Daud fură toate date uitării. Chipul amărât al lui Yazid îi aminti de propria supărare stârnită de alesul inimii sale., Adevărul este”, îşi zise în sinea ei, „că purtarea lui cinstită n-a fost nici mai mult nici mai puţin decât împotrivirea de a recunoaşte frumuseţea pasiunii noastre”.

Gândul o supără atât de tare, încât ea, care aproape îl arsese de viu cu flacăra iubirii ei, se hotărî acum să-i dea câteva lecţii însemnate oaspetelui lor. El avea curând să descopere că putea fi mai rece ca gheaţa. Încă-l mai dorea, dar numai dacă el îi respecta condiţiile. Acum prima ei grijă era să se împace cu Yazid.

Cel la care tocmai se gândea Hind stătea întins cu capul îngropat în poala mamei sale. Copilul dăduse buzna în odaia Zubaydei, cu următoarele cuvinte:

— Bărbatul ăla s-a jucat cu sânii lui Hind. I-am văzut!

Yazid crezuse că maică-sa avea să fie înspăimântată. Avea să se repeadă la locul faptei şi să poruncească servitorilor din casă să-l biciuiască pe Ibn Daud. Neobrăzatul din al-Qahira avea să fie trimis acasă la el cu coada între picioare, iar în drumul său spre sat, ca să găsească un mijloc de transport până la Gharnata, avea să fie atacat chiar şi de câini sălbatici. În loc de aşa ceva, Zubayda surâse:

— Sora ta este o femeie în toată firea de-acum, Ibn Umăr. În curând se va mărita şi va avea copii, iar tu ai să le fii unchi.

— Măritată cu el? o întrebă mezinul, nevenindu-i să creadă.

Zubayda aprobă din cap şi mângâie părul castaniu deschis al băiatului.

— Dar, dar, n-are nicio leţcaie. E un…

— Un învăţat, Yazid al meu, şi tot avutul său se află în capul lui. Tatăl meu zicea mereu că greutatea minţii unui bărbat este mai de preţ decât cea a pungii lui.

— Mamă! se răsti fiul ei încruntat.

Ochii lui o fulgerau ca două săbii scoase din teacă, iar vocea îi amintea atât de mult de cea a soţului ei când

rostea lucruri de cea mai mare gravitate, încât abia se putu abţine să nu râdă.

— Ai uitat că nu putem culege struguri de pe ciulini?

— Adevărat, frate, zise Hind, care intrase nevăzută în iatac, tocmai la timp ca să audă ultimele spuse ale lui Yazid, dar ştii la fel de bine că orice roză îşi are spinii ei.

Năzdrăvanul se ascunse în spatele maică-sii, dar sora lui, râzând şi venindu-şi în fire, îl trase îndărăt, acoperindu-i cu sărutări capul, gâtul umerii şi obrajii.

— Întotdeauna te voi iubi, Yazid, mai mult decât pe orice bărbat cu care se va întâmpla să mă mărit. Tocmai viitorul meu soţ ar avea de ce să se teamă. Nu tu.

— Dar în ultima lună… începu băiatul.

— Ştiu, ştiu şi îmi pare sincer foarte rău. Nu mi-am dat seama că n-am mai stat împreună în ultimul timp, dar toate astea au trecut. Hai să fim din nou prieteni.

Braţele lui Yazid se încolăciră în jurul gâtului ei, iar ea îl ridică în braţe. Ochii lui străluceau când îl puse iar jos.

— Du-te şi întreabă-l pe pitic ce-avem astă-seară la cină, îi porunci Hind. Trebuie să vorbesc cu mama între patru ochi.

Pe când ştrengarul ieşea fugind din cameră, mama şi fiica îşi zâmbiră una alteia.

„Cum mai seamănă cu mine!” Îşi zise în gând Zubayda. „Nici eu n-am cunoscut fericirea în dragoste până n-am obţinut îngăduinţa să-l iau pe tatăl ei de bărbat. La mine întârzierea a fost pricinuită de mama lui Umar, care nu era sigură de sângele ce-mi curgea în vene. Hind nu trebuie să treacă prin toate astea numai pentru că băiatul e orfan”.

Hind păru să fi ghicit la ce se gândea mama ei:

— N-aş putea niciodată aştepta atât de mult cât ai aşteptat tu, cât s-au tot preocupat ei de impuritatea sângelui tău. Altceva mă îngrijorează pe mine. Fii sinceră acum. Cum ţi se pare?

— Un tânăr foarte frumos şi deştept. E numai bun pentru tine, copilă. Ce ţi-ai putea dori mai mult? De ce te

mai îndoieşti?

Hind se bucurase mereu de o relaţie apropiată cu mama sa. Prietenia care se înfiripase între ele se datora, nu în mică măsură, atmosferei de linişte ce domnea în casă. Fata n-a avut nevoie să-şi închipuie care ar mai fi fost viaţa ei dacă tatăl ei s-ar fi însurat din nou sau ar fi ţinut o ibovnică într-una din locuinţele lui din sat. Îşi vizitase verii din Qurtuba şi Ishbiliya îndeajuns de des încât să-şi mai aducă aminte de cămine ţinute în gheara unei atmosfere mereu apăsătoare. Poveştile verilor ei despre obişnuitele destrăbălări îi reaminteau de descrierile unor bordeluri; istorisirea unor certuri între femei făcea să i se nască în minte imaginea unui cuib de vipere. Prăpastia dintre toate aceste lucruri şi viaţa din al-Hudayl nu putea fi mai adâncă.

Pe măsură ce creştea, Hind se apropia tot mai tare de mama ei. Zubayda, crescută ea însăşi de un tată liber-cugetător într-un spirit neortodox, era hotărâtă ca pe cea mai tânără dintre cele două fiice ale ei să n-o lase să fie vârâtă în cămaşa de forţă a superstiţiilor şi să n-o constrângă la un rol anume în gospodărie. Kulthum, încă din fragedă pruncie, fusese de bunăvoie prizoniera tradiţiilor. Hind era o iconoclastă, ba până şi tatăl lor văzuse la ea această trăsătură de caracter, încă de la vârsta de doi ani. În ciuda numeroaselor oprelişti şi a mult prea des repetatelor avertismente ale Amei, Zubayda îi încurajase această latură.

Din toate aceste pricini Hind ştia fără nicio îndoială cum să răspundă la întrebarea mamei sale. Nu şovăi deloc, ci începu să-i povestească toate cele întâmplate după-amiaza, având grijă să nu uite niciun amănunt. Când termină, mama ei, care o ascultase cu mare atenţie, izbucni în râs. Cu toate acestea, veselia ei ascundea o anumită îngrijorare. Dacă Umăr ar fi fost de faţă, şi-ar fi dat seama numaidecât că râsul ei trăda neliniştea.

Zubayda nu dorea să-şi sperie fiica. Deşi nu-i stătea în fire, ea o luă mai uşurel:

— Te îngrijorează faptul că el n-a lăsat seva

palmierului său să-ţi ude grădina. N-am dreptate?

Hind dădu cu gravitate din cap.

— Prostuţo! Ibn Daud s-a purtat cum se cuvine. Este oaspetele nostru la urma urmei, iar a o îmbrăţişa pe fiica amfitrionilor sub privirile slujnicelor care-i supraveghează n-ar fi o cale prea aleasă de a răsplăti mărinimia şi ospitalitatea tatălui tău.

— Ştiu! Ştiu! mormăi Hind. Dar mai e ceva, nu ştiu să-ţi spun ce anume. Chiar şi atunci când mâinile lui mă mângâiau, am simţit lipsa pasiunii în atingerea lui. N-am simţit niciun fior până nu l-am atins eu. Chiar şi atunci el s-a speriat. Nu de tata, ci de mine. N-a mai cunoscut iubirea de femeie până acum. Măcar atât se poate spune. Ce nu pot pricepe e de ce. Ce vreau să zic, când tu şi Abu i-aţi sfidat pe părinţi şi v-aţi dus la…

— Tatăl tău nu era Ibn Daud! Era un cavaler din neamul Banu Hudayl. Şi când ne-am dus la Qurtuba eram deja căsătoriţi de mai multe ceasuri. Du-te şi fă o baie. Lasă-mă pe mine să desluşesc taina asta.

Soarele apunea când Hind ieşi în curte. Rămase locului, fermecată de culorile ce-o înconjurau. Piscurile munţilor acoperite de zăpadă ce mărgineau al-Hudayl erau scăldate în raze trandafirii şi portocalii, căsuţele din sat arătau de parcă fuseseră proaspăt vopsite. Atât de vrăjită fu Hind de frumuseţea din jurul ei, încât uită de orice altceva. Acum câteva clipe se simţise înfrigurată şi înnegurată. Deodată se bucura că era singură. „Până mai ieri”, îşi zise în sinea ei, „dacă m-aş fi trezit ca acum în amurg, m-aş fi prăpădit de dorul lui, mi-aş fi dorit să fie lângă mine, ca să putem gusta darurile naturii, şi totuşi astăzi mă bucur de singurătate”.

Era atât de absorbită în gândurile ei, încât, pe când o pornea domol spre *hammam*, nu auzi zarva plină de veselie ce venea dinspre bucătărie. Yazid şedea pe un taburet scund, pe când piticul cânta un *zajal* acompaniindu-se la tamburină. Slujitorii înghiţiseră o băutură tare pe care o făcuseră din resturile găsite prin butoaiele de lângă viile din al-Hudayl. Piticul era uşor beat. Cele trei ajutoare ale

lui şi cei doi servitori a căror singură sarcină era să pună bucatele din oale pe farfurii şi să le aşeze pe masă se îmbuibaseră prea mult cu pisatul dracului. Dansau în cerc, iar piticul stătea în mijlocul lor, pe o masă, şi cânta. Pe treptele de la intrarea în bucătărie şedea Ama, privindu-i mustrător. Încercase să-l ia de acolo pe copil şi să-l târască înapoi în casă, dar micuţul se veselea pe cinste şi nu voia să se supună. Piticul se opri din cântat. Obosise. Dar cei de faţă voiau ca el să continue:

— Pentru ultima oară, strigară ei, cântecul lui Ibn Quzman. Cântă-l pentru micul nostru conaş.

— Da, te rog, piticule, se alătură mezinul celorlalţi. Doar un cântec, nu mai mult!

Bucătarul-şef deveni serios:

— Voi cânta balada compusă de Ibn Quzman acum mai bine de trei sute de ani, dar trebuie ascultată cu toată preţuirea cuvenită unui mare maestru. Nu va mai fi nicicând un trubadur ca el. Dacă îndrăzniţi să mă întreruperi fie şi o singură dată, am să torn acest vin pe bărbile voastre şi am să le dau foc. Vă e limpede, flecari fuduli?

În bucătărie, unde cu numai câteva clipe în urmă părea că o mână de beţivani o să pornească o adevărată răscoală, se lăsă tăcerea. Doar clocotul unei cratiţe uriaşe unde fierbea masa de seară se mai auzi. Piticul îi făcu un semn ajutorului său. Băiatul în vârstă de doisprezece ani, care ajuta la bucătărie, îi aduse o alăută şi-i încercă coardele. Atunci, cu un semn de încuviinţare către stăpânul său, micuţul bucătar-şef începu să cânte *zajal*-ul lui Ibn Quzman cu un glas copleşitor de adânc:

„Vino, umple-mi-o cu o mare aurie pân’la buză
Şi-n mână pune-mi preţioasa cupă!
Las vinul vechi să umble de la un oaspe la altu’.
Bulele-i strălucinde ca perlele pe pieptu-i, înspumatu.
Ca şi cum noaptea de beznă s-ar fi lepădatu’.

Pe Allah! Priveşte cum îţi surâde în spumă dintr-o mie de ulcele!

Parc-ar fi stors din ciorchine de stele.

Dă-l mai departe, topindu-te-n sunet de viori.
Aici, pe acest covor rotund de flori.
Unde pământu' împrospătează-ai blândei rouă stropi.
Şi-mi scaldă tălpile în deliciu-i.
În balsamul aromei şi-n răcoarea-i.
În grădina verde cu mine singură-i.
Fermecând scena, o fată îşi începe cântu-i:
O plasă de raze aruncă surâsu-i.
Departe alung ruşinea, căci nimeni nu ne vede.
Şi «Pe Allah», îi strig, «hai şi ne-om veseli!»".

Toată lumea izbucni în urale, iar Yazid mai tare decât toţi.

— Piticule, ţipă cuprins de însufleţire, ar trebui să te laşi de bucătărie şi să te faci trubadur. Ce voce frumoasă ai!

Piticul îl strânse pe băiat la piept şi îl sărută pe creştet:

— Este prea târziu pentru asta, Yazid bin Umăr. Prea târziu ca să mai cânt. Prea târziu pentru toate. Cred că mai bine te-ai întoarce să-i dai doamnei Zubayda informaţiile pe care ţi le-a cerut.

— Ce anume, piticule? îl întrebă nedumerit copilul, care uitase cu totul de rugămintea mamei sale.

— Ai şi uitat de conţinutul tocăniţei mele de amurg?

Yazid se încruntă şi se scărpină în cap, dar nu-şi aminti nici un singur ingredient. Vrăjit de cântecul de petrecere, uitase pricina pentru care mama lui îl trimisese la bucătărie. Piticul se apucă să-i aducă aminte, dar de data aceasta se asigură că băiatul avea să ţină minte toate informaţiile, aşa că îşi declamă reţeta cu un ritm şi o intonaţie foarte cunoscute mezinului. Piticul se prefăcu că recită, cu glasul lui profund, din *al-koran*:

— Ascultaţi cu atenţie, voi toţi cei care-mi gustaţi bucatele. Astă-seară am gătit tocăniţa mea preferată, ce poate fi mâncată numai după apusul soarelui. În ea veţi găsi douăzeci şi cinci de cartofi mari, tăiaţi mărunt. Douăzeci de napi, curăţaţi şi feliaţi. Zece tuberculi de *taro*[2]

2 Colocasia esculenta sau Colocasia antiquorum (lat.), plantă cultivată

cojiţi pân-au prins luciu şi zece piepţi de miel care-i sporesc splendoarea. Patru pui de primăvară, curăţaţi de măruntaie şi de sânge, o ulcică de iaurt, ierburi şi mirodenii, care-i dau culoarea noroiului. La tot acest amestec se mai adaugă şi o ceaşcă de melasă şi – pe Allah! – e deja gata. Dar, conaşule Yazid, un lucru nu trebuie să uiţi! Carnea şi legumele trebuie fierte separat, apoi amestecate într-o cratiţă plină cu apa în care au fiert legumele. Lăsăm totul să fiarbă la foc mic, în vreme ce cântăm şi ne veselim. Când petrecerea s-a terminat – pe Allah! – şi tocăniţa-i gata! Orezu-i făcut. Ridichile şi morcovii, chili şi roşiile, ceapa şi castraveţii sunt spălate toate şi îşi aşteaptă nerăbdătoare rândul să se alăture tocanei din vasele voastre de argint. Poţi ţine minte toate astea, Yazid bin Umăr?

— Da! strigă năzdrăvanul ieşind în goană din bucătărie şi încercând din răsputeri să ţină minte cuvintele şi muzica lor.

Piticul îl urmări cu ochii pe băiatul care fugea prin grădină, îndreptându-se spre casă, cu Ama pe urmele lui, şi un surâs plin de întristare îi înflori pe faţă.

— Ce viitor va mai avea acest strănepot al lui Ibn Farid? se întrebă el cu voce tare.

Yazid se duse drept în camera mamei lui şi repetă cuvânt cu cuvânt tot ce-i spusese piticul. Tatăl lui zâmbi:

— Dac-ai putea învăţa *al-koran-ul* cu aceeaşi uşurinţă, copile, i-ai umple de fericire pe sătenii noştri. Du-te şi te spală, înainte de a ne aşeza cu toţii la masă, în faţa acestei tocăniţe de amurg!

Pe când băiatul se repezea afară din odaia mamei sale, Zubayda se lumină la faţă:

— E iarăşi fericit!

Umăr bin Abdallah şi soţia lui vorbiseră despre soarta fiicei lor mai tinere. Zubayda îi povestise soţului său despre cele petrecute în livada de rodii ascunzându-i din

---

în zonele tropicale ale Asiei şi Americii, dar şi în unele ţări mediteraneene, ai cărei tuberculi se consumă precum cartofii; numiţi în Egipt kolokas, iar în Cipru kolokassi. (N. tr.)

amănuntele picante. Nedorind să-i stârnească mânia, scosese tot ce se referea la palmieri, curmale şi alte fructe cu forme neruşinate. Umăr fu adânc mişcat când auzi de nevinovăţia şi simţul onoarei de care dăduse dovadă Ibn Daud în acea împrejurare. Acest singur fapt îl hotărî să-l lase pe tânăr s-o ia pe Hind de soţie. Ajungând aici cu discuţia, Zubayda îi mărturisise temerile ei:

— Nu ţi-a trecut prin cap că Ibn Daud ar putea fi interesat doar de bărbaţi?

— De ce? Numai pentru că nu s-a învoit să-i ia fiicei noastre fecioria oferită cu mărinimie?

Nedorind să dezvăluie prea multe, Zubayda se hotărî să continue:

— Nu, îl lămuri ea, aşa-mi spune mie instinctul. Când ai să stai de vorbă cu el după ce mâncăm diseară, m-ar ajuta să-mi alung temerea din suflet dacă l-ai lua la întrebări.

— Ce? răcni Umăr. În loc să vorbesc cu el despre simţămintele pe care le nutreşte faţă de Hind, ar trebui să joc rolul unui inchizitor, să-l iau la bani mărunţi ca pe un călugăr spurcat care s-a folosit de poziţia lui în confesional? N-ar fi mai bine să-l şi torturez? Nu! Nu! Nu! Aşa ceva e sub demnitatea ta.

— Umăr, se împotrivi Zubayda, cu ochii scânteindu-i de furie, nu voi lăsa ca fata mea să ia de bărbat pe unul care o va face nefericită.

— Ce-ar fi fost ca taică-tău să-mi pună aceeaşi întrebare înainte să ne dea binecuvântarea?

— Dar n-a fost nevoie, nu-i aşa, dragul meu soţ? Cu tine n-am avut nicio îndoială în privinţa asta.

Zubayda îşi tachina soţul, ceea ce nu-i stătea deloc în fire, iar el începu să râdă.

— Dacă insişti, femeie, voi încerca să găsesc o cale de a-i pune întrebarea asta tânărului fără să-l jignesc.

— N-are niciun motiv să se simtă jignit. Ce vorbim noi acum nu-i ceva nemaiîntâlnit.

Tânărul despre care vorbeau acum era în odaia lui, îmbrăcându-se pentru masa de seară. Un sentiment ciudat,

greu de pus în cuvinte, îl cotropise şi îl făcuse să se cufunde în întristare. Ştia că o dezamăgise pe Hind. Retrăia cele petrecute în acea după-amiază, iar frica îi fu alungată de o însufleţire necunoscută lui până atunci. „Oare nimic nu mi-o mai poate scoate din cap?” se întrebă în sinea lui, îmbrăcându-şi tunica. „Nu vreau să mă gândesc la ea, şi totuşi nu mă mai pot gândi la nimic altceva. Cum se face că chipul ei mi se strecoară în minte împotriva voinţei mele? Sunt un nătărău. Ar fi trebuit să-i spun că singurul iubit pe care l-am avut a fost bărbat. De ce n-am făcut aşa? Pentru c-o doresc atât de mult! Nu vreau să mă alunge. O vreau de soţie. Ea este singura persoană pe care am îndrăgit-o de la moartea lui Mansur. Alţi bărbaţi m-au mai curtat, dar eu i-am respins. Numai Hind mi-a furat inima din nou, Hind care mă face să tremur, dar ce-a citit ea oare pe faţa mea?”

În drum spre masă, lui Ibn Daud i se alătură mezinul:

— Pacea fie cu tine, Ibn Daud!

— Şi cu tine, Yazid bin Umăr!

— Să-ţi spun şi ţie ce-a gătit piticul?

Când Ibn Daud îi făcu semn din cap că da, prichindelul îi înşiră toate ingredientele citându-l atât de bine pe bucătar, încât noul lui preceptor, care nu-l auzise pe cel din urmă, rămase cu adevărat impresionat. Intrară în odaia mare împreună. Ibn Daud se arătă încântat de reînnodarea prieteniei dintre el şi elevul său. Simţi că era semn bun. Toată lumea fu deosebit de curtenitoare cu el în timpul mesei. Tocăniţa de amurg a piticului fu la mare preţ, iar Hind ţinu cu tot dinadinsul ca el să primească încă o porţie.

Miguel se reîntorsese la Qurtuba. Zahra murise. Zuhayr era la Gharnata. Kulthum era în vizită la verii lor şi la viitorii cuscri din Ishbiliya. Numărul membrilor familiei aflaţi în odaia mare era neobişnuit de mic, ceea ce făcea mult mai intim ca de obicei cercul din care făcea acum parte şi Ibn Daud. Zubayda îl surprinse privind-o pe Hind drept în ochi cu un zâmbet şi faptul o linişti. Poate că semnele fuseseră înşelătoare. Poate că Umăr >

ghicise mai bine decât ea. Vina i se strecură în suflet şi vru să-i atragă soţului său atenţia să nu-i mai pună băiatului nicio întrebare stânjenitoare, dar era prea târziu. Umăr începuse deja să vorbească.

— Ibn Daud, vorbi stăpânul casei, n-ai dori să faci o mică plimbare cu mine, după ce ne bem cafelele?

— Mi-aţi face o mare onoare, domnule!

— Pot veni şi eu cu voi? întrebă Yazid ca din întâmplare, jucând rolul adultului.

De vreme ce Zuhayr era departe, simţea că trebuia să fie de faţă într-o asemenea ocazie.

— Nu, îi răspunse surâzătoare Hind. Vreau să joc şah. Cred că-ţi voi lua regele în mai puţin de zece mişcări.

Băiatul se întunecă în adâncul lui, dar sora lui câştigă.

— Dacă stau să mă gândesc mai bine, îi mărturisi el tatălui său, prefer să rămân acasă. Cred că se face frig afară.

— O hotărâre înţeleaptă, aprecie Umăr ridicându-se şi ducându-se la uşa care dădea pe terasă.

Ibn Daud făcu o plecăciune Zubaydei şi se uită la Hind, de parcă o implora să nu-l judece prea aspru. Îl urmă pe Umăr afară din odaie.

— Du-te la mine în cameră şi aşază piesele de şah pe pânză, îi porunci Hind fratelui său. Vin şi eu într-o clipă.

— Cred că ne-am înşelat în privinţa lui Ibn Daud, zise Zubayda îndată ce fiul ei ieşi din încăpere. L-ai văzut în timp ce mâncam? Nu se uita decât la tine. Poate o fi el zăpăcit, dar îl atragi foarte tare.

— Ce spui ar putea fi adevărat, dar pasiunea fierbinte pe care am simţit-o pentru el s-a dus. Încă-mi mai place. S-ar putea chiar să ţin la el cu timpul, dar fără flacăra de altă dată. După-amiaza asta m-a lăsat cu o cruntă durere de cap.

— Nici măcar cei mai mari doctori ai noştri n-au fost în stare să trateze secretele inimii, Hind. Acordă-ţi o şansă. Îmi semeni prea tare. Eşti prea nerăbdătoare. Vrei totul deodată. Aşa am fost şi eu cu taică-tău, iar părinţii lui mi-

au luat dorinţa drept lăcomie.

— Sigur, mamă, grăi Hind aproape în şoaptă, nu ştim cât timp ne-a mai rămas pentru oricare dintre noi. În tinereţea ta, sultanul mai era în palatul din al-Hamra şi păreaţi a fi la adăpost. Astăzi, peste vieţile noastre domneşte primejdia. Nimeni din sat nu se mai simte în siguranţă. Nici măcar mirajul visurilor nu ne mai poate oferi o consolare. Cuprinşi de amărăciune, am încetat să mai visăm. Mai ţii minte când Yazid plângea şi se agăţa de Zuhayr, implorându-l să nu plece la Gharnata?

— Ar putea vreo mamă uita aşa ceva?

— Când l-am văzut atât de nefericit, mi-am ieşit din fire şi am şoptit câteva fraze neobrăzate la urechea fratelui nostru mai mare. Ceva lipsit de sens. I-am spus că nu s-a gândit decât la el, încă din faşă. S-a făcut galben la faţă. L-a lăsat pe Yazid din braţe şi m-a luat deoparte. Pe urmă, mi-a şoptit furios la ureche: „Nu câştigi nimic dacă te laşi prins în capcana vieţii de zi cu zi. Singura libertate care ne-a mai rămas este să alegem cum murim, iar tu vrei să-mi iei până şi asta”.

Zubayda o strânse pe Hind la pieptul ei. Nu mai vorbiră, în tăcerea care se lăsase se auzea vântul de afară. Trupurile lor continuau să-şi vorbească.

— Hind! Hind! le smulse din visare glasul mezinului. Te aştept. Grăbeşte-te! Mi-am şi hotărât mişcările.

Cele două femei îşi zâmbiră. Unele lucruri n-aveau să se schimbe niciodată.

Afară, în noaptea albastră, Umăr şi Ibn Daud se plimbau în jurul casei. Şi ei vorbeau despre veacul pe care îl trăiau cu toţii, numai că în termeni mai filosofici. Acum, când nu mai puteau fi auziţi de străjile de noapte care vegheau în preajma casei, Umăr se hotărî că nu mai era timp de pierdut:

— Am auzit că te-ai plimbat cu Hind astăzi, după masa de prânz. Ne e o comoară foarte preţioasă. Mama ei şi cu mine o iubim foarte mult. Nu dorim s-o vedem jignită sau supărată.

— Am fost foarte încântat când m-aţi invitat la o

plimbare. O iubesc pe Hind. Aş dori să vă cer voie să mă însor cu ea.

— Ţine minte un lucru, Ibn Daud, i se adresă Umăr pe cel mai părintesc ton de care era în stare. Numai un orb îndrăzneşte să-şi facă nevoile pe acoperiş crezând că nu-l vede nimeni!

Ibn Daud începu să tremure. Nu era sigur ce ştia Umăr. Poate că elevul lui îl pârâse maică-sii. Poate că slujnicele ciripiseră. Poate…

— Ce vreau eu să-ţi zic, prietene, este că cel care cade de două ori în aceeaşi groapă n-are nicio scuză.

Acum pricepu:

— N-am nimic de ascuns faţă de Hind, de dumneavoastră sau de doamna Zubayda, îl asigură Ibn Daud cu un tremur în voce. E vorba despre ce s-a petrecut acum câţiva ani. Cu un coleg de la universitate. Ne-am iubit. A trecut mai bine de un an de când a răposat. N-am mai fost de atunci cu niciun bărbat sau femeie. Dragostea mea pentru Hind este mai puternică decât a fost cea pentru prietenul meu. Mai curând mi-aş da viaţa decât s-o jignesc în vreun fel sau altul. Dacă, în marea dumneavoastră înţelepciune şi cu experienţa dumneavoastră, credeţi împreună cu doamna Zubayda că nu sunt potrivit pentru ea, vă rog să-mi spuneţi, iar eu îmi voi strânge lucrurile şi voi părăsi nobila dumneavoastră casă chiar mâine. Judecata voastră va fi hotărâtoare.

Vântul încetase să mai bată, lăsând în urma lui un cer senin. Sinceritatea lui Ibn Daud împrăştiase bezna nopţii, iar inima lui Umar se lumină. Bănuielile Zubaydei, chiar dacă nu recunoştea faţă de sine însuşi, îl tulburaseră. Umblau mult prea multe poveşti de familie cu femei nenorocite de bărbaţi care iubiseră alţi bărbaţi, femei cărora le fuseseră ucise visele. Singurul lor rost, atât cât îi privea pe soţii lor, era să aibă prunci. Însuşi bunicul lui Umar, fratele mai mic al lui Ibn Farid, îşi adusese iubitul în casa lor, dar el măcar nu se mai căsătorise.

— Sunt adânc mişcat de cinstea ta. Ce-i vei spune viitoarei tale soţii rămâne numai între voi doi.

— Atunci vă învoiţi? începu Ibn Daud, dar fu întrerupt pe dată.

— Ai chiar mai mult decât atât. Ai binecuvântarea mea. Hind îţi va aduce o zestre frumoasă.

— Vă asigur că zestrea nu mă interesează deloc.

— Chiar aşa? Eşti cumva stăpânul vreunei averi?

— Niciuna. Banii n-au jucat niciodată un rol de seamă în viaţa mea.

Umăr chicoti pe când o luară înapoi spre casă. „Singurul lucru bun în privinţa sărăciei”, îşi zise în gând, „este felul în care ştie să-i înnobileze pe unii, dăruindu-le o demnitate pe care cei bogaţi nu o ating”.

— Nu-i nimic, Ibn Daud. Tot o să-ţi revină zestrea. Nepoţii îmi vor mulţumi pentru prevederea mea. Spune-mi, te-ai hotărât unde vrei să trăiţi? Ai să te întorci la al-Qahira?

— Nu. În locul ăla eu nu doresc să mai trăiesc. Voi vorbi despre toate astea cu domniţa Hind, firește, dar oraşul maghrebian care-mi place cel mai mult este Fes. Nu se deosebeşte de Gharnata, doar că lipseşte arhiepiscopul Cisneros. De altfel, Ibn Khaldun, dac-ar fi s-o credem pe bunica mea, îl lăuda nespus şi dorea să se stabilească acolo pentru totdeauna.

De unde cu câteva săptămâni în urmă, văzând ce ochi dulci îi făcea fiica sa lui Ibn Daud, Umăr se întorsese şi mai tare împotriva străinului, acum simţea un soi de admiraţie pentru tânăr. Nu-l mai găsea prea deştept pentru binele lui, ba chiar începu să-i împărtăşească încrederea că putea să supravieţuiască folosindu-se numai de roadele minţii lui. Când ajunseră în curtea interioară, lui Umar i se păru că el era unul dintre puţinii bărbaţi care o puteau face fericită pe Hind. Îl îmbrăţişă pe Ibn Daud.

— Pacea fie cu tine şi somn uşor!

— Pacea fie cu tine, răspunse studentul din al-Qahira, cu glasul înecat de simţămintele pe care încerca din greu să şi le ascundă.

Când Umăr intră în dormitorul soţiei sale o găsi pe Hind masând picioarele şi tălpile mamei sale. Zubayda se

ridică în capul oaselor în clipa în care soţul ei pătrunse în odaie.

— Ei bine?

— Cine a câştigat la şah, Hind? îi răspunse Umăr tot cu o întrebare, care avea rolul de a o provoca pe soţia lui.

— Umăr! îi ceru Zubayda. Ce s-a întâmplat?

Acesta, luându-şi un aer pe cât de resemnat şi de liniştit putu, o privi lung şi surâse.

— E aşa cum mi-am închipuit, le lămuri el. Băiatul o iubeşte cu adevărat pe fiica noastră. Despre asta n-am nici cea mai mică îndoială. I-am dat binecuvântarea mea. Acum depinde de Hind.

— Cum rămâne cu temerile mele? insistă Zubayda. S-au dovedit neîntemeiate?

Umăr ridică din umeri:

— Erau lipsite de sens.

Zubayda zâmbi mulţumită:

— Acum rămâne să alegi tu singură, fata mea. Suntem fericiţi.

Hind se îmbujoră la faţă ascultându-i. Inima începu să-i bată mai tare:

— Am să mă gândesc bine de tot la noapte, îi încredinţă ea pe un ton oarecare, iar mâine veţi auzi cu toţii răspunsul meu.

Apoi îşi sărută pe rând părinţii şi, cu cea mai demnă căutătură de care era în stare, ieşi alene din cameră.

Odată ce se găsi în siguranţa odăii sale, începu să râdă, mai întâi pe tăcute, apoi mai tare. Râdea dintr-un simţământ al izbânzii, de bucurie şi de agitaţie:

— Ce bine ar fi fost să mai fi avut zile, bunică Zahra!

Hind îşi privea cu luare-aminte chipul în oglindă, iar dulceaţa lui obişnuită era sporită de lumina opaiţului.

— Am nevoie să-ţi vorbesc. Cred că-l voi lua de bărbat, dar mai întâi trebuie să mă încredinţez că dragostea lui e adevărată şi nu am decât un singur mijloc de a afla. Chiar tu mi-ai spus asta.

Sigură că lucrul pe care avea să-l facă era cel cuvenit, fata stinse opaiţul din iatac şi se strecură afară, în

curte. Era o beznă neagră ca smoala. Norii se întorseseră şi acoperiseră stelele. Aşteptă până ce ochii ei începură să vadă în întuneric şi se porni neliniştită spre camerele oaspeţilor.

În faţa uşii lui Ibn Daud se opri, ca să-i treacă tremuratul. Se uită în jur cu grijă. Nicio mişcare. Lumina încă mai ardea la el. Ciocăni uşor în uşă. În cameră, lui Ibn Daud nu-i veni să-şi creadă urechilor. Îşi înfăşură un cearşaf în jurul corpului, se sculă din pat şi descuie uşa.

— Hind!

Fu atât de uluit, încât abia-şi putu auzi propriul glas.

— Te rog, intră!

Fata păşi în cameră, stăpânindu-se cu greu să nu râdă la vederea acestui tânăr ales care se străduia să-şi acopere goliciunea cu cearşaful. Se aşeză pe pat:

— Tata zice că ţi-a dat voie să te căsătoreşti cu mine.

— Numai dacă te învoieşti şi tu. Asta-i tot ce ţi-a spus?

— Da. Ce i-ai mai mărturisit?

— Ceva ce-ar fi trebuit să-ţi destăinui şi ţie de atâtea zile.

Am fost un nătărău, Hind! Cred că mi-a fost frică să nu te pierd.

— Despre ce-i vorba?

Ibn Daud o luă de la capăt cu întreaga poveste a iubirii lui pentru Mansur cel dispărut, păstrând şi acele amănunte care ar fi putut-o îndurera. Îi povesti cum au împărţit odaia la Universitatea al-Azhar, cum s-au plăcut unul pe altul datorită minţii lor şi cum, în cele din urmă, asta i-a apropiat şi trupeşte. Îi vorbi despre cum s-au descoperit unul pe altul şi apoi de moartea lui Mansur.

— Tu ai fost cea care m-a readus la viaţă.

— Mă bucur. Ţi-ai dat poate seama că mă număr printre cei care preferă o inimă măcinată de frământări unei fericiri lipsite de pasiune care, de obicei, înseamnă doar amăgire şi înşelăciune. Cei mai mulţi oameni au căsnicii pline de răceală şi lipsite de iubire. Cea mai mare parte dintre verişoarele mele s-au măritat cu brute care au

dovedit o fire simţitoare precum cea a unui buştean. A mă mărita numai de dragul măritişului este ceva ce nu pot accepta. Pot să te întreb ceva?

— Orice doreşti, răspunse Ibn Daud pe un ton nerăbdător şi uşurat.

— Am putea deveni prieteni apropiaţi, am putea scrie versuri împreună, merge la vânătoare, vorbi despre astronomie, dar eşti sigur că-n amurg îţi vei dori să strângi în braţe un trup de femeie?

— Tânjesc după ţine de azi după-masă. M-am simţit încurcat şi nesigur, dar îmi doresc cu patimă ca mâinile tale să-mi mângâie membrele şi la răsărit, nu numai în fapt de noapte.

Când îi dezmierdă obrazul, se simţi iar înfiorată şi-l îmbrăţişă, simţindu-i trupul gol pe sub cearşaful curat de bumbac. Când simţi zvâcnindu-i palmierul îi smulse cearşaful şi îl ţinu strâns. Apoi se dădu un pas îndărăt şi-şi zvârli rochia de pe ea.

— Bătăile inimii tale vor trezi toată casa, îl luă ea peste picior, în vreme ce stingea lampa şi se întindea în pat lângă el.

— Eşti sigură, Hind? Eşti sigură? o întrebă el, nemaiputându-se stăpâni.

Ea îi făcu un semn din cap că da. Cu blândeţe, el îşi plantă palmierul în grădina ei. Ea simţi durerea, care în câteva clipe se transformă într-o plăcere dureroasă, iar apoi nu mai simţi încordarea când trupurile alăturate începură să palpite în acelaşi ritm, ajungând împreună la desfătarea din urmă. Toate verişoarele şi slujnicele ei îi povestiseră lui Hind că prima dată era cel mai puţin plăcut. Ea se întinse pe spate şi se bucură de acea clipă.

— Acum eşti sigură? zise el, ridicându-se pe pat în capul oaselor şi aruncându-i o privire întrebătoare.

— Da, iubitule, acum sunt sigură. Dar tu?

— Ce vrei să spui, diavoliţo?

— Te întreb dacă a fost la fel de bine ca-n braţele lui Mansur.

— Cu tine este altceva, prinţesa mea, şi aşa va

rămâne. O rodie poate dărui tot atâta plăcere cât şi o stridie, chiar dacă gustul fiecăreia diferă cu totul. A le compara înseamnă a le strica pe amândouă.

— Te previn, Ibn Daud. Chiar dinainte de a ne căsători. Dac-ai să mă laşi pentru vreun tinerel drăguţ care vinde curmale în piaţă, mă voi răzbuna straşnic pe tine, în faţa tuturor.

— Ce-ai să-mi faci?

Drept răspuns ea îl plesni peste palmier.

— Îţi voi lua curmalele şi le voi pune la murat.

Amândoi izbucniră în râs. Flacăra iubirii li se aprinse iar. Se îmbrăţişară de mai multe ori în noaptea aceea. El adormi înaintea ei. Multă vreme ea-i privi trupul adormit şi retrăi ultimele clipe cu el. Îl mângâie pe păr, nădăjduind să-l poată trezi astfel, dar el nici nu se mişcă. Gura ei dorea să-i mai guste încă o dată sărutul, dar somnul, obosit s-o tot aştepte, îi alungă dorinţa.

Chiar înainte de ivirea zorilor, Zubayda intră în cameră, ştiind ce avea să găsească. Îi aşeză fiicei sale o mână peste gură, ca s-o împiedice să ţipe şi să-şi pună iubitul într-o situaţie stânjenitoare, apoi o scutură puternic până când aceasta deschise ochii. La vederea mamei sale, ea se ridică pe pat în capul oaselor. Zubayda îi făcu semn să părăsească odaia împreună cu ea, în vârful picioarelor.

— Îl iubesc. Am să mă mărit cu el, şopti Hind ameţită, pe când treceau prin curtea interioară.

— Mă bucur sincer să aud asta, îi răspunse mama ei, dar cred c-ar trebui să te măriţi cu el mai târziu în după-amiaza asta!

Capitolul 11

Ximenes şade la pupitrul său dus pe gânduri: „Pielea mi-e, poate, prea smeadă, n-am ochi albaştri, ci căprui închis, nasul îmi este lung şi coroiat, şi totuşi sunt sigur, da, sigur, că sângele mi-e curat, fără nicio pată. Strămunii mei au fost aici la venirea romanilor, iar familia mea este mult mai veche decât a strămoşilor vizigoţi ai nobilului conte, viteazul nostru căpitan general. De ce se tot vorbeşte c-aş avea sânge jidovesc? Să fie o glumă crudă?

Ori niscaiva călugări dominicani nemulţumiţi răspândesc această otravă pentru a mă discredita în sânul Bisericii, aşa încât să se mai poată abate încă o dată de la calea cea dreaptă, recurgând la înşelăciuni pentru a şterge deosebirile dintre noi şi adepţii lui Moise şi ai falsului profet Mahomed? Indiferent ce gândesc ei, nu-i adevărat. Mă auziţi? Nu-i adevărat. Sângele meu este pur! La fel de pur cum va fi regatul nostru într-o zi. Nu mă voi plânge de aceste jigniri pe care le înghit la nesfârşit, ci voi continua să fac lucrarea Domnului. Lupii mă fac fiară, nu îndrăznesc însă să mă atace, căci ştiu preţul pe care vor trebui să-l plătească dacă-mi varsă mie sângele. Veneraţia pentru Fecioara Maria şi suferinţa simţită de El pe cruce îmi trezeşte simţăminte misterioase în suflet. În visele mele mă văd deseori ca un cruciat sub bastioanele Ierusalimului ori la porţile Constantinopolului. Amintirile-mi au rădăcini adânci în istoria creştinătăţii, dar de ce mă găsesc mereu singur, până şi în vise? N-am familie. N-am prieteni. N-am milă pentru rasele inferioare. N-am niciun strop de sânge jidovesc în mine. Niciun strop. Nu. Cât despre asta, n-am nicio îndoială”.

O iscoadă îi spusese lui Ximenes cu câteva ore în urmă că, la încheierea unui banchet ce avusese loc cu o noapte înainte, după ce o mare cantitate de vin fusese consumată şi în timp ce nobilii creştini şi musulmani, împreună cu neguţătorii evrei, priveau dansatoarele, un curtean zisese că mare păcat era că arhiepiscopul de Toledo nu putea fi şi el de faţă, să se bucure de o companie atât de plăcută, la care căpitanul general, Don Íñigo, fu auzit spunând că pricina absenţei prelatului ar putea fi prea bine aceea că, la flacăra lumânării, era cu neputinţă să-l deosebeşti de un evreu. Nu se opri aici, ba chiar continuă cu glas răsunător, în mijlocul râsetelor adunării, că aceasta ar fi cauza pentru care Preasfinţia Sa se ferea de compania jidovilor mai grozav decât de cea a maurilor. Căci acolo unde trăsăturile maurilor nu se deosebeau de cele ale creştinilor, evreii îşi păstraseră trăsăturile diferite cu mult mai multă grijă, aşa cum ar fi scos la iveală o

cercetare mai îndeaproape a feţei lui Ximenes.

În clipa aceea, un nobil maur, mângâindu-şi bogata barbă roşcată şi având o sclipire în ochii lui albaştri, îl întrebase pe Don Íñigo dacă era adevărat că motivul pentru care arhiepiscopul era hotărât să-i distrugă pe adepţii unui singur Dumnezeu avea mai mult de-a face cu nevoia de a-şi dovedi propria puritate a sângelui decât cu apărarea Sfintei Treimi Creştine. Don Íñigo îşi luase o expresie batjocoritoare şi răcnise că era o idee prostească, dar le făcuse cu ochiul celorlalţi oaspeţi.

Ximenes gonise iscoada cu un gest nervos din mână, dându-i de înţeles că nu-i erau de interes asemenea bârfe răutăcioase şi de nimic. De fapt, se albise la faţă de furie. Că era blestemat şi ponegrit de mincinoasele limbi maure era un fapt binecunoscut. Nu trecea o zi fără să nu îi ajungă la urechi jignirile ce i se aduceau, de către cine şi pe care străzi ale oraşului. Lista era lungă, dar avea să se răfuiască, rând pe rând, cu fiecare dintre duşmanii lui, la timpul cuvenit. Cu asemenea gânduri învolburându-i-se în minte, ce-i răspândeau fierea prin tot corpul, nici nu era de mirare faptul că starea arhiepiscopului în acea dimineaţă nu era prea bună. Tocmai atunci cineva bătu la uşă.

— Intră! rosti el cu glasul lui slab, înşelător.

Barrionuevo, un vechil regal, îi trecu pragul şi îi sărută inelul:

— Cu permisiunea voastră. Preasfinţia Voastră, cei doi renegaţi au fugit din vechiul cartier şi s-au refugiat în casa mamei lor.

— Nu-mi pare un caz cunoscut. Spune-mi mai multe.

Barrionuevo îşi drese vocea. Nu era obişnuit nici să declame, nici să explice. I se dăduseră nişte ordine, iar el le dusese la îndeplinire. Nu-şi găsea cuvintele. Nu cunoştea amănunte legate de cei doi.

— Tot ce ştiu este numele lor, Preasfinţia Voastră: Abengarcia şi Abenfernando. Mi s-a spus că s-ar fi convertit la credinţa noastră…

— Îmi amintesc acum, veni răspunsul pe un ton îngheţat. Pretind a se converti, dar în inima lor rămân

adepţii lui Mahomed. Au fost surprinşi săvârşind un sacrilegiu în biserica noastră. S-au uşurat pe un crucifix, omule! Adu-i la mine. Vreau să fie supuşi întrebărilor chiar azi. Du-te.

— Să iau cu mine nişte soldaţi, Preasfinţia Voastră? S-ar putea să mi se împotrivească, altminteri.

— Da, dar nu lua mai mult de şase oameni înarmaţi. Altfel va fi de rău.

Ximenes plecă de la masă şi se opri în dreptul arcadei ferestrei, de unde putea zări străzile de dedesubt. Pentru prima oară în ziua aceea zâmbi, prevăzând limpede că maurii cu minţi înfierbântate aveau să-l aţâţe pe vechil şi pe soldaţi să scoată sabia din teacă. Asta le va aduce sfârşitul. În loc să-şi facă plimbarea obişnuită, ca să vadă cum mergeau lucrările la noua catedrală, se hotărî să rămână la Alhambra şi să aştepte întoarcerea lui Barrionuevo. Supărarea pe care i-o aduseseră cele vorbite la banchetul de noaptea trecută îi trecuse. Îi luase locul o bucurie pătimaşă. Ximenes căzu în genunchi dinaintea uriaşului crucifix ce întrerupea complicatele motive geometrice de pe lespezile în trei culori care îmbrăcau peretele.

— Preasfântă Fecioară, Maică Precistă, mă rog Ţie ca duşmanii noştri să nu mă dezamăgească astăzi.

Când se ridică în picioare, descoperi că focul ce-i ardea sub frunte îi coborâse sub brâu. Acea parte din corpul lui, dispreţuită de toţi cei care îmbrăcau rasa de călugăr, se trezise la viaţă. Ximenes turnă nişte apă într-un pocal şi-o dădu pe gât dintr-o singură înghiţitură. Aşa îşi stinse setea.

Din inima vechiului oraş, Zuhayr şi prietenii lui porniseră spre noua catedrală părând cu totul nepăsători. Mergeau în grupuri de câte doi, cuprinşi de încordare şi nelinişte, purtându-se ca şi cum n-ar fi avut nicio legătură unul cu altul, dar uniţi în credinţa că se apropiau de o dublă izbândă: duşmanul urât de ei, cel care îi supusese la cazne pe cei de aceeaşi religie, avea curând să piară de mâna lor, iar ei, ucigaşii lui, aveau să-şi asigure martiriul şi

să fie primiţi cu braţele deschise în paradis.

Se adunaseră la masă în zori de zi, ca să-şi desăvârşească planul. Fiecare dintre cei opt bărbaţi se ridicase solemn şi îşi luase un rămas-bun ceremonios de la ceilalţi:

— Până când ne vom revedea în rai!

În zorii acelei zile, Zuhayr începuse o scrisoare către Umăr, povestindu-i în amănunt peripeţiile lui în drum spre Gharnata, dureroasa îndoială cu care se confruntase, explicându-i hotărârea pe care o luase în final să participe la acţiunea pe care o preferau toţi prietenii lui, dar nu şi el:

„Îi vom întinde o capcană lui Cisneros. Chiar dacă vom izbuti să-l trimitem pe lumea cealaltă, ştiu prea bine că noi toţi laolaltă şi fiecare dintre noi vom cădea în aceeaşi capcană. Totul e foarte diferit de ce mi-am închipuit. Viaţa celor din Gharnata s-a înrăutăţit mult de la ultima ta vizită. Lumea este indignată şi dezamăgită. Sunt hotărâţi să ne convertească, iar Cisneros a îngăduit schingiuirea pentru ca lucrurile să se înfăptuiască cu mai multă uşurinţă. Fireşte, mulţi nu suportă durerile şi îşi pierd minţile. După convertire, îşi pierd orice nădejde, intră în biserici şi îşi fac nevoile în altar, se uşurează în sfânta cristelniţă, mânjesc crucifixurile cu scârnăvii şi se grăbesc să iasă râzând, în felul celor cu minţile rătăcite. Cisneros se înfurie şi aşa se ia totul de la început. Aici oamenii cred că, atâta timp cât trăieşte Ximenes, nimic nu se schimbă, decât în mai rău. Nu cred că moartea lui va îndrepta lucrurile, dar, fără îndoială, va aduce alinare chinului sufletesc îndurat de atâţia dintre ai noştri.

Poate că nu voi mai scăpa cu viaţă astăzi şi vă sărut pe toţi, mai ales pe Yazid, care nu trebuie lăsat să repete greşelile fratelui său…”

Zuhayr şi Ibn Basit erau pe cale să treacă strada, când îl zăriră pe Barrionuevo, vechilul, şi pe cei şase soldaţi, îndreptându-se spre ei. Din fericire, nimeni nu se sperie. Când Barrionuevo se opri însă în faţa lui Zuhayr, celelalte trei grupuri se abătură din drumul lor şi o cotiră

la stânga, făcându-se nevăzute în dosul unor străduţe dosnice şi întortocheate, aşa cum se înţeleseseră dinainte.

— De ce purtaţi o sabie? îl întrebă Barrionuevo.

— Iertaţi-mă, domnule, îi răspunse Zuhayr. Nu sunt din Gharnata. Stau aici doar câteva zile. Am venit din al-Hudayl să-mi văd un prieten. Nu ne mai e îngăduit să purtăm săbii la noi pe stradă?

— Nu, zise vechilul. Prietenul dumneavoastră de aici ar fi trebuit să ştie. Mergeţi în drumul vostru, dar mai întâi întoarceţi-vă acasă la prietenul dumneavoastră şi lăsaţi-vă sabia acolo.

Ibn Basit şi Zuhayr răsuflară uşuraţi. N-avură de ales decât să facă stânga împrejur şi să se întoarcă la *funduq*. Ceilalţi îi aşteptau şi se auziră exclamaţii de încântare, când Zuhayr şi Ibn Basit intrară în cameră.

— Am crezut că v-am pierdut pentru totdeauna, le mărturisi Ibn Amin, îmbrăţişându-i pe amândoi.

Zuhayr le văzu uşurarea de pe chip şi îşi dădu dintr-odată seama că nu numai vederea lui şi a lui Ibn Basit le alungase încordarea. Mai era şi altceva. Măcar atât reieşea din expresia de mulţumire de pe faţa lui Ibn Amin. Zuhayr se uită la prietenul lui şi îşi ridică sprâncenele în aşteptare. Ibn Amin vorbi:

— Trebuie să renunţăm la planul nostru. Un prieten de la palat ne-a trimis vorbă. Ximenes a cerut o gardă de trei ori mai mare ca de obicei; nu mai vine azi în oraş. Am simţit eu ceva ciudat în aer. N-aţi băgat de seamă că străzile erau goale?

Zuhayr nu-şi putu ascunde încântarea:

— Allah fie binecuvântat! izbucni el. Cel de sus ne-a scăpat de la sacrificiu. Dar ai dreptate, Ibn Amin. Atmosfera e încordată. De ce? Să aibă vreo legătură cu raidul vechilului regal?

În vreme ce continuau să se întrebe dacă să mai coboare sau nu în stradă şi să vadă cum stăteau lucrurile, un bătrân slujitor din *funduq* dădu buzna peste ei:

— Vă rog, conaşilor, daţi o fugă până-n Strada Sacagiilor, ba să vă luaţi şi armele la voi!

Zuhayr îşi ridică iar sabia. Ceilalţi îşi scoaseră pumnalele, pe când ieşeau zoriţi din *funduq*-ul al-Yadida. Nu trebuiră să caute prea mult ca să dea de locul cu pricina. Ce părea să fie un murmur abia auzit se făcea tot mai tare şi mai tare. Parcă întreaga populaţie din cartier se găsea pe străzi.

Prin arcadele dantelate în formă de potcoavă ale caselor şi atelierelor, tot mai multă lume începea să iasă pe străzi. Bătăile uneltelor de aramă, vaierele şi o orchestră de tamburine îi adunaseră pe toţi laolaltă. Sacagiii şi vânzătorii de covoare se amestecau în mulţime cu zarzavagiii şi *faqih*-ii. Era o gloată amestecată şi mânioasă, măcar atât vedeau şi conspiratorii din *funduq*, dar de ce? Ce se întâmplase de-i stârnise pe oameni care, până mai ieri, păreau să rămână în aşteptare?

O cunoştinţă din vedere a lui Ibn Amin, un evreu, venind către ei de la locul faptei, le povesti înfierbântat tot ce se petrecuse, până în clipa în care trebuise să plece ca să-şi vadă de tatăl bolnav:

— Vechilul regal şi soldaţii lui s-au dus la casa văduvei din Strada Sacagiilor. Cei doi fii ai săi se refugiaseră la ea noaptea trecută. Vechilul le-a dat de ştire că arhiepiscopul dorea să-i vadă astăzi. Văduva, supărată de sosirea soldaţilor, n-a vrut să-i lase să intre în casă. Când au ameninţat-o că sparg uşa, ea le-a turnat în cap o cratiţă cu apă fiartă de la balcon. Unul dintre soldaţi s-a opărit rău. A scos nişte ţipete groaznice.

Amintirea îi puse un nod în gât povestitorului, care începu să tremure.

— Linişteşte-te, prietene, îi zise Zuhayr, mângâindu-l pe cap. Tu n-ai nicio pricină să-ţi fie teamă. Spune-mi ce s-a mai întâmplat după aia.

— Situaţia s-a înrăutăţit şi mai tare, reîncepu să vorbească prietenul lui Ibn Amin. Vechilul a fost pe jumătate speriat şi pe jumătate indignat în faţa unei asemenea îndrăzneli. Le-a ordonat oamenilor lui să intre în casă şi să-i aresteze pe băieţii văduvei. Agitaţia iscată a făcut să se adune lume în jur şi, curând, peste două sute

de tineri au blocat strada la amândouă capetele. Încet, i-au împresurat pe vechil şi pe soldaţi, dintre care unul s-a speriat atât de tare, încât a făcut pe el şi a început să ceară îndurare. L-au lăsat să plece. Ceilalţi au scos săbiile, ceea ce le-a adus sfârşitul. Mulţimea i-a încolţit atât de tare, încât au ajuns să fie puşi la zid. Atunci, fiul lui al-Wahab, negustorul de ulei, a ridicat o sabie căzută pe jos, pierdută de un soldat. S-a dus ţintă la vechil şi l-a târât în mijlocul străzii. „Mamă!”, i-a strigat văduvei care urmărea totul de la fereastră. „Da, fiule”, a răspuns ea veselă. „Spune-mi”, îi ceru Ibn Wahab. „Cum trebuie pedepsit nenorocitul ăsta?” Bătrâna îşi trecu un deget peste beregată. Peste mulţime se lăsă tăcerea. Vechilul, pe nume Barrinuevo, căzu la pământ, cerşind îndurare. Era ca un animal prins în capcană. Fruntea lui atinse picioarele lui Ibn Wahab. Chiar în clipa aia sabia ridicată se prăvăli peste gâtul omului. N-a fost nevoie decât de o lovitură ca să desprindă capul de trup. Căpăţâna retezată a lui Barrinuevo se rostogoli în praful drumului. Un râu de sânge încă mai curge pe Strada Sacagiilor.

— Şi soldaţii? dori să ştie Zuhayr. Ce-au făcut cu soldaţii?

— Încă se mai discută soarta lor în piaţă. Soldaţii se găsesc sub paza a sute de bărbaţi înarmaţi în Bab al-Ramla.

— Veniţi, îi invită Zuhayr pe tovarăşii lui, cu un aer plin de oarecare mândrie. Trebuie să luăm parte la discuţie. Viaţa fiecărui drept-credincios din Gharnata ar putea depinde de hotărârea ce se va lua în piaţă.

Îmbulzeala era atât de mare, încât pe nicio stradă nu se mai putea merge. Ori te mişcai în direcţia mulţimii, ori rămâneai blocat. Şi oamenii încă mai ieşeau în stradă. Iată-i pe tăbăcarii din rabbad al-Dabbagan, în picioarele goale, cu pielea acoperită de vopsele în diferite culori. Fabricanţii de tamburine îşi lăsaseră atelierele în rabbad al-Difaf şi se pierdeau în îmbulzeală. Sporiră tămbălăul scoţând toate sunetele cu putinţă din instrumentele lor. Olarii din rabbad al-Fajjarin veniră înarmaţi cu saci plini de oale sparte şi

încadrându-i, tot înarmaţi până-n dinţi, veneau cărămidarii din rabbad al-Tawwabin.

Deodată, Zuhayr fu martorul unei scene care-l mişcă şi-l bucură. Şiruri de femei, tinere şi bătrâne, cu văluri şi fără, purtau ridicate stindardele de mătase verde şi argintie ale cavalerilor mauri, pe care ele şi înaintaşele lor le cususeră şi le brodaseră acum mai bine de cinci sute de ani în rabbad al-Bunud. Împărţeau copiilor sute de mici semilune din argint. Fetiţe şi băieţei se luau la întrecere care să pună mâna pe câte o semilună. Zuhayr se gândi la Yazid. Cât de mult i-ar fi plăcut lui toate astea şi cât de mândru şi-ar fi purtat el semiluna! Zuhayr crezuse că n-avea să-l mai vadă niciodată la faţă pe frăţiorul său mai mic, dar cum propriul lui plan de a-i provoca pe cavalerii creştini la luptă căzuse, iar complotul care avea ca scop uciderea lui Cisneros fusese amânat, neavând încotro el începu să se gândească din nou la viitor, iar imaginea mezinului, iscodind totul cu ochii lui inteligenţi, nu-l mai părăsi.

Fiecare stradă sau alee era asemenea unui râu cu albia revărsată, curgând către o frământată mare de oameni lângă poarta din Bab al-Ramla. Cântecelele se înălţau şi coborau ca valurile. Toată lumea aştepta furtuna.

Zuhayr era hotărât să vorbească în apărarea soldaţilor. Deodată, băgă de seamă că se găseau în rabbad al-Kuhl, pe strada fabricanţilor de stibiu. De aici erau încărcate recipientele din argint, cu lichidul care sporise frumuseţea a nenumărate perechi de ochi, încă de la ridicarea oraşului. Asta însemna că nu se găseau prea departe de palatul unchiului său Hisham. Şi chiar sub imensul conac se găsea un pasaj care ducea drept în Bab al-Ramla. Fusese săpat încă de la ridicarea casei, tocmai pentru a-l ajuta pe nobilul sau neguţătorul ce o locuia să-şi afle mai uşor scăparea în cazul unui asediu al duşmanilor săi triumfători, a căror parte ar fi izbândit în luptele neîncetate de la curtea sultanului, ce umbriseră mereu viaţa oraşului.

Zuhayr le făcu semn prietenilor săi să-l urmeze în

tăcere. Bătu la uşa din faţă, de o modestie înşelătoare, a casei lui Hisham. Un bătrân slujitor al familiei se uită prin ferestruica dantelată de la primul etaj şi-l recunoscu pe fiul lui Umar. Se repezi în jos pe scări, deschise uşa şi-i lăsă pe toţi înăuntru, dar părea foarte neliniştit.

— Stăpânul m-a pus să jur că nu las pe nimeni să intre astăzi, în afară de cei din familie. Iscoadele mişună peste tot. S-a săvârşit un omor îngrozitor, iar călugărul lui Satan va dori să se răzbune printr-o vărsare de sânge.

— Bătrâne prieten, îi zise Zuhayr cu o privire plină de bunăvoinţă. N-am venit aici să rămânem, ci să dispărem. Nici nu trebuie să-i spui cumva stăpânului tău de venirea noastră. Ştiu drumul spre trecătoarea de sub pământ. Încrede-te în Allah!

Moşneagul înţelese. Îi duse la intrarea tăinuită din curte şi ridică o lespede, scoţând astfel la iveală un cârlig mititel. Zuhayr zâmbi. De câte ori el şi cu verii săi, copiii lui Ibn Hisham, nu se furişaseră afară din casă după lăsarea întunericului ca să-şi dea astfel întâlniri secrete cu iubitele lor! Trase uşor de cârlig şi ridică un chepeng pătrat, ascuns cu iscusinţă de şase lespezi. Mai întâi, îi ajută să coboare pe ceilalţi, apoi li se alătură, dar nu înainte de a-l îmbrăţişa pe servitor, pe care şi-l amintea în slujba unchiului său de când se ştia.

— Allah să vă aibă în paza Lui pe toţi! le ură bătrânul, pe când închidea chepengul şi totul revenea la normal.

În câteva minute, se găseau în vechea piaţă. Zuhayr se temuse că mulţimea i-ar putea împiedica să iasă din tunel, dar soarta fu de partea lor. Trapa fu ridicată fără greutate. Câţiva locuitori ai oraşului urmăriră cu uimire cum şapte bărbaţi se iviră din pământ, sub porticul de la intrarea în piaţă. După bărbaţi apăru şi o armă. Zuhayr îi înmânase sabia lui Ibn Basit, care mersese înaintea lui prin tunel. Acum ieşi şi el, coborând pe dată bolovanul peste gura tunelului, astfel încât în zăpăceala generală să nu i se mai ştie locul exact.

Fu o scenă pe care niciunul dintre ei n-avea s-o mai

uite vreodată. Văzură spinările a zeci de mii de bărbaţi, femei şi copii care se adunaseră în Bab al-Ramla, mânaţi de dorinţa răzbunării. Tot aici se aflaseră şi-n 1492, când nu le venise să-şi creadă ochilor când semiluna de pe zidurile al-Hamrei se prăvălise în praf, în dangătul asurzitor al clopotelor ce acopereau imnurile creştine. Tot acolo urmăriseră în tăcere anul trecut, cum Cisneros, cel pe care-l porecliseră „preotul Satanei”, dăduse foc scrierilor lor. Şi tot în această piaţă, la numai o lună mai târziu, nişte soldaţi creştini beţi smulseseră turbanele de pe capetele a doi venerabili imami.

Maurii din Gharnata nu erau nici răuvoitori, nici încăpăţânaţi, dar se lăsaseră biruiţi de creştini fără să li se dea voie să se împotrivească, ceea ce-i amărâse din cale-afară. Mânia lor, înăbuşită de mai bine de opt ani, răbufnise în sfârşit. Se simţeau în stare de cele mai îndrăzneţe fapte. Ar fi fost gata să ia cu asalt al-Hamra, să-l sfâşie pe Ximenes în bucăţi cu mâinile goale, să dea foc bisericilor şi să castreze orice călugăr care le-ar fi picai în gheare. Deveniseră primejdioşi. Nu pentru duşman, pentru ei înşişi. Împiedicaţi de ultimul lor conducător să se împotrivească armatelor creştine, credeau că sunase ceasul revanşei lor istorice.

Cei care se tem de mulţimi, îndeobşte, pretind uneori că orice adunare ce depăşeşte doisprezece oameni devine o pradă uşoară pentru orice demagog priceput să le aprindă pasiunile şi poate săvârşi, prin urmare, numai fapte necugetate. O asemenea părere este făcută să nu bage de seamă pricinile mărunte care i-au adus laolaltă pe atâţia oameni cu interese atât de diferite. Toate rivalităţile politice şi negustoreşti dintre ei au fost lăsate deoparte, orice vrajbă dintre ei a fost uitată, s-a ajuns la o înţelegere între şcolile teologice care se înfruntă de pe întreg teritoriul Islamului al-andalusian. Toată congregaţia s-a unit împotriva ocupanţilor creştini. Ceea ce începuse ca un gest de solidaritate cu dreptul unei văduve de a-şi apăra copiii s-a transformat aproape într-o revoltă.

Ibn Wahab, mândrul şi necugetatul călău al vechilului

regal, stătea în picioare pe o prispă din lemn, ridicată în grabă, cu capul în nori. Visa la al-Hamra şi la poziţia pe care urma s-o ocupe când avea să-i primească pe trimişii Izabelei, veniţi să ceară pace. Din nefericire, prima sa încercare de oratorie fu sortită eşecului. Fusese tot timpul întrerupt: „De ce mormăi? Ce zici? Vorbeşte mai tare. Cui crezi că-i vorbeşti? Bărbiei tale fără barbă?”

Supărat din pricină că nu i se arăta preţuirea cuvenită, Ibn Wahab îşi ridicase vocea în felul predicatorilor. Vorbea de aproape o jumătate de oră într-o limbă atât de înflorită şi de încărcată, atât de sufocată de metafore şi atât de plină de trimiteri la faimoasele victorii islamice de la Dimashk la Maghreb, încât până şi aceia din mulţime care îl preţuiau fură auziţi spunând că vorbitorul era ca un vas gol: zgomotos, dar lipsit de conţinut.

Singura măsură propriu-zisă pe care o propuse fu ca soldaţii să fie ucişi pe loc, iar capetele lor înfipte în pari spre a fi plimbate prin tot oraşul. Răspunsul pe care-l primi fu tăcerea, ceea ce-l făcu pe un *qadi* să întrebe dacă nu mai dorea şi altcineva să ia cuvântul.

— Eu! răcni Zuhayr, ridicându-şi sabia deasupra capului şi, cu umerii ridicaţi, cu fruntea sus, se apropie de el.

Prietenii îl urmară, iar mulţimea, uimită de ciudăţenia acelui alai, le făcu loc. Mulţi îl recunoscură ca pe un vlăstar al stirpei Banu Hudayl. *Qadi*-ul îl rugă pe Ibn Wahab să coboare, iar Zuhayr fu înălţat până la prispa de lemn de mai multe mâini săritoare. Nu mai cuvântase niciodată în faţa unei adunări publice, ca să nu mai vorbim de numărul mare de oameni din mulţime. Tremura ca o frunză toamna.

— În numele lui Allah cel Milostiv, Binefăcătorul! începu tânărul, într-un fel care să respecte pe cât de mult cu putinţă tradiţia.

Nu zăbovi prea mult asupra izbânzilor religiei lor, nici nu pomeni de trecut. Vorbi pur şi simplu despre tragedia care se abătuse peste ei şi despre chinul şi mai groaznic ce-i aştepta în viitor. Se trezi folosind cuvinte care-i sunau

ciudat de cunoscut. Aşa şi erau. Le împrumutase de la al-Zindiq şi Abu Zaid. Sfârşi cu un îndemn care nu le căuta bunăvoinţa:

— Chiar în clipa în care vă vorbesc, soldatul care a fost de faţă la execuţie e în al-Hamra, povestind despre ea cu toate amănuntele. Puneţi-vă însă în locul lui. Este mort de spaimă. Ca să pară viteaz, exagerează totul. Curând, căpitanul general îşi va coborî trupele de pe deal ca să ne ceară eliberarea acestor oameni pe care i-am făcut prizonieri. Spre deosebire de fratele meu, Ibn Wahab, nu cred c-ar trebui să le luăm viaţa. Aş propune să-i lăsăm să plece. Dacă nu facem aşa, creştinii vor ucide zece dintre ai noştri pentru fiecare dintre soldaţii lor morţi. Vă întreb: merită sacrificiul unui singur drept-credincios musulman pentru moartea lor? A-i elibera acum ar fi un semn de putere din partea noastră, nu de slăbiciune. Odată ce-i vom lăsa în libertate, ar trebui să alegem dintre noi câteva voci care să vorbească în numele nostru. Mai am şi alte lucruri să vă spun, dar mă voi opri aici, până ajungeţi la o hotărâre asupra sorţii acestor soldaţi. Nu mai vreau să vorbesc de fată cu ei.

Spre uimirea lui, vorbele îi fură întâmpinate cu bătăi din palme şi multe capete se înclinară în semn de consimţire. Când *qadi*-ul întrebă adunarea dacă soldaţii trebuiau cruţaţi sau ucişi, răspunsul fu copleşitor în favoarea eliberării lor. Zuhayr şi prietenii lui nu mai aşteptară să li se spună. Se repeziră acolo unde erau ţinuţi prizonierii. Zuhayr îşi scoase sabia din teacă şi tăie funia cu care erau legaţi. Apoi îi însoţi până ieşiră din mulţime şi arătă cu vârful sabiei spre al-Hamra, lăsându-i în voia lor. Soldaţii, cărora nu le venea să creadă, făcură un semn din cap arătându-şi în tăcere recunoştinţa şi fugiră cât îi ţineau picioarele.

La palat, aşa cum tocmai le spunea Zuhayr, soldatul care fusese lăsat să plece mai devreme, presupunând că tovarăşii lui de arme erau de-acum descăpăţânaţi, îşi umflase considerabil rolul jucat în întreaga întâmplare. Arhiepiscopul îl ascultă în tăcere, apoi se ridică în picioare

şi, fără să scoată un cuvânt, îi ceru soldatului să-l urmeze şi se duse în odăile contelui de Tendilla. Fu primit fără întârziere, iar soldatul se trezi repetându-şi întreaga odisee de nenorociri.

— Excelenţa Voastră va fi neîndoielnic de acord, începu Ximenes, că până nu vom înăbuşi această revoltă, toate victoriile obţinute de rege şi regină în oraşul ăsta sunt în primejdie.

— Dragul meu arhiepiscop, grăi contele pe un ton de falsă prietenie, mi-aş dori să găsesc mai mulţi ca dumneata în sfintele cinuri ale Bisericii noastre, atât de loiali tronului şi devotaţi sporirii avuţiei Bisericii şi, totodată, consolidării ei. Totuşi, aş dori să-ţi fie foarte limpede. Nu sunt de acord cu măsurile dumitale. Nenorocitul ăsta minte ca să justifice faptul că a căzut în genunchi în faţa călăilor lui Barrionuevo. Nici măcar o clipă nu voi accepta că poziţia noastră militară ar putea fi ameninţată de gloata aia. Aş fi crezut, mai mult decât orice, că tocmai lupta Preasfinţiei Voastre în numele Sfântului Duh se află în primejdie.

Pe Ximenes vorbele îl scoaseră din fire, mai ales că erau rostite de faţă cu un soldat care avea s-o spună mai departe prietenilor săi. În câteva ore vestea avea să se răspândească în tot oraşul. Îşi înfrână mânia până când îl goni pe soldat cu un gest nerăbdător al mâinii drepte.

— Excelenţa Voastră nu pare să se gândească la faptul că până când aceşti oameni nu vor fi îngenuncheaţi şi făcuţi să respecte Biserica, nu vor fi niciodată devotaţi Coroanei!

— Ca supus loial al reginei, Preasfinţia Voastră lasă impresia că nesocoteşte înţelegerile semnate de noi cu sultanul când ni s-a predat. Nu este prima oară când trebuie să vă reamintesc jurămintele solemne prin care ne-am legat faţă de mauri. Li s-a dat dreptul să se închine la Dumnezeul lor şi să creadă în Profetul lor fără nicio oprelişte. Pot vorbi pe limba lor, se pot cununa unii cu alţii şi îşi pot îngropa morţii aşa cum au făcut de veacuri. Tocmai dumneata, dragul meu arhiepiscop, ai iscat răscoala. I-ai osândit la o viaţă de mizerie şi doar te prefaci

surprins când se împotrivesc. Nu sunt nişte animale, omule! Sunt făcuţi din carne şi din sânge la fel ca şi noi. Uneori stau şi mă întreb cum se face că Mama noastră Biserica a putut da naştere unor odrasle atât de diferite, precum ordinele dominicanilor şi franciscanilor. Cain şi Abel? Spune-mi un lucru, frate Cisneros: când te-au instruit în mănăstirea aia de lângă Toledo, ce ţi-au dat să bei?

Ximenes înţelese. Căpitanul general era furios fiindcă-şi dădea seama că nu avea să mai fie linişte până ce nu puneau mâna pe arme. Triumfase. Se hotărî să-l ia peste picior pe conte:

— Mă miră cum un mare comandant militar ca Excelenţa Voastră are timp să cerceteze diferitele ordine religioase ieşite de sub aripile Maicii noastre Biserica. Nici Cain, nici Abel, Excelenţă. Câtuşi de puţin. Priviţi-le, dacă vă place, ca pe doi fii iubitori ai unei văduve. Primul este sever şi disciplinat, îşi apără mama împotriva avansurilor necuviincioase ale peţitorilor nedoriţi. Celălalt, la fel de iubitor, este, cu toate astea, deschis şi prietenos. Îşi lasă larg deschisă uşa de la casă şi nu-i pasă cine intră şi cine iese. Mama are nevoie de amândoi şi îi îndrăgeşte la fel de tare, dar nu v-aţi întrebat, Excelenţă, cine o apără cel mai bine?

Pe Don Íñigo îl supără tonul zeflemitor şi de o prefăcută prietenie al arhiepiscopului. Fu rănit în amorul propriu. Un parvenit religios încerca să se tragă de şireturi cu un Mendoza? Cum îndrăznea Cisneros să se poarte aşa? îi aruncă prelatului o privire plină de dispreţ.

— Preasfinţia ta, desigur, are multă experienţă în privinţa mamelor văduve şi a celor doi fii ai ei. Nu cumva în urmărirea unei asemenea văduve şi a celor doi nefericiţi de băieţi ai ei l-ai trimis la moarte astăzi pe vechilul regal?

Dându-şi seama că indiferent ce avea să spună pe ziua aceea urma să i se dea peste nas, arhiepiscopul se ridică să plece. Contele îşi desfăcu pumnii încleştaţi. Bătu tare din palme. Doi slujitori se iviră, iar el le dădu o serie de porunci pe un ton răstit:

— Pregătiţi-mi armura şi calul. Spuneţi-i lui Don Alonso c-o să am nevoie de trei sute de soldaţi care să mă însoţească la Bibarrambla. Aş dori să ies cam într-o oră.

În oraş atmosfera se schimbase foarte mult. Eliberarea soldaţilor le dăduse oamenilor o uriaşă încredere în ei. Se simţeau deasupra duşmanilor din punct de vedere moral. Nimic nu-i mai speria. Apărură vânzătorii ambulanţi de diferite feluri de hrană. Brutarii îşi închiseseră prăvăliile, iar în Bab al-Ramla se improvizară în grabă tarabe cu foietaje. Dulciuri şi bucate fură împărţite pe gratis. Ştrengarii născoceau cântece şi dansuri simple. Încordarea din aer dispăruse fără urmă. Zuhayr ştia că nu era decât un scurt răgaz. Frica dispăruse pentru moment. Îi luase locul o atmosferă de sărbătoare, dar numai cu o oră în urmă le putuse auzi tuturor inimile bătând nebuneşte.

Zuhayr era eroul zilei. Locuitorii mai în vârstă ai oraşului căutau să-i mulţumească cu poveştile faptelor de vitejie ale străbunicului său. Pe unele le mai auzise, iar altele nu puteau fi adevărate. Îşi înclina capul cu amabilitate în faţa bărbilor albe şi zâmbea, dar nu-i mai asculta. Gândurile îi zburau la al-Hamra şi acolo ar fi rămas, dacă o voce cunoscută nu l-ar fi readus cu picioarele pe pământ:

— Te gândeşti, nu-i aşa, că o mare nenorocire se va abate aici peste noi?

— Al-Zindiq! strigă tânărul, îmbrăţişându-l pe bătrânul său prieten. Arăţi altfel. Cum de te-ai schimbat atât de mult în doar două săptămâni? Din pricina morţii Zahrei?

— Timpul ne macină trupurile, Zuhayr al-Fahl. Într-o zi, când vei trece de vârsta de şaptezeci de ani, şi tu vei înţelege asta.

— Dacă voi mai trăi până atunci, mormăi primul născut al lui Umar, adâncit în sine.

Era încântat să-l vadă pe al-Zindiq, şi asta nu doar pentru că mai putea fura de la el câteva idei în plus. Îi făcea plăcere că moşul îl văzuse în deplinătatea puterilor

sale, aclamat de gharnatini. Dar sufletul bătrânului sceptic nu se schimbase:

— Tinere prieten, îi zise lui Zuhayr pe un ton plin de căldură, în viaţă parcurgem un arc ce se întinde de la naştere până la coborârea noastră în mormânt. Tocmai bătrâneţea şi moartea explică farmecul tinereţii şi dispreţul ei faţă de viitor.

— Da, consimţi flăcăul, fiindcă începea să-şi dea seama unde bătea moşneagul, dar ruptura dintre vârsta înaintată şi tinereţe nu este atât de hotărâtoare pe cât vrei tu să spui.

— Cum aşa?

— Adu-ţi aminte de un bărbat care tocmai intrase în cel de-al şaizecilea an al său de viaţă, o întâmplare destul de rară pe meleagurile noastre. Se plimba la marginea satului al-Hudayl şi a văzut trei băieţi, toţi mai tineri decât el cu cincizeci de ani, urcaţi pe o ramură înaltă din vârful unui copac. Unul dintre ei i-a strigat o jignire sau o batjocură legată de capul lui ras, comparându-l cu fundul unei dobitoace. Înţelepciunea îi spunea bătrânului să nu le bage de seamă vorbele şi să-şi vadă de drum, dar în loc de asta, spre marea uimire a băieţilor, s-a căţărat în copac şi i-a luat prin surprindere. Băiatul care-l jignise a devenit prietenul lui pe viaţă.

Al-Zindiq chicoti:

— Eu m-am urcat în copac tocmai ca să te învăţ că niciodată nu trebuie să judeci după aparenţe.

— Chiar aşa. Mi-am învăţat bine lecţia.

— În cazul ăsta, prietene, asigură-te că nu-i împingi într-o prăpastie pe oamenii ăştia. Fetiţa care a supravieţuit masacrului de la al-Hama nici azi nu mai poate suferi priveliştea ploii. I se pare că e roşie.

— Zuhayr bin Umăr, Ibn Basit, Ibn Wahab! O întrunire a Celor Patruzeci are loc chiar acum în piaţa de mătăsuri!

Zuhayr îi mulţumi de sfat lui al-Zindiq şi se grăbi să plece. El intră în prăvălia largă a unui neguţător de mătăsuri care o oferise spre loc de întâlnire. Bătrânul nu

putu să nu vadă cât de schimbat era mersul tânărului său prieten. În mod obişnuit el ar fi alergat până la locul de întrunire, acum se îndepărtă în paşi măsuraţi cu grijă, în vreme ce-şi lua un aer plin de importanţă. Al-Zindiq zâmbi şi clătină din cap. I se păruse că vede umbra lui Ibn Farid.

Adunarea alesese un grup de patruzeci de bărbaţi, care să vorbească în numele întregului oraş. Zuhayr şi cei şapte ciraci ai săi fuseseră aleşi, la fel ca şi Ibn Wahab. Majoritatea celorlalţi membri din Adunarea celor Patruzeci erau cavaleri mauri lăsaţi la vatră. Tocmai când intra Zuhayr în sala de întrunire, un sol de la bucătăriile al-Hamrei vorbea pe un ton aprins despre pregătirile contraofensivei de la palat.

— Însăşi armura căpitanului general e gata. Va fi însoţit de trei sute de soldaţi care-şi ascuţeau săbiile încă de când am venit încoace.

— Ar trebui să-i prindem într-o capcană, propuse Ibn Wabab. Am vărsa catran peste ei şi le-am da foc.

— Mai bine un duşman sănătos la cap decât un prieten cu minţile rătăcite, murmură *qadi-ul*, respingând ideea cu o încruntare a frunţii.

— Haideţi să ne pregătim aşa cum am plănuit, le zise Zuhayr la sfârşitul întrunirii şi Cei Patruzeci se întoarseră în piaţă.

Qadi-ul se urcă pe podiumul de lemn şi anunţă că soldaţii veneau spre ei. Zâmbetele se stinseră. Vânzătorii ambulanţi începură să-şi strângă mărfurile, gata să plece. Mulţimea se nelinişti. Discuţii neliniştite se iscară în fiece colţ de stradă. *Qadi*-ul îi rugă pe oameni să rămână liniştiţi. Femeile, copiii şi bătrânii fură trimişi acasă.

Ceilalţi fură aşezaţi în locuri bine ticluite, în cazul în care trupele creştine încercau să cucerească inima oraşului. Bărbaţii se împrăştiară, ocupându-şi fiecare locul stabilit dinainte. Lucrătorii, zidarii şi dulgherii puseră gloata la treabă. Cu multă îndemânare fu înălţată o barieră pentru a împiedica intrarea în vechiul cartier, numit dintotdeauna de *qadi* „cetatea drept-credincioşilor”.

Zuhayr se minună în sinea lui văzând de ce erau în

stare. *Qadi*-ul nu avu nevoie să amintească despre gloriosul trecut sau numele Atotputernicului pentru a-i face s-o ridice. Se uită în jur, căutându-l din ochi pe al-Zindiq, dar moşul îşi găsise deja un adăpost de noapte. „Şi unde”, se miră Zuhayr în gând, „sunt Abu Zaid şi trăsnită lui familie de al-Ma’ari renăscuţi? De ce nu se află şi ei aici? Ar trebui să vadă cu ochii lor puterea neamului nostru. Dacă în apărarea stilului nostru de viaţă ar trebui ridicată o nouă armată, atunci aceşti oameni cumsecade ar fi soldaţii ei. Fără ei ne-am duce de râpă”.

— Vin soldaţii! strigă cineva, iar în Bab al-Ramla se lăsă tăcerea.

În depărtare, zgomotul paşilor soldăţeşti tropăind pe drumul pietruit devenea tot mai puternic.

— Căpitanul general e-n fruntea lor, în toată strălucirea lui! strigă un altul care stătea la pândă.

Zuhayr dădu un semnal, care fu repetat de cinci voluntari din diferite părţi ale pieţei. Cei trei sute de tineri, cu desagile pline de cărămizi, luară poziţie de drepţi şi întinseră braţele. Prima linie a aruncătorilor de pietre era gata să întâmpine atacul. Zgomotul paşilor în marş răsuna cu putere.

Contele de Tendilla, căpitanul general al armatelor creştine din Gharnata, îşi trase calul de dârlogi, oprindu-se în faţa unei piedici de netrecut. Uşile de lemn scoase din balamale, mormanele de cărămizi sparte, drugii de fier şi gunoiul alcătuiau un zid solid, cum nu mai întâlnise contele în nenumăratele lui bătălii. Ştia că era nevoie de mulţi soldaţi pentru dărâmarea acestuia şi mai ştia că maurii n-aveau să stea cu mâinile în sân urmărind cum bariera lor era culcată la pământ. Sigur că el avea să biruie până la urmă, fără îndoială, dar cu preţul vărsării de sânge, distrugerii şi pustiirii. Îşi ridică glasul, pentru a se face auzit dincolo de baricadă:

— În numele Regelui şi al Reginei noastre, vă rog să îndepărtaţi acest obstacol din calea mea şi să mă lăsaţi să intru în oraş însoţit de soldaţii mei.

Aruncătorii de pietre îşi începură atacul. Se auzi o

muzică înspăimântătoare, provocată de ploaia de cărămizi ce se abătu peste scuturile ridicate ale soldaţilor creştini. Contele pricepu care era mesajul. Bătrânii mauri se hotărâseră să rupă toate legăturile cu palatul.

— Nu accept ruptura dintre noi, strigă căpitanul general. Mă voi întoarce cu întăriri, dacă nu mă primiţi într-un ceas.

Se îndepărtă supărat pe calul său, fără să-şi mai aştepte oamenii. Vederea soldaţilor alergând în urma comandantului lor stârni o mare veselie în rândul gharnatinilor. Cei Patruzeci nu se prea înveseliră. Ştiau că, mai devreme sau mai târziu, se vor vedea nevoiţi să se târguiască cu Mendoza. Ibn Wahab dorea o luptă cu orice preţ, ba chiar obţinu un oarecare sprijin. Majoritatea însă hotărî să trimită un sol la al-Hamra, ca dovadă că erau dornici să discute cu căpitanul.

Contele se întoarse pe întuneric. Baricada fusese dărâmată de cei care apărau oraşul. Bărbaţi cu torţe îl conduseră pe căpitanul general în piaţa de mătăsuri. Fu primit de Cei Patruzeci în încăperea în care-şi ţineau întrunirile. Le cercetă cu atenţie chipurile, încercând să le ţină minte trăsăturile. Pe când îi erau rând pe rând prezentaţi, unul dintre cei care-l însoţeau le trecea cu grijă într-un catastif numele.

— Nu eşti băiatul lui Umar bin Abdallah?

Zuhayr făcu din cap semn că da.

— Îl cunosc bine pe tatăl dumitale. Ştie unde te afli?

— Nu, minţi tânărul, nedorind să abată necazuri asupra familiei sale.

Don Íñigo continuă să meargă până când dădu cu ochii de Ibn Amin.

— Dumneata? ridică el vocea. Un evreu, fiul al doctorului meu, amestecat în prostia asta? Ce-are de-a face cu dumneata?

— Eu trăiesc în oraşul ăsta, Excelenţă. Arhiepiscopul se poartă cu toţi la fel. Nu face nicio deosebire între evrei, musulmani şi creştini eretici.

— Nu ştiam că mai există vreun eretic în Gharnata.

— Au fost câţiva, dar au plecat când a venit arhiepiscopul. Din câte se pare, îl ştiau din auzite.

— N-am venit aici să mă tocmesc cu voi, începu căpitanul general, după ce verifică în catastif dacă toate numele Celor Patruzeci fuseseră trecute. Vă daţi seama cu toţii c-aş putea zdrobi oraşul ăsta în palma mâinii mele. Aţi omorât un vechil regal. Cel care i-a luat viaţa unui slujitor al regelui nu poate rămâne nepedepsit. Nu-i nimic neobişnuit în asta. Aşa-i legea. Propriii voştri sultani şi emiri au împărţit dreptatea aşa cum facem noi acum. Până mâine-dimineaţă vreau ca omul ăla să fie predat soldaţilor mei. De acum încolo trebuie să vă supuneţi legilor dictate de Rege şi Regină. Tuturor legilor. Aceia dintre voi care trec la credinţa mea îşi pot păstra casele şi moşiile, portul, limba, dar cei care continuă să se convertească de azi înainte la credinţa lui Mahomed vor fi pedepsiţi. Vă mai pot făgădui că nu vom lăsa Inchiziţia să se apropie de oraşul ăsta încă cinci ani de acum încolo, dar, în schimb, de mâine vi se vor dubla dările către Coroană. În plus, trebuie să-mi ţineţi soldaţii pe cheltuiala voastră. Şi încă ceva. Am întocmit o listă cu două sute de familii de frunte din oraşul vostru. Trebuie să-mi dea câte un vlăstar de parte bărbătească drept prizonier. Păreţi surprinşi. Aşa am învăţat şi noi de la conducătorii voştri. Vă aştept pe toţi mâine la palat, cu un răspuns la propunerile mele.

Rostind aceste cuvinte, mai tăioase decât sabia oricărui soldat, Don Íñigo, conte de Tendilla, plecă. Preţ de câteva minute nimeni nu mai putu scoate niciun cuvânt. Deja simţeau toată greutatea chinului pe care-l aveau de îndurat.

— Poate, începu Ibn Wahab, cu o voce pierită în care i se citea mila de sine şi spaima, ar fi mai bine să mă predau. Atunci pacea se va întoarce printre ai noştri.

— Ce-a zis el nu putea fi mai limpede. Dacă ne păstrăm credinţa, singura pace pentru noi va fi cea din cimitir, făcu Zuhayr. Este prea târziu acum pentru gesturi mari şi sacrificii fără rost.

— Alegerea care ni se oferă este simplă, se amestecă

Ibn Basit. Ori ne convertim, ori murim.

Atunci, *qadi*-ul, care dintre toţi cei prezenţi, în afară de Ibn Wahab, simţise cel mai amarnic lovitura, începu să vorbească cu o voce seacă:

— Mai întâi se pun bine în şa, pe urmă biciuie calul. Allah ne-a pedepsit groaznic. De mult timp vede nelegiuirile din peninsula asta. Ştie ce-am săvârşit în numele Lui. Cum fraţi întru credinţă au ridicat mâna unul asupra altuia. Cum domnii noştri au trăit vieţi atât de deosebite de cei pe care-i conduceau, încât propriul lor norod nu s-a ridicat în apărarea lor. Au trebuit să cheme soldaţi din Ifriqya, iar urmările au fost cumplite. Aţi văzut cum au răspuns cei de aici la strigătul nostru de ajutor. N-aţi fost mândri de disciplina şi dăruirea lor? Ar fi putut fi la fel în Qurtuba şi Ishbiliya, în al-Mariya şi Balansiya, în Sarakusta şi al-Gharb, dar n-a fost să fie. Sunteţi toţi tineri. Mai aveţi încă viitorul în faţă. Faceţi numai ce credeţi că se cuvine. Cât despre mine, îmi simt sfârşitul aproape. Mă voi elibera din lanţurile acestei lumi. Voi muri aşa cum m-am născut: drept-credincios. Mâine-dimineaţă mă voi duce şi-i voi spune lui Mendoza ce hotărâre am luat. Îi voi mai spune că nu mai am de gând să slujesc ca mijlocitor între ai mei şi al-Hamra. Să-şi facă singuri treburile murdare. Voi să hotărâţi în ce vă priveşte. Mă duc de-acum. Ceea ce urechea nu aude limba nu poate să repete. Pacea fie cu voi, fiii mei!

Zuhayr îşi plecă capul, copleşit de nelinişte. De ce nu se deschidea pământul, ca să-l înghită în clipa aceea? Era chiar mai bine să încalece pe armăsarul lui şi să se întoarcă la al-Hudayl. Dar când văzu chipurile deznădăjduite din jurul lui ştiu că, fie că-i plăcea sau nu, viitorul său depindea de al lor. Erau cu toţii victimele aceluiaşi destin. Nu-i putea lăsa tocmai acum de izbelişte. Inimile le erau înlănţuite. Nu trebuiau să mai piardă nicio clipă.

Ibn Basit se gândea la acelaşi lucru. El fu cel care se ridică şi puse capăt întrunirii lor:

— Prieteni, este timpul să vă duceţi şi să vă luaţi

rămas-bun. Aceia dintre voi care vă simţiţi mai apropiaţi de familiile noastre de vază, duceţi-vă şi avertizaţi-le că Mendoza le cere fiii drept zălog. Dacă fiii lor mai mari doresc să vină cu noi, îi vom apăra cum vom putea mai bine. La ce oră să ne întâlnim?

— Mâine, la revărsatul zorilor, vorbi Zuhayr cu glasul autorităţii. Vom părăsi oraşul călare şi ne vom alătura prietenilor noştri din al-Pujarras, care pregătesc deja o armată împotriva creştinilor. Vă voi aştepta în curtea *funduq*-ului la prima chemare a muezinului. Pacea fie cu voi.

Zuhayr se îndepărtă cu pas încrezător, dar nu se mai simţise atât de singur în toată viaţa lui.

— Ce destin trist şi întunecat mi-am mai asumat şi eu, murmură el, pe când se apropia de intrarea în *funduq*.

Ar fi dat orice să-l găsească pe al-Zindiq, să-şi mărturisească temerile şi îndoielile în privinţa viitorului la o butelcă de vin, dar bătrânul plecase deja din oraş. Al-Zindiq era în drum spre al-Hudayl, unde chiar în dimineaţa următoare avea să povestească în amănunt despre cele petrecute la Gharnata neliniştitei familii a tânărului său prieten.

— Zuhayr bin Umăr, Allah să te aibă în paza Lui!

Flăcăul tresări. Nu zări pe nimeni. Atunci o siluetă ieşi din întuneric şi se opri chiar în faţa lui. Era bătrânul servitor din casa unchiului său.

— Pacea fie cu tine, bătrâne prieten. Ce te aduce pe aici?

— Stăpânul doreşte să te poftească la masă în seara asta. Mi s-a poruncit să te iau cu mine.

— Bucuros vin cu tine, răspunse Zuhayr. E o plăcere să-mi mai văd o dată unchiul.

Ibn Hisham se plimba încoace şi încolo prin curtea exterioară, aşteptând cu nerăbdare sosirea nepotului său. Întâmplările zilei îl întristaseră şi-l mâhniseră, dar în adâncul sufletului era mândru de băiatul fratelui său. Când Zuhayr intră, unchiul său îl strânse la piept şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Sunt supărat pe tine, Zuhayr. Ai trecut prin casa asta în drum spre alte locuri. De când trage nepotul meu la un han în oraşul ăsta? Asta-i casa ta! Răspunde, băiete, înainte să pun să te biciuiască.

În ciuda lui însuşi, tânărul se simţi mişcat. Surâse, cuprins de un simţământ ciudat. Se simţea vinovat, de parcă avea iarăşi zece ani şi fusese surprins asupra faptului de un adult.

— N-am vrut să-ţi aduc necazuri, unchiule! De ce să suferi tu de pe urma faptelor mele? Era cel mai bine să stau la *funduq*.

— Ce prostii spui! Dacă m-am convertit înseamnă că nu mai suntem rude de sânge? Trebuie să faci o baie. Voi porunci să ţi se aducă nişte schimburi curate.

— Şi ce mai face mătuşa? Dar verii? îl întrebă Zuhayr, pe când se îndreptau spre *hammam*.

— Sunt la Ishbiliya, în aceeaşi casă unde-i şi Kulthum. Se vor întoarce după câteva săptămâni. Mătuşă-ta îmbătrâneşte şi vântul de munte îi provoacă dureri de oase. Este mult mai cald la Ishbiliya.

După ce fu frecat cu săpun şi spălat de doi servitori tineri, Zuhayr se odihni în apa caldă. Se simţea ca acasă. În ciuda celor spuse de Hisham, n-avea nicio îndoială că punea în primejdie viaţa unchiului său. Adevărat, nu fuseseră văzuţi intrând în casă, dar servitorii puteau vorbi. S-ar fi putut lăuda amicilor că Zuhayr cinase cu unchiul lui convertit. Chiar mâine s-ar fi putut răspândi în piaţă bârfele. Oricare dintre iscoadele arhiepiscopului ar fi tras fără îndoială cu urechea.

După cina simplă, austeră, ca de obicei ajunseră să vorbească despre situaţia fără ieşire în care se găsea acum credinţa lor.

— Este vina noastră, fiule! Numai vina noastră, zise Ibn Hisham fără nicio umbră de îndoială. Dăm mereu vina pe duşmanii noştri, dar vinovaţi nu suntem decât noi. Am cunoscut izbânda prea devreme. Profetul nostru s-a dus prea curând la cele veşnice, înainte să poată consolida noua ordine. Urmaşii lui s-au omorât unul pe celălalt, ca

nişte războinici tribali ce şi erau. În loc să ne molipsim de statornicia neamurilor cucerite, ne-am hotărât, în schimb, să le împrumutăm propriul nostru stil mercurian. Aşa a fost şi în al-Andalus. Gesturi vitejeşti, dar necugetate, jertfe rare ale musulmanilor, cavalerie găunoasă…

— Iartă-mă că te întrerup, unchiule, dar tot ce spui ar putea fi adevărat şi pentru creştini. Cele spuse de tine nu stau în picioare.

Şi aşa statură de vorbă toată noaptea. Hisham nu-şi putu mulţumi nepotul, iar Zuhayr nu-şi putu convinge unchiul că venise timpul să treacă iar la arme. Tânărului îi era limpede că ruda lui se convertise la creştinism doar de ochii lumii. Vorbea şi se purta în continuare ca un nobil musulman. Carnea de porc nu-i spurca masa. Bucătăria şi casa îi erau înţesate de drept-credincioşi şi, dacă bătrânul servitor spunea adevărul, atunci însuşi Hisham se întorcea spre răsărit în fiecare zi, închinându-se în secret.

— Nu-ţi irosi tinereţea cu fapte necugetate, Zuhayr! Suntem depăşiţi de istorie. De ce nu poţi accepta acest lucru?

— Nu voi sta cu mâinile în sân, acceptând lucrurile odioase pe care vor să le facem. Ei sunt barbari şi barbarilor trebuie să li te împotriveşti. Mai bine morţi decât să devenim robii Bisericii lor.

— Am învăţat ceva nou în ultimele luni, îi mărturisi Ibn Hisham. În această eră nouă în care am intrat oamenii mor altfel. Pe vremuri ne omoram între noi. Duşmanul ne lua viaţa şi asta era tot. Dar am învăţat că deplina nepăsare poate fi o moarte la fel de crudă ca şi înfrângerea în faţa unui cavaler în armură.

— Dar tu care ai avut atâţia prieteni…

— Toţi s-au dus pe drumul lor. Dacă judecăm numai după aparenţe, s-ar părea că oamenii pot supravieţui cu uşurinţă nenorocirilor de felul celei ce s-a abătut asupra noastră, dar viaţa este mai complicată. Totul se schimbă înăuntrul nostru. M-am convertit din motive egoiste, dar asta m-a făcut să mă simt încă şi mai înstrăinat. Muncesc în mijlocul lor, însă oricât de mult m-aş strădui, nu pot fi,

totuşi, câtuşi de puţin, unul de-al lor.

— Iar eu care am crezut că, în întreaga noastră familie, numai eu am înţeles ce înseamnă cu adevărat singurătatea!

— Nu trebuie să ne plângem. Am cei mai răbdători prieteni din lume, cu care vorbesc foarte des în ultima vreme. Pietrele din curte.

Cei doi bărbaţi se ridicară. Zuhayr îşi îmbrăţişă unchiul şi-şi luă rămas-bun.

— Mă bucur c-am trecut să te mai văd, unchiule! N-am să uit cât oi trăi întâlnirea noastră.

— Mă tem că a fost cea din urmă cină a noastră.

Zuhayr, întins pe pat, revedea cu ochii minţii întâmplările zilei. Cât de brutal le spulberase contele orice nădejde! Arhiepiscopul câştigase. Isteţul, tenacele Cisneros! Acum oraşul era în mâinile lui şi avea să distrugă tot! Ucidea spiritul gharnatinilor! îi făcea să se simtă urâţi şi mediocri! Asta va fi sfârşitul Gharnatei! Nu era mult mai bine s-o şteargă de pe faţa pământului, nelăsând decât ceea ce fusese la început: o frumoasă câmpie, presărată de pâraie şi umbrită de copaci? Tocmai frumuseţea îi atrăsese pe strămoşii lui, făcându-i să clădească cetatea pe aceste meleaguri.

Gândurile îi zburară la seara petrecută în casa unchiului său. Zuhayr rămăsese surprins de amărăciunea şi jalea lui Hisham, dar îl şi liniştea într-o mare măsură. Dacă unchiul lui, un om de mare valoare şi înţelepciune, nu putea găsi nicio mulţumire făcându-se creştin, atunci el, Zuhayr, era îndreptăţit să meargă mai departe pe calea aleasă. Ce folos toată bogăţia şi splendoarea, dacă în suflet rămâneai pe vecie sărac şi nenorocit?

În noaptea aceea pe Zuhayr îl tulbură un vis. Se trezi plin de sudoare, tremurând. Văzuse conacul de la al-Hudayl acoperit de un cort de muselină albă. Yazid, singurul pe care-l mai putu recunoaşte, râdea, dar nu aşa cum îl ţinea minte fratele lui mai mare, ci cu râsul unui om bătrân. Era înconjurat de piese uriaşe de şah care prinseseră viaţă şi vorbeau într-o limbă ciudată, încet, se

apropiară de Yazid şi începură să-l sugrume. Înfricoşătorul râs se transformă într-un horcăit.

Zuhayr stătea întins tremurând din tot corpul. Somnul n-avea să se mai întoarcă la el. Rămase în pat, complet treaz, înfăşurat în cuvertură, aşteptând înspăimântat primele zgomote ce aveau să anunţe venirea zorilor.

— Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui! Aceleaşi cuvinte. Acelaşi ritm. Pe opt voci diferite.

Opt ecouri ce se luau la întrecere. Opt moschei pentru cei credincioşi astăzi. Şi mâine? Zuhayr era deja îmbrăcat. Din larga curte de jos ajungea până la el zgomotul copitelor. Armăsarul îi fu înşeuat; un băiat de la grajduri, puţin mai în vârstă decât Yazid, îi dădea un cub de zahăr brun. Mai multe copite se auziră primprejur. Desluşi vocea lui Ibn Basit şi pe cea a lui Ibn Amin.

Ieşiră călare din curtea *funduq*-ului, pe străduţe, în palida lumină a zorilor, tocmai pe când Gharnata începea să se trezească la viaţă. Uşile se deschideau lăsând să treacă grupuri de bărbaţi ce se zoreau spre moschei. Trecând pe lângă nişte uşi deschise, Zuhayr surprinse oameni preocupaţi să se spele de murdăria adunată pe trup în cursul somnului.

Acum oraşul nu mai era pustiu, aşa cum fusese când fiul lui Umar se întorcea la *funduq* de la locuinţa unchiului său, târziu în noapte, dar era cuprins de disperare. Ibn Basit nu-şi mai aducea aminte de când atâţia oameni nu se mai grăbiseră să ia parte la rugăciunile de dimineaţă.

Înainte de Reconquista, rugăciunile de vineri după-amiaza atrăgeau cel mai mare număr de credincioşi, pentru care erau un prilej de discuţii sociale, politice şi religioase. Adesea, imamul discuta probleme politice şi militare, lăsând religia pentru acele săptămâni în care nu se petrecea nimic deosebit. Atmosfera era de obicei liniştită, cu totul alta decât tăcerea grea a celor care se adunau astăzi în moschei.

— Zuhayr al-Fahl, începu Ibn Amin pe un ton vioi. Ibn

Basit şi cu mine avem două daruri de dus la al-Hamra. Nu vrei să mergi cu noi? Ceilalţi ne aşteaptă la marginea oraşului. Cei Patruzeci s-au făcut Cei Trei Sute!

— Ce daruri? întrebă Zuhayr, care văzuse splendidele cufere de lemn legate cu funde de mătase. Duhoarea lor e mult prea puternică.

— O cutie-i pentru Ximenes, răspunse Ibn Basit, silindu-se din greu să-şi păstreze un aer serios, iar cealaltă, pentru conte.

Este un dar de rămas-bun pe care aceşti granzi nu-l vor uita niciodată.

Zuhayr socoti că gestul nu era necesar. Era cavalerism dus până-n pânzele albe, dar consimţi să-i însoţească. În câteva minute ajunseră la porţile palatului.

— Staţi pe loc! le strigară doi soldaţi care-şi traseră săbiile şi se repeziră la ei. Ce treabă aveţi?

— Mă numesc Ibn Amin. Ieri căpitanul general ne-a făcut o vizită în oraş şi ne-a poftit să luăm micul dejun cu el în dimineaţa asta. A avut câteva pretenţii şi a vrut să aibă de la noi un răspuns până azi-dimineaţă. Am adus un dar pentru el şi pentru Preasfinţia Sa, arhiepiscopul de Toledo. Din păcate, nu putem rămâne. Nu vreţi să le spuneţi că ne pare rău şi să aveţi grijă ca aceste daruri, o mică dovadă a preţuirii noastre pentru ei, să ajungă la cei doi domni, în clipa în care se vor trezi din somn?

Soldaţii se liniştiră şi primiră darurile cu voie bună. Tinerii întoarseră caii şi se îndepărtară în galop, îndreptându-se spre ciracii lor, care se adunaseră în afara oraşului. Soldaţii de la poartă îi priviră cu feţele posomorâte pe când intrau.

De la trei sute de bărbaţi înarmaţi pe cai, majoritatea neavând încă douăzeci de ani, nimeni nu se poate aştepta să păstreze tăcerea în faţa schimbărilor. Se auzeau strigăte, şoapte şi râsete însufleţite. Aerul de munte era răcoros. Atât oamenilor, cât şi cailor le ieşeau aburi pe nas. Mame neliniştite, înfăşurate în şaluri, îşi luau rămas-bun sub ziduri. Zuhayr se încruntă în faţa acelui vacarm, dar starea i se schimbă când se apropie de trupe. Erau o

privelişte măreaţă, un semn că pe maurii din Gharnata nu-i părăsise încă nădejdea. Pe când cei trei se apropiară călare de mulţimea strânsă în acel loc, fură întâmpinaţi cu strigăte de veselie, având parte de o primire călduroasă. Tuturor le era limpede primejdia care-i pândea, dar, în ciuda acestui lucru, se găseau într-o stare sufletească bună.

— Le-aţi dat cadourile? îi întrebă Ibn Wahab, pe când lăsau în urma lor oraşul.

Ibn Amin dădu din cap şi izbucni în râs.

— În numele lui Allah, îi iscodi Zuhayr, ce-i de râs?

— Chiar vrei să ştii? glumi Ibn Basit. Ibn Amin, spune-i tu.

Fiul doctorului personal al contelui căzu pe spate de râs la auzul vorbelor lui, iar Zuhayr crezu c-o să se înece.

— Ştii, duhoarea aia! Nasul tău ne-a ghicit şotia, începu Ibn Amin după ce se potoli. În amândouă cuierele, stropită cu esenţă de trandafiri, se găseşte o rară delicatesă pentru masa arhiepiscopului şi a contelui. Are un înveliş ce se poate mânca. Ce conţine, Zuhayr al-Fahl, este o porţioară din scârna noastră. Un cârnăcior, proaspăt ieşit azi-dimineaţă din măruntaiele evreului din faţa ta, celălalt, ceva mai vechi, provine dintr-un preacucernic maur, cunoscut ţie ca Ibn Basit. Faptul ăsta, fără pomenirea numelor noastre adevărate, le este adus la cunoştinţă, printr-un mesaj scurt şi limpede, prin care le mai urăm şi poftă bună la masa de dimineaţă.

Era o copilărie de nedescris. Zuhayr făcu tot ce putu ca să nu râdă, dar îi era din ce în ce mai greu să se abţină. Până la urmă, nu se mai putu controla, izbucni într-un hohot nebun. Nu trecu mult până când se duse vestea în întregul grup. În câteva minute, cei trei sute de oameni erau cu toţii zguduiţi de hohote de râs.

— Şi eu care am crezut, le mărturisi Zuhayr, pe când încerca să-şi vină în fire, că eraţi prea simţitori şi plini de spirit cavaleresc.

Aceste ultime cuvinte îi făcură iar să râdă pe prietenii lui. Călăreau de câteva ceasuri. Soarele se

ridicase pe cer. În aer nu se simţea nicio adiere. Pături şi pelerine fură date jos de pe umeri şi lăsate în mâinile celor o sută şi ceva de servitori care-şi urmau stăpânii. Abia după mai bine de două ore observară un mic grup de călăreţi ce venea spre ei.

— Allahu Akbar! Dumnezeu este mare! strigă Zuhayr, iar cuvintele îi fură repetate de tinerii din Gharnata.

Nu veni niciun răspuns din partea călăreţilor. Fiul lui Umar porunci soldaţilor săi să se oprească, temându-se de o capcană.

Abia când călăreţii se apropiară de ei îi recunoscu Zuhayr. Se bucură mult la vederea lor.

— Abu Zaid al-Ma'ari! îl strigă pe nume plăcut surprins. Pacea fie cu tine! Vezi, ţi-am urmat sfatul până la urmă şi am adus cu mine câţiva prieteni.

— Mă bucur să te văd, Zuhayr bin Umăr. Ştiam că ai s-o iei pe aici. Mai bine ne-aţi urma şi am părăsi drumul ăsta. Este prea cunoscut şi de astă dată vor trimite soldaţi pe urmele voastre, încercând să afle unde vă veţi aşeza tabăra peste noapte.

Zuhayr îi povesti de darurile făcute contelui şi arhiepiscopului. Spre marea lui uimire, Abu Zaid nu se înveseli deloc.

— Aţi făcut o mare prostie, prieteni. Cei de la bucătăria din al-Hamra, probabil, vă apreciază gluma, dar ei n-au nicio putere la palat. Aţi izbutit să-i uniţi pe conte cu confesorul reginei. Ar fi fost de ajuns un singur dar, pentru preot. Poate chiar l-ar fi înveselit pe căpitanul general şi i-ar fi întârziat atacul. Chiar credeţi că sunteţi primii care s-au gândit la o asemenea jignire? Şi alţii ca voi, în întregul al-Andalusul, s-au ţinut de asemenea năzbâtii. Se face târziu. Haideţi să părăsim locul ăsta cât mai iute.

Zuhayr zâmbi pentru sine. Era un tânăr curajos, dar nu total lipsit de înţelepciune. Ştia că nu putea să conducă la munte o ceată alcătuită din soldaţi neinstruiţi. Venirea lui Abu Zaid îi uşurase cu mult povara acestei îndatoriri.

Pe măsură ce călăreau, ceasurile zilei treceau pe

nesimţite, iar soarele, neumbrit de niciun nor, încălzea ţărâna cu razele lui. Însoţiţi de miresmele pământului urcară la munte. În faţa lor se întindea un peisaj de neuitat.

Mai târziu, în aceeaşi după-amiază, al-Zindiq îi înmână lui Umar scrisoarea de la Zuhayr şi îi povesti întâmplările din ultimele două zile. Fu ascultat în tăcere. Nici măcar Yazid nu mai puse întrebări. Când bătrânul termină, Ama plângea în hohote.

— S-a terminat, se tângui ea. Totul s-a sfârşit.

— Dar, Ama, ripostă Yazid, Zuhayr este viu şi nevătămat. Au început un *jihad*. Asta ar trebui să te bucure, nu să te întristeze. De ce verşi lacrimi?

— Te rog nu mă întreba, Ibn Umăr. Nu mai chinui o femeie bătrână.

Zubayda îi făcu semn lui Yazid să-i urmeze pe ea şi pe tatăl lui afară din cameră. Când Ama văzu că fusese lăsată singură cu al-Zindiq, îşi şterse lacrimile şi începu să-l ia la întrebări, cerându-i amănunte despre înfăţişarea lui Zuhayr în acea dimineaţă.

— Purta un turban albastru, bogat, cu o semilună din aur?

Bătrânul sceptic dădu din cap că da.

— Aşa l-am văzut în vis azi-noapte.

Al-Zindiq îi vorbi aproape în şoaptă:

— Visele ne spun mai mult despre noi înşine, Amira.

— Nu mă înţelegi, bătrâne nătărău, se răsti la el Ama supărată, în visul meu capul lui Zuhar purta turban, dar zăcea în ţărână, acoperit de sânge. Trupul nu-i mai era de găsit.

Moşneagul crezu că avea să plângă iar, dar ea se albi la faţă, iar respiraţia îi deveni greoaie şi neregulată. Îi dădu nişte apă şi o ajută să se întoarcă în odaia ei, o cămăruţă unde îşi petrecuse nopţile de peste o jumătate de veac. Ea se întinse pe pat, iar el o acoperi cu pătura. Se gândi la viaţa lor din trecut, la cuvintele nespuse, la amăgiri, la durerea pe care el i-o pricinuise, îndrăgostindu-se de Zahra. Se gândi că el îi stricase viaţa Amei. Bătrâna

îi citi gândurile:

— Nu regret nici o singură clipă din viaţa pe care am dus-o aici.

El îi dărui un surâs plin de întristare:

— Altundeva ai fi fost stăpână şi n-ai mai fi depins de nimeni decât de tine însăţi!

Ea se uită lung la el cu o privire rugătoare.

— Mi-am irosit viaţa, Amira, îi mărturisi el. Casa asta m-a blestemat pe veci. Ce n-aş da acum să nu fi pus niciodată piciorul în curtea asta! Asta-i adevărul.

Dintr-odată îl văzu pe când n-avea decât optsprezece ani, cu plete negre şi dese, cu ochii râzând în soare. Amintirea îi fu de-ajuns.

— Du-te acum, îi spuse, şi lasă-mă să mor în pace.

Pentru al-Zindiq numai ideea de a muri în pace, a trece pragul Lumii de Apoi fără un ultim ţipăt de durere, era ceva de neînchipuit şi i-o mărturisi.

— Este singurul fel pe care-l ştiu, îi răspunse ea, cu degetele încleştate pe mătănii. Încrede-te în Allah!

Ama nu muri nici în ziua aceea, nici a doua zi. Mai rămase în viaţă o săptămână, luându-şi rămas-bun de la fiecare. Îi sărută mâna lui Umar şi şterse lacrimile lui Yazid, îi mărturisi Zubaydei spaimele ei privitoare la familie şi o rugă să-şi ia copiii şi să-i ducă departe. Îşi păstră liniştea, mai puţin în clipa în care îl rugă pe Umăr să-i mai amintească de ea lui Zuhayr:

— Cine-o să-i mai facă amestecul dumnezeiesc atunci când n-am să mai fiu eu? izbucni ea în lacrimi.

Ama muri în somn, la trei zile după fuga lui Zuhayr din Gharnata. Fu îngropată lângă Zahra, în locul de îngropăciune al familiei. Yazid o plânse în taină. Simţea că, pe măsură ce creştea, trebuia să fie viteaz şi să nu-şi mai arate simţămintele celorlalţi.

Capitolul 12

În fiecare dimineaţă, după micul dejun, Yazid îşi lua cărţile şi se închidea în turlă.

— Rămâi aici şi citeşte cu mine, se ruga de el Zubayda, dar băiatul nu-i dăruia decât un mic zâmbet plin

de întristare.

— Îmi place să citesc de unul singur. Este atâta linişte în turlă!

Cum ea nu o ţinea una şi bună, ceea ce începuse ca o dorinţă de a-şi arăta independenţa şi maturizarea ajunsese un obicei, începuse cu două luni în urmă, când auziseră prima oară despre ce se întâmplase în Gharnata şi de fuga a trei sute de tineri cu Zuhayr în fruntea lor.

Yazid fusese atât de mândru de fratele lui! Prietenii lui din sat se arătaseră plini de invidie, iar el nu putu înţelege pe deplin tristeţea care se lăsase ca un giulgiu peste casă. Până şi Ama, care murise atât de liniştit în somn, îşi arătase presimţirile rele.

— Nimic bun n-o să iasă din întâmplarea asta, Ibn Umăr, îl prevenise ea pe Yazid, care n-avea de unde să ştie pe atunci că acestea aveau să fie ultimele cuvinte pe care le mai auzea de la bătrână.

Tocmai prudenţa ei îl făcuse pe mezin să cugete mai adânc asupra întregii istorii. Ama fusese cea care, în trecut, apărase fiece faptă îndrăzneaţă, oricât de prostească, săvârşită de oricare dintre bărbaţii familiei. Îi umpluse mintea cu nenumărate poveşti de capă şi spadă, legate de curajul înnăscut al străbunicului său, Ibn Farid, care juca rolul principal în ele. Dacă Ama îşi făcea griji în privinţa lui Zuhayr, atunci lucrurile cu siguranţă nu stăteau bine deloc.

Din turla lui, băiatul văzu un călăreţ venind în galop spre conac. În fiecare zi, când se urca acolo, nu înceta să spere, să se roage neîncetat să-l vadă pe fratele lui venind călare. Călăreţul ajunse la porţile conacului. Inima i se frânse. Nu era Zuhayr. Niciodată nu era Zuhayr.

Yazid nu mai văzuse nicicând casa atât de goală. Nu era numai lipsa lui Zuhayr şi moartea Amei, pierderi grele. Dar fratele lui mai mare avea să se întoarcă într-o zi şi, în privinţa doicii sale, avea s-o revadă, aşa cum îi făgăduise de atâtea ori, în paradis. Aveau să se întâlnească din nou, în al şaptelea cer, pe malurile pârâului în care curgea cel mai gustos lapte cu putinţă. Îi era dor de Ama mai mult

decât voia să recunoască, dar măcar locul ei fusese luat de al-Zindiq, care ştia mult mai multe despre mişcările stelelor şi ale lunii pe cer. Odată, când îi pomenise moşului despre viitoarea lui reîntâlnire cu Ama, bătrânul chicotise şi îi spusese ceva foarte ciudat:

— Aşa, Amira credea că se va duce drept în al şaptelea cer, nu? Nu sunt atât de sigur, Yazid bin Umăr. Nu era chiar fără păcat, să ştii! Cred că s-ar putea să întâlnească piedici la trecerea de primul cer şi, cine ştie, s-ar putea ca ei să se hotărască s-o trimită în cealaltă parte.

Nu, căsătoria lui Hind şi plecarea ei veniseră ca nişte lovituri devastatoare, deşi el nu fusese deloc surprins. Era mai apropiat de Hind decât de oricine altcineva din întreaga familie. Dar ea plecase. Adevărat, îşi implorase părinţii să-l lase pe frăţiorul ei mai mic să călătorească peste ape cu ea pentru scurtă vreme, jurând să-l aducă ea însăşi înapoi după câteva luni, dar Zubayda nu dorise să se despartă de fiul ei.

— Este tot ce ne-a mai rămas în casa asta. Nu voi lăsa să-mi fie luat preţiosul meu giuvaier. Nici măcar de către tine, Hind!

Şi aşa se duse Hind fără fratele ei. Acest lucru, mai mult decât faptul că-şi părăsea căminul strămoşesc, o făcu să plângă ca un copil în ziua plecării şi a doua zi, când ea şi Ibn Daud se îmbarcară pe o corabie din Malaka spre portul Tanja.

Cineva alergă la treptele turlei. Yazid se smulse din visare şi începu să coboare scările. La jumătatea drumului, se ciocni de servitoarea mamei lui, Umayma, îmbujorată de bucurie.

— Yazid bin Umăr! A venit un sol de la fratele dumitale. Este cu doamna Zubayda şi cu tatăl tău, dar nu va vorbi decât când vei fi şi dumneata de faţă.

Yazid trecu pe lângă ea ca vântul şi se năpusti pe scări. Când ajunse jos tăie curtea exterioară zburând aproape ca o săgeată, în vreme ce Umayma, înjurând în barbă, descoperea că nu putea ţine pasul cu el. Nu mai era zveltă gazelă care-l întrecea la alergare până şi pe al-Fahl.

Îi crescuse burta în ultimele luni.

Mezinul se ivi cu răsuflarea tăiată în odaia de primire.

— Asta-i Yazid, zise Umăr, cu faţa încreţită de un zâmbet.

— Fratele tău îţi trimite sute de sărutări, grăi Ibn Basit.

— El unde-i? Când îl voi mai vedea?

— Ai să-l vezi curând. O să vină într-o seară, când se va lăsa întunericul şi va pleca a doua zi în zori, înainte de răsăritul soarelui. S-a pus un preţ pe capul lui.

Chipul lui Umar se umbri de supărare:

— Poftim? De ce?

— N-aţi auzit?

— Ce să auzim, băiete?

— Întâmplările de săptămâna trecută. Sigur n-aţi auzit nimic? Se vorbeşte în toată Gharnata. Zuhayr crede că unchiul lui Hisham v-a trimis solie.

Umăr devenea tot mai nerăbdător. Îşi răsucea vârful bărbii, iar Zubayda, care ştia că acel gest era semnul unei răbufniri care avea să se producă în curând, încercă să-i preîntâmpine izbucnirea de mânie:

— Nu ştim nimic despre toate astea, Ibn Basit. Aşadar, te rugăm, lămureşte-ne iute. După cum vezi, murim de curiozitate să aflăm veşti de la Zuhayr.

— S-a întâmplat acum nouă zile. Abu Zaid al-Ma’ari ne ducea la o ascunzătoare din munţi, când am dat cu ochii de creştini. Şi ei ne văzuseră şi o ciocnire avea să urmeze negreşit. Noi nu eram mai mult de vreo trei sute şi ceva dar, după colbul ridicat de copitele cailor lor, ne-am dat seama că erau pe puţin de două ori mai mulţi. O solie neînarmată veni călare la noi din partea lor: „Comandantul nostru, începu el, nobilul Don Alonso de Águilar, vă trimite salutul său. Dacă vă predaţi lui, veţi fi trataţi cum se cuvine, dar dacă vă împotriviţi, atunci el se va întoarce la Gharnata numai cu bidivii voştri”. Eram prinşi în capcană. De data asta, nici măcar Abu Zaid nu găsi vreun tertip isteţ prin care să ne scoată din acea încurcătură. Atunci Zuhayr

Ibn Umăr ieşi călare în faţă. Vorbi cu un glas ce putea fi auzit până departe: „Spune-i stăpânului tău că nu suntem un neam fără istorie, răcni el. Suntem cavaleri mauri, apărând ceea ce-a fost odinioară avutul nostru. Spune-i că eu, Zuhayr Ibn Umăr, strănepot al cavalerului Ibn Farid, mă voi lupta cu Don Alonso într-un duel, pe viaţă şi pe moarte. Care dintre noi doi va birui astăzi, va hotărî soarta tuturor celorlalţi”.

— Cine-i Don Alonso? îl întrerupse Yazid, cu chipul încordat de frică.

— Cel mai încercat şi mai desăvârşit dintre cavalerii din solda lui Don Íñigo, îl lămuri Ibn Basit. Temut de duşmani şi de prieteni. Un bărbat cu o fire cumplită şi o cicatrice pe frunte, de la o rană făcută de un maur la al-Hama. Se zice că el singur ar fi ucis o sută de oameni în oraşul ăla bătut de soartă. Asupra lui să cadă blestemul lui Allah!

— Te rog, continuă, îl imploră Zubayda, silindu-se să-şi păstreze liniştea din glas.

— Spre marea noastră uimire, Don Alonso s-a învoit. Soldaţii creştini au început să se adune pe o latură a pajiştii. Două sute dintre noi am ocupat-o pe cealaltă.

— Unde erau ceilalţi? îl întrebă Yazid, nefiind în stare să-şi ascundă înfrigurarea.

— Vezi tu, Abu Zaid s-a hotărât că, indiferent dacă pierdeam sau nu, trebuia să-i luăm prin surprindere. A luat cu el o sută de oameni şi i-a dus în diferite puncte ale muntelui ce străjuia poiana. Planul era ca, îndată ce se sfârşea lupta, să ne aruncăm asupra creştinilor, înainte să aibă ei timp să se pregătească pentru bătălie.

— Dar asta-i împotriva regulilor, se împotrivi Umăr.

— E adevărat, noi însă nu jucam şah acolo. Acum, dacă mă lăsaţi să continui, Zuhayr purta un vechi steag, frumos brodat, dăruit lui de o bătrână doamnă din Gharnata care a jurat că Ibn Farid îl purtase în multe bătălii. Pe turbanul său verde scânteia o semilună de argint. El înfipse stindardul în faţa oamenilor lui. În depărtare văzu o cruce de aur înfiptă în pământ de Don

Alonso. La semnalul asupra căruia convenisem cu toţii, Don Alonso atacă, cu lancea sclipindu-i în lumina soarelui, îndreptată drept spre inima lui Zuhayr. Amândoi îşi zvârliseră scuturile cât colo. Zuhayr îşi scoase sabia din teacă şi călări ca un nebun. Faţa îi era schimonosită de furie, aşa cum nu i-o mai văzusem niciodată. Pe când se apropia de Don Alonso, întreaga adunare îi auzi glasul: „Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui”. Se apropiară unul de celălalt. Zuhayr se feri de lance, cât pe ce să cadă din şaua armăsarului său. Ce probă de călărie a mai fost aia! Pe urmă, am văzut sabia lui Ibn Farid fulgerând. Pentru o clipă ni s-a părut că amândoi mai erau în viaţă. Numai după ce calul lui Don Alonso veni mai aproape văzurăm că stăpânul care-l călărea îşi pierduse capul. Nu se mai fac săbii ca aia în Tulaytula! Urale puternice ieşiră din piepturile noastre. Creştinii, deznădăjduiţi, se pregăteau să se retragă, când Abu Zaid se năpusti asupra lor. Am luat cincizeci de prizonieri dar, la stăruinţele lui Zuhayr, le-am lăsat trupul şi capul lui Don Alonso, să-l ia cu ei înapoi la Gharnata. „Spuneţi-i contelui”, le-a zis Zuhayr, „că războiul ăsta nu l-am început noi. A pierdut un viteaz cavaler pentru că Mendoza nu-i nimic altceva decât un lefegiu în serviciul unui preot crud şi laş!”

Pe Yazid povestea îl fermeca. Fratele lui îl făcuse să se simtă plin de mândrie până-ntr-atât, încât nu mai observă îngrijorarea de pe chipurile părinţilor lui. Fu al-Zindiq, la fel de speriat pentru urmările izbânzii lui Zuhayr, cel care-i puse mai departe întrebări lui Ibn Basit:

— A zis ceva Abu Zaid despre riposta celor din al-Hamra?

— Vai, da, răspunse Ibn Basit, uitându-se surprins la moşneag. A spus o groază de lucruri două zile mai târziu.

— Ce-a spus? dori să ştie Zubayda.

— Contele s-a înfuriat atât de tare, încât a oferit o mie de galbeni pentru capul lui Zuhayr bin Umăr. Mai pregăteşte şi o armată care să ne zdrobească o dată pentru totdeauna, dar Abu Zaid nu se teme. Are el un plan. Zice

că, acolo unde ne va duce, nici măcar Dumnezeu Atotputernicul nu va mai fi în stare să-l găsească pe băiatul vostru.

— Vorbi şi vocea Satanei! făcu Umăr.

— Du-te şi fă o baie, Ibn Basit, îl pofti Zubayda, văzând colbul de pe faţa tânărului şi starea veşmintelor lui. Cred că straiele lui Zuhayr o să-ţi vină ca turnate. Pe urmă, vino să iei cu noi masa de prânz. Ţi s-a pregătit o odaie, unde poţi rămâne cât de mult doreşti.

— Vă mulţumesc, doamnă, voi face bucuros o baie şi voi rămâne cu dumneavoastră la masă. Din păcate, nu pot rămâne să mă odihnesc. Am mesaje de dus în Guejar şi la apus trebuie s-ajung în Lanjaron, unde mă aşteaptă tata. De ce faceţi toţi feţele astea? Zuhayr trăieşte şi e bine. Cât despre mine, sunt convins că vom recuceri Gharnata în şase luni.

— Poftim? urlă Umăr.

Al-Zindiq nu-i mai lăsă să continue:

— Limba înţeleptului, dragul meu Ibn Basit, mormăi el, este în inima lui. Inima prostului e-n gura sa. Slujitorii te aşteaptă cu plăcerile *hammam-ului*, tinere.

Yazid îl însoţi pe oaspete până la *hammam*.

— Să-ţi priască baia, Ibn Basit, îi ură, pe când îl conducea pe prietenul lui Zuhayr spre băi, după care se grăbi să se ducă în bucătărie, unde se strânseseră piticul, Umayma şi ceilalţi servitori ai casei.

Le repetă, cuvânt cu cuvânt, povestea duelului fratelui său mai mare şi a decapitării lui Don Alonso.

— Slavă lui Allah, răsuflă Umayma uşurată. Tânărul nostru stăpân este-n viaţă.

Se schimbară priviri, dar nu se mai spuse nimic de faţă cu mezinul. Bucuria de pe chipul micului povestitor le cucerise până şi pe cele mai neîncrezătoare dintre slugile de la bucătărie. Doar piticul se arătă nepăsător. Numai după plecarea micului lor stăpân, bucătarul îşi dezvălui adevăratele simţăminte:

— Neamul Banu Hudayl se joacă cu moartea, iar sfârşitul nu se va lăsa aşteptat. Ximenes nu-i va mai lăsa să

trăiască în pace.

— Dar satul nostru va rămâne în siguranţă? se amestecă Umayma. Noi n-am făcut rău nimănui.

Piticul ridică din umeri.

— Asta nu mai ştiu, făcu el, dar să fiu eu în locul tău, Umayma, m-aş duce să mă bag slugă la doamna Kulthum, în Ishbiliya. Mai bine să nu-ţi aduci pe lume pruncul în al-Hudayl!

Tânăra femeie se schimbă la faţă.

— Tot satul ştie că porţi în pântece mânzul lui al-Fahl.

Glasul i se stinse-ntr-un hohot grosolan de râs. Fu prea mult pentru Umayma. Ieşi în lacrimi din bucătărie. Cu toate acestea, nu se putu opri să nu se gândească la faptul că piticul ar putea avea dreptate, la urma urmei. Diseară avea să-i ceară doamnei Zubayda să-i dea voie s-o slujească pe Kulthum, la Ishbiliya.

Yazid se adâncise-n sine. Se afla în livada de rodii, undese-nchipuia un cavaler maur. Îşi găsise un băţ drept sabie, al cărui capăt îl ascuţise cu briceagul, darul fratelui său mai mare în ziua în care împlinise zece ani şi pe care-l purta cu mândrie prins la brâu, ori de câte ori aveau oaspeţi. Galopa în sus şi-n jos zvăpăiat, fluturându-şi aşa-zisa sabie şi retezând orice rodie găsea în cale. Curând obosi şi, aşezându-se în iarbă, desfăcu unul dintre fructele căzute din copac şi începu să-i bea zeama, scuipând sâmburii, după ce-i mestecase.

— Ştii ceva, Hind? Cred că Zuhayr va muri. Abu şi Ummi cred la fel. Mi-am dat seama după felul în care se uitau când Ibn Basit le povestea de duel. Ce n-aş da să mă fi lăsat Ummi să merg cu tine! N-am fost niciodată pe o corabie. N-am traversat niciodată marea. N-am văzut niciodată Fes. Se zice că seamănă cu Gharnata ca două picături de apă.

Yazid se opri dintr-odată. Crezu că auzise paşi şi foşnetul frunzişului prin livadă. De când fusese surprins de Umayma şi de ceilalţi servitori în ziua aceea, devenise mult mai precaut, mereu cu ochii în patru după intruşi. Ce-şi mai dorea să nu-i fi văzut niciodată pe Ibn Daud şi pe Hind

sărutându-se! Dacă nu s-ar fi dus cu pâra la mama lui, ea n-ar fi vorbit cu Hind şi, cine ştie, poate că nunta s-ar mai fi amânat. Ce nuntă ciudată mai fusese! Fără petreceri. Fără celebrări. Fără jocuri de artificii. Numai *qadi*-ul din sat şi familia. Chicoti când îşi aminti cum fusese cât pe ce să scape *al-koran*-ul în capul lui Ibn Daud, smulgându-i un zâmbet până şi *qadi*-ului. Piticul se întrecuse pe sine în ziua aceea. Dulciurile, mai ales, aveau un gust de parc-ar fi fost gătite în paradis.

Trei zile mai târziu Hind plecase. Întristarea domnise o vreme, Hind însă petrecuse mai mult timp cu el decât cu Ibn Daud. Făcuseră plimbări lungi. Sora lui mai mare îi arătase locurile ei preferate de la munte şi de lângă râu. Ca întotdeauna, stătuse serios de vorbă cu el.

— Mi-aş dori să poţi veni cu mine o vreme. Sincer! îi mărturisise ea în ajunul plecării ei. Nu te părăsesc, las în urmă doar casa asta. N-aş putea suporta gândul să trăiesc aici cu Ibn Daud. Trebuie să-l urmez acolo unde se simte el ca acasă şi unde împrejurimile îi sunt cunoscute. Asta-i casa lui Abu, care i-o va lăsa lui Zuhayr, ţie şi copiilor voştri. Mă înţelegi, nu-i aşa, Yazid? Ţin la tine mai mult ca înainte şi mereu mă voi gândi la tine. Poate la anul, când vom veni în vizită, te vom lua cu noi pentru o lună sau două.

Yazid nu putuse să-i spună prea multe drept răspuns. Doar îi strânsese mâna într-a lui pe când se înapoiau la conac. Băiatul nu-şi dorea să se mai gândească la asta şi fu chiar uşurat să fie întrerupt din gânduri.

— Ah! Este chiar conaşul. Rogu-te, ce faci aicea singurel?

Vocea cunoscută şi nesuferită aparţinea mai-marelui peste slugile tatălui său, Ubaydallah. Acesta, ca şi tatăl său înaintea lui, ţinea un catastif cu fiecare vânzare sau cumpărare încheiată pe moşie. Ştia o groază de lucruri despre întinderea reală a pământurilor lui Umar ori despre cât crescuse renta în fiecare sat, sau despre suma de bani obţinută cu un an în urmă de pe urma fructelor uscate ori cât grâu şi orez se adunase în beciuri, cât şi locul de unde

proveneau toate acestea.

Yazid nu-l plăcea pe Ubaydallah. Prefăcătoria bătătoare la ochi a omului şi felul exagerat în care-şi arăta dragostea pe care, de fapt, n-o simţea pentru ei nu izbutiseră niciodată să-l păcălească pe băiat.

— Mă plimbam, îi răspunse Yazid cu un glas de gheaţă, ridicându-se în picioare şi făcând pe omul mare atât cât se pricepea. Iar acum mă duc acasă, la masa de prânz. Şi tu, Ubaydallah? Ce te aduce pe la noi de astă dată?

— Cred că răspunsul la întrebare ar fi mai bine să-l dau chiar stăpânului. Pot să te însoţesc în drum spre casă?

— Sigur, consimţi mezinul, punându-şi mâinile la spate şi luând-o la pas spre conac.

O auzise pe Ama de sute de mii de ori spunându-i că Ubaydallah era un hoţ şi un pungaş, că de zeci de ani le fura pământ, mâncare şi bani, că fiu-său deschisese trei prăvălii de pe urma tâlhăriilor lui, două la Qurtuba şi una la Gharnata. Se hotărî să nu-i vorbească pe drumul spre casă, dar se răzgândi.

— Ia spune, Ubaydallah, grăi Yazid cu glasul plin de trufia moşierului. Cum mai merge treaba în prăvăliile băiatului dumitale? Mi s-a spus că poţi cumpăra tot ce-ţi doreşte inimioara din ele.

Întrebarea îl luă prin surprindere pe bătrânul servitor. „Pui de căţea, obrăznicătură ce eşti!” Îşi zise în sinea lui. Trebuie să fi ajuns până la el ceva din bârfele de la bucătărie. Umăr bin Abdallah nu s-ar coborî niciodată să vorbească despre asemenea lucruri la masa lui. Răspunse tare, cu o voce plină de făţărnicie:

— Ce drăguţ că vă gândiţi la băiatul meu, conaşule. Îi merge bine, slavă lui Allah şi, fireşte, şi familiei tale. Tatăl dumneavoastră i-a plătit şcoala şi a ţinut să-şi găsească de lucru la oraş. Este o datorie pe care niciodată n-o voi putea plăti. Mi s-a zis că sunteţi un lacom cititor de cărţi, conaşule. Toată lumea din sat vă laudă. Le-am zis: „Aşteptaţi voi numai! Yazid bin Umăr va începe în curând să-şi scrie propriile cărţi de înţelepciune!”

Fără să-i arunce bărbatului o singură privire, mezinul zâmbi la cele auzite. Laudele nu-l mişcară defel, şi asta nu numai pentru că Yazid n-avea nicio încredere în Ubaydallah. În această privinţă băiatul semăna foarte mult cu tatăl şi cu mama lui. Cuvintele de laudă curgeau de pe el ca stropii de apă de pe frunze, datorită unei mândrii înnăscute şi încrederii că neamul Banu Hudayl era atât de înzestrat de la natură, încât n-avea nevoie de favorurile nimănui. Pentru el, la fel ca pentru tatăl şi bunicul său, a fi tratat cu prăjiturele de grâu muiate în sirop de curmale de către un ţăran sărac însemna mult mai mult decât şalurile din mătase oferite în dar doamnelor casei de către Ubaydallah şi fiul său. Numai însemnătatea pe care o avea darul pentru cel care-l oferea conta pentru ei.

Ubaydallah trăncănea mai departe, dar băiatul nu-l mai asculta. Nu credea nimic din toate acele scorneli, dar simplul fapt că-l silise pe servitor să vorbească era, simţea el, un fel de triumf. Când intrară pe poarta principală, cunoscută în sat după numele celui care o clădise, Bab al-Farid, intendentul îşi înclină capul în ceea ce ar fi putut trece drept o jumătate de plecăciune. Yazid răspunse gestului său cu un semn din cap aproape nevăzut, pe când se despărţeau. Bărbatul se grăbi spre bucătărie. Băiatul rămase ţeapăn şi încordarea nu-l părăsi până nu intră în casă.

— Unde-ai fost? îl luă la rost în şoaptă Umayma, după uşa odăii marii. Toţi au terminat de mâncat.

Yazid n-o băgă în seamă şi dădu buzna înăuntru. Primul lucru pe care-l văzu fu că Ibn Basit lipsea, ceea ce-l întristă. Făcu o faţă lungă. O privire rece i se ivi în ochi şi luă între degete medalionul ce-l avea de la Hind, ca un semn al iubirii ei. Înăuntrul lui, negru ca noaptea, era un zuluf din părul fetei.

— S-a dus, Abu?

Tatăl său făcu un semn din cap că da şi ciuguli dintr-un ciorchine de struguri negri cu luciri purpurii de pe o tavă de argint, plină de fructe. Zubayda îl servi pe Yazid cu castraveţi gătiţi în zeama lor, cu o picătură de unt topit,

piper negru şi seminţe de chili roşu. Mâncă în grabă şi apoi hăpăi o salată de roşii, ceapă şi ridichi, cu sos de iaurt şi suc de lămâi verzi proaspete.

— A mai zis ceva Ibn Basit? V-a mărturisit când va trece Zuhayr pe la noi?

Zubayda clătină din cap în semn că nu.

— N-a ştiut în ce zi anume, dar crede că va veni curând. Acum nu vrei să iei şi nişte fructe, Yazid? îţi vor readuce culoarea în obraji.

Pe când patru servitori intrară să strângă masa, cel mai în vârstă dintre ei îngenunche şi murmură câteva cuvinte la urechea stăpânului. O căutătură de dispreţ se ivi pe chipul lui Umar:

— Ce mai vrea de data asta? Condu-l în biroul meu şi rămâi acolo cu el până vin eu.

— Ubaydallah? ghici Zubayda.

Umăr îi răspunse cu un semn din cap că da, înnegurându-se la faţă. Yazid, zâmbind cu gura până la urechi, le povesti întâlnirea lui cu slujitorul.

— Este adevărat, Abu, că acum are aproape tot atât pământ cât tine?

Întrebarea îi stârni râsul lui Umar:

— Nu prea cred, dar nu pe mine ar trebui să mă întrebi. Mai bine mă duc să văd ce vrea potlogarul. Nu-i stă în fire să mă tulbure când mergem să ne odihnim.

După ce-i lăsă Umăr, Zubayda şi mezinul se plimbară încolo şi încoace prin curte ţinându-se de mână, sub razele soarelui de iarnă. Mama văzu privirea din ochii copilului, când trecură pe sub rodiul la umbra căruia Ama îşi petrecuse atâtea zile de iarnă.

— Ţi-e tare dor de ea, copilul meu, nu-i aşa?

Drept răspuns, el îi strânse mâna şi mai tare. Ea se aplecă şi-l sărută pe obraji, apoi pe ochi:

— Fiecare dintre noi moare într-o zi, Yazid. O vei revedea cândva.

— Te rog, Ummi. Te rog, nu începe şi tu. Hind nu credea nicio iotă din toată vorbăria asta despre viaţa de apoi. Nici al-Zindiq, nici eu nu dăm doi bani pe toate astea.

Zubayda îşi reprimă un zâmbet. Nici ea nu credea, dar Umăr îi luase dreptul de a le băga copiilor în cap gândurile ei blasfematoare. „Ei bine”, îşi zise în sinea ei, „Umăr îi are pe Zuhayr şi pe Kulthum, care cred că el, iar eu îi am pe Hind şi pe Yazid ai mei”.

— Ummi, se rugă el, de ce nu ne ducem cu toţii să locuim la Fes? Nu vreau să spun în aceeaşi casă cu Hind şi cu Ibn Daud, ci în propria noastră casă.

— N-aş schimba conacul ăsta, pâraiele şi râurile ce ne scaldă moşia, satul şi pe toţi locuitorii lui cu niciun oraş din lume. Nu vreau nici la Qurtuba, nici la Gharnata, nici măcar la Fes, chiar dacă mi-e dor şi mie de Hind la fel ca şi ţie. A fost şi prietena mea. Dar nu. Pentru nimic în lume n-aş schimba toată… Pacea fie cu tine, al-Zindiq!

— Şi cu tine, doamna mea. Şi cu tine, Yazid bin Umăr.

Ştrengarul se îndepărtă de ei.

— Unde te…? întrebă Zubayda.

— La turlă. Mă voi odihni acolo şi-mi voi citi cărţile.

Al-Zindiq se uită cu dragoste la spinarea băiatului care dispărea din vedere.

— Copilul ăsta are o minte care-i face de ruşine pe mulţi vârstnici, dar e ceva cu el, doamna mea, nu-i aşa? Ce să fie? Yazid bin Umăr arată ca şi cum ar jeli tot timpul pe cineva. Pe Amira?

Zubayda fu de acord cu el:

— Am sentimentul că băiatul meu ştie tot. Bine zici, ştie mai multe decât unii mai bătrâni şi mai înţelepţi ca el. Cât despre marea lui durere, ştiu care-i pricina. Nu, nu jeleşte moartea Amei, deşi îl tulbură mai mult decât arată, ci plecarea lui Hind. De când ne-a părăsit, ochii nu-i mai strălucesc ca înainte. Inima-mi plânge când îi văd atât de trişti şi de stinşi.

— Copiii sunt mai puternici decât noi, doamna mea.

— Nu şi ăsta, continuă Zubayda. Îi este foarte greu să-şi rabde suferinţa. Crede că nu-i bărbăteşte să-ţi arăţi simţămintele. Hind era singura lui sfătuitoare. Ei îi mărturisea toate spaimele, bucuriile, secretele. Ei îi spunea tot.

Venirea lui Umar o lipsi de povaţa bătrânului.

— Pacea fie cu tine, al-Zindiq.

În vreme ce bătrânul surâdea, stăpânul îi zise nevestei lui cu voie bună:

— N-o să ghiceşti niciodată de ce a venit Ubaydallah la mine.

— Nu pentru bani?

— M-aş înşela prea tare, făcu al-Zindiq, dac-aş crede că pe venerabilul vostru slujitor de prim rang îl tulbură anumite lucruri de suflet?

— Aşa-i moşnege, că bine zici. Da, întocmai pentru asta a venit. S-a hotărât să se convertească şi mi-a cerut îngăduinţa şi binecuvântarea. „Ubaydallah”, l-am prevenit, „nu-ţi dai seama că va trebui să-ţi mărturiseşti toate păcatele unui călugăr, înainte să te primească în Biserica lor? Toate ticăloşiile tale, Ubaydallah! Şi dacă te vor găsi minţind, te vor arde de viu pe rug pentru c-ai îndrăznit să fii un fals creştin”. Mi-am dat seama că de asta se temea şi el. A făcut iute în minte o socoteală, cam cât de multe dintre găinăriile lui avea să i le descopere Biserica şi s-a hotărât că era la adăpost. Săptămâna viitoare va trece prin Gharnata, împreună cu prostul de fiu-su, vor fi trecuţi prin ritualul păgân şi se vor face creştini. Sânge din sângele lor. Carne din carnea lor. Vor căuta să se salveze închinându-se la icoana unui bărbat însângerat răstignit pe două bucăţi de lemn. Spune-mi ceva, al-Zindiq. De ce le este credinţa într-atât de legată de sacrificiul omenesc?

Tocmai era pe cale să înceapă o adevărată dezbatere asupra filosofiei religiei, dar înainte ca bătrânul să poată răspunde, un ţipăt sfâşie aerul. Yazid, cu răsuflarea tăiată, cu faţa roşie de efort, năvălea în curte.

— Soldaţi! Cu sutele! Ne-au împresurat satul şi casa. Veniţi să vedeţi!

Umăr şi Zubayda îl urmară pe mezin, care se întorcea în turlă. Al-Zindiq, prea bătrân ca să mai urce scările, se aşeză cu un suspin pe banca de sub rodiu.

— Viitorul nostru a trecut, murmură în barbă.

Yazid nu se înşelase. Erau înconjuraţi. Încolţiţi ca

nişte cerbi vânaţi. Încordându-şi privirea ca să vadă mai bine, Umăr desluşi atât stindardele creştine, cât şi pe stegarii care le purtau. Un bărbat călare trecea vesel de la un grup de soldaţi la altul. Fără îndoială, le dădea ordine. Părea foarte tânăr, dar trebuia să fie căpitanul lor.

— Trebuie să mă duc în sat numaidecât, hotărî Umăr. Îi vom întâmpina pe oamenii ăştia în şa şi-i vom întreba ce vor de la noi.

— Vin şi eu cu tine, se oferi Yazid.

— Tu trebuie să rămâi acasă, fiule. N-o să mai fie nimeni s-o păzească pe maică-ta.

Pe când Umăr cobora din turlă, toţi servitorii casei de parte bărbătească se adunaseră în curte, înarmaţi cu săbii şi cu suliţe. Erau numai şaizeci la număr şi de vârste diferite, între cincisprezece şi şaizeci şi cinci de ani. Dar când îi văzu aşteptându-l, simţi cum un fior îi trece prin tot corpul. Erau slujitorii lui, iar el, stăpânul lor, dar în vremuri de restrişte devotamentul lor faţă de el trecea peste orice prăpastie de rang.

Calul îi fu înşeuat şi patru dintre bărbaţii mai tineri îl însoţiră călare până-n sat. Pe când se apropiau de poarta principală, un vultur zbură peste casă în căutarea prăzii. Servitorii schimbară priviri între ei. Era semn rău.

În depărtare, se auzea corul de lătrături al câinilor. Şi dobitoacele simţeau că ceva nu era cum trebuie. Dintr-unceput, nimeni nu era la lucru. Bărbaţii şi femeile care trudeau pe câmpuri în fiecare zi din zori până-n amurg fugiseră la vederea soldaţilor. Ulicioarele satului erau pline de lume, dar prăvăliile erau închise. Ultima oară când Umăr mai fusese martorul unei asemenea scene a fost în ziua morţii tatălui său, după ce fusese zvârlit de pe cal. În acea zi, ca şi acum, oamenii încetaseră să mai muncească. Îi purtaseră cadavrul în tăcere până acasă.

Se schimbară saluturi, dar oamenii erau traşi la faţă şi încordaţi. Frica se năştea din nesiguranţă. Juan, tâmplarul, veni alergând spre ei.

— Este o zi blestemată, stăpâne, grăi cu o voce înecată de mânie. Ce zi blestemată! Prinţul întunericului

şi-a trimis diavolii să ne hărţuiască şi să ne distrugă.

Umăr sări din şa şi-l îmbrăţişă pe Juan.

— De ce vorbeşti aşa, prietene?

— Tocmai m-am întors din tabăra lor. Au ştiut că eram creştin şi au trimis după mine. Mi-au pus tot felul de întrebări: dacă-l ştiu pe Zuhayr al-Fahl, dacă ştiu câţi din sat luptă de partea lui la al-Pujarras, dac-am aflat că l-au ucis pe nobilul Don Alonso, când era cu spatele la ei. La ultima întrebare, le-am răspuns că auzisem o altă poveste, la care tânărul lor căpitan, în ai cărui ochi arde o flacără drăcească, s-a apropiat şi mi-a tras o palmă peste faţă. „Eşti creştin?" m-a întrebat. I-am răspuns că familia mea nu s-a convertit niciodată la islamism şi că am trăit în al-Hudayl din ziua în care s-a pus temelia primei case, dar că nimeni nu ne-a cerut să trecem la credinţa Profetului Mahomed. Am trăit în pace până acum. Atunci mi-a zis: „Preferi să rămâi cu ei sau vii cu noi? Avem chiar o capelă într-un cort şi un preot care să-ţi asculte spovedania". I-am mărturisit că m-aş spovedi bucuros unui călugăr, dar că doream s-o fac în casa în care m-am născut, la fel ca tata şi bunicul, înaintea mea, la care el a râs. Avea un râs ciudat ce fu pe dată imitat de cei doi tineri de la dreapta şi stânga lui. „Nu te mai obosi să te spovedeşti. Întoarce-te la necredincioşii tăi!"

— Dacă vor să ştie ceva despre Zuhayr, atunci să mă întrebe pe mine, făcu Umăr. Mă voi duce să-i văd.

— Nu, se răsti o altă voce. Asta să nu faci în niciun caz. Tocmai veneam la conac, să stau de vorbă cu dumneata.

Era Ibn Hasd, cizmarul, care, ca frate natural al lui Miguel, era unchiul lui Umar. Pentru prima oară însă, cuteza să-i vorbească în calitatea lui de membru al familiei. Bin Abdallah îşi ridică sprâncenele, de parcă punea sub semnul întrebării motivele din spatele unei asemenea porunci hotărâte.

— Pacea fie cu tine, Umăr bin Abdallah. Dar tocmai s-a întors de acolo fierarul Ibn Haritha. L-au târât azi-dimineaţă ca să le schimbe potcoavele la cai. Nimic

deosebit nu i-a trecut pe la urechi, dar ochii tânărului căpitan au băgat spaima-n el. Zice că până şi soldaţii creştini se tem de ăla, de parc-ar fi însuşi Satana.

— Şi, continuă Juan, nenorocitul ăla de Ubaydallah a dus cincisprezece săteni cu el în tabăra lor. Vă puteţi închipui ce minciuni le va turna, numai ca să scape cu viaţă. Trebuie să vă întoarceţi la conac, stăpâne, să zăvorâţi poarta, până se termină totul.

— Voi rămâne în sat, le răspunse Umăr cu un glas ce nu accepta niciun fel împotrivire. Vom aştepta întoarcerea lui Ubaydallah, care ne va spune ce vor creştinii de la noi. Pe urmă, dacă trebuie, mă voi duce şi voi sta de vorbă eu însumi cu căpitanul.

Capitolul 13

Căpitanul roşcovan şi cu obraz de fată nu descălecase. „De ce mai e încă pe cal?” se tot întreba Ubaydallah, frământându-şi mintea. Meseria pe care şi-o făcea de mai bine de cincizeci de ani, ca intendent al moşiilor şi al sufletelor de pe moşii, îl înarmase cu o experienţă mult prea rară, pentru care cunoştinţele culese numai din cărţi nu erau de-ajuns. Dobândise ştiinţa citirii oamenilor. Văzuse că cel din fruntea trupelor creştine era urât de la natură. Înălţimea lui, care nu era un amănunt neînsemnat pentru soldaţi, nu se potrivea deloc cu ţinuta sa ţeapănă. Era scund şi îndesat. Nu putea avea mai mult de şaisprezece ani. Faptul acesta, era convins Ubaydallah, nu-i putea compensa nici măcar priceperea de luptător.

Odată trase aceste concluzii, intendentul se lăsă în genunchi dinaintea comandantului creştin. Acest act de înjosire îi îngreţoşă pe sătenii care-l însoţiseră.

— Porcul nenorocit! fu auzit unul dintre ei murmurând în barbă.

Lui Ubaydallah nu-i păsă de asta. Îl făcuse pe căpitan să se simtă înalt. Nimic altceva nu mai conta pe ziua aceea. Anii petrecuţi în slujba stăpânilor din neamul Banu Hudayl îl pregătiseră bine pe servitor pentru ceea ce-şi pusese în gând să facă.

— Ce vrei? îl întrebă căpitanul, care vorbea pe nas.

— Stăpâne, am venit să vă aducem la cunoştinţă că întregul sat este gata să se convertească chiar în după-amiaza asta. Nu mai e nevoie decât ca Excelenţa Voastră să ne trimită un preot şi să ne onoraţi fiindu-ne alături.

La început, cererea îi fu primită în tăcere. Căpitanul parcă încremenise. Îşi cobor apoi ochii de un albastru întunecat încadraţi de pleoape grele către creatura îngenuncheată din faţa lui. Căpitanul abia împlinise vârsta de şaisprezece ani, dar era deja un veteran al Reconquistei. Fusese preţuită vitejia de care dăduse dovadă în cele trei bătălii ce avuseseră loc la al-Pujarras. Sălbăticia-i neînfricată atrăsese luarea aminte a comandanţilor săi.

— De ce? se răsti la Ubaydallah.

— Nu vă înţeleg, Excelenţă.

— De ce v-aţi hotărât să vă alăturaţi Preasfintei Biserici Romane?

— Cum, dar este singura cale adevărată spre mântuire, făcu Ubaydallah, care nu ştiuse niciodată să deosebească adevărul de minciună.

— Vrei să zici că este singura cale de a vă salva pielea.

— Nu, nu, Excelenţă, începu să se văicărească bătrâna slugă. Nouă, andaluzienilor, ne trebuie mult timp până să ne hotărâm. Am ajuns aici pentru c-am fost sute de ani la cheremul unor stăpâni care au hotărât totul pentru noi. În toate privinţele care contau, ei luau hotărârile în locul nostru. Acum începem încet-încet să luăm singuri hotărâri, dar nu ne este uşor să ne dezvăţăm de un vechi obicei. Acum hotărâm pentru noi înşine, dar ne ia timp şi ajungem să despicăm firul în patru…

— Câţi sunteţi în sat?

— Ultima numărătoare zice că puţin peste două mii.

— Foarte bine, mă voi gândi la cel mai potrivit răspuns pentru propunerea ta. Te poţi întoarce în sat şi aşteaptă cele hotărâte de noi.

Tocmai pe când Ubaydallah se pregătea să se ridice, căpitanul îi puse o altă întrebare, răcnind la el, şi slujitorul

se lăsă iar în genunchi:

— Este adevărat că un vechi stindard pe care se poate vedea o cheie argintie pe un fond albastru, deasupra unor mâzgăleli în limba voastră, mai atârnă încă în palatul lui Abenfarid?

— Aşa-i, Excelenţă. A fost un dar din partea regelui Ishbiliyiei făcut unuia dintre marii înaintaşi ai lui Ibn Farid. Inscripţia în arabă arată că: „Nu există un alt cuceritor în afară de Dumnezeu”.

— Cheia întruchipa deschiderea Apusului, nu-i aşa?

— Despre asta nu sunt sigur, Excelenţa Voastră.

— Nu? Ei bine, eu sunt, îi aruncă tânărul pe cel mai trufaş şi mai rece ton de care era în stare, ceea ce arăta că nu mai voia să lungească discuţia. Arhiepiscopul doreşte să-l vadă cu ochii lui. Du-te să-i spui familiei lui Abenfarid că voi trece pe la ei să le iau steagul. Acum poţi să pleci.

După ce plecară Ubaydallah şi ai lui, căpitanul, încă în şa, se duse întins la cei doi ofiţeri care ascultaseră de la oarece depărtare toată convorbirea şi le porunci să adune toţi soldaţii. Dorea să le vorbească înainte de a intra în sat. Când oamenii se strânseră, căpitanul începu să le vorbească pe un ton prietenos, dar poruncitor:

— E limpede ce avem de făcut. Veţi rade satul de pe faţa pământului cu tot ce se găseşte în el. Împotrivirea lor nu poate fi decât neînsemnată. Nu-i o îndatorire prea plăcută, dar soldaţilor nu le e dat să fie buni şi blânzi. Ordinele Preasfinţiei Sale au fost foarte limpezi. Mâine-dimineaţă doreşte să le dea cartografilor săi poruncă să şteargă al-Hudayl de pe noile hărţi pe care le pregătesc. Aţi înţeles?

— Nu! strigă o voce din mijlocul soldaţilor.

— Ieşi din rând, omule!

Un soldat înalt, cu barbă sură, trecut de cincizeci de ani, al cărui tată se luptase sub stindardul lui Ibn Farid, făcu un pas înainte şi se opri în faţa căpitanului.

— Tu ce mai vrei?

— Sunt nepot de călugăr şi fiu de soldat. De când a devenit un obicei al creştinilor de pe aceste meleaguri să

omoare mame şi copii? îţi spun de pe acum că acest braţ şi această sabie nu vor lua viaţa vreunui prunc sau a vreunei femei. Fă ce pofteşti cu mine!

— Este limpede, soldatule, că n-ai fost cu noi la al-Pujarras.

— Am fost la Alhama, căpitane, şi am văzut prea multe. Nu voi mai trece din nou printr-un asemenea măcel.

— Atunci trebuie să le fi văzut şi tu pe femeile lor turnând oale cu untdelemn clocotit în capul oamenilor noştri. Te vei supune poruncilor ca toţi ceilalţi sau vei suferi urmările.

Soldatul se încăpăţână.

— Ai spus chiar tu, căpitane, că nu te aştepţi la nicio împotrivire din partea lor. De ce ne mai ceri să ucidem oameni nevinovaţi? De ce?

— Nătărău bătrân! îi aruncă tânărul căpitan, cu ochii scăpărându-i de mânie. N-ai s-apuci multe zile pe lumea asta. De ce să fii atât de darnic cu vieţile noastre?

— Nu te înţeleg, căpitane.

— Dacă le ucidem doar bărbaţii, femeile şi copiii vor fi apucaţi de o ură oarbă faţă de tot ce-i creştinesc. Ca să rămână în viaţă, se vor converti, dar aşa se va obţine o otravă. Mă auzi? O otravă mereu absorbită în trupurile noastre, o otravă de care ne va fi cu timpul tot mai greu să scăpăm. Acum pricepi?

Bătrânul soldat clătină din cap în semn de neîncredere, dar era limpede că n-avea de gând să se supună. Căpitanul îşi înfrână imboldurile propriei firi. Nu dorea să-şi arunce în deznădejde soldaţii chiar înainte de luptă. Se hotărî să nu-l pedepsească pe răzvrătit.

— Te scutesc de îndatorire. Te vei întoarce la Gharnata şi vei aştepta înapoierea noastră.

Bătrânului soldat nu-i veni să creadă ce noroc avea. Se duse în locul unde păşteau caii şi îşi dezlegă armăsarul.

— Mă voi întoarce, îşi spuse sieşi, pe când se îndepărta în galop de tabără, dar nu la Gharnata. Voi merge acolo unde nici tu, nici călugării tăi blestemaţi nu mă veţi mai găsi vreodată.

Porţile sculptate în zidul ce îngrădea conacul erau singura intrare în strămoşescul cuib al neamului Banu Hudayl. Fuseseră zăvorâte bine. Clădite din lemn solid, groase de unsprezece centimetri, întărite cu drugi de fier aveau mai mult o funcţie ceremonială. Nu fuseseră făcute să suporte un asediu. Nu mai fuseseră încuiate niciodată, de vreme ce nici satul, nici conacul n-au trecut drept ţinte ale unui atac. Ibn Farid şi înaintaşii lui îi adunau pe cavaleri şi pe soldaţii de sub comanda lor, de la ei din sat şi din cele învecinate, în faţa porţilor de unde porneau în marş la războaie în alte regiuni ale regatului.

Când Ubaydallah îi aduse mesajul căpitanului, Umăr zâmbi cu amar şi înţelese. Trecuse vremea gesturilor înflăcărate de vitejie, care-i duseseră la moarte pe atâţia dintre bărbaţii familiei sale. Porunci ca steagul cu cheia de argint pe fondul mării albastre să fie scos din peretele sălii armelor şi să fie ridicat peste porţi.

— Dacă asta-i tot ce vor, îi spuse el servitorului, haidem să le facem viaţa uşoară.

Mai multe sute de săteni îşi căutaseră adăpost în spatele zidurilor conacului. Erau hrăniţi în grădini, în vreme ce curtea era plină de copii care se jucau, cu totul neştiutori de răul care-i pândea. Yazid nu mai văzuse niciodată curtea atât de plină şi nici nu mai auzise atâta hărmălaie în locuinţa lor. Fu ispitit să se joace şi el cu ei, dar se hotărî, în schimb, să se retragă în turlă.

La fel ca tuturor celorlalţi, lui Ubaydallah i se oferise adăpost în casă, dar el preferă să se întoarcă în sat. Ceva în străfundul sufletului îi spunea că se va găsi mai în siguranţă acasă la el, departe de familia pe care o slujise de atâta amar de vreme. Făcu o greşeală tragică. Chiar pe când se înapoia în sat, un călăreţ, la stăruinţele prietenilor săi, îşi scoase sabia din teacă şi, ridicând-o deasupra capului, se năpusti înainte, spre bătrâna slugă care nu bănuia nimic. Servitorul nu mai avu timp să se ferească. În câteva clipe, capul, retezat de pe trunchi, se rostogoli în colbul drumului.

Yazid trăgea de roba tatălui său. Umăr tocmai

poruncise să se descuie sala armelor şi li se înmânară arme tuturor bărbaţilor şi femeilor în putere. Zubayda ţinuse să nu se predea fără luptă. Amintirile din al-Hama îi răscoleau sufletul.

— De ce să-i aşteptăm cu mâinile în sân, ca mai întâi să ne siluiască trupurile şi apoi să-şi înfigă săbiile în piepturile noastre?

— Abu! Abu! se auzi glasul stăruitor al mezinului.

Umăr îl ridică în braţe şi-l sărută. Această neaşteptată izbucnire de iubire îi făcu plăcere băiatului, dar îl şi supără, de vreme ce se străduia din greu să se poarte ca un bărbat în toată firea.

— Ce-i, copile?

— Haidem în turlă. Acum!

Zubayda mirosi tragedia. Ea se împotrivi ca Yazid să se întoarcă în turlă cu tatăl său.

— Am nevoie de ajutorul tău, Yazid. Cum se foloseşte sabia asta?

Aşa reuşiră să-i abată gândurile de la turlă. Umăr urcă singur scările. Cu cât urca mai sus, cu atât mai multă linişte se făcea. Pe urmă văzu carnagiul. Caselor din sat li se dăduse foc. Văzu mormanele de cadavre, lângă moschee. Soldaţii nu-şi terminaseră treaba. Călăreau pe colinele din apropiere, pe urmele celor care încercau să scape cu fuga. Ciulindu-şi urechile, Umăr crezu că aude bocetul femeilor şi urletul câinilor, dar curând se lăsă o tăcere adâncă. Vâlvătaia flăcărilor se ridica la cer. Moartea era pretutindeni. Se uită cu o lupă pe o hartă a satului aflată pe masa din încăpere. Era prea mult. Lăsă să-i scape din mână lupa care se sparse în mii de cioburi, izbindu-se de pardoseală. Acum Umăr bin Abdallah îşi şterse lacrimile.

— Sticla spartă nu mai poate fi salvată, le spuse celor doi servitori care făceau de pază.

Stăteau încremeniţi ca două statui, urmărind cum durerea îl copleşea pe stăpânul lor. Pe limbă le veniră cuvinte de alean ce n-aveau să mai fie rostite vreodată.

Umăr cobori încet scările. Din turlă văzuse tot ce se

întâmpla. Nu mai era nicio îndoială. Se blestemă pentru că nu-i dăduse voie lui Yazid să plece împreună cu sora lui. Când ajunse în marea curte din faţă fu întâmpinat de o tăcere grea. Copiii nu se mai jucau. Nimeni nu mai mânca. Nicăieri nicio mişcare, doar zgomotele repetate ale fierarului care ascuţea săbii. Toţi îşi zăriseră satul în flăcări, iar acum şedeau pe iarbă, urmărind cum se topeau văpăile în razele soarelui care apunea la orizont. Căminele lor, trecutul lor, prietenii, viitorul, totul le fusese distrus. Priveghiul le fu întrerupt de un ţipăt sfâşietor din turlă:

— Creştinii sunt la porţi!

Toată lumea se puse în mişcare. Femeile mai în vârstă şi copiii fură trimişi să se ascundă în cămări. Umăr îl luă pe pitic deoparte.

— Vreau să-l iei cu tine pe Yazid şi să te ascunzi cu el în beciul în care ţinem grânele. Indiferent ce se întâmplă, nu-l lăsa să iasă de-acolo până nu te asiguri c-au plecat. Allah să te aibă în paza Lui!

Mezinul nu se învoi să-şi lase părinţii. Se certă cu tatăl lui. O imploră pe mama sa.

— Uite, le zise el, fluturând o lamă pe care fierarul i-o ascuţise anume pentru el. Pot mânui sabia asta la fel de bine ca şi tine.

Numai rugăminţile Zubaydei îl înduplecară să se ducă cu piticul. Stăruise să-şi ia cu el piesele de şah. Când şi le găsi, bucătarul îl luă de mână şi-l duse în grădină. La marginea ei, chiar lângă zid, se vedea un hăţiş de arbori şi arbuşti. În apropiere, ascunsă cu grijă printre tufişurile de iasomie, se găsea o mică bancă din lemn. Când piticul o ridică, dala de piatră pe care era aşezată se dădu la o parte.

— Coboară, conaşule!

Yazid şovăi o clipă, îşi întoarse privirile spre conac, dar piticul îi dădu un ghiont, iar el începu să coboare scara abruptă. Bucătarul îl urmă, punând la loc cu grijă lespedea de piatră. În acea pivniţă întunecată se găsea îndeajuns de mult grâu şi orez cât să se poată hrăni întregul sat un an de zile. Acestea erau puse deoparte pentru clipele grele

ale celor din al-Hudayl şi urmau să fie folosite în cazul în care recoltele erau distruse sau asupra satului se abăteau nenorociri neaşteptate. Piticul aprinse o lumânare. Lacrimile curgeau şiroaie pe obrajii băiatului.

Deasupra lor, toată lumea era gata să-i primească pe soldaţii creştini, care acum izbeau cu berbecii în porţi. Când cedară, într-un târziu, primii soldaţi care năvăliră în curtea din faţă nu erau decât o avangardă, iar căpitanul nu se găsea în fruntea lor. Nimicirea fulgerătoare a satului şi cadavrele peste care călcaseră copitele cailor lor pentru a ajunge la conac îi făcuseră să se simtă puternici.

Deodată îi zăriră pe cavalerii mauri, tot în şa, în poziţie de apărare atât în flancul lor drept, cât şi-n cel stâng. Intruşii încercară să străbată în goană pământul din faţa casei, pătrunzând în curte, dar nu fură destul de iuţi. Umăr şi corpul său de cavalerie proaspăt încropit se năpustiră asupra lor cu ţipete care le făcu sângele să-ngheţe în vine. Creştinii, nefiind pregătiţi să întâmpine vreo împotrivire, răspunseră cu întârziere. Fiecare dintre el fu doborât din şa şi omorât pe loc. Urale puternice şi strigăte de „Allah e mare!” Însoţiră neaşteptatul triumf.

Leşurile soldaţilor fură zvârlite pe spinarea cailor lor, iar animalele fură gonite cu lovituri de bici în curtea din faţă. Următoarea şarjă se lăsă îndelung aşteptată, iar motivul deveni curând limpede. Armata din Gharnata lărgea spărtura făcută în zid, aşa încât să poată ataca trecând prin el câte trei soldaţi deodată.

Umăr îşi dădu seama că nu le va merge la fel de uşor de această dată. „Ne-am ars”, îşi spuse în sinea lui. „Acum văd moartea cu ochii”. Abia-i trecuse acest gând prin minte, că şi auzi un glas tânăr:

— Să n-aveţi milă faţă de necredincioşi!

Era căpitanul însuşi, în fruntea grosului trupelor sale. De data aceasta nu mai aşteptară atacul maurilor, ci se repeziră drept la cei care se apărau. Sfârşiră încleştându-se într-o aprigă luptă corp la corp, iar curtea răsună de scrâşnetul oţelului şi de zgomotul loviturilor, amestecate cu ţipete şi cu strigăte care se schimbau din „Allah e

mare!”, în „în numele Preasfintei Fecioare, în numele Preasfintei Fecioare!” Arcaşii mauri, urcaţi pe acoperiş, nu se putură folosi de arbalete, de frică să nu-i săgeteze pe cei aflaţi de partea lor. Maurii erau copleşiţi ca număr şi fură curând scăldaţi într-o baie de sânge.

Calului lui Umar i se tăiară tendoanele, iar căderea îl împiedică în mişcări pe călăreţ. Soldaţii puseră mâna pe el şi îl târâră dinaintea căpitanului. Când cei doi bărbaţi se priviră unul pe celălalt, ochii căpitanului sticleau de ură. Umăr îl măsură cu răceală pe tânărul său cuceritor.

— Vezi înaintea ta mânia Domnului nostru, îi zise căpitanul.

— Da, răspunse Umăr. Satul nostru a fost golit de oameni. Femeile şi copiii au fost trecuţi prin sabie. Moscheile noastre au fost date flăcărilor, iar ogoarele noastre, pustiite. Cei ca tine îmi aduc aminte de peştii din mare care se înghit unii pe alţii. Aceste pământuri nu vor mai rodi niciodată. Sângele care-ţi sticleşte în ochi îi va duce într-o zi la pieire chiar pe ai tăi. Nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul Lui.

Căpitanul nu mai scoase o vorbă. Se uită la soldaţii aflaţi de o parte şi de cealaltă a prizonierului şi le făcu un semn de aprobare din cap. Nu avură nevoie să fie rugaţi. Umăr bin Abdallah fu silit să îngenuncheze. Atunci arcaşii ţintiră. Două săgeţi se înfipseră în cei doi călăi ai stăpânului lor. Căpitanul răcni:

— Ardeţi locul ăsta până-n temelii!

Apoi porunci altor doi oameni de-ai lui să iasă din rând, dar de această dată Umăr pusese mâna pe sabia unuia dintre soldaţii căzuţi şi se lupta din nou.

Fu nevoie de şase bărbaţi ca să-l prindă iar pe capul clanului Banu Hudayl. De această dată i se tăie capul pe loc, şi fu înfipt în vârful unui ţepe. După ce fu plimbat în paradă prin curtea din faţă, fu dus în curtea exterioară. Ţipete şi bocete ieşiră din piepturile musulmane, urmate de strigăte de furie şi de încrucişarea săbiilor.

Un arcaş care fusese martor la uciderea lui Umar alergă la locul faptei şi îi aduse Zubaydei la cunoştinţă

întâmplarea. Lacrimile îi scăldară faţa. Ea luă o sabie şi se alătură celor care apărau curtea exterioară.

— Veniţi, le strigă ea celorlalte femei, nu trebuie să-i lăsăm să ne prindă-n viaţă.

Femeile, spre marea uimire a creştinilor, dădură dovadă de un curaj nemăsurat. Acestea nu erau făpturile slabe şi răsfăţate ale haremului, despre care auziseră atâtea poveşti. Iarăşi fură femeile din al-Hudayl cele care îi luară prin surprindere. Făcură să scadă numărul trupelor căpitanului cu cel puţin o sută de oameni. Într-un târziu căzură, dar cu săbii şi pumnale în mâini.

După două ore de luptă crâncenă, nu mai rămase nimeni în viaţă, în afara creştinilor. Toţi cei care apăraseră domeniul neamului Banu Hudayl zăceau morţi în ţărână. Ţesători şi oratori, credincioşi adevăraţi şi falşi profeţi, bărbaţi şi femei, luptaseră Umăr la Umăr şi muriseră unul în văzul celuilalt. Juan tâmplarul, Ibn Hasd şi scepticul al-Zindiq nu voiseră să-l asculte pe Umăr şi să se ascundă în beci. Şi ei, pentru prima oară în viaţa lor, mânuiseră sabia şi pieriseră în masacru.

Căpitanul era supărat că suferise atâtea pierderi. Porunci ca locul să fie prădat şi să i se dea foc. Preţ de încă un ceas, bărbaţii, îmbătaţi de mirosul sângelui, îşi sărbătoriră izbânda într-un jaf desfrânat. Copiilor, care se ascunseseră la băi, li se tăiară capetele sau fură înecaţi, după cum poftiră soldaţii. Pe urmă dădură foc casei bătrâneşti şi se întoarseră în tabăra lor.

Rămânând în urmă cu două ajutoare, căpitanul descălecă şi se aşeză în grădină, privind cum ardea conacul. Îşi scoase cizmele şi-şi scufundă picioarele în pârâul care tăia în două grădina.

— Cât au iubit apa!

În ascunzătoarea lui de sub pământ, Yazid nu mai putu aştepta. Tăcerea dura de prea mult timp. Piticul stărui ca băiatul să nu iasă din beci, dar acesta se arătă neînduplecat.

— Tu rămâi aici, piticule, îi şopti el bătrânului. Eu mă duc să văd ce s-a întâmplat şi pe urmă mă întorc aici. Te

rog nu veni şi tu cu mine. Numai unul din noi trebuie să meargă. Am să ţip dacă nu mi te supui.

Piticul tot nu se dădu bătut şi mezinul, prefăcându-se că obosise, se aşează, chipurile, iar jos. Când strânsoarea mâinii de pe braţul lui slăbi puţin, se eliberă dintr-o singură smucitură. Înainte ca slujitorul să-l poată opri, el şi urcase pe scară şi împinsese dala îndeajuns de mult încât să se poată strecura afară. Când se ridică în picioare, dădu cu ochii de o grămadă de cadavre şi de casa în flăcări. Priveliştea îl scoase din minţi. Nu-i mai era frică de nimic şi începu să alerge prin curte, strigându-şi părinţii pe nume.

Pe căpitan zgomotul îl făcu să tresară. Când băiatul străbătu în fugă grădina, cei doi aghiotanţi ai tânărului îl prinseră. Yazid îi lovi cu mâinile şi cu picioarele:

— Daţi-mi drumul! Trebuie să mă duc la tata şi la mama!

— Mergeţi cu el, le porunci căpitanul oamenilor săi. Lăsaţi-l să vadă singur puterea Bisericii noastre.

Când văzu capul tatălui său înfipt în ţeapă, băiatul căzu în genunchi şi izbucni în lacrimi. Nu mai puteau înainta din cauza limbilor de foc ce-i împresurau şi a duhorii hoiturilor cuprinse de foc. Dacă nu l-ar fi ţinut cu forţa, copilul s-ar fi repezit printre vâlvătăi ca să-şi găsească mama şi ar fi pierit în flăcări. În schimb, îl târâră înapoi la căpitan, care era acum gata să urce iar în şa.

— Ei bine, băiete? îl iscodi el pe un ton vesel. Acum vezi ce le facem noi necredincioşilor?

Yazid se uită lung la el, încremenit din pricina unei dureri ce nu se putea descrie în cuvinte.

— Ţi-a mâncat pisica limba, copile?

— Ce n-aş da să am un pumnal! zise băiatul pe un ton ciudat de rece. Aşa ţi l-aş mai vârî drept în inimă! Ce bine ar fi fost să vă fi făcut noi cu multe veacuri în urmă ce ne faceţi noi astăzi!

Căpitanul fu impresionat. Nu se aşteptase la asta. Îi surâse băiatului şi se uită gânditor la ceilalţi doi. Cei doi răsuflară uşuraţi când îl văzură. Oricum n-aveau ei inima

să-l omoare.

— Vedeţi voi? le spuse comandantul. Nu v-am spus ceva mai devreme că ura supravieţuitorilor este otrava care ne-ar putea distruge mai târziu?

Yazid nu-l mai asculta. Capul tatălui său îi vorbea: „Ţine minte, fiule, că întotdeauna ne-am mândrit cu felul în care ne-am purtat cu învinşii noştri. Străbunicul tău obişnuia să-i poftească pe cavalerii biruiţi de el la noi acasă şi să-i ospăteze. Să nu uiţi niciodată că nimic nu ne va mai salva dacă vom ajunge vreodată ca ei”.

— Am să ţin minte, Abu, îi făgădui Yazid.

— Ce zici tu, băiete? îl întrebă căpitanul.

— Nu vreţi să rămâneţi la noi acasă şi să fiţi oaspetele nostru diseară?

Căpitanul le făcu celor doi aghiotanţi ai săi binecunoscutul semn. De obicei, îi îndeplineau ordinele pe dată, dar era limpede că băiatul îşi pierduse minţile. Ar fi însemnat să-l omoare cu sânge rece. Şovăiră. Căpitanul, înfuriat, îşi trase sabia şi o împlântă în pieptul băiatului. Yazid căzu în ţărână cu mâinile încrucişate. Îşi dădu duhul pe loc. Pe chipul lui încremeni un zâmbet slab, iar sângele i se scurse înspumat pe gură.

Căpitanul se urcă pe cal. Fără să arunce o privire locotenenţilor lui, ieşi călare pe poartă.

Se făcu noapte. Cerul care până acum câteva ore păruse un abis în flăcări era acum de un albastru întunecat. Mai întâi două, pe urmă o pleiadă de stele începură să se aprindă în văzduh. Flăcările se stinseseră şi totul era învăluit în întuneric, aşa cum trebuie să fi fost cu mii de ani înainte, când iarba creştea sălbatică şi nu se vedeau niciun fel de aşezări sau de oameni care să locuiască acolo.

Piticul, cu ochii plini de groază, şedea pe iarbă cu trupul lui Yazid în braţe, legănându-l blând. Lacrimile îi curgeau pe obrajii copilului mort şi se amestecau cu sângele lui vărsat.

— Cum s-a ajuns ca eu singur dintre toţi să mai rămân în viaţă?

Repetă acea întrebare fără şi iară. Nu ştia cum sau când aţipise, dar blestemaţii zori se şi furişaseră, anunţând o nouă zi.

Din clipa în care Ibn Basit îi spusese că mai multe sute de soldaţi creştini se iviseră la marginea satului al-Hudayl, Zuhayr aproape că-şi omorâse bidiviul, călărindu-l fără oprire, până când ajunsese aproape de sat. Riduri adânci îi brăzdau chipul, de la coada ochilor până la colţul buzelor. Ochii lui, de obicei negri şi strălucitori, parcă erau goliţi de culoare, licărind stins în orbitele lor adânci. Două luni de lupte îl îmbătrâniseră mult. Era o noapte senină când trecu el în galop prin grozamă. Nu se gândea la oamenii lui, ci la familia şi la casa strămoşească.

— Pacea fie cu tine, Zuhayr bin Umăr! se auzi un glas.

Zuhayr trase calul de dârlogi. Era o iscoadă trimisă de

Abu Zaid.

— Mă grăbesc, frate!

— Voiam doar să te previn, înainte să intri în al-Hudayl. N-a mai rămas nimic, Zuhayr bin Umăr. Creştinii s-au îmbătat în seara asta la Gharnata şi povestesc oricui vrea să asculte ce prăpăd au lăsat ei în urmă. Astă-seară nu te mai poţi înţelege cu ei.

— Pacea fie cu tine, prietene, îi zise Zuhayr, privind cu ochii goi în depărtare. Am să mă duc să văd cu ochii mei.

În cincisprezece minute ajunse la peştera lui al-Zindiq, nădăjduind şi rugându-se ca bătrânul să mai fie acolo să-i alunge temerile. Era pustiu. Manuscrisele lui şi foile de hârtie mai erau încă acolo, stivuite cu grijă în teancuri, ca şi cum moşneagul se pregătea să plece pentru totdeauna. Zuhayr rămase câteva minute şi îşi adăpă calul. Pe urmă o luă din loc. Îşi trase armăsarul de dârlogi, ocolind un pinten al colinei, şi îşi ridică privirea în direcţia bine-cunoscută. Palidele raze ale zorilor străluceau peste cenuşa rămasă. Călări ca-ntr-un vis spre conac. Cele mai rele presimţiri i se adeveriră. Când văzu ruinele din

depărtare, primul lui gând fu la răzbunare: „Am să-i dibuiesc şi am să-i omor unul câte unul. Jur pe capul fratelui meu, dinaintea lui Allah, că această crimă nu va rămâne nepedepsită”.

Când intră călare în curte, văzu capul tatălui său înfipt într-o ţeapă băgată adânc în pământ. Zuhayr sări de pe cal şi o smulse. Cu gingăşie, se uită la chipul tatălui său. Îi duse capul la pârâu şi îl spălă de sânge pe faţă şi pe păr. Pe urmă îl duse în cimitir şi începu să sape în ţărână cu mâinile goale. În tulburarea lui nu văzu că o lopată zăcea câţiva paşi mai încolo. După ce-şi îngropă tatăl, se înapoie în curte şi dădu cu ochii, pentru prima oară, de piticul care-l legăna blând pe Yazid în braţe. O clipă, inima tânărului îi sări din piept. Mai era Yazid în viaţă, până la urmă? Atunci văzu faţa încremenită a fratelui său, cu colţurile buzelor însângerate.

— Piticule! Piticule! mai eşti în viaţă? Trezeşte-te, omule!

Tresărind, bucătarul-şef deschise ochii. Braţele îi amorţiseră de cât îl tot legăna pe Yazid. La vederea lui Zuhayr, piticul începu să bocească. Tânărul îl îmbrăţişă pe servitor şi îi luă cu binişorul trupul mezinului din mâini. Sărută obrajii fratelui său mort.

— Am îngropat capul lui tata. Hai să-l spălăm şi pe Yazid şi să-l pregătim pentru odihna veşnică.

Cu grijă, îi scoaseră hainele şi-l spălară în pârâu. Pe urmă îl ridicară şi-l duseră în cimitirul familiei. Numai după ce fu coborât în groapă şi după ce puseră pământul la loc, lui Zuhayr, care dăduse dovadă de o stăpânire de sine supraomenească, i se frânse cerbicia şi izbucni în strigăte de durere. Suferinţa ce răbufnea îi eliberă izvorul lacrimilor, care udară ca o ploaie proaspătul mormânt al mezinului.

Cei doi se îmbrăţişară şi se aşezară pe un dâmb acoperit de iarbă, lângă noile morminte.

— Vreau să ştiu tot ce s-a petrecut, piticule. În cele mai mici amănunte. Tot ce-ţi mai aminteşti trebuie să ştiu.

— De-aş fi eu acum mort şi Yazid în viaţă! De ce să

mai trăiesc?

— Eu mă bucur că măcar cineva a mai supravieţuit. Spune-mi ce s-a întâmplat.

Piticul începu să-i povestească şi nu se opri decât când ajunse în clipa în care îl lăsase pe copil să iasă. Atunci începu să se tânguie şi să-şi smulgă părul din cap. Zuhayr îl mângâie pe obraji.

— Ştiu, ştiu, dar de-acum s-a sfârşit.

— Asta n-a fost cel mai rău. A lăsat lespedea întredeschisă, iar eu i-am auzit când au pus mâna pe el şi au început să-l ia la întrebări. Ce mândru ai fi fost dacă ai fi auzit ce răspunsuri i-a dat căpitanului, prinţul întunericului care venise aici cu gândul să ne dea pierzării de la bun început.

După ce sfârşi de povestit piticul, Zuhayr rămase cu capul prins în mâini mai multă vreme.

— Totul s-a terminat aici. Ne-au răpit luna pentru totdeauna. Hai să plecăm. Nu mai suntem în siguranţă.

Bucătarul clătină din cap în semn că nu:

— M-am născut în satul ăsta. Fiu-meu a murit aici, apărându-vă palatul. Şi eu vreau să mor tot aici şi simt că nu mai am mult de trăit. Tu eşti încă tânăr, dar eu nu mai am nicio poftă de viaţă. Lasă-mă singur, să mor în pace.

— Piticule, şi eu m-am născut tot aici. Prea mulţi au murit deja pe locul ăsta. De ce să le mai sporeşti şi tu numărul? De altfel, am o însărcinare pe care numai tu poţi s-o duci la îndeplinire. Am nevoie de tine.

— Te voi sluji până la moarte.

— Am să te iau la malul mării, am să te îmbarc pe o corabie ce va porni spre portul Tanja. De acolo, mergi până la Fes şi caută-i pe Ibn Daud şi pe sora mea. Îi voi scrie lui Hind o scrisoare, iar ei ai să-i poţi spune tot ce va dori să afle.

Auzind acestea, piticul se porni din nou pe plâns:

— Ai milă de mine, Zuhayr bin Umăr. Cum să mai dau eu ochii cu Hind? Cu ce gură să-i duc vestea morţii lui Yazid al ei? Este o cruzime să mă trimiţi pe mine la ea. Lasă-mă să plec la doamna Kulthum, în Ishbiliya. Tu ar

trebui să te duci la Fes şi să-ţi duci restul zilelor acolo. Nu te vor mai lăsa să trăieşti în pace în peninsula asta.

— O ştiu pe sora mea Hind foarte bine. Chiar mai mult decât crede ea. Numai pe tine va dori să te asculte, piticule. Va simţi nevoia să fie cu cineva de-al casei. Altfel îşi va pierde minţile. N-ai să faci tu astă ultimă favoare neamului Banu Hudayl?

Piticul fu biruit.

— Tatăl meu zicea că păstrau câţiva saci de aur în beci. Mai bine i-am lua cu noi. Îi voi cheltui în războaie, iar tu ai să iei unul cu tine în călătorie şi ca să-ţi faci un rost în Fes.

Odată ce găsiră cei cinci saci din piele plini cu galbeni, Zuhayr îşi înşeuă calul şi pregăti un altul pentru pitic. El potrivi scările pe măsura picioruşelor lui scurte. Pe când lăsau în urma lor conacul şi satul, Zuhayr rupse tăcerea:

— Hai să nu ne mai oprim şi să privim în urmă, piticule. Să ne amintim mai bine cum erau toate odinioară. Îţi mai aduci aminte?

Bucătarul nu-i mai răspunse. Nu mai scoase niciun cuvânt până nu ajunseră la oraşul de coastă al-Jazira. Găsiră o corabie care pleca a doua zi în zori şi tocmiră un loc pentru pitic. Nu trecu mult şi găsiră un *funduq* curat, care le oferi o cameră cu două paturi. Când se duseră să se culce, piticul vorbi pentru prima oară de când părăsiseră conacul din al-Hudayl:

— N-am să uit toată viaţa focul, gemetele sau ţipetele. Nici n-am să pot uita privirea de pe chipul lui Yazid după ce i-au luat viaţa sălbaticii ăia. Iată de ce nu-mi mai pot aduce aminte trecutul mai îndepărtat.

— Ştiu, dar este singurul trecut pe care vreau eu să-l păstrez în amintire.

Zuhayr îşi începu scrisoarea către Hind. Îi povesti despre duelul său cu Don Alonso şi tragicele lui urmări, despre distrugerea satului şi a conacului, rugând-o să nu se mai întoarcă niciodată:

„Ce noroc ai avut să găseşti un bărbat pe măsura ta

şi cu darul previziunii, aşa ca Ibn Daud! Cred c-a ştiut de la bun început c-aveam să pierdem bătălia împotriva timpului. Bătrânul care-ţi va aduce aceste rânduri este plin de remuşcări pentru păcatul de a fi rămas în viaţă. Ai mare grijă de el.

M-am tot gândit la tine în ultimele zile şi mi-aş dori să fi stat mai mult de vorbă, pe vremea când trăiam în aceeaşi casă. Am să-ţi mărturisesc că o parte din mine ar dori să vină la Fes, cu moşul, ca să vă văd pe tine şi pe Ibn Daud, să te privesc purtându-i copiii în pântece, copiii al căror unchi le voi fi, ca să încep o viaţă nouă, departe de chinurile şi de omorurile ce au luat în stăpânire peninsula. Şi totuşi o altă parte din mine îmi şopteşte că nu-mi pot lăsa de izbelişte tovarăşii de arme în mijlocul acestor grozăvii. Ei se bizuie pe mine. Mama şi cu tine aţi crezut mereu că am o voinţă slabă, că mă las uşor condus de oricine şi că nu pot da dovadă de hotărâre. Probabil c-aţi avut dreptate, dar cred că m-am schimbat mult între timp. Pentru că alţii depind de mine, trebuie să port o mască, iar masca asta a devenit atât de mult o parte din mine, încât este greu s-o mai pot deosebi de adevăratul meu chip.

Eu mă întorc la al-Pujarras, unde am pus stăpânire pe zeci de sate şi unde trăim ca pe vremuri, înainte de Reconquista. Abu Zaid al-Ma’ari, un bătrân care ţie ţi-ar plăcea foarte mult, este convins că nu ne vor mai lăsa să trăim în pace pentru multă vreme. El spune că nu convertirea sufletelor noastre o doresc ei, ci avutul nostru, şi că singura cale de a ne lua în stăpânire pământurile este a ne nimici o dată pentru totdeauna. Dacă e aşa cum spune el, atunci suntem condamnaţi la pieire, indiferent ce vom face. Între timp, continuăm lupta. Îţi trimit toate hârtiile bătrânului nostru al-Zindiq. Păstrează-le cu sfinţenie şi scrie-mi cum le găseşte Ibn Daud.

Dacă vrei să iei legătura cu mine, iar eu îmi doresc să-mi dai de ştire când aduci pe lume primul copil, cea mai bună cale este să trimiţi vorbă unchiului nostru din Gharnata. Şi încă ceva, Hind! Ştiu că până voi închide ochii îi voi plânge pe frăţiorul şi pe părinţii noştri, în fiece zi

lăsată de la Dumnezeu. Nicio mască purtată de mine nu-mi poate ascunde durerea pricinuită de moartea lor.

Al tău frate.

Zuhayr”.

Piticul rămase treaz mai multe ore. Când zorile se iviră într-un târziu, se ridică din pat şi ieşi din odaie să se spele. Când se întoarse, tânărul său stăpân şedea pe pat în capul oaselor, privind razele dimineţii ce intrau pe fereastră.

— Pacea fie cu tine, bătrâne prieten!

Piticul se uită îngrozit la el. În timpul nopţii părul îi albise. Nu-şi mai spuseră nimic. Zuhayr văzuse lădiţa cu piesele de şah ale lui Yazid printre lucrurile piticului.

— Le-a lăsat la mine când a urcat să vadă dac-o mai putea găsi pe doamna Zubayda.

Servitorul începu să plângă.

— Poate doamna Hind le va dori pentru copiii ei. Zuhayr surâse, înghiţindu-şi lacrimile. Un ceas mai târziu, piticul se urcă pe un vas negustoresc. Tânărul rămase la ţărm, fluturându-şi mâna în semn de rămas-bun.

— Allah să te aibă în paza Lui, Zuhayr al-Fahl! îi strigă piticul regăsindu-şi glasul de altă dată.

„Asta n-o face El niciodată”, îşi zise în sinea lui Zuhayr.

Epilog

Douăzeci de ani mai târziu, învingătorul de la al-Hudayl, aflat în floarea vârstei şi în deplinătatea puterilor, socotit acum de toată lumea unul dintre cei mai destoinici comandanţi militari ai regatului catolic al Spaniei, debarcă de pe vasul lui de luptă pe un ţărm aflat la mii de leghe depărtare de locurile lui natale. Îşi legă sub bărbie cureaua vechiului coif de care nu se despărţise niciodată, deşi i se dăruiseră altele două nou-nouţe, din argint. Acum avea o barbă roşcovană, ţinta multor glume deşucheate. Cei doi aghiotanţi ai săi, înaintaţi acum la gradul de căpitan, îl însoţeau şi-n această misiune.

Întregul grup de creştini care plecase în expediţie trecea de mai multe săptămâni prin mlaştini şi codri

adânci. Când ajunse la destinaţie, căpitanul fu întâmpinat de solii conducătorului local, înveşmântaţi în robe de cele mai neaşteptate culori. Se schimbară daruri. Apoi fu condus la palatul regelui.

Cetatea era clădită pe ape. Nici măcar în visele lui nu-şi închipuise căpitanul că putea exista aşa ceva pe pământ. Oamenii mergeau cu barca dintr-o parte în cealaltă.

— Ştiţi cum îi zice acestui loc minunat? îşi întrebă el secretarul, ca să-l pună la încercare, în vreme ce barca în care se aflau se oprea în faţa palatului.

— Tenochtitlán este numele oraşului şi Montezuma i se spune regelui.

— Multă bogăţie s-a irosit pentru ridicarea lui, zise căpitanul.

— Poporul acesta e foarte bogat, căpitane Cortés, veni răspunsul.

Căpitanul zâmbi.

Glosar

Abu Tată.
Ama Doică.
al-*Andalus* Spania maură.
al-*Hama* Alhama.
al-*Hamra* Alhambra.
al-*Jazira* Algiazira.
al-*Mariya* Almería.
al-*Qahira* Cairo.
bab poartă.
Balansiya Valencia.
Dimashk Damasc.
faqih învăţaţi religioşi.
funduq han pentru negustorii călători.
Gharnata Granada.
ḥadīth pildele profetului Mahomed.
ḥammam baie publică.
Iblis diavolul: conducătorul îngerilor căzuţi.
Ishbiliya Sevilia.

Iskanderiya Alexandria.
jihad război sfânt.
Kashtalla Castilia.
Khutba predica de vineri.
madresseh şcoli religioase.
Malaka Málaga.
maristan spital/azil pentru bolnavi şi nebuni.
qadi magistrat.
Qurtuba Córdoba.
riwaq camerele învăţăceilor.
rumi roman.
Sarakusta Zaragoza.
Tanja Tanger.
Tulaytula Toledo.
Ummi Mamă.
zajal poeme populare cu strofe improvizate pe moment în limba arabă vorbită în al-Andalus şi transmise oral din veacul al X-lea.